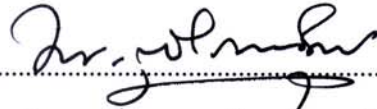

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ศศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

กรรมการ
(พระเวียง กิตติวัฒน์, ดร.)

กรรมการ
(รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์)

กรรมการ
(ดร.วิชาสินี สุขะพันธุ์)

กรรมการ
(ดร.โชติ บดีรัฐ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระเวียง กิตติวัฒน์, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.วิชาสินี สุขะพันธุ์

กรรมการ

การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน
ในเขตตำบลดอนมด อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่

A STUDY OF THE ROLE PLAYED BY THE BUDDHIST MONKS IN
THE ADJUSTMENT OF BEHAVIOR OF THE YOUTHS
IN DONMOON SUB-DISTRICT, SUNG-MEN DISTRICT,
PHRAE PROVINCE

พระครูปลัดกัจจเมธี ติกุขวิโร (เพื่อนฝูง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๔

การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน
ในเขตตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

พระครูปลัดกิจเมธี ติกุขวิโร (เพื่อนฝูง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A STUDY OF THE ROLE PLAYED BY THE BUDDHIST MONKS IN
THE ADJUSTMENT OF BEHAVIOR OF THE YOUTHS
IN DONMOON SUB-DISTRICT, SUNG-MEN DISTRICT,
PHRAE PROVINCE**

Phrakrupalad Kitmeethee Tikaveero (Pheunfung)

A Thesis Submitted in Partial Fullfilment of

The Requirement for The Degree of

Master of Arts

(Buddhist Studies)

Mahachulalongkorntajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E. 2012

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา

.....

(พระสุธีธรรมานุวัตร)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย..... ประธาน
กรรมการ

()

.....กรรมการ

()

.....กรรมการ

()

.....กรรมการ

()

.....กรรมการ

()

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย พระเวียง กิตติวัฒน์ โฉม, คร. ประธานกรรมการ
ดร.วิชาสินี สุขะพันธุ์ กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของ
เยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ผู้วิจัย : พระครูปลัดกิจเมธี ดิคุขวีโร (เพื่อนฝูง)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระเวียง กิตติวณฺโณ, ดร., พธ.บ ,M.A., Ph.D.

: ดร.วิชาสินี สุชะพันธ์, กศ.ด. , กศ.ม., ศศ.บ.

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการศึกษา รูปแบบและวิธีการที่พระสงฆ์
ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ที่นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน
โดยใช้การเก็บข้อมูล โดยการจัดสนทนากลุ่ม กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
ของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูลโดยตรง คือ พระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และ
เจ้าหน้าที่ตำรวจ ในชุมชนคอนมูล ชุมชนคอนแท่น และชุมชนร้องแหง่ จำนวน ๖๐ รูป/คน

ผลการศึกษาพบว่า พบว่า พฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในชุมชน คือ ๑) ปัญหา
การมั่วสุมของเด็ก ๒) ปัญหาการเสพยาเสพติด ๓) ปัญหายกพวกตีกัน และ ๔) ปัญหาการมี
เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โดยมีสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ มาจากปัญหาทางสังคม
สิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู ปัญหาของพ่อแม่ ซึ่งทั้ง ๓ ชุมชน มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน การ
เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนอยู่ในรูปแบบของการจัดกิจกรรม คือ ๑) การจัดกิจกรรม
เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ๒) กิจกรรมอบรมให้เยาวชนมีความรู้ความ
เข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัย อันควร ๓) การสอนให้
เยาวชนได้ไหว้พระสวดมนต์ ฝึกสมาธิ การแผ่บารมี การแผ่เมตตา ๔) การเผยแพร่หลักคำสอน
ทางพระพุทธศาสนา และ ๕) การให้คำแนะนำทางด้านการอบรมแก่เยาวชนในโอกาสต่างๆ เช่น

บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การนำเยาวชนเข้าค่ายพุทธบุตรโดยมุ่งพัฒนาให้ผู้ที่เข้ารับการอบรมให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน คือ ๑) เพิ่มเดิมความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี ๒) อบรมสั่งสอนเยาวชน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ มีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย และ ๓) เสริมสร้างความรู้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัว โดยบทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในเขตพื้นที่ คือ ๑) การสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหา ระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน และกลุ่มเพื่อนวัยรุ่น ให้ผู้นำชุมชน ได้มีบทบาทในการช่วยกันประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัคร ตำรวจบ้าน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และประชาชนในชุมชน ช่วยกันเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กวัยรุ่น ไม่ให้เกิดปัญหาภายในชุมชน ๒) โรงเรียนควรให้การสนับสนุนพระสงฆ์ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนจริยศึกษา ในโรงเรียนอย่างจริงจัง และมีระบบระเบียบมากขึ้น ควรจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ทางด้านจริยธรรมอย่างกว้างขวาง ๓) ควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางจริยธรรม และ ๔) พระสงฆ์ควรปรับปรุงบทบาทของตนในเรื่องของการเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมให้สมาชิกในสังคม เกิดการยอมรับและเลื่อมใส ซึ่งจะทำให้การสั่งสอนอบรมของพระสงฆ์มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

Thesis Title : The Study of the Role Played by the Buddhist Monks in the Adjustment of Behavior of the Youths in Donmoon Sub-District, Sung-Men District, Phrae Province

Researcher : Phrakrupalad Kitmeethee Tikaveero (Pheunfung)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phraweing Kittiwunno,Dr., B.A., M.A., Ph.D.

: Dr. Wichasinee Sukapan B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : 24 Much 2012

Abstract

This thesis is to study the fond procedures of the monks in Donmoon Sub-District, Sung-Men District, Phrae province, Brought to used to modify the behavior of the youths. The data were collected. By focusing on the focus group with those involved to modify the behavior of the youths. In the Donmoon Sub-District, there were monks, youths, parents, 60 people all of whom are and the community leaders, police officers in community of Donmoon, Dontan and Rongyeng.

That is from the results of the study it is found that, the behavior of young people in the community is not desirable. 1) The mingling of the children, 2) The drugs 3) The controversy, and 4) The problem of premature sexual activity. The cause of the unwanted behavior from the social environment are the problems of parents, the 3 which are consistent. The change of the behavior among the youths in the form of activities, 1) Strengthen the relationship between family members, 2) The activity for young people letting them understand about the problem and form to have sex premature, 3) Teaching them how to pray to meditate, to spread radiation acts, to be compassionate 4) The propagation of the doctrine, and 5) Instruction below by training opportunities for young people's ordination as a summer

novice, the Buddhist youth camp, developing those who attend the training a desirable character by which one can live with others in societies happily.

From the synthesis of feedback from those involved, the roles of the clergy to modify the behavior of young people are 1) Further understanding of the roles of family members and cultivating a lifestyle that is 2) to train young people as well as moral responsibility with age-appropriate behavior, and 3) enhancing the knowledge to prevent and tackle violence against women and children in the family. The roles played by the priest who practices in the behavioral problems of unwanted children in the area are: 1) A surveillance of network problems between home, school, friends, community and youth groups and community leaders to play a role in helping to coordinate volunteers and police officers, teachers, house parents and the community. Help monitor the inappropriate behavior of adolescents. Not a problem within the community, 2) The school should support the monks to have a chance to take part in teaching the ethics in earnestly and more organization. The school should allow the students to gain knowledge experience and ethics widely 3) The school should support and encourage students to attend events and ethics, and 4) The priests should improve their role in terms of being of good models for ethical members of societies for acceptance and adherence. This will enable the training of the priests to teach effectively and to achieve more success.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากท่านเหล่านี้คือ พระเวียง กิตติวัฒน โณ,ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.วิชาสินี สุขะพันธุ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไขให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ทำให้วิทยานิพนธ์ดำเนินไปตามแนวทางที่ถูกต้องจนสำเร็จตลอดจนถึงคณาจารย์และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ทุกรูป/ท่านที่ได้ให้การศึกษอบรม และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆขอขอบพระคุณเพื่อนพระนิสิตทุกรูปที่อำนวยความสะดวกด้านการค้นข้อมูล

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ให้มีประโยชน์มากพอเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

พระครูปลัดกิจเมธี ดิถุขวิโร (เพื่อนฝูง)

๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูปภาพ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ คำจำกัดความในการวิจัย	๕
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์	๘
๒.๒ พฤติกรรมของมนุษย์ตามหลักจิตวิทยา	๑๐
๒.๓ องค์ประกอบของพัฒนาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้	๑๑
๒.๔ สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์	๒๕
๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้	๒๗
๒.๖ องค์ประกอบพื้นฐานของพฤติกรรมมนุษย์	๓๗
๒.๗ ทฤษฎีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางพระพุทธศาสนา	๔๗

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๘ แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน	๖๕
๒.๙ บทบาทของครอบครัวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน	๗๒
๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๕
บทที่ ๓ ระเบียบและวิธีวิจัย	
๓.๑ ประชากร	๘๔
๓.๒ กลุ่มตัวอย่าง	๘๕
๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย	๘๕
๓.๔ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ	๘๖
๓.๕ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๗
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๘
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
๔.๑ ด้านปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์	๑๐๐
๔.๒ ด้านกระบวนการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยใช้ หลักคำสอนและแนวทางทางพระพุทธศาสนา	๑๐๖
๔.๓ ด้านบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่	๑๑๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการศึกษา	๑๑๕
๕.๒ อภิปรายผลการศึกษา	๑๑๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	๑๒๓
บรรณานุกรม	๑๒๔
ภาคผนวก	๑๓๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๘

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๑ แสดงขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และระดับจริยธรรมของโคลเบอร์ก	๕๐
ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนคอนมูล	๑๐๐
ตารางที่ ๓ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนคอนแท่น	๑๐๐
ตารางที่ ๔ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนร่องแห่่ง	๑๐๑
ตารางที่ ๕ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนคอนมูล	๑๐๒
ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนคอนแท่น	๑๐๒
ตารางที่ ๗ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนร่องแห่่ง	๑๐๓
ตารางที่ ๘ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ ชุมชน	๑๑๓
ตารางที่ ๙ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ ชุมชน	๑๑๓

สารบัญรูปภาพ

เรื่อง	หน้า
รูปภาพที่ ๑ แสดงลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์	๓๕
รูปภาพที่ ๒ การจัดสนทนากลุ่มบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในวัดคอนมูล	๑๔๓
รูปภาพที่ ๓ แสดงการเข้าร่วมการสนทนากลุ่มในวัดคอนมูล	๑๔๓
รูปภาพที่ ๔ การจัดสนทนากลุ่มบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในวัดคูติมงคล (ชุมชนร้องเหยง)	๑๔๘
รูปภาพที่ ๕ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม	๑๔๘
รูปภาพที่ ๖ การจัดสนทนากลุ่มบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในวัดคอนแท่น	๑๔๕
รูปภาพที่ ๗ พระสงฆ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มในวัดคอนแท่น	๑๔๕
รูปภาพที่ ๘ การจัดบรรพชาสามเณรหมู่ในเขตตำบลคอนมูล	๑๗๔
รูปภาพที่ ๙ การจัดกิจกรรมบรรพชาเพื่อเฉลิมพระเกียรติ ๕ ธันวาคม ให้แก่เยาวชน ในเขตตำบลคอนมูล	๑๗๔
รูปภาพที่ ๑๐ เยาวชนที่เข้าร่วมทำการบรรพชาสามเณรเพื่อเฉลิมพระเกียรติ ๕ ธันวาคม	๑๗๕
รูปภาพที่ ๑๑ การฝึกปฏิบัติเดินจงกลม ของเยาวชนที่เข้าร่วมอบรมคุณธรรม จริยธรรม ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่	๑๗๕
รูปภาพที่ ๑๒ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของเยาวชนที่เข้าอบรม ค่ายพุทธบุตร	๑๗๖
รูปภาพที่ ๑๓ เยาวชนที่เข้าร่วมอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม ฝึกปฏิบัติเดินจงกลม	๑๗๖
รูปภาพที่ ๑๔ ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่เป็นประธานในการเปิดโครงการ ปฏิบัติธรรม คุณธรรม	๑๗๗
รูปภาพที่ ๑๕ เยาวชนที่เข้าร่วมอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม	๑๗๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อ

อักษรย่อที่ใช้อ้างอิงพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา ภาษาบาลี และพระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยอ้างอิงพระไตรปิฎกเกือบทั้งหมด มีเพียงบางส่วนที่ไม่ได้ยกมาอ้างแต่ได้บอกอักษรคัมภีร์ไว้ทั้งหมดเพื่อเป็นตัวอย่างเรียงลำดับคัมภีร์ทั้งนี้การอ้างอิงใช้ระบบระบุเล่ม / ชื่อ / หน้าหลังคำย่อชื่อคัมภีร์ดังตัวอย่าง เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๑๖ / ๑๐ หมายถึง ติฆนิกายมหารวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐ ชื่อที่ ๑๖ หน้า ๑๐

ก. คำย่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย) =	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย) =	วินัยปิฎก	มหารวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จ.	(ไทย) =	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ติฆนิกายปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ลั.ข.	(บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ลัษฺฐุตฺตนิคาย ขนฺธวาวรคฺคปาฬิ	(ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกายปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตค.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกายสัตตคกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกายขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.อิตฺติ.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

อง.ปญจก.อ.	(ไทย) =	อังกุตตรนิกาย	มโนรณปุรณิปัญญกนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
------------	---------	---------------	-----------------------------	-----------

ฎีกาพระสุตตันตปิฎก

อง.ปญจก.ฎีกา	(บาลี) =	อังกุตตรนิกาย	ปญจกนิปาตฎีกา	(ภาษาบาลี)
--------------	----------	---------------	---------------	------------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชน เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ การพัฒนาให้เด็ก และเยาวชนมีความรู้ โดยเฉพาะในด้านคุณธรรม และจริยธรรมอันดีนั้น จะเป็นผลดีต่อตัวเด็ก เยาวชน ครอบครัว ชุมชน และสังคม ต่อไป ความรู้ทางด้านพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าหากผู้ใดที่ปฏิบัติ หรือนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแล้วต่างได้รับความสงบ ความเจริญ และแผ่แผ่ความสุขไปยังสังคมได้ ความรู้ทางพระพุทธศาสนามีมากมายหลายด้านโดยทุกแง่มุมของชีวิตความรู้ในทางพระพุทธศาสนาสามารถอธิบาย และให้แนวทางปฏิบัติอันดีงามได้ทั้งสิ้น

พระสงฆ์และวัด ต่างมีหน้าที่ในการเผยแพร่ให้ความรู้ในทางพระพุทธศาสนา และก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว สถานศึกษาได้มีการประสานงานกับวัดและพระสงฆ์ให้มีกิจกรรมต่างๆที่เป็นการให้ความรู้ ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในเด็ก และเยาวชน โดยให้พระสงฆ์เป็นแกนหลักในการให้ความรู้ เด็ก และเยาวชนต่างให้ความสนใจในกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้น โดยทุกกิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนานั้น ต่างเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนมีความรู้ในทางพระพุทธศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรม และอื่นๆที่เป็นสิ่งที่ดีงาม แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นไม่ใช่เพียงเด็กและเยาวชนมีความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ เด็กและเยาวชนเมื่อได้รับการอบรม สั่งสอน ได้รับการให้ความรู้เกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนาไปแล้วสามารถที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ ความรู้ที่ได้รับเพียงพอต่อการนำไปใช้ เพียงพอหรือสามารถนำไปสร้างเกราะป้องกันภัยสังคมในรูปแบบต่างๆได้ดีหรือไม่ เด็กและเยาวชนใส่ใจที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้จริงเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ชีวิตของตนดีเจริญ และมีความสุข และนำไปสู่พฤติกรรมที่ดีขึ้นได้หรือไม่

พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ต่อการเผยแพร่หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย แต่ เนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลงที่มากขึ้นของสังคมต่างนำความเสื่อมเข้ามาสู่คนในสังคมใน

^๑ โสภาก ภู่ออก, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑)

ปัจจุบันเด็กและเยาวชนต้องตกอยู่ในภาวะของความเปลี่ยนแปลงในสังคมที่รวดเร็ว ในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นทำให้เด็กและเยาวชนต่างต้องตกเป็นเหยื่อของระบบวัตถุนิยมที่มีความซับซ้อน เด็กและเยาวชนตกอยู่ในภาวะของกระแสดังกล่าว ได้กลายเป็นคนที่อ่อนแอ ไม่มีความเข้มแข็งทางด้านอารมณ์ ไม่มีความรู้เท่าทันทางด้านสติปัญญาที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตที่ดีต่อไปได้ เด็ก และเยาวชนบางส่วนหันไปพึ่งพายาเสพติด มีการรวมกลุ่มของพวกเขาเพื่อการมั่วสุม มีพฤติกรรมที่เกเร ดุด่า ไม่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่ช่วยเหลือครอบครัว ไม่เห็นความสำคัญของพ่อแม่ และที่สำคัญไม่ยึดถือคุณค่าและคุณความดีของระบบคุณธรรม จริยธรรม ไม่ใช้ความคิดและความถูกต้องเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้พ่อแม่ มีความทุกข์ เป็นปัญหาของครอบครัว สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่างของพฤติกรรมที่เด็กและเยาวชนมี อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย การแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นแนวทางที่เหมาะสม และเป็นแนวทางที่จะสามารถช่วยแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างยั่งยืน คือการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่เด็ก และเยาวชน เป็นความรู้ที่เด็กและเยาวชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจให้คนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุขได้ เยาวชนนอกจากเป็นที่รักของผู้ปกครองแล้วยังเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไปในอนาคต เมื่อเยาวชนต่างหลงผิดไม่สามารถดำรงตนให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นได้ จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องให้ความรู้ การปกป้องให้สามารถก้าวผ่านความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ไปสู่ความดีความสุขให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างยั่งยืนได้ต่อไป

ตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ถือได้ว่าเป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น มีจำนวนประชากร ๒,๕๐๐ กว่าหลังคาเรือน สภาพเศรษฐกิจ ประชาชนในชุมชนประกอบอาชีพหลัก คือ การค้าขาย ส่วนอาชีพเสริม ได้แก่ การทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน, จักสาน, เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก เป็นต้น เยาวชนส่วนใหญ่ จึงอาศัยอยู่กับเปลี่ยนแปลงในสังคมที่รวดเร็ว มีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา รวมถึงสภาพเศรษฐกิจภายในชุมชนค่อนข้างมีความหลากหลายแตกต่างกันไป เยาวชนต้องตกอยู่ในสภาวะของการเปรียบเทียบระหว่างตนเองกับเยาวชนคนอื่นภายในชุมชน ทำให้เยาวชนบางส่วนหันไปพึ่งพายาเสพติด มีการรวมกลุ่มของพวกเขาเพื่อการมั่วสุม มีพฤติกรรมที่เกเร ดุด่า ไม่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไม่ช่วยเหลือครอบครัว ไม่เห็นความสำคัญของพ่อแม่ และที่สำคัญไม่ยึดถือคุณค่าและคุณความดีของระบบคุณธรรม จริยธรรม ไม่ใช้ความคิดและความถูกต้องเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้พ่อแม่มีความทุกข์ เป็นปัญหาของครอบครัว อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

พระสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล ถือได้ว่าเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทและหน้าที่หลายด้านด้วยกัน เช่นด้านการศึกษา จะอบรมศีลธรรมแก่นักเรียน แนะนำอบรมแต่ละคนในครอบครัว ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหน้าที่ แนะนำให้ทุกคนเว้นจากอบายมุข สิ่งเสพติด เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชนเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ด้านพัฒนาชุมชนพระสงฆ์ริเริ่มและเป็นผู้นำการพัฒนาชุมชน โดยการขอความร่วมมือของร้องประชาชนสละทรัพย์เพื่อการพัฒนาชุมชนแนะนำประชาชนร่วมมือกับราชการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่เยาวชนภายในชุมชนเมื่อเยาวชนได้รับความรู้แล้วสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตให้มีสติ มีจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถเป็นภูมิคุ้มกันของตนเองต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ นอกจากนี้พระสงฆ์ทุกรูปในเขตตำบลคอนมูล ยังมีหน้าที่ที่จะต้องดูแล ให้ความรู้ แนะนำ รวมทั้งอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนในพื้นที่ในเรื่องดังกล่าว ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทางที่ดีต่อเด็กและเยาวชนให้เด็กและเยาวชนมีความประพฤติที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต พร้อมกับเป็นการสร้างเกราะป้องกันให้กับเด็กและเยาวชนที่จะต้องเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล ได้มองเห็นความสำคัญของการให้สอนในการฝึกฝน ปฏิบัติให้เด็ก และเยาวชน เพื่อให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรม คำสอน และแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสมไปใช้ในชีวิตของตนเองได้ และเห็นความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอันดีเหล่านี้ให้เป็นสมบัติติดตัวแก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้เป็นทุนชีวิตต่อไปในอนาคตพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติดี และมีความรู้ในหลักธรรมคำสอนต่างๆ

ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือสังคม การให้ความรู้ทางพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชน^๒ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล ที่นำความรู้ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชน การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาต่อไป

^๒ สมณฤทธิ เพีชมณี, “ บทบาทของบ้าน วัด และโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๓)

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ต้องการศึกษารูปแบบและวิธีการ ที่พระสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากหนังสือ สิ่งตีพิมพ์ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. พฤติกรรมของเยาวชน
๒. จิตวิทยาวัยรุ่น
๓. บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน
๔. สรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรมของวัดต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

นอกจากนี้ ยังใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการจัดสนทนากลุ่มในเขตตำบลคอนมูล (Focus Group) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล จังหวัดแพร่ จำนวน ๖๐ รูป/คน ดังนี้

๑. ตัวแทนจากชุมชนวัดคอนมูล จำนวน ๒๐ รูป/คน
๒. ตัวแทนจากชุมชนวัดคอนแท่น จำนวน ๒๐ รูป/คน
๓. ตัวแทนจากชุมชนวัดร้องแหง่ จำนวน ๒๐ รูป/คน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

พระสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ใช้รูปแบบและวิธีการใดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน ?

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษา หมายถึง การเรียนรู้ถึงพฤติกรรมของเยาวชน และเรียนรู้ถึงบทบาทของพระสงฆ์ ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในเขตตำบลคอนมุด อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

บทบาท หมายถึง หน้าที่ของพระสงฆ์ในการใช้คำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์

พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ในวัด และเจ้าอาวาสวัดคอนมุด วัดคอนแท่น และวัดร้องแหง ในเขตตำบลคอนมุด อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

การปรับเปลี่ยน หมายถึง การแก้ไข ปรับปรุงพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมุด อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ให้มีการแสดงออกในทางที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของสังคม

พฤติกรรม หมายถึง ความประพฤติ ท่าทาง อากัปกิริยา และความรู้สึกนึกคิดของเยาวชน ในเขตตำบลคอนมุด อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเกณฑ์ปกติ อันจะสร้าง ปัญหาให้แก่ตัวเด็กเอง และผู้อื่นได้ เช่น การมั่วสุมของเด็ก การยกพวกตีกัน การเสพยาเสพติด และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

เยาวชน หมายถึง บุคคลที่อายุตั้งแต่ ๑๓ ปีถึง ๒๕ ปีบริบูรณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา คุณธรรมกับวัดในเขตตำบลคอนมุด อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ประกอบด้วยวัดคอนมุด วัดร้อง แหง วัดคอนแท่น และวัดค่างาม

รายได้ หมายถึง เงินเดือนหรือค่าตอบแทน ค่าจ้าง ที่ได้รับจากการทำงาน

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยมีวิธีการ ดำเนินการวิจัยดังนี้

๑. การวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research)

ผู้วิจัยทำการวิจัยด้วยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) จากหนังสือ ตำรา สิ่งตีพิมพ์ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสาร ดังนี้

๑.๑ เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ และทฤษฎีทางจิตวิทยา ที่ได้รับการยอมรับใน แวดวงวิชาการทั่วไป

๑.๒ เป็นรายงานพฤติกรรมของเยาวชน จิตวิทยาวัยรุ่น บทบาทของพระสงฆ์ ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนสรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรมของวัดต่างๆ ในเขตตำบลคอนมุด จังหวัดแพร่

๒. การวิจัยภาคสนาม (Field Research) มีวิธีดังนี้ คือ

๒.๑ ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมและได้จัดกิจกรรม โดยการจัดสนทนากลุ่ม เป็นการประชุมย่อย (Focus Group) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๒.๒.๑ ชุมชนคอนมูล ประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล จังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป/คน

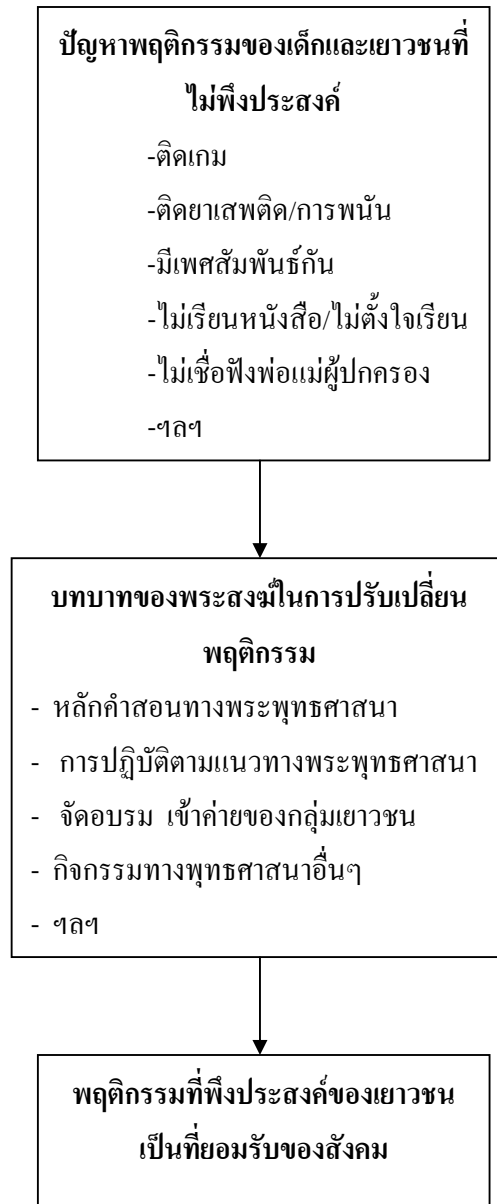
๒.๒.๒ ชุมชนคอนแท่น ประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล จังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป/คน

๒.๒.๓ ชุมชนร่องแห่ียง ประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล จังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป/คน

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ทราบถึง รูปแบบและวิธีการ ที่พระสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึง ความหมาย แนวคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชนรวมถึงงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงได้เสนอไปตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์
- ๒.๒ พฤติกรรมของมนุษย์ตามหลักจิตวิทยา
- ๒.๓ องค์ประกอบของพัฒนาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้
- ๒.๔ สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์
- ๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้
- ๒.๖ องค์ประกอบพื้นฐานของพฤติกรรมมนุษย์
- ๒.๗ ทฤษฎีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๒.๘ แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน
- ๒.๙ บทบาทของครอบครัวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน
- ๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำการแสดงออกของบุคคลที่สามารถสังเกตได้ การแสดงออกหรือพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นมีทั้งสิ่งที่เราต้องการให้เกิดขึ้นและไม่ต้องการให้เกิดขึ้น พฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้มาตั้งแต่วัยทารกโดยการลองผิดลองถูกจากการเลียนแบบเมื่อเขาประพฤติสิ่งหนึ่งสิ่งใดครั้งแรกถ้ามีผลตามมาเป็นรางวัลประสบการณ์นั้น จะทำให้เขาทำสิ่งนั้นอีก แต่ถ้าได้รับประสบการณ์ที่เขาไม่ชอบหรือทำให้เขาเจ็บปวดก็จะไม่ประพฤติซ้ำอีก^๑

^๑ พัชรวิทย์ กำเนิดเพชร, เอกสารประกอบการสอนการปรับพฤติกรรม, (กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕) (อัคราณา).

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อความคิดของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายในจิตใจและภายนอก อาจทำไปโดยรู้ตัว ไม่รู้ตัว อาจเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ผู้อื่นอาจสังเกตจากการกระทำนั้นได้ และสามารถ ใช้เครื่องมือทดสอบได้^๒

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของบุคคลซึ่งเป็นการแสดงออกในการตอบสนองหรือโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง ที่สามารถสังเกตเห็นได้ได้ยืนยันได้ อีกทั้งวัดได้ตรงกันด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัยหรือเป็นปรนัยไม่ว่าการแสดงออกหรือการตอบสนองนั้นเกิดได้ทั้งภายในและภายนอกร่างกาย เช่นการร้องไห้การคิดการกินการอ่านหนังสือ การเต้นของหัวใจการกระตุกของกล้ามเนื้อ เป็นต้น^๓

พฤติกรรม หมายถึง ปฏิกริยาและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรมนามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ สามารถแบ่งพฤติกรรมออกได้เป็น ๒ ประเภท คือพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสหรืออาจใช้เครื่องมือช่วย และพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้^๔

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่สังเกตได้ เช่น การพูด การเดิน การเต้นของหัวใจ การรับรู้ การคิด การจำ และการรู้สึก การกระทำที่สังเกตไม่ได้ เช่น ผู้กระทำรู้ตัว ไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งกระตุ้นภายในและภายนอก^๕

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๗๓, อ้างใน วิธิ แจ่มกระจุก, ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารฟาสต์ฟู้ดของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร, **ปริญญาพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๔.

^๓ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

^๔ เถลิ้มพล ต้นสกุล, **พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข**, (กรุงเทพมหานคร : สามัญนิติบุคคลสหประชาพานิชย์, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^๕ โยธิน ศันสนยุท และคณะ, **จิตวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๑), หน้า ๒.

พฤติกรรม (Behavior) คือ กริยาอาการที่แสดงออกหรือปฏิกิริยาโต้ตอบเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้า (Stimulus) หรือสถานการณ์ต่าง ๆ อาการแสดงออกต่าง ๆ เหล่านี้ อาจเป็นการเคลื่อนไหวที่สังเกตเห็นได้หรือวัดได้ เช่น การเดิน การพูด การเขียน การคิด การเต้นของหัวใจ เป็นต้น ส่วนสิ่งเร้าที่มากระทบแล้วก่อให้เกิดพฤติกรรมก็อาจจะเป็นสิ่งเร้าภายใน (Internal Stimulus) และสิ่งเร้าภายนอก (External Stimulus)^๖

จากความหมายและแนวคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า พฤติกรรมคือการกระทำ ของบุคคลในทุกลักษณะ ทั้งที่เป็นโดยธรรมชาติทางสรีระและที่จิตใจกระทำ ซึ่งอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และ เป็นการกระทำที่สังเกตได้โดยอาจใช้ประสาทสัมผัสธรรมดาหรือใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกตพฤติกรรมนั้นๆ

๒.๒ พฤติกรรมของมนุษย์ตามหลักจิตวิทยา

จิตวิทยาพัฒนาการ (Development Psychology) เป็นจิตวิทยาแขนงหนึ่งที่มุ่งศึกษามนุษย์ทุกวัย ตั้งแต่ปฏิสนธิจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต ทุกๆ ด้าน ในการเจริญเติบโตทางร่างกาย ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ พฤติกรรมการแสดงออก สังคม บุคลิกภาพ ตลอดจนสติปัญญาของบุคคลในวัยต่างกัน เพื่อให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐาน จุดเปลี่ยน จุดวิกฤตในแต่ละช่วงวัย กล่าวคือ ช่วยให้ทราบถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของบุคคลในวัยต่างๆ กัน จิตวิทยาพัฒนาการจึงถือเป็นรากฐานของจิตวิทยาแขนงอื่นๆ

การศึกษาจิตวิทยาพัฒนาการของมนุษย์ จึงมีความสำคัญที่ช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความเข้าใจบุคคลในลักษณะองค์รวมทั้งที่เป็นส่วนบุคคลและการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคม เพื่อให้เข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรม เข้าใจถึงระดับ สติปัญญา อารมณ์ สังคมและความต้องการของบุคคลแต่ละวัย นอกจากนี้เป็นการเข้าถึงธรรมชาติของบุคคลแต่ละช่วงวัยได้^๗

^๖ ครูบ้านนอก, พฤติกรรมมนุษย์ Human Behavior, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.kroobannok.com/2172>, [๒๐ พ.ย. ๕๗].

^๗ พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์, จิตวิทยาสำหรับครู, (แพร่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๔.

ศรีเรื่อน แก้วกังวาน^๔ ได้กล่าวถึงธรรมชาติของวิชาจิตวิทยาพัฒนาการว่า ธรรมชาติของวิชานี้ เป็นการศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในด้านต่างๆ ซึ่งอาจ แบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้ ๔ กลุ่ม คือ กาย อารมณ์ สังคม และความคิดสติปัญญาในวัยต่างๆ ตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงวัยสุดท้ายของชีวิต สะท้อนถึงพฤติกรรมที่มองเห็นได้ง่าย ชัดเจน และพฤติกรรมที่มองเห็นได้ยาก ไม่ชัดเจน ทั้งการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงใน ๒ ลักษณะ ที่เป็นไปในแง่ความเจริญเติบโต (growth) และความเสื่อมถอย (decline) การเปลี่ยนแปลงที่ง่าย ๆ ธรรมดา และการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อน โดยเหตุที่ความเป็นไปเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์มีหลายแง่มุม เช่นนี้ วิชาจึงมีความเกี่ยวพันกับศาสตร์หลายสาขา เช่น แพทยศาสตร์ ชีววิทยา ศาสนา ปรัชญา การศึกษา สรีรวิทยา สังคมวิทยา ภาษาศาสตร์ และศิลปะศาสตร์ ฯลฯ หากกล่าวถึงความสัมพันธ์ของจิตวิทยาสาขานี้ต่อศาสตร์จิตวิทยาโดยภาพรวมแล้ว จิตวิทยาสาขานี้มีฐานร่วมกับจิตวิทยานุคลิกภาพและจิตวิทยาสังคม และเป็นจิตวิทยาพื้นฐานแก่จิตวิทยาสาขาอื่นๆ เช่น จิตบำบัด จิตวิทยาคลินิก จิตวิทยาโรงเรียน และจิตวิทยาให้คำปรึกษา จิตวิทยาการศึกษา ฯลฯ ปรัชญาพื้นฐานของจิตวิทยาสาขานี้คือ มนุษย์ทุกๆ วัยมีความสำคัญและมีคุณค่าทุกๆ วัย มีศักยภาพในการพัฒนาตนให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าสมตามวัย และหากมนุษย์เข้าใจธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงตามวัยก็จะสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยวิถีธรรมชาติให้พัฒนาไปอย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพชีวิต

ปัจจัยทางจิตวิทยา เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ มีปัจจัยย่อยอยู่หลายปัจจัย ปัจจัยทางจิตวิทยา จะทำหน้าที่ เป็นสื่อกลางในการรับรู้และตีความสิ่งเร้าก่อนที่ร่างกายจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ จากกริยาอาการที่แสดงออกหรือปฏิกิริยาโต้ตอบเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้า (Stimulus) หรือสถานการณ์ต่าง ๆ อาการแสดงออก ต่าง ๆ เหล่านั้น อาจเป็นการเคลื่อนไหวที่สังเกตเห็นหรือวัดได้ เช่น การเดิน การพูด การเขียน การคิด การเต้นของหัวใจ เป็นต้น ส่วนสิ่งเร้าที่มากระทบแล้วก่อให้เกิดพฤติกรรมก็อาจจะเป็นสิ่งเร้าภายใน (Internal Stimulus) และสิ่งเร้าภายนอก (External Stimulus)

สิ่งเร้าภายใน ได้แก่ สิ่งเร้าที่เกิดจากความต้องการทางกายภาพ เช่น ความหิว ความกระหาย สิ่งเร้าภายในนี้จะมีอิทธิพลสูงสุดในการกระตุ้นเด็กให้แสดงพฤติกรรม และเมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นใน

^๔ศรีเรื่อน แก้วกังวาน, จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

สังคม สิ่งเร้าใจภายในจะลดความสำคัญลง สิ่งเร้าภายนอกทางสังคมที่เด็กได้รับรู้ในสังคมจะมีอิทธิพลมากกว่าในการกำหนดว่าบุคคลควรแสดงพฤติกรรมอย่างไรต่อผู้อื่น

สิ่งเร้าภายนอก ได้แก่ สิ่งกระตุ้นต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้ง ๕ คือ หู ตา คอ จมูก และการสัมผัส สิ่งเร้าที่มีอิทธิพลที่จะจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรม ได้แก่ สิ่งเร้าที่ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจที่เรียกว่า การเสริมแรง (Reinforcement) ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ชนิด คือ การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) คือ สิ่งเร้าที่พอใจทำให้บุคคลมีการแสดงพฤติกรรมเพิ่มขึ้น เช่น คำชมเชย การยอมรับของเพื่อน ส่วนการเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) คือ สิ่งเร้าที่ไม่พอใจหรือไม่พึงปรารถนานำมาใช้เพื่อลดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาให้น้อยลง เช่น การลงโทษเด็กเมื่อล้าขโมย การปรับเงินเมื่อผู้ขับขี่ยานพาหนะไม่ปฏิบัติ ตามกฎจราจร เป็นต้นมนุษย์โดยทั่วไปจะพึงพอใจกับการได้รับการเสริมแรงทางบวกมากกว่าการเสริมแรงทางลบวิธีการเสริมแรงทางบวกกระทำดังนี้

๑. การให้อาหารน้ำเครื่องยังชีพ

๒. การให้แรงเสริมทางสังคมเช่นการยอมรับการยกย่องการชมเชย ฯลฯ

๓. การให้รางวัลคะแนนแต้มดาว เป็นต้น

๔. การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Information Feedback) เช่น การรับแจ้งว่าพฤติกรรมที่กระทำนั้นๆ เหมาะสม

๕. การใช้พฤติกรรมที่ชอบกระทำมากที่สุด มาเสริมแรงพฤติกรรมที่ชอบกระทำน้อยที่สุดเป็นการวางเงื่อนไข เช่น เมื่อทำการบ้านเสร็จแล้วจึงอนุญาตให้ดูทีวี เป็นต้น^๕

พฤติกรรมเป็นกิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ อาจเป็นสิ่งสังเกตได้หรือไม่ได้ และพฤติกรรมดังกล่าวนี้ ได้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. พฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive domain)

๒. พฤติกรรมด้านเจตคติ (Affective domain)

๓. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (Psychomotor domain)^๖

^๕ Novabizz, พฤติกรรมมนุษย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior>, [๑๐ ม.ค.๕๔].

^๖ Bloom, s, Benjamin, Fonomy of Education Ojective, Hand Book 1, (New York : Cognltive Domain, 1975), P. 65, อ่างใน วิริยาภรณ์ เจริญชีพ, “พฤติกรรมกรบรโภคอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดสำนักงานประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๕) หน้า ๑๖๗.

๒.๓ องค์ประกอบของพัฒนาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้

องค์ประกอบสำคัญที่เป็นพื้นฐานของพัฒนาการการเรียนรู้ของบุคคล และบุคคลแต่ละคน มีความแตกต่างกันทั้งด้านการเจริญเติบโตของร่างกาย การมีวุฒิภาวะในแต่ละวัย การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และการเรียนรู้ ส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ คือ^{๑๑}

- ๑) กระบวนการทางพันธุกรรม (Heredity)
- ๒) สภาพแวดล้อม (Environment)
- ๓) วุฒิภาวะ (Maturation)
- ๔) การเรียนรู้ (Learning)
- ๕) พฤติกรรม (Behavior)

๑. **พันธุกรรม (Heredity)** การถ่ายทอดลักษณะต่างๆ จากบรรพบุรุษไปสู่บุตรหลาน เป็นการสืบเนื่องลักษณะต่างๆ ที่เป็นลักษณะประจำตัวที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ เช่น สีของนัยน์ตา ถ้าพ่อแม่หรือบรรพบุรุษมีนัยน์ตาสีดำ ลูกก็จะมีนัยน์ตาสีดำด้วย การถ่ายทอดนั้นเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ลักษณะต่างๆ ที่เด็กจะได้รับถ่ายทอดนั้นอยู่ในยีนส์ (Genes) ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ในโครโมโซม (Chromosomes) ของพ่อแม่ ในทางพระพุทธรศาสนา ลักษณะการถ่ายทอดทางพันธุกรรมนั้นจะทอดยาวถึงเจ็ดช่วงอายุคน

๒. **สิ่งแวดล้อม (Environment)** มีสองลักษณะคือ สิ่งแวดล้อมภายในครรภ์ หมายถึง สิ่งแวดล้อมของบุคคลตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดาเริ่มตั้งแต่มีการปฏิสนธิ ส่วนสิ่งแวดล้อมภายนอกครรภ์ หมายถึงสภาพการณ์ต่างๆ ที่ทารกได้รับหลังคลอด รวมถึงสิ่งต่างๆ ที่อยู่โดยรอบต่อเนื่องกันซึ่งมีอิทธิพลต่อการเจริญงอกงามและพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก เช่นอาหารที่รับประทาน ถ้าถูกต้องตามหลักโภชนาการไปบำรุงร่างกายของเด็กให้เกิดการงอกงามทางร่างกายและพัฒนาเป็นไปอย่างเหมาะสมตามขั้นตอนของชีวิต

๓. **วุฒิภาวะ (Maturation)** หมายถึง การเจริญเติบโตถึงขีดสุดในแต่ละระยะ หรือในแต่ละระดับอายุ ทำให้บุคคลมีความสามารถพอที่จะกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเหมาะสมในแต่ละวัย เช่น เมื่อถึงระยะหนึ่งทารกในครรภ์เริ่มดิ้นได้ เด็กพร้อมที่จะเริ่มนอนได้ คืบได้ นั่งได้ ยืน

^{๑๑} พุทธทรัพย์ เกตุวิระพงษ์, จิตวิทยาสำหรับครู, หน้า ๖๐-๖๑.

ได้ เดินได้ พุดได้ วิ่งได้ ทำกิจกรรมต่างๆรอบตัวได้เป็นต้น เป็นช่วงที่กล้ามเนื้อใหญ่ก็จะพัฒนา ก่อนกล้ามเนื้อเล็ก

วุฒิภาวะทางกาย คือ ความเติบโตทางกายบรรลุถึงพร้อมที่อวัยวะทุกส่วนของร่างกายจะทำงานได้ตามหน้าที่

วุฒิภาวะทางใจ คือ ความงอกงามในคุณสมบัติหลายอย่างทางจิตใจในประการต่างๆ ที่ได้รับการกล่อมเกลาจากครอบครัวให้ถึงพร้อมด้วยความเข้มแข็งที่เกิดจากการเรียนรู้และสภาพสิ่งแวดล้อม

๔. การเรียนรู้ (Learning) เป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการ คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านพุทธิพิสัย (cognitive) ด้านจิตพิสัย (affective domain) และด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain) เป็นศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกและการปฏิบัติที่ได้รับการเสริมแรงและให้กำลังใจ

๕. พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำที่สามารถมองเห็นได้หรือสังเกตเห็นได้เช่น การเดิน การนอน การเล่น เป็นต้น แต่พฤติกรรมบางชนิดก็ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างธรรมดา ต้องอาศัยการสังเกต และการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์บางชนิดเข้าช่วยจึงทำให้เราสามารถเข้าใจพฤติกรรมนั้นได้

จากองค์ประกอบดังกล่าวมีผลต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของบุคคลตามแนวคิดของนักจิตวิทยาหลายท่านที่ศึกษาด้านพัฒนาการของมนุษย์จนเป็นที่ยอมรับและเห็นภาพความแตกต่างในภาคสนามของการสื่อสารพันธ์อย่างแท้จริง พบว่า สามารถแบ่งพัฒนาการของมนุษย์ออกเป็น ๔ ด้านใหญ่ๆ คือ ด้านร่างกาย ด้านความคิด ด้านสติปัญญา และด้านจิตใจ โดยเป็นไปตามวัย คือ วัยทารก วัยเด็กเล็ก วัยก่อนเข้าโรงเรียน วัยเรียน วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยผู้ใหญ่ตอนกลางหรือวัยกลางคน และวัยชรา เมื่อร่างกายเปลี่ยนความคิดก็เปลี่ยนตามวุฒิภาวะแห่งวัยไปด้วยดังทฤษฎีพัฒนาการต่อไปนี้

๒.๓.๑ ทฤษฎีพัฒนาการของมนุษย์

ทฤษฎีพัฒนาการของมนุษย์ มีดังนี้

๑) ทฤษฎีพัฒนาการของ فروยด์ (Sigmund Freud : ๑๘๐๕ – ๑๙๕๕)^{๑๒}

فروยด์ ได้อธิบายถึงการพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทางเพศ (Stage of Psychosexual Development) จากความเชื่อเกี่ยวกับสัญชาตญาณทางเพศในเด็กทารกที่แสดงออกมาในรูปพลังของ ลิบิโด (Libido) และสามารถเคลื่อนที่ไปยัง ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย และบริเวณที่พลังลิบิโดไปรวมอยู่เรียกว่า ที่ของความรู้สึกพึงพอใจ (Erogenous Zone) เมื่อพลังลิบิโดไปอยู่ในส่วนใดก็จะก่อให้เกิดความตึงเครียด (Tension) ขึ้นที่ส่วนนั้น วิธีการที่จะจัดความตึงเครียด ได้ก็โดยการเร้าหรือกระตุ้นส่วนนั้นอย่างเหมาะสม เพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจ (Gratification) บริเวณที่พลัง Libido เคลื่อนไปอยู่ส่วนใดส่วนหนึ่งที่ขึ้นอยู่กับช่วงอายุ หรือวัยต่างๆ ของบุคคล จะทำให้เกิดการพัฒนาการไปตาม ขั้นตอนของวัยนั้นๆ ซึ่ง فروยด์ แบ่งการพัฒนาบุคลิกภาพออกเป็น ๕ ขั้น ได้แก่

๑. **ขั้นปาก (Oral Stage)** เริ่มตั้งแต่แรกเกิดถึง ๑ ขวบ ในวัยนี้ Erogenous Zone จะอยู่บริเวณปาก การได้รับการกระตุ้น หรือเร้าที่ปากจะทำให้เด็กเกิดความพึงพอใจ ทำให้เด็กตอบสนองความพึงพอใจของตนเองโดยการดูด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดูดนมแม่จึงเป็นความสุข และความพึงพอใจของเขาในขั้นนี้ ถ้าพ่อแม่หรือผู้ใกล้ชิดให้การอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม มีการดูแลเอาใจใส่ให้ความรักความอบอุ่นอย่างเต็มที่ที่จะทำให้เด็ก เกิดความไว้วางใจ และความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง และสภาพแวดล้อม เนื่องจากเด็กวัยนี้เริ่มพัฒนาความรักตัวเอง (Narcissism) แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม เช่น ถูกปล่อยให้ร้องไห้ เพราะหิวเป็นเวลานานๆ ไม่ได้รับประทานอาหารตามเวลา และไม่ได้รับการสัมผัสที่อบอุ่นหรือการแสดงความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ และผู้ใกล้ชิด จะทำให้เด็กพัฒนาความไม่ไว้วางใจ (Distrust) มีความรู้สึกไม่ดีเกี่ยวกับตนเอง และเกลียดชังสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดการยึดติด (Fixatio) ของพัฒนาการในขั้นปาก พลัง Libido บางส่วนไม่ได้รับการเร้าอย่างเหมาะสม จะทำให้การยึดติดอยู่บริเวณปาก และไม่สามารถเคลื่อนที่ไปยังส่วนอื่นของร่างกาย ตามความเหมาะสมของการพัฒนาการในขั้นต่อไป ก่อให้เกิดความผิดปกติทางบุคลิกภาพในขั้นปาก และเมื่อบุคคลเข้าสู่วัยรุ่นบุคลิกก็จะแสดงบุคลิกภาพที่ยึดติดในขั้นปากออกมาในรูปของพฤติกรรมต่างๆ เช่น การติดสุรา ติดบุหรี่ ยาเสพติด ชอบขบเคี้ยวไม่หยุดปาก ชอบกินของเคี้ยวกรอบๆ กินอาหารแปลกๆ เช่น กินกุ้งเต้น หรือ ชอบพุดจาเขาะเขี้ยถากถาง ก้าวร้าว บ้า

^{๑๒} NovaBizz, พฤติกรรมมนุษย์ กับการพัฒนาคน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/html>, [๒๐ ก.พ. ๕๕].

อำนาจ พุดจาใส่ร้ายป้ายสีได้โดยขาดความละอาย และชอบทำตัวให้เป็นจุดเด่นในสังคมโดยวิธีการใช้ปากหรือเสียงดั่งๆ เป็นต้น

๒. ขั้นทวาร (Anal Stage) เด็กจะมีอายุตั้งแต่ ๑-๓ ขวบ ในวัยนี้ Erogenous Zone จะอยู่ที่บริเวณทวาร โดยที่เด็กจะมีความพึงพอใจ เมื่อมีสิ่งมากระตุ้น หรือเร้าบริเวณทวาร ในระยะนี้เด็กเริ่มเป็นตัวของตัวเอง เริ่มมีความพึงพอใจกับ ความสามารถในการควบคุมอวัยวะ ของตนเอง โดยเฉพาะอวัยวะขับถ่าย กิจกรรมที่เด็กมีความสุขจะเกี่ยวข้องกับกการกั้นอุจจาระ (Anal Retention) และการถ่ายอุจจาระ (Anal Expulsion) ความขัดแย้งที่มักเกิดขึ้นในขั้นนี้คือ การฝึกหัดการขับถ่าย (Toilet) Training ดังนั้น ถ้าพ่อแม่เลี้ยงดูด้วยความเอาใจใส่ และฝึกการขับถ่ายให้เป็นไปอย่างเหมาะสมกับเวลา และสถานที่โดยไม่บังคับ หรือเข้มงวด และวางระเบียบมากเกินไป เพราะไม่เช่นนั้น เด็กจะเกิดความรู้สึกไม่แน่ใจในความมีอิสระ และความสามารถในการบังคับอวัยวะของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้หมายความว่า พ่อแม่จะปล่อยทุกอย่างให้เป็นไปตามความพึงพอใจของเด็กโดยไม่สนใจให้การดูแล และฝึกหัดให้เด็กเรียนรู้การขับถ่ายที่เหมาะสม ก็จะทำให้เด็กคิดตรึงอยู่กับความต้องการของตนเอง ไม่พัฒนาการยอมรับจากผู้อื่น จะเห็นได้ว่าพฤติกรรม กฎเกณฑ์ และเจตคติของพ่อแม่ในการฝึกหัดการขับถ่ายของเด็ก จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสม ในขั้นทวารเพราะถ้าสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่กับเด็กเป็นอย่างดีโดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการฝึกการขับถ่ายของเด็กจึงมีความสำคัญ ต่อการพัฒนาบุคลิกภาพที่เหมาะสมในขั้นทวาร เพราะถ้าสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่กับเด็กเป็นอย่างดี โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับการฝึกการขับถ่าย จะทำให้เด็กพัฒนาอารมณ์ที่มั่นคง เชื่อมมั่นในความสามารถของตนเอง เป็นคนสงบเสงี่ยมอ่อนโยนแต่ถ้าเด็กเกิดการคิดตรึงในขั้นตอนนี้ จะทำให้ไม่สามารถพัฒนาบุคลิกภาพตามความเหมาะสม เช่น ถ้าเด็กพอใจกับการถ่ายอุจจาระมากเกินไป เมื่อโตขึ้นก็จะเป็นคนสุร่นสุร่าย แต่ถ้าเด็กพอใจกับการกั้นอุจจาระ 'ไว้' ไม่ยอมขับถ่าย ก็จะเป็นคนขี้เหนียว ตระหนี่ หรือถ้าเด็กรู้สึกโกรธหรือเกลียด พ่อแม่ที่เข้มงวดในเรื่องขับถ่ายก็จะทำให้เด็กมีนิสัยคือร้อน ก็จะกลายเป็นเจ้าระเบียบ รู้จักจักจิก หรือถ้าพ่อแม่ที่เน้นการขับถ่ายตรงเวลา ไม่รู้จักยืดหยุ่นก็จะกลายเป็นคนเข้มงวด ไม่ยืดหยุ่น แต่ถ้ายึดติดในขั้นนี้เป็นไปอย่างรุนแรง อาจทำให้เกิดเด็กมีบุคลิกภาพแปรปรวน เช่น ชอบทำร้ายให้ผู้อื่นเจ็บปวด (Sadism) หรือการร่วมเพศด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นต้น

๓. ขั้นอวัยวะเพศตอนต้น (Phallic Stage) เริ่มตั้งแต่ ๓ - ๕ ขวบ ในขั้นนี้ Erogenous Zone จะอยู่ที่อวัยวะเพศ โดยที่เด็กเกิด ความรู้สึกพึงพอใจกับการจับต้องอวัยวะเพศ เพราะมีความพึงพอใจทางเพศอยู่ที่ตนเองในระยะแรก ต่อมาในช่วง ๔-๕ ขวบ พลัง Libido บางส่วนจะเคลื่อนที่ออกจากตนเองไปรวมอยู่ที่พ่อแม่ ซึ่งเป็นเพศตรงข้ามกับเด็ก ทำให้เด็กชายรักใคร่ และหวงแหนแม่จึงเกิดความรู้สึกอิจฉา และเป็นปรปักษ์กับพ่อในขณะที่เด็กหญิงจะรักใคร่ และหวงแหนพ่อ จึงรู้สึกอิจฉา

และเป็นศัตรูกับแม่ ที่เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า เป็นปมออดิปุส (Oedipus Complex) ในเด็กชาย และปมอีเลคต้า (Electra Complex) ในเด็กหญิง

ในขั้นนี้ นอกจากจะเกิด Oedipus Complex แล้วเด็กชายจะเกิดความวิตกกังวลกลัวว่าจะถูกตัดอวัยวะเพศ (Castration Anxiety) เพราะเด็กชายเริ่มมองเห็นความแตกต่างทางร่างกายของเพศชายและเพศหญิง ทำให้เด็กชายเกิดจินตนาการว่าเด็กหญิงก็มีองคชาติ (Penis) แต่ถูกตัดไป จึงเกิดความกังวลไม่ยอมให้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นกับตนเอง ทำให้เริ่มเรียนรู้อำนาจของพ่อที่มีเหนือเขา ความรู้สึกเกลียดชัง และเป็น ปรปักษ์กับพ่อ เพราะต้องการแย่งชิงความรักจากแม่ค่อยๆ หดไป หันมาเป็นมิตร และเลียนแบบ (Identification) พ่อจึงเอา (Introject) บทบาททางเพศชายของพ่อมาไว้ในตนเอง ทำให้ปรากฏการณ์ของ Oedipus Complex หายไป และเด็กจะเลียนแบบบทบาทที่เหมาะสมตามเพศของตนเอง

ในระยะนี้ Superego ของเด็กจะเริ่มพัฒนาจากการรับเอาค่านิยม คุณธรรม และบรรทัดฐานทางสังคมของพ่อแม่มาไว้ในตัว ในขณะที่เด็กหญิง นอกจากจะเกิด Electra Complex แล้ว เด็กหญิงจะเกิดความอิจฉาของ องคชาติ (Penis Envy) ในเด็กชาย และรู้สึกด่าด้อยที่ตนเองไม่มีองคชาติเหมือนเด็กชาย เมื่อเกิดปรากฏการณ์ Electra Complex แล้วเด็กหญิงจะรักใคร่ และหวงแหนพ่อในที่เกลียดชัง และรู้สึกว่าเป็นคู่แข่งกับแม่ และเห็นว่าพ่อไม่สามารถให้องคชาติแก่ตนได้ จึงเกิดความรู้สึกว่าแม่เป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตนเอง และแม่ไม่มีองคชาติเช่นกัน ทำให้รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกับแม่หันมาเลียนแบบแม่ ทำให้ปมอีเลคตราหดไป ในขณะที่ส่วนของ Superego เริ่มพัฒนาขึ้น

ในขั้นนี้ ถ้าพัฒนาการทางบุคลิกภาพเป็นไปด้วยดี จะทำให้เด็กแสดงบทบาทที่เหมาะสมตามเพศของตนเองเมื่อโตขึ้น และมีเจตคติที่ดีในเรื่องเพศ แต่ถ้าพัฒนาการเป็นไปอย่างไม่เหมาะสมแล้วจะเกิดการคิดตรงทำให้บุคลิกภาพผิดปกติไป เช่น ไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ อวัยวะเพศไม่แข็งตัว (Impotence) ในเพศชาย และมีความรู้สึกเย็นชาเกี่ยวกับเรื่องเพศ (Frigidity) ในเพศหญิง การรักร่วมเพศ (Homosexuality) หรือชอบอวดอวัยวะเพศ (Exhibitionism) เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ขั้นอวัยวะเพศตอนต้น เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการพัฒนาบุคลิกภาพ พ่อแม่ และผู้เลี้ยงดูจะมีบทบาทสำคัญ ที่จะช่วยให้บทบาททางเพศของเด็กเป็นไปด้วยดี พ่อแม่จึงไม่ควรตำหนิหรือเข้มงวดกับเด็กมากเกินไป เมื่อเด็กจับต้องอวัยวะเพศของตน ในขณะที่เดียวกันเด็กควรได้รับชี้แจงและการสั่งสอนเรื่องเพศ ตามความเหมาะสมกับการอยากรู้อยากเห็นของเขา และพ่อแม่ควรทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงบทบาททางเพศ ให้ความรัก ความอบอุ่น และความเอาใจใส่แก่เด็ก มีเวลาใกล้ชิดกับเด็ก ซึ่งทำให้เด็กเรียนรู้ถึงสัมพันธ์ภาพที่ดีในการอยู่ร่วมกันระหว่างเพศเดียวกัน และต่างเพศ การให้ข้อมูลทางเพศควรใช้เหตุผล และค่านิยมของสังคมที่เหมาะสมในการอธิบายเพื่อ

เสริมสร้างเจตคติที่ดีในเรื่องเพศแก่เด็ก ทำให้เด็กยอมรับความรู้สึกของตนเอง และสามารถแสดงความรู้สึกต่างๆ ออกมาได้เหมาะสม กับบทบาททางเพศ ตามบรรทัดฐานของสังคมต่อไป

๔. **ขั้นแฝง (Latency Stage)** เริ่มตั้งแต่ อายุ ๖ – ๑๑ ปี ในขั้นนี้ Erogenous Zone จะไม่ปรากฏอยู่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายโดยเฉพาะ เหมือนขั้นแฝงของพลัง Libido เป็นระยะพักในเรื่องเพศ และจินตนาการทางเพศ เด็กจะเริ่มมีชีวิตสังคมภายนอกบ้านมากขึ้นที่จะเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยดังกล่าว เด็กหากเด็กมีพัฒนาการในวัยต้นๆ อย่างเหมาะสมในขั้นนี้เด็กจะมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนกลุ่มเดียวกัน

๕. **ขั้นอวัยวะเพศตอนปลาย (Genital Stage)** เริ่มจาก ๑๒ ขวบเป็นต้นไป ในระยะนี้เด็กจะเข้าสู่วัยรุ่น ไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ และวัยชรา โดยมี Erogenous Zone จะมาอยู่ที่อวัยวะเพศ (Genital Area) เมื่อเด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลง ทางร่างกายทั้งหญิง และชายต่างๆ กัน และมีพัฒนาการทางร่างกายตน มีความสามารถในการสืบพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ มีความต้องการตาม สัตถศาสตร์ทางเพศอย่างรุนแรง ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการเป็นอิสระในขณะเดียวกันก็ต้องการได้รับความอบอุ่น และการดูแลเอาใจใส่ทางจิตใจจากพ่อแม่ เมื่อบุคคลมีวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์แล้ว จะเกิดความพึงพอใจทางด้านเพศ มีการแสวงความสุขทางเพศระหว่างชายหญิง บุคคลที่มีการพัฒนาการทางบุคลิกภาพอย่างปกติ ไม่มีการติดตึง ก็จะสามารถมีชีวิตทางสังคม ที่ถูกต้องเหมาะสมคือมีครอบครัว และสามารถแสดงบทบาททางเพศ และบทบาทของพ่อแม่ได้อย่างเหมาะสม

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพตามความเชื่อของ فروยด์ จะมีความสัมพันธ์กับพลัง ลิบิโด (Libido) กับลักษณะทางชีวภาพของบุคคล ที่จะนำไปสู่สภาวะทางสุขภาพจิต หากการพัฒนาระดับขั้นเป็นไปด้วยความเหมาะสม ก็จะทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่ปกติ แต่ถ้าการพัฒนาระดับขั้นเกิดการติดตึง จะมีผลทำให้เกิดความผิดปกติทางบุคลิกภาพในรูปแบบต่าง เช่น โรคจิต หรือโรคประสาทที่ถือว่า มีความแปรปรวนในทางบุคลิกภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงห้าปีแรกของชีวิตจะเป็นช่วงการสร้างพื้นฐานทางบุคลิกภาพของบุคคล ประสบการณ์ที่รุนแรงที่เกิดขึ้นในระยะนี้อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อบุคลิกภาพของเด็กไปตลอดชีวิต ซึ่งพ่อแม่ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ในการจัดบรรยากาศของการเลี้ยงดูต่างๆ ให้เหมาะสมที่จะสร้างพื้นฐาน ทางบุคลิกภาพที่มั่นคง และเหมาะสมเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์อย่างเต็มที่

๒) ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's psychosocial stage of development)

อีริกสัน เป็นลูกศิษย์ของ فروยด์ ได้สร้างทฤษฎีขึ้นในแนวทางการคิดของ فروยด์ แต่ได้เน้นความสำคัญทางด้านสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมด้านจิตใจ (Psychological Environment) ว่ามีบทบาทในพัฒนาการบุคลิกภาพมาก ความคิดของอีริกสันต่างกับ فروยด์หลายประการ เป็นต้นว่า เห็นความสำคัญของ Ego มากกว่า Id และถือว่าพัฒนาการของคนไม่ได้จบแค่วัยรุ่น แต่ต่อไปจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต คือ วัยชรา และตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ บุคลิกภาพของคนก็เปลี่ยนไปเรื่อยๆ ทฤษฎีจิตสังคม (Psychological Theory) ได้แบ่งพัฒนาการทางบุคลิกภาพออกเป็น ๘ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๑ ความไว้วางใจ – ความไม่ไว้วางใจ (Trust vs Mistrust) ซึ่งเป็นขั้นในวัยทารก อีริกสัน ถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของพัฒนาการในวัยต่อไป เด็กวัยทารกจำเป็นต้องมีผู้เลี้ยงดู เพราะช่วยตนเองไม่ได้ ผู้เลี้ยงดูจะต้องเอาใจใส่เด็ก ถึงเวลาให้นมก็ควรจะให้และปลดเปลื้องความเดือดร้อน ไม่สบายของทารกอันเนื่องมาจากการขับถ่าย เป็นต้น

ขั้นที่ ๒ ความเป็นตัวของตัวเองอย่างอิสระ – ความสงสัยไม่แน่ใจตัวเอง (Autonomous vs Shame and Doubt) อยู่ในวัยอายุ ๒-๓ ปี วัยนี้เป็นวัยที่เริ่มเดินได้ สามารถที่จะพูดได้และความเจริญเติบโตของร่างกายช่วยให้เด็กมีความอิสระ พึ่งตัวเองได้ และมีความอยากรู้อยากเห็น อยากจับต้องสิ่งของต่างๆ เพื่อต้องการสำรวจว่าคืออะไร เด็กเริ่มที่อยากเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง

ขั้นที่ ๓ การเป็นผู้คิดริเริ่ม – การรู้สึกผิด (Initiative vs Guilt) วัยเด็กอายุประมาณ ๓-๕ ปี อีริกสันเรียกวัยนี้ว่าเป็นวัยที่เด็กมีความคิดริเริ่มอยากจะทำอะไรด้วยตนเอง จากจินตนาการของตนเอง การเล่นสำคัญมากสำหรับวัยนี้เพราะเด็กจะได้ทดลองทำสิ่งต่างๆ จะสนุกจากการสมมติของต่างๆ เป็นของจริง เช่น อาจจะใช้สิ่งกระดาษเป็นรถยนต์ ขับรถยนต์เหมือนผู้ใหญ่

ขั้นที่ ๔ ความต้องการที่จะทำกิจกรรมอยู่เสมอ – ความรู้สึกด้อย (Industry vs Inferiority) อีริกสันใช้คำว่า Industry กับเด็กอายุประมาณ ๖-๑๒ ปี เนื่องจากเด็กวัยนี้มีพัฒนาการด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกาย อยู่ในขั้นที่มีความต้องการที่จะอะไรอยู่เมื่อไม่เคยว่าง

ขั้นที่ ๕ อัฒภาพหรือการรู้จักว่าตนเองเป็นเอกลักษณ์ – การไม่รู้จักตนเองหรือสับสนในบทบาทในสังคม (Ego Identity vs Role Confusion) อีริกสันกล่าวว่า เด็กในวัยนี้ที่มีอายุระหว่าง ๑๒-๑๘ ปี จะรู้สึกตนเองว่า มีความเจริญเติบโต โดยเฉพาะทางด้านร่างกายเหมือนกับผู้ใหญ่ทุกอย่าง ร่างกายเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงทางเพศทั้งหญิงและชาย เด็กวัยรุ่นจะมีความรู้สึกในเรื่องเพศและบางคนเป็นกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ขั้นที่ ๖ ความใกล้ชิดผูกพัน – ความอ้างว้างตัวคนเดียว (Intimacy vs Isolation) วัยนี้เป็นวัยผู้ใหญ่ระยะต้น (Young Adulthood) เป็นวัยที่ทั้งชายและหญิงเริ่มที่จะรู้จักตนเองว่ามีจุดมุ่งหมายในชีวิตอย่างไร เป็นวัยที่พร้อมที่จะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศในฐานะเพื่อนสนิทที่จะเสียสละให้

กันและกัน รวมทั้งสามารถยินยอมเห็นใจซึ่งกันและกัน โดยไม่เห็นแก่ตัวเลย และมีความคิดตั้งตนเป็นหลักฐานหรือคิดสนใจที่จะแต่งงานมีบ้านของตนเอง

ขั้นที่ ๗ ความเป็นห่วงชนรุ่นหลัง – ความคิดถึงแต่ตนเอง (Generativity vs Stagnation) อีริคสันอธิบายคำว่า Generativity ว่าเป็นวัยที่เป็นห่วงเพื่อนร่วมโลกโดยทั่วไป หรือเป็นห่วงเยาวชนรุ่นหลัง อยากจะให้ความรู้ สั่งสอนคนรุ่นหลังต่อไป คนที่แต่งงานมีบุตรก็สอนลูกหลายคนที่ไม่แต่งงาน ถ้าเป็นครูก็สอนลูกศิษย์ ถ้าเป็นนายก็สอนลูกน้อง หรือช่วยทำงานทางด้านศาสนา เพื่อที่จะปลูกฝังให้คนรุ่นหลังเป็นคนดีต่อไป

ขั้นที่ ๘ ความพอใจในตนเอง – ความสิ้นหวังและความไม่พอใจในตนเอง (Ego Integrity vs Despair) วัยนี้เป็นระยะบั้นปลายของชีวิต ฉะนั้น บุคลิกภาพของคนวัยนี้มักจะเป็นผลรวมของวัย ๗ วัยที่ผ่านมา ผู้มีอาวุโสบางท่านยอมรับว่าได้มีชีวิตที่ดีและได้ทำดีที่สุด ยอมรับว่าตอนนี้แก่แล้วและจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข จะเป็นนายของตนเองและมีความพอใจในสภาพชีวิตของตน ไม่กลัวความตาย พร้อมทั้งจะตาย ยอมรับว่าคนเราเกิดมาแล้วก็ต้องตาย^{๑๑}

๓) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Cognitive development)

เพียเจต์ (Piaget) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร ทฤษฎีของเพียเจต์ตั้งอยู่บนรากฐานของทั้งองค์ประกอบที่เป็นพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม เขาอธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็กให้ข้ามจากพัฒนาการจากขั้นหนึ่ง ไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดผลเสียแก่เด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กกำลังจะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม เพียเจต์เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่าการกระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการเร็วขึ้น เพียเจต์สรุปว่า พัฒนาการของเด็กสามารถอธิบายได้โดยลำดับระยะพัฒนาทางชีววิทยาที่คงที่ แสดงให้ปรากฏโดยปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับสิ่งแวดล้อม

พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น ดังนี้

๑. ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว (Sensori-Motor Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ปี พฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่ เช่น การไขว่คว้า การเคลื่อนไหว การมอง การดู ในวัยนี้เด็กแสดงออกทางด้านร่างกายให้เห็นว่ามีสติปัญญาด้วยการ

^{๑๑} ครูบ้านนอก, ทฤษฎีจิตสังคมของอีริคสัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.kroobannok.com/>

กระทำ เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ แม้ว่าจะไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำพูด เด็กจะต้องมีโอกาสที่จะปะทะกับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการด้านสติปัญญาและความคิดในขั้นนี้ มีความคิดความเข้าใจของเด็กจะก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น สามารถประสานงานระหว่างกล้ามเนื้อมือ และสายตา เด็กในวัยนี้มักจะทำอะไรซ้ำบ่อยๆ เป็นการเลียนแบบ พยายามแก้ปัญหาแบบลองผิดลองถูก เมื่อสิ้นสุดระยะนี้เด็กจะมีการแสดงออกของพฤติกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมายและสามารถแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการแต่กิจกรรมการคิดของเด็กวัยนี้ส่วนใหญ่ยังคงอยู่เฉพาะสิ่งที่สามารถสัมผัสได้เท่านั้น

๒. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Stage) ขั้นนี้เริ่มตั้งแต่อายุ ๒-๗ ปี แบ่งออกเป็นขั้นย่อยอีก ๒ ขั้น คือ

- **ขั้นก่อนเกิดสัจกับ (Preconceptual Thought)** เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ ๒-๔ ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถจะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ ๒ เหตุการณ์หรือมากกว่ามาเป็นเหตุผลเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน แต่เหตุผลของเด็กวัยนี้ยังมีขอบเขตจำกัดอยู่ เพราะเด็กยังคงยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คือถือความคิดตนเองเป็นใหญ่ และมองไม่เห็นเหตุผลของผู้อื่น ความคิดและเหตุผลของเด็กวัยนี้ จึงไม่ค่อยถูกต้องตามความเป็นจริงนัก นอกจากนี้ความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ ยังคงอยู่ในระดับเบื้องต้น เช่น เข้าใจว่าเด็กหญิง ๒ คน ชื่อเหมือนกัน จะมีทุกอย่างเหมือนกันหมด แสดงว่าความคิดรวบยอดของเด็กวัยนี้ยังไม่พัฒนาเต็มที่ แต่พัฒนาการทางภาษาของเด็กเจริญรวดเร็วมก

- **ขั้นการคิดแบบญาณหยั่งรู้ นึกออกเองโดยไม่ใช้เหตุผล (Intuitive Thought)** เป็นขั้นพัฒนาการของเด็ก อายุ ๔-๗ ปี ขั้นนี้เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รวมทั้งตัวดิษฐ์จักแยกประเภทและแยกชิ้นส่วนของวัตถุ เข้าใจความหมายของจำนวนเลข เริ่มมีพัฒนาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ แต่ไม่แจ่มชัดนัก สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้โดยไม่คิดเตรียมล่วงหน้าไว้ก่อน รู้จักนำความรู้ในสิ่งหนึ่งไปอธิบายหรือแก้ปัญหาอื่นและสามารถนำเหตุผลต่างๆ ไปมาสรุปแก้ปัญหาโดยไม่วิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเสียก่อนการคิดหาเหตุผลของเด็กยังขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนรับรู้ หรือสัมผัสจากภายนอก

๓. ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (Concrete Operation Stage) ขั้นนี้จะเริ่มจากอายุ ๗-๑๑ ปี พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้สามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เด็กวัยนี้สามารถที่จะเข้าใจเหตุผล รู้จักการแก้ปัญหาสิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ สามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความคงตัวของสิ่งต่างๆ โดยที่เด็กเข้าใจว่าของแข็งหรือของเหลวจำนวนหนึ่งแม้ว่าจะเปลี่ยนรูปร่าง ไปก็ยังมีน้ำหนัก หรือปริมาตรเท่าเดิม สามารถที่จะ

เข้าใจความสัมพันธ์ของส่วนย่อย ส่วนรวม ลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้คือ ความสามารถในการคิดย้อนกลับ นอกจากนั้นความสามารถในการจำของเด็กในช่วงนี้มีประสิทธิภาพขึ้น สามารถจัดกลุ่มหรือจัดการได้อย่างสมบูรณ์ สามารถสนทนากับบุคคลอื่นและเข้าใจความคิดของผู้อื่นได้ดี

๔. **ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage)** นี้จะเริ่มจากอายุ ๑๑-๑๕ ปี ในขั้นนี้พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลง เด็กจะสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมุติฐานและทฤษฎี และเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นด้วยการรับรู้ที่สำคัญเท่ากับความคิดกับสิ่งที่อาจจะเป็นไปได้ เด็กวัยนี้มีความคิดนอกเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างและมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีความเห็น หรือสิ่งที่เป็นนามธรรมพัฒนาการทางการรู้คิดของเด็กในช่วงอายุ ๖ ปีแรกของชีวิต ซึ่งเพียเจต์ ได้ศึกษาไว้เป็นประสบการณ์ สำคัญที่เด็กควรได้รับการส่งเสริม มี ๖ ขั้น ได้แก่

๑) **ขั้นความรู้แตกต่าง (Absolute Differences)** เด็กเริ่มรับรู้ในความแตกต่างของสิ่งของที่มองเห็น

๒) **ขั้นรู้สิ่งตรงกันข้าม (Opposition)** ขั้นนี้เด็กรู้ว่าของต่างๆ มีลักษณะตรงกันข้ามเป็น ๒ ด้าน เช่น มี-ไม่มี หรือ เล็ก-ใหญ่

๓) **ขั้นรู้หลายระดับ (Discrete Degree)** เด็กเริ่มรู้จักคิดสิ่งที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่อยู่ตรงกลางระหว่างปลายสุดสองปลาย เช่น ปานกลาง น้อย

๔) **ขั้นความเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง (Variation)** เด็กสามารถเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ เช่น บอกถึงความเจริญเติบโตของต้นไม้

๕) **ขั้นรู้ผลของการกระทำ (Function)** ในขั้นนี้เด็กจะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลง

๖) **ขั้นการทดแทนอย่างลงตัว (Exact Compensation)** เด็กจะรู้ว่าการกระทำให้ของสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงย่อมมีผลต่ออีกสิ่งหนึ่งอย่างหักเหกัน

นอกจากนั้นยังมีทฤษฎีสำคัญๆ ที่มีความสอดคล้องกับหลักของพัฒนาการและจิตวิทยาพัฒนาการของนักจิตวิทยาท่านอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันดังเช่น

- ๑) ทฤษฎีอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham H. Maslow)
- ๒) ทฤษฎีของซัลลิแวน (Sullivan's Personality Theory)
- ๓) ทฤษฎีของศาสตราจารย์โรเบิร์ต ฮาร์วิกเฮิสท์ (Robert Havighurst)
- ๔) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของศาสตราจารย์โคลเบ็ก (Kohlberg Moral Development)

ทฤษฎีของกลุ่มนักคิดตามฐานแนวคิดของทฤษฎีปรัชญาตะวันตก นักจิตวิทยากลุ่มนี้เน้นความเป็นหนึ่งความสามารถส่วนบุคคลและแรงขับภายในของบุคคลเกี่ยวกับตนเองความสามารถสูงสุดของบุคคล จิตวิทยาเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์มักจะอ้างถึงอำนาจที่สามในจิตวิทยา เพราะว่าทฤษฎีนี้แย้งกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสภาพแวดล้อมและหลักทางจิตวิทยาวิเคราะห์ ครอบงำ โดยอำนาจและสติไร้สำนึกที่ไม่มีเหตุผลเป็นอิสระและเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้เจริญและความ เป็นจริงเกี่ยวกับตัวเอง ดังเช่น

๑) **ทฤษฎีความต้องการขั้นพื้นฐานของอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham H. Maslow. ๑๙๐๘-๑๙๗๐)**^{๑๔} นักจิตวิทยากลุ่มมานุษยนิยมผู้เป็นเจ้าของแนวคิดทฤษฎีขั้นความต้องการของมนุษย์ ตามลำดับขั้นได้พัฒนาทฤษฎีของการเร้าใจ ซึ่งกล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ถูกเร้าให้กระทำโดยกลุ่มความต้องการอยู่ ๒ ประเภท คือความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) และความต้องการขั้นสูง (Metaneeds) ซึ่งจะมีการพัฒนาเป็นไปตามลำดับต่ำสู่ลำดับสูงไปเรื่อยๆ ๕ ลำดับ ดังนี้

๑.๑) Self-actualization ความดี-ความงามและสติปัญญา เช่น รักความดี ใฝ่รู้ รักความยุติธรรม จัดระเบียบชีวิตมีความสนใจใฝ่รู้

๑.๒) Esteem ความต้องการมีศักดิ์ศรี เช่น ศักดิ์ศรีแห่งตน การยกย่อง การได้รับการนับถือ

๑.๓) Belongingness and love ความต้องการมีส่วนร่วม ความรัก เช่น การมีสัมพันธ์ไมตรี การได้รับการยอมรับความอาทร

๑.๔) Safety (security, order, stability) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย เช่น ความมั่นคงทางกาย ทรัพย์สิน จิตใจ

๑.๕) Physiological needs ความต้องการทางสรีระวิทยา เช่น อาหาร น้ำ การพักผ่อน ความต้องการทางเพศ

^{๑๔} สุรางค์ โคว์ตระกูล, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๓๒-๓๓๓.

จากการพัฒนาการตามลำดับขั้นดังที่กล่าวมานั้น ความต้องการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดคือ ความเป็นผู้ที่มีร่างกายสมบูรณ์ตามหลักสรีระศาสตร์ และความปลอดภัย (Physiological and safety)

๒) ทฤษฎีบุคลิกภาพของซัลลิแวน (Sullivan's Personality Theory) แฮรี เอส ซัลลิแวน (Harry S. Sullivan)^{๕๕} กล่าวว่าบุคลิกภาพของคนเป็นผลมาจากสังคม ไม่ว่าจะเป็มนโนภาพเกี่ยวกับตนเอง ถึงแม้ผู้ที่ปลีกตัวไปจากสังคมไปอยู่ห่างไกลจากผู้อื่น ความทรงจำในอดีตก็ยังคงมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของเขาและซัลลิแวนชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบุคคลกับสังคมในระยะต่างๆของชีวิตซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและการเจริญเติบโต ดังต่อไปนี้

ระยะวัยทารก (๐-๒ปี) เป็นวัยแห่งความต้องการความสบายกาย พอใจกับการใช้ปากและมีปฏิกริยาแบบเดียวกับผู้ใหญ่ที่มีต่อตนโดยตรง

ระยะวัยเด็กตอนต้น (๒-๔ ปี) เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษา การเล่นรวมกลุ่มกับ เพื่อนๆ และเริ่มเรียนรู้บทบาททางเพศ

ระยะวัยเด็ก (๔-๑๑ ปี) เด็กจะเริ่มปลีกตัวออกจากพ่อแม่ และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับเพื่อน เรียนรู้เกี่ยวกับการแข่งขัน ร่วมมือและรู้จักควบคุมพฤติกรรม

ระยะย่างเข้าสู่วัยรุ่น (๑๑-๑๓ ปี) มีเพื่อนเพศเดียวกัน มองตน ชอบการแข่งขัน เหมาะกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ภายในจิตใจ และแจจะมีบุคลิกภาพ

ระยะวัยรุ่น (๑๓-๑๗ปี) เริ่มมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ หากการอบรมเลี้ยงดูเป็นแบบให้เด็กเก็บกดทางด้านนี้มากเกินไป อาจทำให้เกิดความขัดแย้งแบบรักร่วมเพศ

ระยะย่างวัยรุ่นตอนปลาย (๑๗-๒๐ ปี) สนใจทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเพศตรงข้าม สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนในลักษณะผู้ใหญ่

ระยะวัยผู้ใหญ่ (๒๑ ปีขึ้นไป) ควรฝึกให้เป็นคนที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีเหตุมีผล และควบคุมพฤติกรรมของตนได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์

ซัลลิแวน ได้แบ่งช่วงวัยของมนุษย์เป็น ๖ ช่วงวัยโดยนับตั้งแต่วัยทารกซึ่งเป็นระยะเวลาที่สำคัญของชีวิตที่มีพัฒนาการมาจากการปฏิสนธิไปเรื่อยๆ จนไปสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะความพร้อมทางอารมณ์ และสติปัญญาสามารถที่จะดูแลตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ต่อไป

^{๕๕} สุชา จันท์เอม, จิตวิทยาพัฒนาการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗.

๓) ทฤษฎีพัฒนาการของศาสตราจารย์ โรเบิร์ต ฮาร์วิกเฮิสท์ (Robert Havighust)^{๑๖} เป็นนักจิตวิทยาที่กล่าวถึงลักษณะทั่วไปในแต่ละวัย ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ การพัฒนาการของบุคคลในทุกๆ ด้าน เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและมีผลกระทบซึ่งกันและกัน การพัฒนาที่เต็มขั้นและสมบูรณ์แบบขั้นต้นส่งผลให้ขั้นต่อไป พัฒนาได้เต็มขั้นและสมบูรณ์แบบเช่นกัน หากคุณภาพของพัฒนาการไม่ถึงจุดสมบูรณ์ในขั้นหนึ่ง ก็จะกระทบกระเทือนไปทุกช่วงวัยในขั้นถัดๆ ไป

๔) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของศาสตราจารย์โคลเบ็ก (Kohlberg Moral Development : ๑๙๒๗- ๑๙๘๗) เป็นทฤษฎีที่มีรากฐานมาจากทฤษฎีของเพียเจต์ โดยได้นำผลของการวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลทางการวิจัย และกล่าวถึงขั้นตอนจิตวิทยาเชิงศีลธรรมจรรยาของเด็กจะมีพัฒนาขึ้นตามระดับพัฒนาการทางสติปัญญาและเชื่อว่าบุคคลที่สติปัญญาไม่เจริญถึงขีดสุดนั้น จะมีจริยธรรมถึงขั้นสูงสุดไม่ได้เช่นกัน บุคคลทุกคนจะต้องผ่านการพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นต้นซึ่งเป็นรากฐานของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นต่อไป และเมื่อผ่านไปแล้วก็ยากที่จะกลับไปขั้นเดิมอีก

การศึกษาถึงจิตวิทยาพัฒนาการและแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการของนักจิตวิทยาต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจถึงพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงจิตวิทยาพัฒนาการในลักษณะต่างๆ จากทฤษฎีที่ได้นำเสนอมาเบื้องต้นนั้น ก็เพื่อจะได้เข้าใจและทราบรายละเอียดและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่างๆ ของมนุษย์ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนในแต่ละวัย รวมทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ต่อบุคคลรอบข้าง กลุ่มเพื่อน และสังคม ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่เกี่ยวข้องนำไปสู่ความเข้าใจอันดีต่อกันตลอดไป

๒.๔ สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

จากความหมายและองค์ประกอบของพฤติกรรม ดังที่ได้กล่าวมาในหัวข้อข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าการแสดงออกของ พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์นั้นจะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ซึ่งจะทำให้การแสดงออก ของพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ดังนั้น ควรเข้าใจถึงสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ดังต่อไปนี้

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๖.

สิ่งกำหนด พฤติกรรมมนุษย์มีหลายประการ ซึ่งอาจจะแยกได้ ๒ประเภท คือ

๑. ลักษณะนิสัยส่วนตัว ได้แก่

- ความเชื่อ หมายถึง การที่บุคคลคิดถึงอะไรก็ได้ในแง่ของข้อเท็จจริงซึ่งไม่จำเป็นต้อง ถูกหรือผิดเสมอไป ความเชื่ออาจมาโดยการเห็น การบอกเล่า การอ่าน รวมทั้งการคิดขึ้นมาเอง

- ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่ตนนิยมยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก

- ทักษะคติ หมายถึง เจตคติ มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล กล่าวคือ ทักษะคติ เป็นแนวโน้มหรือขั้นเตรียมพร้อมของพฤติกรรม และถือว่าทักษะคติมีความสำคัญในการกำหนด พฤติกรรมในสังคม

- บุคลิกภาพ เป็นสิ่งกำหนดว่า บุคคลหนึ่งจะทำอะไร ถ้าเขาดอกอยู่ในสถานการณ์หนึ่ง คือ เป็นสิ่งที่บอกว่าบุคคลจะปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์หนึ่งๆ

๒. กระบวนการอื่น ๆ ทางสังคม ได้แก่ สิ่งกระตุ้นพฤติกรรม (Stimulus Object) และความเข้มข้นของสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม ลักษณะนิสัยของบุคคล คือ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ บุคลิกภาพ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก็จริง แต่พฤติกรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีสิ่งกระตุ้นพฤติกรรม^{๑๑}

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ มีดังนี้^{๑๒}

- ความเชื่อ (Belief) คือการที่บุคคลยอมรับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งความคิดของเขา อาจจะ ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงก็ได้ ความเชื่อเป็นสิ่งหักห้ามได้ยากและมีอิทธิพลต่อบุคคลมาก บุคคลใดมีความเชื่ออย่างใด ก็จะมีพฤติกรรมเป็นไปตามความเชื่อของเขา

- ค่านิยม (Value) เป็นเครื่องชี้แนวปฏิบัติของบุคคลว่าอะไรเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต ค่านิยมอาจมาจากการอ่าน คำบอกเล่าหรือคิดมาเองก็ได้

- บุคลิกภาพ (Personality) เป็นคุณลักษณะของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ของบุคคลนั้น

- สิ่งที่มากระตุ้นพฤติกรรม (Stimulus Object) สิ่งที่มากระตุ้นพฤติกรรมนี้จะเป็นอะไรก็ได้ เช่น ความสวย ความหิว อาหาร ฯลฯ สิ่งที่มากระตุ้นพฤติกรรมอย่างหนึ่งอาจมีพลังกระตุ้นพฤติกรรมของแต่ละบุคคลไม่เท่ากัน

^{๑๑} ชูดา จิตพิทักษ์, พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, ๒๕๒๕), หน้า ๑๑.

^{๑๒} สุชา จันทรธรม, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๖), หน้า ๘๖.

- ทักษะ (Attitude) หมายถึง ความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล ทักษะจึงเปลี่ยนแปลงได้ ตลอดเวลาซึ่งขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่บุคคลได้รับ
- สถานการณ์ (Situation) หมายถึง สภาพแวดล้อมหรือสภาวะที่บุคคลกำลังจะมีพฤติกรรม

๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้

ศาสตร์แห่งพฤติกรรมมนุษย์มีที่มาจากปรัชญาและจิตวิทยา ศึกษาต่อเนื่องกันมานับตั้งแต่ก่อนคริสต์ศักราชจนถึงปัจจุบัน ในที่นี้จะกล่าวถึงความเป็นมาของการศึกษาพฤติกรรม วิวัฒนาการของคำอธิบายเรื่องกายและจิต และแนวทัศนะของกลุ่มจิตวิทยาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาพฤติกรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพัฒนาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้มีดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ ความเป็นมาของการศึกษาพฤติกรรม

- ๑) จอห์น ล็อก (John Locke, ๑๖๓๒-๑๗๐๔)
- ๒) วัตสัน (John B. Watson, ๑๘๗๘-๑๙๕๘)
- ๓) วัลด์ท (Wilhelm Wundt, ๑๘๗๒-๑๙๒๐)

๒.๕.๒ วิวัฒนาการของคำอธิบายเรื่องกายและจิต

- ๑) ซิมบาร์โดและเกอร์ริก (Zimbardo & Gerrig ๑๙๙๘ : ๑๐๖)
- ๒) เรเน เดส์คาร์ตส์ (Rene Descartes, ๑๕๙๖-๑๖๕๐)

๒.๕.๓ แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาพฤติกรรม

- ๑) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาโครงสร้างนิยม (Structuralism)
- ๒) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาหน้าที่นิยม (Functionalism)
- ๓) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)
- ๔) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)
- ๕) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาเกสตัลท์นิยม (Gestalt Psychology)
- ๖) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยามนุษย์นิยม (Humanism)

๒.๕.๑ ความเป็นมาของการศึกษาพฤติกรรม

ศาสตร์ทางพฤติกรรมมีที่มาจากหลายฐานความรู้ ดังนั้น ผู้นำในการศึกษาค้นคว้าพฤติกรรมจึงมาจากหลายแหล่ง ส่วนหนึ่งเป็นนักปรัชญา อีกส่วนหนึ่งเป็นนักจิตวิทยาแท้ ๆ ถ้าศึกษารากฐานที่มาของจิตวิทยายุคต้น จะพบว่าแตกตัวมาจากปรัชญาเก่าแก่ ผู้บุกเบิกเริ่มต้น ได้แก่ ปราชญ์ชาวกรีกคือเพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งเน้นศึกษาเรื่องของจิตและวิญญาณ สนใจศึกษาเรื่องพฤติกรรมทางจิตของมนุษย์ บุคคลสำคัญต่อ ๆ มามีดังนี้

๑) **จอห์น ลอค (John Locke, ๑๖๓๒-๑๗๐๔)** ปราชญ์ชาวอังกฤษ เขาเป็นผู้บุกเบิกที่สำคัญอีกผู้หนึ่ง ศึกษาเรื่องจิตสำนึก (conscious) ซึ่งเป็นสภาพที่บุคคลรู้ตัวว่าเป็นใคร กำลังคิดอะไรกำลังทำอะไร ฯลฯ คำอธิบายของเขาค่อนข้างสมัยใหม่ เขาเห็นว่ากายกับจิตแยกกัน ไม่ออก และจิตของคนเราจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นกับสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมส่งผลให้คนเราคิด ทำ หรือมีคุณสมบัติใด ๆ แตกต่างกัน หากอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีก็จะเสริมสร้างบุคคลให้ดีได้^{๑๙}

๒) **วัตสัน (John B. Watson, ๑๘๗๘-๑๙๕๘)** นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้ให้คำจำกัดความของ “จิตวิทยา” ที่สมัยใหม่และใช้มาจนปัจจุบันนี้ โดยกล่าวว่า จิตวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม ถ้าศึกษาคนจากพฤติกรรมหรือการกระทำจะทำให้เข้าใจจิตใจของคน ๆ นั้น เพราะคนเราย่อมทำโดยสอดคล้องกับจิตหรือความคิด พฤติกรรมเป็นการแสดงออกของจิต ซึ่งสามารถวัดและสังเกตได้ นับเป็นการบุกเบิกที่สำคัญที่ทำให้จิตวิทยามีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ เลิกวิธีศึกษาพฤติกรรมแบบปรัชญาที่นั่งคิดนั่งเขียนเพื่อสร้างแนวคิด มาเป็นค้นหาคำตอบโดยมีการเก็บข้อมูลแล้วสรุปจากข้อมูลส่วนใหญ่ วัตสันได้ชื่อว่าเป็น “บิดาแห่งจิตวิทยาแผนใหม่” ด้วยผลงานนี้^{๒๐}

๓) **วิลด์ท์ (Wilhelm Wundt, ๑๘๗๒-๑๙๒๐)** นักชีววิทยาและนักจิตวิทยาชาวอเมริกันอีกผู้หนึ่งที่ให้ความสนใจเรื่องการสำรวจตนเองและโครงสร้างการทำงานของจิตเมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์เป็น “บิดาแห่งจิตวิทยาการทดลอง” โดยตั้งห้องทดลองทางจิตวิทยาเป็นแห่งแรกในโลก ซึ่งช่วยให้ความรู้ด้านพฤติกรรมกระทำกันอย่างกว้างขวางและมีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น ช่วยให้คำอธิบายพฤติกรรมมีเหตุมีผลและขยายตัวก้าวหน้าในวงการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น^{๒๑}

มีนักจิตวิทยาอื่น ๆ อีกมากที่นอกเหนือจากที่กล่าวมา เช่น เฟชเนอร์ (Gustav Fechner) นักฟิสิกส์ซึ่งศึกษาทดลองเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการรับสัมผัส ฮอลล์ (G. Stanley Hall) ทิชเชเนอร์ (E. B. Titchener) และแคทเทล (James Cattell) ซึ่งร่วมงานทดลองกับวิลด์ท์โดย

^{๑๙} สุรพงษ์ ชูเดช, จิตวิทยาทั่วไป, เอกสารประกอบการสอน วิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๖

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๗.

โกสัซิด และวิลเลียม เจมส์ (William James) ซึ่งศึกษาทดลองเรื่องการเกิดอารมณ์ในคนเราในแง่ของพฤติกรรมทางสรีระและเรื่องอื่น ๆ อีกมาก นับว่าคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นี้ เป็นยุคทองของการศึกษาพฤติกรรม ทำให้ศาสตร์ทางพฤติกรรมก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนอกจากการศึกษาของผู้บุกเบิกต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ปัจจุบันมีนักวิชาการ นักการศึกษา และนักวิจัยใหม่ ๆ ทำการศึกษาวิจัยและแสดงแนวคิดเรื่องธรรมชาติและการพัฒนาพฤติกรรม รวมทั้งการพัฒนาดนไว้มาก ซึ่งในตอนต่อ ๆ ไปของเนื้อหาในเล่มจะมีการกล่าวถึงผลการศึกษาและแนวคิดดังกล่าวที่น่าสนใจไว้บางส่วน

๒.๕.๒ วิวัฒนาการของคำอธิบายเรื่องกายและจิต

๑) ซิมบาร์โดและเกอร์ริก (Zimbardo & Gerrig ๑๙๘๘ : ๑๐๖) ได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของคำอธิบายเรื่องกายและจิตไว้ว่า เดิมในสมัยกรีกโบราณแม้จะเน้นศึกษาเรื่องจิตภายในของมนุษย์ แต่ก็ยังเห็นว่ามนุษย์แบ่งภาคเป็น ๒ ส่วน คือ กายและจิต ตัวอย่างผู้ที่อธิบายในเรื่องนี้ได้แก่เพลโต ซึ่งเรียกกลุ่มความเชื่อดังกล่าวว่ากลุ่มทวินิยม (Dualism) คำว่า “ทวิ” หมายถึง “๒” กลุ่มทวินิยมเห็นว่าจิตมีการทำงานที่แยกจากสมอง บุคคลสำคัญ

๓) เรเน เดส์คาร์ทส์ (Rene Descartes, ๑๕๙๖-๑๖๕๐) ปราชญ์ชาวฝรั่งเศส เขามุ่งศึกษาโครงสร้างทางชีววิทยาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เขาเห็นว่าจิตอยู่ในสมอง และเป็นคนละส่วนกับสมอง จิตควบคุมกลไกของร่างกาย จากการศึกษาของเดส์คาร์ทส์เป็นต้นมา ส่งผลให้มีการศึกษาโครงสร้างร่างกายมนุษย์กันมาก ความรู้ค่อยคลี่คลายจนถึงยุคความเชื่อใหม่ที่เรียกว่า เอกนิยม (Monism) กลุ่มนี้เชื่อว่ากายและจิตเป็นสิ่งเดียวกัน นักปรัชญาที่เชื่อเช่นนี้ ได้แก่ เจ. ซี. สมาร์ท (J.C.Smart) และเฮร์เบิร์ต ไฟเกิล (Herbert Feigl) สองท่านที่กล่าวมาเห็นว่าความรู้สึกนึกคิดเป็นกระบวนการทำงานของเซลล์สมอง ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes, ๑๕๘๘- ๑๖๓๘) ที่เห็นว่า กิจกรรมทางจิตทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึก การรับรู้ การคิด อารมณ์ เป็นการทำงานของสมองทั้งหมด ซึ่งนับว่าเป็นความคิดสมัยใหม่ ซึ่งเมื่อมาถึงปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่ากายและจิตคือสิ่งเดียวกัน และการพัฒนาจิตคือ การพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์^{๒๒}

๒.๕.๓ แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาพฤติกรรม

กลุ่มแนวคิดของจิตวิทยา (perspectives in psychology) มีหลายกลุ่ม ซึ่งแอดคินสันและคนอื่น ๆ (Atkinson et. Al. ๑๙๙๓: ๓๓) กล่าวว่า แต่ละกลุ่มมีชื่อต่าง ๆ กันตามการให้เหตุผลที่ต่างกันเกี่ยวกับที่มาของพฤติกรรม แต่พฤติกรรมของมนุษย์มีหลากหลายทั้งประเภทและที่มา จึงควรศึกษา

^{๒๒} NovaBizz, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http://www.novabizz.com / NovaAce/Behavior/html](http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/html), [๒๐ ก.พ. ๕๕].

แนวคิดของทุกกลุ่ม เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมให้ได้มากที่สุดและเพื่อเป็นช่องทางในการแนวคิดไปใช้ทั้งยังอาจช่วยให้ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองต่อไป แนวทัศน์ที่น่าสนใจมีดังนี้^{๒๓}

๑) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาโครงสร้างนิยม (Structuralism)

กลุ่มจิตวิทยาโครงสร้างนิยมเป็นกลุ่มบุกเบิกยุคต้น มีความเชื่อว่ามนุษย์มีองค์ประกอบเป็น ๒ ส่วน คือ กายกับจิต ทั้งสองส่วนทำงานสัมพันธ์กัน จิตควบคุมการทำงานของกาย การทำงานของกายเกิดเป็นพฤติกรรม กลุ่มนี้มุ่งศึกษา “องค์ประกอบและการทำงานของจิต” หากคำตอบว่าจิตประกอบไปด้วยการทำงานอย่างไร จากผลการศึกษาสรุปว่าจิตเป็นโครงสร้างที่ประกอบไปด้วย “จิตธาตุ” (mental elements) ซึ่งมีการสัมผัส (sensation) ความรู้สึก (feeling) และจินตนาการ (image) และจิตธาตุนี้มีอิทธิพลต่อการกระทำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจิตกับสรีระทำงานไปด้วยกัน

จากการที่กลุ่มนี้เห็นว่าจิตหรือสมองของคนเราแยกการทำงานออกเป็น ส่วนๆ ถ้าต้องการให้ส่วนใดทำงานได้ดีก็ต้องมุ่งฝึกส่วนนั้นมากเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมว่าต้องการให้ตนเองหรือใครเป็นอะไร อย่างไร ก็ต้องมุ่งฝึกในด้านนั้นมากที่สุด ฝึกมาก ๆ ก็จะพัฒนาขึ้นได้ ดังจะเห็นตัวอย่างบุคคลมากมายในชีวิตประจำวันที่ไม่นั่งรอคอยโชคชะตาหรือทำอะไรตามที่ตนถนัดแต่ตั้งเดิมเท่านั้น หากแต่มุ่งเสริมสร้างตนให้ “พรแสวง” เอาชนะ “พรสวรรค์” มนุษย์เราแม้ไม่มีพรสวรรค์แต่ถ้าพยายามก็พัฒนาได้

๒) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาหน้าที่นิยม (Functionalism)

กลุ่มหน้าที่นิยมมีความเชื่อเบื้องต้นคล้ายกลุ่มโครงสร้างนิยม ที่ว่ามนุษย์แต่ละคนประกอบไปด้วยกายกับจิตที่สัมพันธ์กัน แต่กลุ่มนี้มุ่งศึกษาสิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์ปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมหรือแก้ปัญหาได้ดี และเน้นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ด้วย ผู้นำสำคัญของนักจิตวิทยาหน้าที่นิยม ได้แก่ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, ๑๘๕๙ – ๑๙๕๒) และวิลเลียม เจมส์ (William James, ๑๘๔๒ – ๑๙๑๐)

จอห์น ดิวอี้ นั้น มีความเชื่อว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้คนเราปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีหรือไม่ได้แก่ประสบการณ์ (experience) เขาเห็นว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการกระทำ (Learning by doing.)” ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของมนุษย์ที่จะต้องมีการส่งเสริม ส่วนวิลเลียม เจมส์ เชื่อว่าสัญชาตญาณ (instinct) เป็นส่วนที่ทำให้เราปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม คำว่า “สัญชาตญาณ” ในทัศนะของเจมส์ หมายถึงสิ่งที่มีแล้วในตัวบุคคล ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยที่การกระทำนั้น ๆ ไม่ได้เรียนรู้มาก่อน ต่อมาภายหลังจิตวิทยาสมัยใหม่พิสูจน์ว่าพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่มีสาเหตุ พฤติกรรมของสัตว์ชั้นต่ำเท่านั้นที่มีเรื่อง

^{๒๓} NovaBizz, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/html>, [๒๐ ก.พ. ๕๔].

ของสัญชาตญาณ เช่น แม่ไก่กกไข่ นกสร้างรัง ซึ่งเมื่อถึงเวลามันก็ทำได้โดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์หรือการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามแนวคิดที่ใช้ประโยชน์ได้มากของวิลเลียม เจมส์ คือ เรื่องการส่งเสริมกระบวนการคิดของบุคคล และการศึกษาเรื่องธรรมชาติอารมณ์ของมนุษย์ ซึ่งนักการศึกษาได้นำแนวคิดของเขามาใช้ประโยชน์ในเรื่องการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อช่วยแก้ปัญหาทางอารมณ์และการกระทำที่ไม่เหมาะสมอันจัดเป็นส่วนหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์^{๒๔}

แนวคิดของกลุ่มหน้าที่นิยมนี้ นอกจากเสริมสร้างกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลของบุคคลแล้ว ยังนำมาใช้เสริมสร้างพัฒนาพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลได้โดยให้บุคคลได้มีประสบการณ์ให้มาก โดยเฉพาะประสบการณ์ตรง ปฏิบัติจริง เผชิญปัญหาและแก้ปัญหาจริงเพื่อให้ “คิดเก่ง ทำเป็น แก้ปัญหาได้” ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปการศึกษาของไทยในปัจจุบันที่ “เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” (student center) ที่ควรต้อง “เรียนรู้เชิงประสบการณ์” (active learning)

๓) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)

กลุ่มจิตวิทยา กลุ่มนี้เน้นความสำคัญของ “จิตไร้สำนึก” (unconscious mind) ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรม กลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่ม “พลังที่หนึ่ง” (จิตไร้สำนึก) (unconscious mind) ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรม กลุ่มนี้จัดเป็นกลุ่ม “พลังที่หนึ่ง” (The first force) ที่แหวกวงล้อมจากจิตวิทยายุคเดิม นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ ฟรอยด์ (Sigmund Freud, ๑๘๕๖-๑๙๓๙) และส่วนใหญ่แนวคิดในกลุ่มจิตวิเคราะห์นี้เป็นของฟรอยด์ซึ่งเป็นจิตแพทย์ชาวออสเตรีย เขาอธิบายว่า จิตของคนเรามี ๓ ส่วน คือ จิตสำนึก (conscious mind) จิตกึ่งรูปสำนึก (preconscious mind) และจิตไร้สำนึก (unconscious mind) ซึ่งมีลักษณะดังนี้^{๒๕}

จิตสำนึก เป็นสภาพที่รู้ตัวว่าคือใคร อยู่ที่ไหน ต้องการอะไร หรือกำลังรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งใด เมื่อแสดงพฤติกรรมอะไรออกไปก็แสดงออกไปตามหลักเหตุและผล แสดงตาม แรงผลักดันจากภายนอก สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง (principle of reality)

จิตกึ่งรู้สำนึก เป็นจิตที่เก็บสะสมข้อมูลประสบการณ์มากมาย มิได้รู้ตัวในขณะที่นั้น แต่พร้อมให้ดึงออกมาใช้ พร้อมเข้ามาอยู่ในระดับจิตสำนึก เดินสวนกับคนรู้จัก เดินผ่านเลยมาแล้วนึกขึ้นได้ รีบกลับไปทักทายใหม่ เป็นต้น และอาจถือได้ว่าประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เก็บไว้ในรูปของความจำก็เป็นส่วนของจิตกึ่งรู้สำนึกด้วย เช่น ความขมขื่นในอดีต ถ้าไม่คิดถึงก็ไม่รู้สึกอะไร แต่ถ้านั่ง ทบทวนเหตุการณ์ที่ไรก็ทำให้เศร้าได้ทุกครั้ง เป็นต้น

จิตไร้สำนึก เป็นส่วนของพฤติกรรมภายในที่เจ้าตัวไม่รู้สึกรู้สีกเลย อาจเนื่องมาจากเจ้าตัวพยายามเก็บกดไว้ เช่น อิจฉาน้องเกลียดแม่ อยากทำร้ายพ่อ ซึ่งเป็นความต้องการที่สังคมไม่ยอมรับ

^{๒๔} อ่างแล้ว.

^{๒๕} อ่างแล้ว.

หากแสดงออกไปมักถูกลงโทษ ดังนั้น จึงต้องเก็บกดไว้หรือพยายามที่จะลืม ในที่สุดดูเหมือนลืมได้ แต่ที่จริงไม่ได้หายไปไหนยังมีอยู่ในสภาพจิตไร้สำนึก จิตไร้สำนึกก็ยังอาจเป็นเรื่องของอิด (id) ซึ่งมีอยู่ในตัวเรา เป็นพลังที่ผลักดันให้เราแสดงพฤติกรรมตามหลักแห่งความพอใจ (principle of pleasure) แต่สิ่งนั้นถูกกดหรือข่มไว้จนถอยร่นไปอยู่ในสภาพที่เราไม่รู้ตัว ส่วนของจิตไร้สำนึกจะแสดงออกมาในรูปของความฝัน การละเมอ การปลั่งปากพูด การแสดงออกทางด้านจินตนาการ วรรณคดี ศิลป ผลงานด้าน วิทยาศาสตร์ การกระทำที่ผิดปกติต่าง ๆ แม้กระทั่งการระเบิดอารมณ์รุนแรงเกิดเหตุ บางครั้งก็เป็นเพราะจิตไร้สำนึกที่เก็บกดไว้ พรอยด์มีความเชื่อว่า จิตไร้สำนึกมีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญต่อบุคลิกภาพและการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์มากที่สุด ทั้งยังเชื่อว่า ความก้าวร้าวและความต้องการทางเพศเป็นแรงผลักดันที่สำคัญต่อพฤติกรรม

นอกจากจิตสำนึก จิตกึ่งรู้สำนึก และจิตไร้สำนึก พรอยด์ได้แบ่งองค์ประกอบของพลังจิต (psychicenergy) เป็น ๓ ส่วน คือ id, ego และ super ego ซึ่งเป็นแรงขับให้กระทำพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้

อิด (id) เป็นส่วนที่ติดตัวมาโดยกำเนิด จัดเป็นเรื่องของแรงขับตามสัญชาตญาณ ความอยากค้นหา เป็นส่วนของจิตที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามหลักแห่งความพอใจ ถ้าบุคคลใดแสดงพฤติกรรมตาม id นั่นคือ พฤติกรรมนั้น ๆ เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของตนเองเป็นส่วนใหญ่

อีโก้ (ego) เป็นพลังส่วนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาแล้ว เป็นส่วนที่ควบคุม การแสดงพฤติกรรมของคน ๆ นั้นให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสม ทั้งภายใต้อิทธิพลของอิดและซูเปอร์อีโก้ พยายามแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ของอิดและซูเปอร์อีโก้ จนในที่สุดบางคนจะทุกข์ร้อน วิดก ภาวะวุ่นวาย จนอาจถึงขั้นโรคจิตประสาท ถ้าความขัดแย้งดังกล่าวมีมาก วิธีหนึ่งที่เป็นทางออกของอีโก้ก็คือ ปรับตนโดยการใช้กลไกการป้องกันตัว (defense mechanism) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลพยายามแก้ไขความคับข้องใจของตนเองโดยที่มีได้ตั้งใจ เป็นไปเพื่อรักษาหน้าและศักดิ์ศรี

ซูเปอร์อีโก้ (super ego) เป็นพลังจากสังคมที่เกี่ยวกับหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม อุดมคติในการดำเนินชีวิต เป็นพลังส่วนที่ควบคุมให้บุคคลแสดงพฤติกรรมโดยสอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง (principle of reality) เช่น บัญชาให้คน ๆ นั้นเลือกกลไกการป้องกันตัวที่เหมาะสมมาใช้

แนวคิดของพรอยด์ส่วนใหญ่ได้มาจากการศึกษาคนปกติ เนื่องจากเขาเป็นจิตแพทย์จึงมุ่งศึกษาสาเหตุความแปรปรวนทางจิตเพื่อจะหาทางแก้ไขให้คืนดี แนวคิดของกลุ่มจิตวิเคราะห์นี้ช่วยให้เห็นความผิดปกติของพฤติกรรม เข้าใจผู้มีปัญหา และเป็นแนวทางในการบำบัดรักษาความ

ผิดปกติ และอาจจะเป็นแนวคิดแก่บุคคลทั่วไปในการระแวงระวังตัวเองมิให้ตกเป็นทาสของจิตหรือความคิดที่หมกมุ่นจนอาจส่งผลกระทบต่อความคิดปกติที่มากจนถึงขั้นอาการทางจิตประสาท^{๒๖}

๔) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

นักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมเน้นศึกษาเฉพาะ “พฤติกรรมที่สังเกตได้” ซึ่งได้แก่พฤติกรรมภายนอก โดยเชื่อว่าเราจะทราบถึงเรื่องราวของจิตก็โดยศึกษาจากพฤติกรรมที่แสดงออก จัดเป็นกลุ่มพลังที่ ๒ (the second force) ในการอธิบายพฤติกรรมในแนวใหม่ที่มุ่งทำความเข้าใจบุคคลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม

ผู้นำของนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยม เช่น วัตสัน (John B. Watson, ๑๘๗๘-๑๙๕๘) พาฟลอฟ (Ivan P. Pavlov, ๑๘๔๖-๑๙๒๖) และสกินเนอร์ (B.F. Skinner, ๑๙๐๔-๑๙๙๐) ผลงานของนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งนำไปใช้มากในการปรับพฤติกรรม

ความเชื่อของกลุ่มพฤติกรรมนิยม คือ พฤติกรรมทุกอย่างจะต้องมีสาเหตุพฤติกรรมเป็นการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้า มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งแยกย่อยไปได้เป็น ๒ แนวคิด คือ แนวคิดของทฤษฎีที่ว่าด้วยการกำหนดเงื่อนไข (The Conditioning theory) และแนวคิดของทฤษฎีที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (The Connectioning theory) ทฤษฎีที่ว่าด้วยการกำหนดเงื่อนไข เชื่อว่าสิ่งเร้าสิ่งหนึ่ง เมื่อไม่สามารถทำให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ ต้องหาสิ่งเร้าอื่นที่เหมาะสมมาเข้าคู่เพื่อทำให้เกิดพฤติกรรมนั้น ส่วนทฤษฎีที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ต่อเนื่อง เชื่อว่าการตอบสนองหรือการกระทำใดก็ตามเมื่อได้ผลเป็นที่น่าพอใจและแก้ปัญหาได้ บุคคลจะจำการตอบสนองหรือการกระทำนั้น ๆ ไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่คล้ายสถานการณ์เดิมอีก

แนวคิดและทฤษฎีจากนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมเป็นแนวทางในการพัฒนาและควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในแง่มุมต่าง ๆ โดยใช้สิ่งเร้าที่เลือกสรรแล้วมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ซึ่งกลุ่มพฤติกรรมนิยมเชื่อว่า เราสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลได้โดยใช้สิ่งเร้าที่บุคคลต้องการมากำหนดการกระทำ และการใช้แรงเสริมหรือรางวัลมาทำให้พฤติกรรมที่ต้องการเกิดซ้ำขึ้นอีกจนกลายเป็นพฤติกรรมที่ถาวรและทำดีโดยสม่ำเสมอ แต่ขณะเดียวกันกลุ่มนี้ก็เน้นการลงโทษกับพฤติกรรมที่ไม่ดีด้วย โดยเชื่อว่าการลงโทษจะทำให้บุคคลลดการทำไม่ดีเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ ซึ่งการให้รางวัลกับพฤติกรรมที่ดีและลงโทษพฤติกรรมที่ไม่ดีนี้ บุคคลอาจใช้เพื่อพัฒนาตนเองที่

^{๒๖} NovaBizz, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/html>, [๒๐ ก.พ. ๕๕].

นอกเหนือจากการพัฒนาคนอื่นได้ด้วย โดยให้รางวัลแก่ตนเองเมื่อสามารถควบคุมตนให้ทำได้ และอาจเพิ่มงานให้ตนเองในบางครั้งเมื่อพบว่าได้ละเลยงานในความรับผิดชอบไปบ้าง เป็นต้น^{๒๖}

๕) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาเกสตัลท์นิยม (Gestalt Psychology)

กลุ่มนี้ได้ชื่อว่า “กลุ่มจิตวิทยาส่วนรวม” คำว่า “Gestalt” หมายถึง ส่วนรวมทั้งหมด หรือ โครงสร้างทั้งหมด (totality หรือ configuration) กลุ่มเกสตัลท์นิยมเกิดขึ้นเดียวกับกลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มเกสตัลท์นิยมเกิดขึ้นในเยอรมัน กลุ่มพฤติกรรมนิยมเกิดขึ้นในอเมริกา กลุ่มนี้ได้ชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า “ปัญญานิยม” (cognitivism) ผู้นำกลุ่มที่สำคัญคือ เวอร์ธไฮเมอร์ (Max Wertheimer, ๑๘๘๐-๑๙๔๗) และ โคเลอร์ (Wolfgang Kohler, ๑๘๘๖-๑๙๔๑)

กลุ่มเกสตัลท์นิยมเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์เป็นพฤติกรรมบูรณาการ (integrated behavior) การศึกษาพฤติกรรมต้องศึกษาลักษณะของบุคคลเป็นส่วนรวม จะแยกศึกษาทีละส่วนไม่ได้ เพราะส่วนรวมก็คือส่วนรวม มีคุณค่าหรือคุณสมบัติต่างไปจากผลบวกของส่วนย่อย ๆ รวมกัน เช่น “บ้าน” ย่อมมีคุณค่า มีความหมาย มีคุณสมบัติที่มากกว่าการเอาเสา เอากระดาน พื้น กระดานตามประตูหน้าต่าง ๆ หลังคา ฯลฯ มาต่อรวมเข้าด้วยกัน หรือตัวอย่างในรูปพฤติกรรม เช่น การแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม จะแสดงออกมาในรูปใด มักเนื่องมาจากคุณสมบัติโดยส่วนรวมของคน ๆ นั้น โดยประสมประสานระหว่างความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ทักษะ หรือความสามารถในการกระทำ ฯลฯ ไม่ได้เกิดเพราะสิ่งใดสิ่งหนึ่งสิ่งเดียว และถึงแม้สิ่งเร้าของคนนั้นจะเป็นสิ่งเดียวกัน แต่พฤติกรรมจะแตกต่างกันไปตามกาลเวลา ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ทักษะ และความสามารถเปลี่ยนไปจากเดิม

กลุ่มเกสตัลท์เน้นศึกษาพฤติกรรมการรับรู้ รวมทั้งการเรียนรู้จากปัญหาความคิด เห็นว่าการรับรู้เป็นพื้นฐานทำให้เกิดการเรียนรู้ และคนเรามีความสามารถในการรับรู้ต่างกัน ส่งผลให้เรียนรู้และกระทำแตกต่างกัน การจะรับรู้ให้เข้าใจได้จะต้องรับรู้โดยส่วนรวมเสียก่อน แล้วจึงศึกษาส่วนย่อย ๆ ของสิ่งนั้นทีละส่วนในภายหลัง และการเรียนรู้เป็นการแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง ซึ่งความสามารถในการแก้ปัญหานั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการหยั่งเห็น (insight) การหยั่งเห็นเป็นการคิดช่องทางแก้ปัญหาได้ฉับพลันจากการพิจารณาสภาวะรอบด้าน ถ้าเกิดการหยั่งเห็นเมื่อใดก็จะแก้ปัญหาได้เมื่อนั้น เมื่อแก้ปัญหาได้ก็เกิดการเรียนรู้แล้ว ซึ่งจะเป็นไปได้ดีเพียงใดขึ้นกับการใช้ความคิด ความเข้าใจ หรือสติปัญญาของผู้นั้น แนวคิดของกลุ่มนี้ได้ชื่อว่า “ปัญญานิยม” เนื่องจากการศึกษาพฤติกรรมต้องศึกษาจากกระบวนการรับรู้และการคิดในสมองซึ่งเป็นตัวสั่งการให้เกิดพฤติกรรม

^{๒๖} สุรพงษ์ ชูเดช, จิตวิทยาทั่วไป, หน้า ๑๘.

การพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวคิดของเกสตัลท์นิยมนั้น จะต้องพัฒนาปรับเปลี่ยนความคิดก่อน รวมไปถึงการทำความเข้าใจและวินิจฉัยบุคคลที่จะต้องดูผู้นั้นเป็นส่วนรวม ต้องศึกษาเขาในสภาพแวดล้อมทุกรูปแบบ เพื่อให้รู้จักผู้นั้นได้โดยแท้จริง รวมทั้งได้แนวทางเข้าใจบุคคลโดยพิจารณาที่โลกแห่งการรับรู้ของเขา เนื่องจากเขาจะรับรู้ตามความคิดภายในมากกว่ารับรู้โลกเชิงภูมิศาสตร์ตามความเป็นจริง เมื่อเข้าใจการรับรู้ของใครก็ย่อมเข้าใจความคิดของผู้นั้นด้วย

๖) แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanism)

ผู้นำสำคัญในกลุ่มมนุษยนิยม ได้แก่ คาร์ล โรเจอร์ (Carl R. Rogers, ๑๙๐๒ – ๑๙๘๗) และแมสโลว์ (Abraham H. Maslow, ๑๙๐๘-๑๙๗๐) คำอธิบายของกลุ่มนี้ถือว่าสมัยใหม่ สอดคล้องกับสังคมเปิดและสังคมประชาธิปไตย ได้ชื่อว่า “พลังที่สาม” (the third force) ซึ่งบางคนเรียกว่า “คลื่นลูกที่สาม” (the third wave) ความเชื่อเบื้องต้นของกลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยม มีดังนี้

๖.๑) มนุษย์มีจิตใจ ต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ ทั้งยังมีขีดความสามารถเฉพาะตัว ไม่ใช่จะกำหนดให้เป็นอะไรก็ได้ตามใจชอบของคนอื่น ซึ่งตรงข้ามกับแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมที่เห็นว่าเราสามารถกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยกันได้

๖.๒) มนุษย์แต่ละคนเป็นผู้ซึ่งพยายามที่จะรู้สึก เข้าใจตนเอง และต้องการบรรลุศักยภาพสูงสุดของตน (self actualization) จึงไม่ยากนักที่จะเสริมสร้างให้บุคคลคิดวิเคราะห์ เข้าใจตน และนำจุดดีมาใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาเอง

๖.๓) ข้อบังคับและระเบียบวินัยไม่ผู้จำเป็นนักสำหรับผู้พัฒนาแล้ว ทุกคนต่างมุ่งสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้แก่ตนถ้าเขาได้รับการยอมรับ ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการพัฒนาตน จึงอยู่ที่การยอมรับตนเองและผู้อื่นให้ได้ก่อน

๖.๔) บุคคลที่พร้อมต่อการปรับปรุงตนเองควรจะได้มีสิทธิเลือกการกระทำเลือกประสบการณ์ กำหนดความต้องการ และตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง (self-mastery) เป็นการ “ออกแบบชีวิต” ที่เหมาะสมตามทิศทางของเขา

๖.๕) วิธีการแสวงหาความรู้หรือข้อเท็จจริง สำคัญกว่าตัวความรู้หรือตัวข้อเท็จจริง เพราะโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตัวของความรู้หรือตัวข้อเท็จจริงจะไม่ใช่ว่าตายตัว ดังนั้นสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่ออนาคตของบุคคลมากที่สุดก็คือกรรมวิธีในการแสวงหาความรู้ ไม่ใช่เน้นที่ตัวความรู้เพียงอย่างเดียว

จากแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่กล่าวมาข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า พฤติกรรม คือ การกระทำของบุคคลทั้งภายนอกและภายใน พฤติกรรมภายในอันได้แก่ความคิดจิตใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอก คำว่าการพัฒนาตนในเชิงจิตวิทยา มักหมายถึง การกระทำเพื่อการเจริญส่วนตน

ซึ่งเน้นที่การพัฒนาจิตหรือความคิดภายในก่อนพัฒนาพฤติกรรมภายนอก เพื่อให้พฤติกรรมภายในควบคุมพฤติกรรมภายนอก แต่ผู้ศึกษาก็จะต้องศึกษาพฤติกรรมทุกด้านของบุคคลเพื่อให้เกิดความเข้าใจตัวบุคคลโดยส่วนรวม ทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับปรับเปลี่ยน และพัฒนาเพื่อการดำรงตนอย่างมีความสุขและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างได้ประสิทธิภาพ ศาสตร์ที่ให้ความรู้ด้านพฤติกรรม มีทั้งปรัชญาและจิตวิทยา ปัจจุบันเน้นให้ความสำคัญที่จิตวิทยา เนื่องจากใช้วิธีวิทยาศาสตร์ในการศึกษาค้นคว้า ขั้นตอนวิธีวิทยาศาสตร์ในการศึกษาพฤติกรรมประกอบด้วย การกำหนดปัญหา ตั้งสมมุติฐาน รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปรายงานผลและนำผลที่ได้ไปใช้ในการรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมมีทั้งการใช้วิธีสำรวจตน และวิธีพฤติกรรมนิยม ในวิธีพฤติกรรมนิยมมีทั้งวิธีศึกษาตามสภาพจริง โดยสัมภาษณ์ สํารวจ สอบถาม ทดสอบ สังเกต ศึกษารายบุคคล และวิธีทดลองซึ่ง ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ความเข้าใจเรื่องวิธีการศึกษาพฤติกรรมนอกจากช่วยให้เห็นที่มาของความรู้ด้านพฤติกรรมแล้ว ยังช่วยให้รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลที่หลังไหลเข้าสู่ตนตามกระแสโลกาภิวัตน์ว่าควรเชื่อถือได้หรือไม่ในระดับใด และยังส่งผลสู่แนวทางการศึกษาหาคำตอบต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองที่นอกเหนือจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดของผู้รู้ สำหรับแนวคิดในเรื่องธรรมชาติพฤติกรรมนั้นมีผู้ศึกษากันมาตั้งแต่ยุคก่อนคริสตศักราชจนถึงปัจจุบัน มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ ความเชื่อที่ว่ากายและจิตแยกเป็น ๒ ภาค จนถึงความเชื่อใหม่ที่เห็นว่ากายและจิตคือสิ่งเดียวกัน กลุ่มแนวคิดในการศึกษาและอธิบายพฤติกรรมซึ่งเป็นกลุ่มจิตวิทยา ประกอบด้วย กลุ่มโครงสร้างนิยม กลุ่มหน้าที่นิยม กลุ่มจิตวิเคราะห์ กลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มเกสตัลท์หรือปัญญานิยม และกลุ่มมนุษยนิยม แนวคิดของแต่ละกลุ่ม นำไปใช้เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมได้ต่าง ๆ กัน เช่น กลุ่มโครงสร้างนิยมเน้นการพัฒนาเป็นด้าน ๆ ด้วยการฝึกฝน กลุ่มหน้าที่นิยมเน้นเสริมสร้างประสบการณ์ กลุ่มจิตวิเคราะห์เน้นการเข้าใจผู้มีความผิดปกติและการช่วยเหลือให้ผ่อนคลาย กลุ่มพฤติกรรมนิยมเน้นการพัฒนาพฤติกรรมด้วยแรงเสริมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม กลุ่มเกสตัลท์เน้นการเรียนรู้โดยส่วนรวม และกระบวนการเรียนรู้ด้วยกลไกทางปัญญา รวมทั้งการเข้าใจโลกทางความคิดของบุคคล กลุ่มมนุษยนิยมเน้นการมองบวก การยอมรับกันและกันตามความแตกต่างระหว่างบุคคล และเน้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนควรมีโอกาสเท่าเทียมกันทั้งด้านการคิด การตัดสินใจ การเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับตนเอง ซึ่งไม่ว่าจะนำแนวคิดใดไปใช้บุคคลต้องเลือกรับปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมเป็นราย ๆ เนื่องจากมนุษย์มีความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒.๖ องค์ประกอบพื้นฐานของพฤติกรรมมนุษย์

๒.๖.๑ ทฤษฎีพฤติกรรมของมนุษย์

ปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ซึ่งมีปัจจัยย่อยอยู่หลายปัจจัย ปัจจัยทางจิตวิทยา จะทำหน้าที่ เป็นสื่อกลางในการรับรู้และตีความสิ่งเร้า ก่อนที่ร่างกายจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ปัจจัยทางจิตวิทยาที่สำคัญ ประกอบด้วย แรงจูงใจและ การเรียนรู้

คำว่า “แรงจูงใจ” มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “Movere”(Kidd, ๑๕๗๓:๑๐๑) ซึ่งมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “to move” อันมีความหมายว่า “เป็นสิ่งที่โน้มน้าวหรือชักนำบุคคลเกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ (To move a person to a course of action) ดังนั้นแรงจูงใจ จึงได้รับความสนใจมากในทุกๆวงการ

อารี พันธุ์ณี กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง การนำปัจจัยต่างๆ ที่เป็นแรงจูงใจมาผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างมีทิศทางเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายหรือเงื่อนไขที่ต้องการ ปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาอาจจะเป็นเครื่องล่อรางวัล การลงโทษ การทำให้เกิดการตื่นตัว รวมทั้งทำให้เกิดความคาดหวัง เป็นต้น^{๒๘}

เสนาะ ดิยาว์ ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้ว่า แรงจูงใจในความหมายหนึ่ง คือ การจูงใจเป็นพลังที่กระตุ้นพฤติกรรม กำหนดทิศทางของพฤติกรรม และมีลักษณะเป็นความมุ่งมั่นอย่างไม่ลดละไปยังเป้าหมายหรือสิ่งจูงใจนั้น ดังนั้นการจูงใจจึงประกอบด้วยความต้องการ (needs) พลัง (force) ความพยายาม (effort) และเป้าหมาย (goal)^{๒๙}

พวงเพชร วัชรอยู่ และสุปราณี สนธิรัตน์ ให้ความหมายของ แรงจูงใจ (Motivation) คือ สิ่งใด ๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมหรือการกระทำ^{๓๐}

สุชา จันทน์เอม กล่าวว่า การจูงใจโดยทั่วไป หมายถึง ประการแรกสถานะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทาง (goal) ที่ตั้งไว้ ประการที่สองพฤติกรรมที่สนองความต้องการของมนุษย์ และเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทาง ประการที่สามพฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับ (drive) ของแต่ละบุคคล มีแนวโน้มมุ่งไปสู่จุดมุ่ง

^{๒๘} อารี พันธุ์ณี, จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนรู้การสอน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไยไหมเอ็ดดิเกท, ๒๕๔๖) หน้า ๒๖๕.

^{๒๙} เสนาะ ดิยาว์, หลักการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓) หน้า ๒๐๘.

^{๓๐} พวงเพชร วัชรอยู่ และสุปราณี สนธิรัตน์, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์, ๒๕๓๗) หน้า ๑๘๗.

หมายปลายทางอย่างใดอย่างหนึ่ง และร่างกายอาจจะสมประสงค์ในความปรารถนาอันเกิดจากแรงขับนั้น ๆ ได้ เมื่อร่างกายเกิดความต้องการ (needs) ขึ้นก็จะเกิดแรงขับซึ่งทำให้เกิดความตึงเครียดขึ้นมนุษย์และสัตว์จะต้องค้นหาทางบำบัดความต้องการนี้^{๓๑}

พรรณราย ทพยะประกา (๒๕๒๘, หน้า ๔๑) ให้ความหมายแรงจูงใจว่า คือสภาวะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมเพื่อไปยังจุดหมายปลายทาง (goal)^{๓๒}

สรุปได้ว่าการจูงใจเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำ หรือค้นหาเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์บางอย่างซึ่งจะเห็นได้พฤติกรรมที่ เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่มีใช่เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดาที่ทำให้บุคคลแสดง พฤติกรรมออกมาอย่างมีแนวทาง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ

๒.๖.๑.๑ ทฤษฎีแรงจูงใจ

นักจิตวิทยาได้พัฒนาทฤษฎีเพื่ออธิบายถึงแรงจูงใจของมนุษย์ เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ปรากฏ แต่ละทฤษฎีมีจุดที่เป็น ความแนวคิด เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่แตกต่างกันไป ที่สำคัญดังนี้

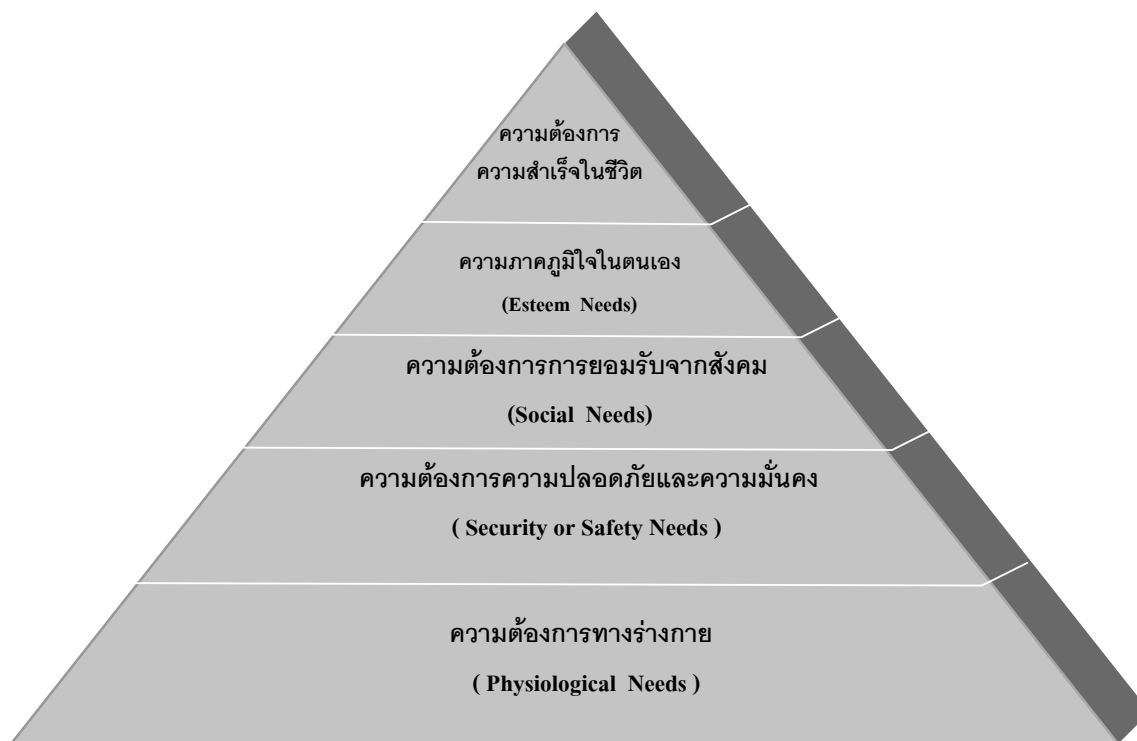
ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs theory)

เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งกำหนดโดยนักจิตวิทยาชื่อ มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่มีการกล่าวขวัญอย่างแพร่หลาย มาสโลว์มองว่าความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้น จากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุด เมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการอื่นในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ดังรูปที่ ๑^{๓๓}

^{๓๑} สุชา จันท์เอม, จิตวิทยาทั่วไป, หน้า ๑๐๑.

^{๓๒} พรรณราย ทพยะประกา, จิตวิทยาอุตสาหกรรม, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๒๘) หน้า ๔๑.

^{๓๓} Maslow, A. H. (1954). Motivation and personality (2nd ed.). New York: Harper & Row, อ้างใน คุณลา จิตตะยโสธร, การบริหารตนเอง, เอกสารประกอบการสอน, (คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ม.ป.ป.) หน้า ๑๒ -๑๔.

รูปภาพที่ ๑ แสดงลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์

๑. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน เป็นต้น

๒. ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (Security or safety needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้ว มนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิตและหน้าที่การงาน

๓. ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) (Affiliation or Acceptance needs) เป็นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่น ความต้องการให้และได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการได้รับการยอมรับ การต้องการได้รับความชื่นชมจากผู้อื่น เป็นต้น

๔. **ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs)** หรือ ความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความต้องการการได้รับการยกย่อง นับถือ และสถานะจากสังคม เช่น ความต้องการได้รับความเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

๕. **ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization)** เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นต้น

จากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ สามารถแบ่งความต้องการออกได้เป็น ๒ ระดับ คือ

- ความต้องการในระดับต่ำ (Lower order needs) ประกอบด้วยความต้องการทางร่างกาย, ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง และความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ
- ความต้องการในระดับสูง (Higher order needs) ประกอบด้วย ความต้องการการยกย่อง และความต้องการความสำเร็จในชีวิต

๒.๖.๑.๒ ทฤษฎีการจูงใจ ERG ของ Alderfer

เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ แต่ไม่คำนึงถึงขั้นความต้องการว่า ความต้องการใดเกิดขึ้นก่อนหรือหลัง และความต้องการหลายๆอย่างอาจเกิดขึ้นพร้อมกันได้ ความต้องการตามทฤษฎี ERG จะมีน้อยกว่าความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประการ ดังนี้

๑. **ความต้องการเพื่อความอยู่รอด (Existence needs (E))** เป็นความต้องการพื้นฐานของร่างกายเพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่น ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น เป็นความต้องการในระดับต่ำสุดและมีลักษณะเป็นรูปธรรมสูงสุด ประกอบด้วยความต้องการทางร่างกายบวกด้วยความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคงตามทฤษฎีของมาสโลว์ ผู้บริหารสามารถตอบสนองความต้องการในด้านนี้ได้ด้วยการจ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรม มีสวัสดิการที่ดี มีเงินโบนัส รวมถึงทำให้ผู้ได้บังคับบัญชารู้สึกมั่นคงปลอดภัยจากการทำงาน ได้รับความยุติธรรม มีการทำสัญญาว่าจ้างการทำงาน เป็นต้น

๒. **ความต้องการมีสัมพันธภาพ (Relatedness needs (R))** เป็นความต้องการที่จะให้และได้รับมิตรจิตจากบุคคลที่แวดล้อม เป็นความต้องการที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมน้อยลง ประกอบด้วยความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) ตามทฤษฎีของมาสโลว์

ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลภายนอกด้วย เช่น การจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เป็นต้น

๓. ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth needs (G)) เป็นความต้องการในระดับสูงสุดของบุคคลซึ่งมีความเป็นรูปธรรมต่ำสุดประกอบด้วยความต้องการการยกย่องบวกด้วยความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตตามทฤษฎีของมาสโลว์ ผู้บริหารควรสนับสนุนให้พนักงานพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยการพิจารณาเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง หรือมอบหมายให้รับผิดชอบต่องานกว้างขึ้น โดยมีหน้าที่การงานสูงขึ้น อันเป็นโอกาสที่พนักงานจะก้าวไปสู่ความสำเร็จ^{๓๔}

ทฤษฎี E.R.G ของ Alderfer มีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีแรงจูงใจของมนุษย์ของ Maslow ที่ว่า ความต้องการที่ยังไม่ตอบสนองจะจูงใจบุคคลและเห็นด้วยว่า โดยทั่วไปบุคคลจะก้าวขึ้นไปตามลำดับของความต้องการจากระดับต่ำกว่าก่อนความ ต้องการระดับสูง เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับต่ำจะมีความสำคัญน้อยลง แต่อย่างไรก็ตาม ภายใต้อสถานการณ์บางอย่าง บุคคลอาจจะกลับมายังความต้องการระดับต่ำได้ เช่น บุคคลที่คับข้องใจภายใน การตอบสนองความต้องการการเจริญเติบโต อาจจะถูกใจให้ตอบสนองความต้องการความสัมพันธ์ที่ต่ำลงมา จึงทำให้ทฤษฎีนี้มีทั้ง ส่วนเหมือนและส่วนต่างกับทฤษฎีความต้องการของ Maslow^{๓๕}

๒.๖.๑.๓ ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Instinct Theory)

แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีของฟรอยด์ ที่ว่าความก้าวร้าวของบุคคลมีมาแต่กำเนิด และเห็นว่าความก้าวร้าวเกิดจากสัญชาตญาณแห่งการดำรงพันธุ์ (Sexual Instincts) นั่นคือ เมื่อไม่ได้รับการบำบัดความต้องการเกี่ยวกับเรื่องเพศแล้ว คนเราจะเกิดความก้าวร้าวได้ ก่อน สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ฟรอยด์เคยเชื่อว่าสัญชาตญาณของมนุษย์มีสองประเภทคือ สัญชาตญาณแห่งการดำรงพันธุ์ และสัญชาตญาณแห่งการดำรงตน (Ego Instincts) ต่อมาภายหลังความคิดของฟรอยด์เกี่ยวกับเรื่องนี้เปลี่ยนแปลงไป จึงเอาสัญชาตญาณแห่งการดำรงพันธุ์ไปรวมกับสัญชาตญาณแห่งการดำรงตน แล้วใช้ชื่อเสียใหม่ว่า สัญชาตญาณแห่งการดำรงชีวิต (Life Instincts) และสัญชาตญาณแห่งการทำลายชีวิต หรือสัญชาตญาณแห่งการตาย (Death Instincts) ขึ้นมาคู่กัน นอกจากนี้ฟรอยด์ ยังได้กล่าวถึงเรื่องมาโซคิสซึม (Masochism) ว่าเป็นแนวโน้มที่บุคคลจะเพิ่มความรู้สึกพึงพอใจจากการ

^{๓๔} คุณยา จิตตะยโสธร, การบริหารตนเอง, เอกสารประกอบการสอน, (คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ม.ป.ป.) หน้า ๑๓ - ๑๔.

^{๓๕} วุฒิพล สกลเกียรติ, การเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้เรียนผู้ใหญ่, เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชา ER 644, คณะศึกษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖) หน้า ๑๕๓ - ๑๕๔.

ทำลายตน ซึ่งมีผลมาจากความต้องการทำลายหรือก้าวร้าวผู้อื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความก้าวร้าวต่อคนอื่นนั้นไม่สามารถแสดงออกมาได้ง่ายๆ จึงหันมาทำลายตนเอง ฟรอยด์ให้ความเห็นว่าบุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้เป็นเพราะมีความรู้สึกผิด (Guilt Feeling) ซึ่คืออยู่ในจิตไร้สำนึก (Unconscious) เป็นต้นว่า เมื่อยังเด็กเคยถูกพ่อแม่ผู้มีอำนาจเหนือตนลงโทษ เด็กต้องการจะทำร้ายพ่อแม่เป็นการตอบแทน แต่ก็แสดงออกไม่ได้ จึงต้องหันมาทำร้ายตนเอง ส่วนซาดีสมิซึม (Sadism) นั้นเป็นแนวโน้มของพวกที่มีสัญชาตญาณในการทำลายหรือก้าวร้าว ที่ชอบแสดงออกต่อคนอื่น ฟรอยด์ จึงมีความเห็นว่าอย่าให้บุคคลมีความกดดันและความก้าวร้าวไว้มากๆ ควรจะหาทางปล่อยความก้าวร้าวไปในทางที่สังคมยอมรับ และไม่เป็นที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น^{๓๖}

๒.๖.๑.๔ ทฤษฎีแรงขับ (Drive Reduction Theory)

แรงขับ (Drive) เป็นกลไกภายในที่รักษาระบบทางสรีระ ให้คงสภาพสมดุลในเรื่องต่าง ๆ ไว้ เพื่อให้ร่างกายเป็น ปกติ หรืออยู่ในสภาพ โฮมิโอสแตซิส (Homeostasis) โดยการปรับระบบให้เข้ากับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทฤษฎีแรงขับอธิบายว่า เมื่อเสียสมดุลในระบบ โฮมิโอสแตซิส จะทำให้เกิดความต้องการ (Need) ขึ้น เป็นความต้องการทางชีวภาพเพื่อรักษาความคงอยู่ของชีวิต และความต้องการนี้ จะทำให้เกิด แรงขับ อีกต่อหนึ่ง

แรงขับเป็น สภาวะตื่นตัว ที่พร้อมจะทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้กลับคืนสู่สภาพสมดุลเพื่อลดแรงขับนั้น (Drive Reduction) ตัวอย่างเช่น การขาดน้ำในร่างกาย จะทำให้เสียสมดุลทางเคมี ในเลือด เกิดความต้องการเพิ่มน้ำ ในร่างกาย แรงขับ ที่เกิดจากต้องการน้ำคือ ความกระหาย จูงใจให้เราดื่มน้ำหรือหาน้ำมาดื่ม หลังจากดื่มสม ความต้องการแล้ว แรงขับก็ลดลง กล่าวได้ว่า แรงขับผลักดันให้คนเรามีพฤติกรรม ตอบสนอง ความต้องการ เพื่อทำให้ แรงขับ ลดลงสำหรับที่ร่างกาย จะได้กลับสู่ สภาพสมดุล อีกครั้งหนึ่ง

โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เราแสวงหาสภาพความสมดุลเสมอหรือมีแนวโน้มที่จะรักษาความคงตัวภายใน เช่น เวลาเราหิวมาก ๆ ระดับน้ำตาลในเลือดจะลดลงทำให้เราต้องรีบหาอาหารมารับประทานเพื่อรักษาระดับน้ำตาลในเลือดให้ปกติ ฉะนั้น ความหิวจึงเป็นแรงขับทำให้เราต้องทำพฤติกรรมมารับประทานอาหารนั่นเอง^{๓๗}

๒.๖.๑.๕ ทฤษฎีการตื่นตัว (Arousal Theory)

ทฤษฎีการตื่นตัว (Affective Arousal Theory) เกิดจากแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์นั้นเป็นการกระทำเพื่อแสวงหาสิ่งที่ให้ความพึงพอใจ และพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่ทำให้เกิด

^{๓๖} สุณีย์ ธีรวิรุฬห์, การศึกษากรณีที่นักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวในเขตกรุงเทพมหานคร, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒) หน้า ๓๖-๓๗.

^{๓๗} คุณดา จิตตะยโสธร, การบริหารตนเอง, หน้า ๓.

ความไม่สบายใจ ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงให้ความสำคัญแก่เรื่องความรู้สึกด้านจิตใจและอารมณ์ (Affective or Emotion) โดยเชื่อว่าอารมณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะควบคุมพฤติกรรมที่มีการงู้อืด กล่าวคือ ถ้าพฤติกรรมชนิดใดจะนำมาซึ่งอารมณ์ที่พึงพอใจ แรงงู้อืดที่จะทำให้กิจกรรมนั้นงู้อืดมาก แนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นก็เกิดขึ้นเรื่อย ๆ

การตื่นตัวที่กล่าวถึงนี้ อาจพิจารณาได้จากภาวะต่าง ๆ ของอินทรีย์ เช่น การเตรียมพร้อมที่จะแสดงอาการตอบสนอง การตื่นเต้น ความเครียด หรือความระมัดระวัง เช่น นาย ก. กำลังมีใจจดจ่อและกังวลใจ นาย ข. เตรียมพร้อม และนาย ค. กำลังนอนหลับ เราก็จะเห็นว่า นาย ก. มีการตื่นตัวสูง นาย ข. มีการตื่นตัวปานกลาง และ นาย ค. มีการตื่นตัวต่ำ

ภาวะการตื่นตัวที่จะช่วยในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการจำ การแก้ปัญหา การเรียนรู้ ฯลฯ นั้น ได้แก่ ภาวะการตื่นตัวในระดับปานกลาง ระดับการตื่นตัวที่สูง หรือต่ำเกินไปจะไม่ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

การนำหลักของทฤษฎีนี้ไปใช้ก็คือ การหาวิธีที่จะกระตุ้นหรืองู้อืดให้บุคคลตื่นตัวอยู่เสมอ มีความสนใจพร้อมที่จะทำงาน พร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หรือพร้อมที่จะแก้ปัญหา ถ้ามีตำแหน่งเป็นผู้บริหารงานจะต้องรู้จักใช้สิ่งเร้าที่เหมาะสม มีความหมาย มีความแปลกใหม่ และใช้สิ่งเร้าที่สอดคล้องกับภาพทางอารมณ์ของบุคคลที่อยู่ในหน่วยงานของตน^{๓๔}

๒.๖.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และ การปรับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่เกิดขึ้นจาก ประสบการณ์ หรือมี ปฏิสัมพันธ์ กับ สิ่งแวดล้อม พฤติกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อพฤติกรรมมีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองต่อสิ่งเร้า หลักการเรียนรู้ที่สำคัญได้แก่ การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก การวางเงื่อนไขปฏิบัติการ และ หลักการเรียนรู้ทางสังคม

๒.๖.๒.๑ การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของ พาฟลอฟ (Pavlov)

พาฟลอฟ ซึ่งเป็นนักสรีระวิทยาชาวรัสเซีย เขาได้ทำการศึกษาทดลองกับสุนัขให้ ยืนนิ่งอยู่ในที่ตรึงใน ห้องทดลอง ที่ข้างแก้มของสุนัขติดเครื่องมีวัดระดับการไหลของน้ำลาย การทดลองแบ่งออกเป็น ๓ ขั้น คือ ก่อนการวางเงื่อนไข (Before Conditioning) ระหว่างการวางเงื่อนไข (During Conditioning) และ หลังการวางเงื่อนไข (After Conditioning) อาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้

^{๓๔} นงลักษณ์ ไหว้พรหม, จิตวิทยาทั่วไป: E-learning, (คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://203.158.253.5/wbi/Education/unit1201.htm> [๒๐ ก.พ. ๕๕].

แบบวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก คือ การตอบสนอง ที่เป็น โดยอัตโนมัติเมื่อนำ สิ่งเร้าใหม่มาควบคุมกับสิ่งเร้าเดิม เรียกว่า พฤติกรรมตอบสนอง (Respondent Behavior) พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทั้งกับมนุษย์และสัตว์ คำที่พาฟลอฟใช้อธิบายการทดลองของเขานั้น ประกอบด้วยคำสำคัญ ดังนี้

- สิ่งเร้าที่เป็นกลาง (Neutral Stimulus) คือ สิ่งเร้าที่ไม่ก่อให้เกิดการตอบสนอง
- สิ่งเร้าที่ไม่ได้วางเงื่อนไข (Unconditioned Stimulus หรือ US) คือ สิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการ

ตอบสนองได้ตามธรรมชาติ

- สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (Conditioned Stimulus หรือ CS) คือ สิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการตอบสนองได้หลังจากถูกวางเงื่อนไขแล้ว

การตอบสนองที่ไม่ได้ถูกวางเงื่อนไข (Unconditioned Response หรือ UCR) คือ การตอบสนองที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติ

การตอบสนองที่ถูกวางเงื่อนไข (Conditioned Response หรือ CR) คือ การตอบสนองอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ที่ถูกวางเงื่อนไขแล้ว กระบวนการสำคัญอันเกิดจากการเรียนรู้ของพาฟลอฟ มีอยู่ ๓ ประการ อันเกิดจากการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข คือ

- การแผ่ขยาย (Generalization) คือ ความสามารถของอินทรีย์ที่จะตอบสนองในลักษณะเดิมต่อสิ่งเร้าที่มีความหมายคล้ายคลึงกันได้

- การจำแนก (Discrimination) คือ ความสามารถของอินทรีย์ในการที่จะจำแนกความแตกต่างของสิ่งเร้าได้

- การลบพฤติกรรมชั่วคราว (Extinction) คือ การที่พฤติกรรมตอบสนองลดน้อยลงอันเป็นผลเนื่องมาจากการ ที่ไม่ได้รับสิ่งเร้า ที่ไม่ได้ถูกวางเงื่อนไข การฟื้นตัวของการตอบสนองที่วางเงื่อนไข (Spontaneous recovery) หลังจากเกิด การลบพฤติกรรม ชั่วคราวแล้ว สักระยะหนึ่ง พฤติกรรมที่ถูกลบเงื่อนไขแล้วอาจฟื้นตัวเกิดขึ้นมาอีก เมื่อได้รับการกระตุ้น โดยสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข

ประโยชน์ที่ได้รับจากทฤษฎีนี้

- ก. ใช้ในการคิดหาความสามารถในการสัมผัสและการรับรู้
- ข. ใช้ในการแก้พฤติกรรมที่เป็นปัญหา
- ค. ใช้ในการวางเงื่อนไขเกี่ยวกับอารมณ์ และเจตคติ

การนำหลักการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟไปใช้ในการเรียนการสอน

ก. ในแง่ของความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ความแตกต่างทางด้านอารมณ์ผู้เรียนตอบสนองได้ไม่เท่ากัน ในแง่นี้จำเป็นมากที่ครูต้องคำนึงถึงสภาพทางอารมณ์ของผู้เรียนว่า จะสร้างอารมณ์ให้ผู้เรียนตอบสนองด้วยการสนใจที่จะเรียนได้อย่างไร

ข. การวางเงื่อนไข (Conditioning) การวางเงื่อนไขเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ด้วย โดยปกติผู้สอนสามารถทำให้ผู้เรียนชอบหรือไม่ชอบเนื้อหาที่เรียน หรือสิ่งแวดล้อมในการเรียนหรือแม้แต่ตัวครูได้ ด้วยเหตุนี้ เราอาจกล่าวได้ว่าหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครูเป็นผู้สร้างสภาวะทางอารมณ์นั่นเอง

ค. การลบพฤติกรรมที่วางเงื่อนไข (Extinction) ผู้เรียนที่ถูกวางเงื่อนไขให้กลัวครู เราอาจช่วยได้โดยป้องกันไม่ให้ครูทำโทษเขา โดยปกติก็มักจะพยายามมิให้ UCS. เกิดขึ้นหรือทำให้หายไป นอกจากนี้ก็อาจใช้วิธีลดความแรงของ UCS. ให้น้อยลงจนไม่อยู่ในระดับนี้จะทำให้เกิดพฤติกรรมทางอารมณ์นั้นขึ้นได้

ง. การสรุปความเหมือนและการแยกความแตกต่าง (Generalization และ Discrimination) การสรุปความเหมือนนั้นเป็นคาบสองคม คือ อาจเป็นในด้านที่เป็นโทษและเป็นคุณ ในด้านที่เป็นโทษก็เช่น การที่นักเรียนเกลียดครูสตรีคนใดคนหนึ่งแล้วก็จะเกลียดครูสตรีหมดทุกคน เป็นต้น ถ้าหากนักเรียนเกิดการสรุปความเหมือนในแง่ลบนี้แล้ว ครูจะหาทางลดให้ CR อันเป็นการสรุปกฎเกณฑ์ที่ผิด ๆ หายไป ส่วนในด้านที่เป็นคุณนั้น ครูควรส่งเสริมให้มาก นักเรียนมีโอกาสพบ สิ่งเร้าใหม่ ๆ เพื่อจะได้ใช้ความรู้และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้กว้างขวางมากขึ้น

ตัวอย่างเกี่ยวกับการสรุปความเหมือนที่ใช้ในการสอนนี้ คือ การอ่านและการสะกดคำ นักเรียนที่สามารถสะกดคำว่า " round " เขาก็ควรจะเรียนคำทุกคำที่ออกเสียง O - U - N - D ไปในขณะเดียวกันได้ เช่นคำว่า around , found , bound , sound , ground , mound , pound แต่คำว่า wound (ซึ่งหมายถึงบาดแผล) นั้นไม่ควรเอาเข้ามารวมกับคำที่ออกเสียง O - U - N - D และควรฝึกให้รู้จักแยกคำนี้ออกจากกลุ่ม (Discrimination)

แนวคิดนี้เชื่อว่า มนุษย์ถูกวางเงื่อนไขเพื่อให้เห็น พฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ ตามรูปอยู่ตลอดเวลา เงื่อนไข จะถูกวาง ในขณะที่มีสิ่งเร้าอื่น ที่มีอิทธิพลต่อการกระตุ้นเร้าอินทรีย์อยู่ ทำให้มี พฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้า ทั้งสอง อย่างพร้อม ๆ กัน เมื่ออินทรีย์เกิดการเรียนรู้ก็จะทำให้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ถูก วางเงื่อนไขไว้ได้ นอกจากนี้ การตอบสนองต่อสิ่งเร้า ยังสามารถ แผ่ขยายไปยังสิ่งเร้าอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้อีกด้วย หลักการนี้ ทำให้เข้าใจ เรื่องความรู้สึก หรือ อารมณ์ของบุคคล ที่ไม่อาจหักห้ามได้ เมื่อเจอสิ่งเร้าบางอย่าง เช่น กลัวสิ่งที่ไม่ อันตราย รู้สึก ขยะแขยงต่อสิ่งที่ น่าเกลียด เป็นเพราะ ถูกวางเงื่อนไขต่อสิ่งนั้น มาในอดีตตั้งแต่วัยเด็ก

๒.๖.๒.๒ การวางเงื่อนไขปฏิบัติการของ สกินเนอร์ (Skinner)

การวางเงื่อนไขอีกลักษณะหนึ่ง เป็นการวางเงื่อนไขที่เกิดจากแรงขับ ที่ทำให้อินทรีย์ปฏิบัติการ เป็นการเกิด พฤติกรรม โดยวางเงื่อนไขระหว่าง พฤติกรรมการตอบสนองต่อสิ่งเร้า กับ ผลกรรม (Consequence) ของ พฤติกรรม นั้น พฤติกรรมใด ที่ได้รับ ผลกรรม เป็นที่พึงพอใจ พฤติกรรมนั้น มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้น ต่อสิ่งเร้า อย่างเดียวกัน อีกในโอกาสต่อไป ส่วนพฤติกรรมใด ที่ได้รับผลกรรม ไม่เป็นที่พึงพอใจ พฤติกรรมนั้นมี แนวโน้ม ที่จะยุติลงได้ ผลกรรมจะมีลักษณะ เป็นการเสริมแรง พฤติกรรมมี ทั้งรางวัลและการลงโทษ การที่มนุษย์ส่วนมาก แสดงพฤติกรรม ที่ให้ผลกรรม เป็นรางวัล และงดแสดงพฤติกรรมที่อาจถูกลงโทษ หรืองด พฤติกรรม ที่ไม่ได้ รางวัล และแสดงพฤติกรรม เพื่อ หลีกเลี่ยงการถูกลงโทษเป็นไปตาม ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบปฏิบัติการ

๒.๖.๒.๓ การเรียนรู้ด้วยการหยั่งเห็น (Insight Learning)

การหยั่งเห็น เป็น พฤติกรรม ที่เกิดขึ้นในสัตว์ชั้นสูง เนื่องจากมี ความซับซ้อนใน ด้านการคิด และ การแก้ปัญหา เพื่อให้เกิด ผลลัพธ์ที่ต้องการ นักจิตวิทยา ตามแนวคิดนี้ท่านหนึ่งชื่อ โคห์เลอร์ (Kohler) ได้ทำการศึกษา กระบวนการแก้ปัญหา ของลิง ในการหยิบอาหารที่อยู่นอกกรง พบว่า ลิงมี แบบแผนของการคิด ที่เชื่อมโยงกับ สภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าในขณะนั้น และเลือกที่จะทำ พฤติกรรมที่น่าจะเหมาะสมที่สุด และเมื่อศึกษา ต่อกับ มนุษย์ก็พบผลในทำนองเดียวกัน ตาม ทฤษฎีนี้ การตอบสนองต่อสิ่งเร้าของบุคคล สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับ กระบวนการคิดของคนผู้นั้น รูปแบบที่ ตอบสนอง แล้วได้ผลดีที่สุดจะเป็นแสดงความฉลาดของ สติปัญญาของ มนุษย์^{๓๕}

สรุปได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานสำหรับพฤติกรรมมนุษย์ คือ หลักการ หรือความรู้ซึ่งช่วยให้เข้าใจ พฤติกรรมมนุษย์ ได้ถ่องแท้ยิ่งขึ้น ปัจจัยพื้นฐานของพฤติกรรม ที่สำคัญได้แก่ ปัจจัยทางชีวภาพ ซึ่งกล่าวถึง อิทธิพลของพันธุกรรม และ การทำงานของ ระบบประสาท สมอง ต่อมไร้ท่อ และ กล้ามเนื้อที่มีต่อ พฤติกรรม ปัจจัยจิตวิทยา ซึ่งกล่าวถึง แรงจูงใจ และ การเรียนรู้ ที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรม และปัจจัยทางสังคม ที่กล่าวถึงระบบของสิ่งแวดล้อม กระบวนการสังคมประกิตใน ครอบครัว และกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรม กระบวนการทำงานของปัจจัยเหล่านี้ทำให้มนุษย์มีความ แตกต่าง ระหว่างบุคคล และอาจแสดงพฤติกรรม ที่แตกต่างกัน ภายใต้สถานการณ์เดียวกัน

^{๓๕} วินัย เพชรช่วย และคณะ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๓) (อัดสำเนา)

๒.๗ ทฤษฎีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา

๒.๗.๑ การเรียนรู้เกี่ยวกับทางด้านจริยธรรม

คำว่าจริยธรรมเป็นคำที่เปรียบได้กับคำในภาษาอังกฤษได้แก่ “Moral” หรือ “Morality” ซึ่งมาจากภาษาลาตินและคำว่า “Ethics” ซึ่งมาจากภาษากรีกโดยมีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของจริยธรรมไว้ดังนี้

พระชูชาติ คงสีดา กล่าวว่าจริยธรรมเป็นหลักความประพฤติที่ดีที่ควรปฏิบัติโดยเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์สามารถพัฒนาให้เป็นผู้มีจริยธรรมได้และเหนือสิ่งอื่นใดจริยธรรม หมายรวมถึงการที่มนุษย์สามารถใช้ปัญญาและเหตุผลไตร่ตรองได้ว่าอะไรควรทำอะไร ไม่ควรทำ^{๔๑}

ศักดิ์ชัย มโนวงศ์ กล่าวว่าจริยธรรมหมายถึงการประพฤติปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอันเป็นสิ่งที่ทุกคนควรประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขความเจริญขึ้นในสังคมและจะต้องใช้ปัญญาในการรับรู้สังเกตและเข้าใจในสถานการณ์เป็นตัวควบคุมความประพฤติของบุคคลให้เหมาะสมกับสภาพสังคมเพื่อปรับตัวในการประพฤติปฏิบัติให้เข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดีและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข^{๔๒}

ยิ่งยง นิภาวงศ์ ได้ให้ความหมายว่าจริยธรรมหมายถึงแนวทางหรือหลักการในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักศีลธรรมของศาสนาหรือหลักความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีระเบียบแบบแผนของสังคมส่งผลดีให้กับตนเองและสังคมทำให้สังคมเจริญงอกงาม^{๔๓}

^{๔๑}พระชูชาติ คงสีดา, ความสัมพันธ์ระหว่างกรอบมโนธรรมเชิงจิตวิทยาในกรอบทฤษฎีความใกล้ชิดทางศาสนากับการใช้เหตุผลทางจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่วิธีการเรียนทางไกลในจังหวัดราชบุรี, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^{๔๒}ศักดิ์ชัย มโนวงศ์, พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่๔อำเภอค้อยเต่า จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^{๔๓} ยิ่งยง นิภาวงศ์, ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๗.

สุจิตรา ปันดี กล่าวว่าการจริยธรรมเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติอันพึงกระทำให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นเพื่อความสงบสุขของสังคม^{๔๓}

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำเอกสารการประชุมเกี่ยวกับจริยธรรมไทย สรุปว่าจริยธรรมของบุคคลมีองค์ประกอบ๗ประการคือ

๑) ด้านความรู้สึกรู้จัก (Moral Reasoning) คือความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยการคิด

๒) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความพึงพอใจศรัทธาเลื่อมใส ความนิยมนินดีที่จะรับจริยธรรมมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

๓) ด้านพฤติกรรม (Moral Conduct) คือการกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลใน สถานการณ์ต่างๆซึ่งเชื่อว่าจะเกิดจากอิทธิพลของทั้งสององค์ประกอบข้างต้นการพัฒนาตนในด้าน จริยธรรมต้องพัฒนา ๓ ด้านไปพร้อมกันการดำเนินชีวิตของคนนั้นองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด^{๔๔}

กล่าวโดยสรุป จริยธรรมก็คือ สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวมนุษย์ โดยธรรมชาติ ซึ่งจะต้องพัฒนาขึ้น โดยอาศัยกฎเกณฑ์ความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติที่ได้จากหลักการทางศีลธรรม หลักปรัชญา วัฒนธรรม กฎหมายหรือจารีตประเพณี เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม นอกจากนี้ จริยธรรม ยังใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจเลือกความประพฤติ/การกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมในแต่ละ สถานการณ์ด้วย

๒.๓.๒ ทฤษฎีทางจริยธรรมของ ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก์ (Lawrence Kohlberg)

ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก์ (Lawrence Kohlberg) ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนว เพียร์เจท์ และพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมิได้บรรลุจุดสมบูรณ์เมื่อบุคคลอายุได้ ๑๐ ปี แต่จะพัฒนาไปอีกหลายขั้นตอนจากอายุ ๑๑-๒๕ ปี และเขายังเชื่อว่า ในการวัดขั้นพัฒนาการ ทางจริยธรรมนั้นจะต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวเท่านั้น โคลเบอร์ก์ ได้แบ่งระดับ ของจริยธรรมออกเป็น ๓ ระดับ ซึ่งทั้ง ๓ ระดับนั้นจัดเป็นขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมได้ ๖ ขั้น คือ

^{๔๓} สุจิตรา ปันดี, การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนธีรภานท์ บ้านไธสง จังหวัดลำพูน, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖.

^{๔๔} กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้น ความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

ขั้นที่ ๑ ใช้หลักการหลบหนีการลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) เกิดขึ้นกับเด็กในช่วงอายุแรกเกิดถึง ๗ ปี ขั้นนี้เด็กชอบใช้การหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เลือกกระทำในทางที่เกิดประโยชน์แก่ตนเองมากกว่า เด็กมักเข้าใจว่าความดี หมายถึง สิ่งที่ทำแล้วไม่ถูกลงโทษ หรือถูกตำหนิ เช่น เด็กทำการบ้าน เด็กทำเวรเพราะกลัวครูถูกลงโทษ เป็นต้น การตัดสินใจว่าจะไปถูกลงโทษหรือผิด เด็กจะมองที่ผลของการกระทำว่าถ้าทำเสียหายมากก็ตัดสินใจว่า การกระทำนั้นผิด ไม่ได้มองที่สาเหตุของการกระทำ

ขั้นที่ ๒ ใช้หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) เกิดกับเด็กในช่วงอายุ ๗-๑๐ ปี ขั้นนี้เด็กจะค่อย ๆ เน้นความสำคัญของการได้รับรางวัลและคำชมเชย การสัญญาว่าจะให้รางวัลจึงเป็นแรงจูงใจให้เด็กกระทำความดีได้มากกว่าการดูว่าหรือว่าจะลงโทษ เช่น เด็กจะช่วยบิดามารดาทำงานเพื่อต้องการได้รับคำชมเชยสรุปว่า จริยธรรมขั้นนี้จะเน้นการต้องการได้รับคำชมเชยและรางวัลมากกว่าการได้รับการลงโทษ

ขั้นที่ ๓ ใช้หลักการกระทำที่คนอื่นเห็นว่าดี (Good-boy Orientation) เกิดกับบุคคลในช่วงอายุ ๑๐-๑๓ ปี ขั้นนี้ตรงกับวัยที่เด็กอย่างเข้าวัยรุ่น เด็กจะให้ความสำคัญแก่กลุ่มเพื่อนมาก จะกระทำเพื่อต้องการให้กลุ่มยอมรับจึงมีการเลียนแบบตัวแบบที่ตนเห็นว่าดีงาม คือ เอาอย่างเด็กดี (Good Boy, Nice Girl) เด็กวัยนี้ส่วนใหญ่จะทำตามในสิ่งที่ตนตัดสินใจว่าคนอื่นจะเห็นด้วยหรือยอมรับ เพื่อให้เป็นที่ชอบพอและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน สรุปจริยธรรมขั้นนี้เน้นหนักในด้านการทำตามคนอื่นมากกว่าการคำนึงเรื่องการถูกลงโทษ และการต้องการรางวัล

ขั้นที่ ๔ ใช้หลักการกระทำตามหน้าที่ (Authority and Social Order Maintaining Orientation) เกิดกับบุคคลในช่วงอายุ ๑๓-๑๖ ปี ขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้และประสบการณ์ว่า แต่ละกลุ่มจะมีกฎเกณฑ์ให้สมาชิกยึดถือ มีความเข้าใจในหน้าที่ของตนในกลุ่ม มีศรัทธาในกฎเกณฑ์ของกลุ่มมากพอสมควร เข้าใจในบทบาทของผู้อื่น การกระทำที่ถูกต้องจะต้องพิจารณาเพื่อกลุ่มหรือส่วนรวมสรุปว่า จริยธรรมขั้นนี้ในเรื่องการกระทำตามหน้าที่ในหมู่คณะ ทำตามขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมมากกว่า กลัวการถูกลงโทษ หรือทำเพื่อต้องการรางวัลหรือกระทำตามกลุ่มเพื่อน

ขั้นที่ ๕ ใช้หลักการเคารพตนเองหรือการทำตามคำมั่นสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) เกิดกับบุคคลอายุตั้งแต่ ๑๖ ปีขึ้นไป ขั้นนี้บุคคลพยายามกระทำเพื่อหลบหนีไม่ให้อุบัติตราหน้าว่าเป็นขาดเหตุผล เป็นคนไม่แน่นอน คำว่า หน้าที่ของบุคคลในที่นี้ หมายถึง การกระทำตามที่ตกลงมีความเคารพตนเองและต้องการให้ผู้อื่นเคารพตน ขั้นนี้บุคคลจะมีอุดมคติหรือคุณธรรมประจำใจตนเองหรือสัญญาไว้กับผู้อื่น ไม่พยายามลิดรอนสิทธิของผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวด้วย

ขั้นที่ ๖ ใช้หลักอุดมคติสากล (Conscience Orientation) เช่น หิริโอตตปละ คือ มีความละเอียดใจตนเองในการกระทำชั่วและเกรงกลัวบาป เป็นบุคคลที่มีการเสียสละเพื่อสังคมอย่างแท้จริง เช่น มหาบุรุษของอินเดีย คือ กานธี เป็นต้น จากขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมทั้งหกขั้นเหล่านี้ โคลเบอร์ก์ ได้แบ่งออกเป็น ๓ ระดับดังนี้

ตารางที่ ๑ แสดงขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและระดับของจริยธรรมของโคลเบอร์ก์

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
ขั้นที่ ๑ ใช้หลักการหลบหลีกการลงโทษ (๒-๗ ปี) ขั้นที่ ๒ ใช้หลักการแสวงหารางวัล (๗-๑๐ ปี)	๑. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (๒-๑๐ ปี)
ขั้นที่ ๓ ใช้หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (๑๐-๑๓ ปี) ขั้นที่ ๔ ใช้หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (๑๓-๑๖ ปี)	๒. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional level)
ขั้นที่ ๕ ใช้หลักการเคารพตนเองหรือการทำตามค่านิยมสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) ขั้นที่ ๖ ใช้หลักอุดมคติสากล (Conscience Orientation)	๓. คือ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional level)

ระดับ ๑ คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional level) (๒-๑๐ ปี) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น ในขั้นแรกสุด คือ การมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ และยอมทำตามคำสั่งผู้ใหญ่เพราะเป็นผู้มีอำนาจทางกายเหนือตน ขั้นที่สอง คือ การเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองเท่านั้น เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนแบบเด็ก ๆ คือ เขาทำมา ฉันต้องทำไป เขาให้ฉัน ฉันต้องให้เขาตอบแทน เป็นต้น

ระดับ ๒ ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional level) (๑๐-๑๖ ปี) หมายถึง การทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของคนหรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับ ๒ นี้ ยังต้องมีการควบคุมจากภายนอกแต่ก็มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทสังคมได้ ในขั้นที่สามบุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเองชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน ๆ ส่วนในขั้นที่สี่บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในสังคมของตน จึงถือได้ว่าตนมีหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับ ๓ คือ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional level) (๑๖ ปีขึ้นไป) หมายถึง การตัดสินใจข้อขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการนำมาตรึงด้วยตนเอง และตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน ขั้นที่ห้า คือ การเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทาดตนให้ขัดต่อ

สิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ ขั้นที่หก ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดแสดงถึงการมีความรู้สึกสากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตน และการมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในบั้นปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โกลเบอร์ก เชื่อว่าเป็นไปตามขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านแต่ละขั้นไปจนถึงขั้นที่หก บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไปจะเกิดขึ้นด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลง

๒.๗.๔ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ดวงเดือน พันธุสินาวิน ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ ๖-๖๐ ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้น มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้น โดยแบ่งต้นไม้จริยธรรม ออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้น ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำดีละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อเพื่อต่อการพัฒนาประเทศ

๒. ส่วนที่สอง ได้แก่ ส่วนลาดต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน คือ

๒.๑ เหตุผลเชิงจริยธรรม

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลรู้จักใช้เหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อมีเหตุการณ์บังคับ เหตุผลนี้จะแสดงให้ทราบถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ บุคคลที่มีจริยธรรมที่ต่างกันอาจมีเบื้องหลังการกระทำที่แตกต่างกันหรือการกระทำที่เหมือนกัน

๒.๒ มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง

ลักษณะมุ่งอนาคต คาดการณ์ไกล หมายถึง ลักษณะมุ่งอนาคต เป็นความสามารถในการคาดการณ์ไกลและถึงเห็นผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต และสามารถวางแผนปฏิบัติเพื่อรอรับผลดีหรือปองกันผลเสียที่จะเกิดขึ้น ในอนาคตได้ การมุ่งอนาคตจึงเกิดจากการสะสมผลของการเรียนรู้ ประสบการณ์ตั้งแต่อดีตของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะความมั่นคงของสภาพแวดล้อม

การควบคุมตน หมายถึง ความสามารถที่จะปฏิบัติ หรือควบคุมวินัยการปฏิบัติ เพื่อผลที่มีค่าสูงที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต ความสามารถควบคุมตนนี้มีหลายขั้น ตอน เริ่มตั้งแต่การสังเกตตนเอง การจัดสภาพแวดล้อม การกระทำหรือวินัยที่จะกระทำพฤติกรรมและการให้รางวัลหรือลงโทษตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกมีระเบียบวินัย และการประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม

๒.๓ ความเชื่ออำนาจในตน

ความเชื่ออำนาจในตน ความเชื่ออำนาจในตนของบุคคลประกอบด้วย ๒ องค์ประกอบคือ ๑) ความสามารถในการทำนาย (Predictability) ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งและผลหนึ่ง และ ๒) ความเชื่อที่ว่าตนสามารถควบคุมให้เกิดผลนั้นตามที่ต้องการได้ (Controllability) ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่น่าปรารถนาต่างๆ มากกว่าผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตน

๒.๔ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบพฤติกรรมที่จะประสบสัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศ (Standard of Excellence) ที่ตนตั้งไว้ บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะไม่ทำงานเพราะหวังรางวัลแต่ทำเพื่อจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑. มุ่งหาความสำเร็จ (Hope of Success) และกลัวความล้มเหลว (Fear of Failure)
๒. มีความทะเยอทะยานสูง
๓. ตั้งเป้าหมายสูง
๔. มีความรับผิดชอบในการทำงานดี
๕. มีความอดทนในการทำงาน
๖. รู้ความสามารถที่แท้จริงของตนเอง
๗. เป็นผู้ที่ทำงานอย่างมีการวางแผน
๘. เป็นผู้ที่ตั้งระดับความคาดหวังไว้สูง

๒.๕ ทักษะคติ คุณธรรมและค่านิยม

ทักษะคติ เป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และความเชื่อ หรือการรู้ของบุคคล กับแนวโน้มที่จะมี พฤติกรรมโต้ตอบ ในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมายของ ทักษะคติ นั้น คุณธรรม คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งรวมสรุปว่าเป็น สภาพคุณงาม ความดี

ค่านิยม ค่านิยมทางสังคม เป็นระบบความชอบพิเศษที่คนในแต่ละสังคมมีอยู่ ค่านิยมประเภทนี้เกิดจากการเรียนรู้จากสังคมในระดับต่าง ๆ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม เช่น นาย ก ชอบสิ่งใดมากก็จะทำสิ่งนั้นมากเป็นต้น ดังนั้นการสังเกตค่านิยม ของสังคมอาจพิจารณาได้จากพฤติกรรมเด่น ๆ ของสมาชิกในสังคมแล้วอนุมานมาว่า สังคมนั้นมีค่านิยมอย่างไร เช่น ค่านิยมสังคมไทยที่เป็นค่านิยมดั้งเดิม คือ ยึดถือตัวบุคคล ความรักสนุก และยึดทางสายกลาง เป็นต้น

๓.ส่วนที่สาม ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ ๓ ด้าน คือ

๑.๑ สติปัญญา

๑.๒ ประสบการณ์ทางสังคม

๑.๓ สุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ ๕ ประการ ที่ลำดับของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ ๓ ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะ กับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง ๕ ประการ ที่ลำดับของต้นไม้ โดยที่จิตลักษณะทั้ง ๕ นี้ จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลที่มีความพร้อมทางจิตใจ ๓ ด้านดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่บ้าน ทางโรงเรียนและสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน ๕ ด้านนี้ โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วยฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน ๓ ประการ จึงเป็นสาเหตุของสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน ๓ ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ ๕ ประการที่ลำดับ

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้ เกิดจากผลการวิจัยพฤติกรรมและจิตลักษณะของคนไทย โดยเมื่อสร้างขึ้นแล้วทฤษฎีนี้ได้ชี้แนวทางการตั้งสมมติฐานการวิจัยเพื่อหาหลักฐานใหม่ ๆ มาเพื่อเติมในทฤษฎีนี้อีก เช่น การวิจัยที่เกี่ยวกับจิตลักษณะพื้นฐาน ๓ ประการ ที่สามารถจําแนกคนเป็น ๔ ประเภท เหมือนบัวสี่เหล่า กับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล โดยพบว่าคนที่ เป็นบัวเหนือน้ำเท่านั้น) มีจิตลักษณะพื้นฐาน ๓ ด้านนี้ในปริมาณสูงเหมาะสมกับอายุ) เป็นผู้ที่จะสามารถรับการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมกับอายุ ตามทฤษฎีของ Kohlberg^{๕๕}

^{๕๕} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล, (กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒-๕.

๒.๗.๕ ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดทางพุทธศาสตร์

การเรียนรู้และพฤติกรรมกรเรียนรู้ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยมีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเจ้าของทฤษฎี แนวคิดนี้เป็นการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ดังนี้

๑) กระบวนการเรียนรู้ตามแนวขั้น ๕

การเรียนรู้ และพฤติกรรมตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เป็นการเปรียบเทียบกระบวนการเรียนรู้ตามขั้น ๕ หรือ เบญจขั้น^{๕๖} กองแห่งรูปธรรมและนามธรรมห้าหมวดที่ประชุมกันเข้า เป็นหน่วยซึ่งบัญญัติเรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เขา-เรา ส่วนประกอบที่รวมเข้าเป็นชีวิตได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ^{๕๗}

วีรยุทธ วิเชียรโชติ และนวลเพ็ญ วิเชียรโชติ อธิบายว่า ขั้น ๕ น่าจะต้องเป็น องค์ประกอบสำคัญของระบบการเรียนรู้ และพฤติกรรมของมนุษย์ จากสมมติฐานนี้ จึงได้จัดขั้น ๕ ในรูปของระบบของพฤติกรรม โดยนำเอาองค์ประกอบทางจิตวิทยาอื่นๆ มาผสมกับขั้น ๕ เพื่อให้ครบระบบพฤติกรรม กล่าวคือ มีองค์ประกอบที่เป็นสิ่งเร้าภายนอก องค์ประกอบที่เป็นอินทรีย์ องค์ประกอบที่เป็นสิ่งเร้าภายใน และโครงสร้างภายใน องค์ประกอบที่เป็นพฤติกรรมตอบสนอง และองค์ประกอบที่ปฏิสัมพันธ์ การประเมินและปรับปรุง^{๕๘}

๒) ขั้นตอนการเรียนรู้

ขั้นตอนการเรียนรู้ตามแนวคิดพระพุทธศาสนา เรียกว่า สิกขา ๓ หรือการศึกษา ๓ ขั้นตอน ดังนี้คือ

- **ปริยัติ** ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเพราะเป็นการศึกษาภาคทฤษฎี อันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ
- **ปฏิบัติ** ได้แก่ การนำความรู้จากการศึกษาเล่าเรียนในภาคทฤษฎีมาสู่ขั้นตอนของการปฏิบัติจริง หรือนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะของตน

^{๕๖} ศ.ช. (บาลี) ๑๗/๕๕/๕๘.

^{๕๗} พุทธทรัพย์ เกตุวีระพงษ์, จิตวิทยาสำหรับครู, หน้า ๑๘๔.

^{๕๘} วีรยุทธ วิเชียรโชติ และนวลเพ็ญ วิเชียรโชติ, ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : กราฟฟิคอาร์ต, ๒๕๒๖), หน้า ๑๑๕-๑๒๑.

- **ปฏิเวธ** ได้แก่ ผลที่ได้รับการปฏิบัติ ซึ่งจะรับรู้ด้วยตนเอง ผู้ปฏิบัติย่อมได้รับผลของการปฏิบัตินั้นๆ

๓) บุพพนิมิตของมัชฌิมปฏิปทา

บุพพนิมิตของมัชฌิมปฏิปทา^{๔๕} คือ บุพภาคของการศึกษา หมายถึง ส่วนเบื้องต้นของการศึกษานั้น คือ สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ เป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรค ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรม หรือเป็นขั้นเริ่มแรกในระบบการศึกษาตามหลักการของพระพุทธศาสนา และเป็นธรรมที่ต้องพัฒนาให้บริสุทธิ์ ชัดเจน เป็นอิสระมากขึ้นตามลำดับ จนกลายเป็นการตรัสรู้ในที่สุด

สัมมาทิฐิ คือ ปัญญาขั้นสูงที่เกิดจากการสั่งสอน อบรมในด้านจิตใจ จนเห็นสัจจะทั้งปวงว่าอะไรควรข้องแะ อะไรควรละ อย่างชัดเจน การจัดการศึกษาจนได้ปัญญาประเภทสัมมาทิฐิ คือ การวางรากฐานความถูกต้องให้แก่วิชาการทั้งปวง ความรู้ใดๆ ก็ตามที่ตั้งอยู่บนสัมมาทิฐิ ล้วนเป็นความรู้ที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร แต่จะสร้างสรรค์ประโยชน์ฝ่ายเดียว พื้นฐานสำคัญของการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ต้องมีสัมมาทิฐิเป็นแกนกลาง พระพุทธองค์ก็ได้ชี้ว่าการเกิดสัมมาทิฐิมาจากเหตุสองอย่าง คือ

๑) **ปรโตโฆสะ** คือ ปัจจัยกระตุ้นการเรียนรู้จากภายนอก เช่นการแนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ตลอดจนการเลียนแบบจากพ่อ แม่ ครู เพื่อน ซึ่งหมายถึงเฉพาะการเรียนรู้จากส่วนที่ดิงามถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังธรรม ความรู้ หรือคำแนะนำจากบุคคลที่เป็นกัลยณมิตร บุคคลที่ทรงธรรม เป็นต้น

๒) **โยนิโสมนสิการ** คือ ปัจจัยกระตุ้นการเรียนรู้จากภายใน หมายถึง การคิดอย่างแยบคาย หรือความรู้จักคิด คิดอย่างมีระบบ คิดอย่างมีกระบวนการ คิดรอบด้าน หรือคิดตามแนวทางปัญญา หรือรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ ตามความเป็นจริง ซึ่งโยนิโสมนสิการเป็นองค์ประกอบภายในได้แก่ ปัจจัยภายในตัวบุคคล เรียกว่า วิธีการแห่งปัญญา นั่นก็คือวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นวิธีที่ก่อให้เกิดปัญญา

^{๔๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๒๑-๖๒๒.

ปัจจัยทั้งสองอย่างนี้ย่อมสนับสนุนซึ่งกันและกัน สำหรับคนสามัญซึ่งมีปัญญาไม่แก่กล้า ย่อมอาศัยการแนะนำชักจูงจากผู้อื่น (ปรโตโมสะ) และคล้อยตามคำแนะนำชักจูงที่ฉลาดได้ง่าย แต่ ก็จะต้องฝึกหัดให้สามารถใช้ความคิดอย่างถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) ด้วยตนเองได้ด้วย จึงจะ ก้าวหน้าไปถึงที่สุดได้ ส่วนคนที่มีปัญญาแก่กล้าย่อมรู้จักใช้โยนิโสมนสิการได้ดีกว่า แต่อย่างไรก็ ตาม ก็อาจจะต้องอาศัยคำแนะนำที่ถูกต้องเป็นเครื่องนำทางในเบื้องต้น และเป็นเครื่องช่วยส่งเสริม ให้ก้าวหน้าไปได้รวดเร็วยิ่งขึ้นในระหว่างการศึกษา

การเสริมสร้างสัมมาทิฐิ ด้วยปรโตโมสะ คือวิธีการที่เริ่มต้นด้วยศรัทธา และอาศัยศรัทธา เป็นสำคัญ เมื่อนำมาใช้ปฏิบัติในระบบการศึกษาอบรม จึงต้องพิจารณาที่จะให้ได้รับการแนะนำชัก จูงสั่งสอนอบรมที่ได้ผลดีที่สุด คือ ต้องมีผู้สั่งสอนอบรมที่เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติมีความรู้ ความสามารถและใช้วิธีการอบรมสั่งสอนที่ได้ผล ดังนั้นในระบบการศึกษาอบรม จึงจำกัดให้ได้ใน ปรโตโมสะ ที่มุ่งหมายด้วยหลักที่เรียกว่า กัลยาณมิตร (ผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี เพื่อนที่ดี สภาพแวดล้อมที่ดี) ส่วนโยนิโสมนสิการ เป็นตัวหลักการใช้ปัญญา ซึ่งจะต้องพิจารณาว่าควรใช้ ความคิดให้ถูกต้องอย่างไร เมื่อนำปัจจัยทั้งสองมาประกอบกันนับว่า กัลยาณมิตร เป็นองค์ประกอบ ภายนอก และโยนิโสมนสิการเป็นองค์ประกอบภายใน^{๕๐}

จากแนวคิดเบื้องต้นพอสรุปได้ว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนานั้น ปัจจัยทั้งสองอย่างนี้ ย่อมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในระบบการศึกษาจึงจำกัดให้ได้ปรโตโมสะที่ มุ่งหมายด้วยหลักที่เรียกว่า กัลยาณมิตรตตา คือความมีกัลยาณมิตร ส่วนปัจจัยอย่างที ๒ (โยนิโสม นสิการ) เป็นแกนหรือองค์ประกอบหลักของการพัฒนาปัญญา ซึ่งจะต้องพิจารณาว่าควรใช้ ความคิดให้ถูกต้องอย่างไร เมื่อนำปัจจัยทั้งสองมาประกอบกัน นับว่ากัลยาณมิตรตตา (=ปรโตโมสะ ที่ดี) เป็นองค์ประกอบภายนอก และ โยนิโสมนสิการ เป็นองค์ประกอบภายใน ถ้าตรงข้ามจากนี้ คือ ได้ผู้ไม่เป็นกัลยาณมิตร ทำให้ประสบปรโตโมสะที่ผิดพลาด และใช้ความคิดผิดวิธี เป็นอโยนิโสม นสิการ ก็จะได้รับผลตรงข้ามคือ เป็นมิจฉาทิฎฐิไปได้

^{๕๐} พุทธทรัพย์ เกตุวิระพงษ์, จิตวิทยาสำหรับครู, หน้า ๑๘๗.

๒.๗.๖ ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรม มีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์มากเพราะจริยธรรมเป็นทั้งธรรมชาติและเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าจริยธรรมที่ดีจะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะช่วยให้สังคมมีความสุขสงบและพัฒนาไปอย่างมีระบบ จริยธรรมที่ดียังเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเอื้อประโยชน์ให้กับธรรมชาติทำให้มนุษย์สามารถมีชีวิตได้อย่างมีความสุข

วคิน อินทสระ ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของจริยธรรมดังนี้

๑) จริยธรรม เป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรืองความมั่นคงและความสงบสุขของปัจเจกชนสังคมและประเทศชาติอย่างยิ่ง ทั้งนี้จะควรส่งเสริมประชาชนให้มีจริยธรรมเป็นอันดับแรกเพื่อเป็นแกนกลางของการพัฒนาในด้านอื่นๆ ทั้งเศรษฐกิจการศึกษาการเมืองการปกครอง ฯลฯ การพัฒนาที่ขาดหลักจริยธรรมเป็นหลัก ย่อมก่อให้เกิดผลร้ายมากกว่าดีเพราะผู้มีความรู้แต่ขาดคุณธรรมย่อมก่อความเสียหายได้มากกว่าผู้ด้อยความรู้

๒) การพัฒนาบ้านเมือง ต้องพัฒนาจิตใจคนก่อนหรืออย่างน้อยก็ให้พร้อมกันไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วิชาการอื่นๆ เพราะการพัฒนาที่ไม่มีจริยธรรมเป็นแกนนำนั้นจะสูญเปล่าและเกิดผลเสียเป็นอันมาก ทำให้บุคคลลุ่มหลงในวัตถุและอบายมุขมากขึ้น คนในสังคมละเลยจริยธรรม กอบโกยทรัพย์สินไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป ขาดความเมตตาปราณี แล้งน้ำใจในการดำเนินชีวิต

๓) จริยธรรม มิได้หมายถึงถือศีล เข้าวัด จำศีลภาวนา โดยไม่ทำประโยชน์ให้สังคม แต่จริยธรรมหมายถึง ความประพฤติการกระทำและความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง เว้นสิ่งที่ควรเว้น ทำในสิ่งที่ควรทำ ด้วยความฉลาดรอบคอบ ดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีคุณค่าสำหรับทุกคน ทุกวิชาชีพ ทุกสังคม สังคมจะอยู่รอดได้ก็ด้วยจริยธรรม

๔) การทุจริต คดโกงการเบียดเบียนกันในรูปแบบต่างๆ อันเป็นเหตุให้สังคมเสื่อมโทรมมีสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของคนในสังคม ทรัพยากรธรรมชาติในโลกนี้น่าจะพอเลี้ยงชาวโลกไปได้อีกนาน ถ้าชาวโลกช่วยกันละทิ้งความละโมภโลกมาก แล้วมามีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายช่วยกันสร้างสรรค์สังคม ยึดเอาจริยธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จริยธรรมสอนให้เราถ่อมตัวเพื่อเข้ากันได้ดีกับคนทั้งหลาย ไม่วางโตโอหังอวดดีหรือก้าวร้าวผู้อื่นสอนให้เราลดทิฐิมานะเพื่อจะได้มองเห็นสิ่งต่างๆตามความเป็นจริงความสันติสุขทั้งหลายและความมั่นคงของประเทศชาติบังเกิดขึ้นถ้าเรามีผู้นำที่แข็งแกร่งทางจริยธรรม^{๕๐}

^{๕๐} วคิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ทองกาว, ๒๕๔๑), หน้า ๖-๘.

ประกา ศรีสีหอำไพ อธิบายว่าจริยธรรมเป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต เป็นแนวทางให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อย ประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

๑) ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ ทุกคนสามารถทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ ย่อมเดือดร้อนระส่ำระสายขาด ผู้นำผู้ตามขาดระบบ ที่กระชับความเข้าใจเป็นแบบแผนให้ยึดปฏิบัติ การหย่อนระเบียบวินัยทำให้เกิดการละเมิดสิทธิ และหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคลชาติใดไร้ระเบียบวินัยย่อมยากที่จะพัฒนาไปได้ทัดเทียมชาติอื่นจึงควรประพฤติตามจารีตประเพณีของสังคม

๒) สังคม (Society) การรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผน ก่อให้เกิด ขนบธรรมเนียมที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันเป็นความมีระเบียบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของ ประชาชนเป็นกลุ่มชนที่ขยายวงกว้างเรียกว่าสังคม

๓) อิสระเสรี (Autonomy) ความมีสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับ ก่อให้เกิดความ อิสระสามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษา และประสบการณ์ในชีวิตมีความสุขอยู่ใน ระเบียบวินัยและสังคมของตนเป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตนตาม เสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองได้อยู่ในทำนองคลอง ธรรม^{๕๒}

๒.๗.๗ การปลูกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรม

คุณเดือน พันธมนาวิน ได้ให้ความหมายของคำว่า “จิตสำนึก” หมายถึง การเรียนรู้และ ยอมรับความดีงามต่างๆ ที่เรียกว่าคุณธรรมต่างๆ และค่านิยม ซึ่งหมายถึงสิ่งที่สังคมให้ ความสำคัญมาก รวมทั้งศีลธรรมจริยธรรมกฎระเบียบ กฎหมายหลักศาสนา เมื่อบุคคลเกิด การยอมรับหลักการที่ดีงาม และมีความสำคัญมากเหล่านี้เข้ามาเป็นหลักประจำใจของตนเป็นมโน ธรรมซึ่งนำสิ่งที่ตนควรกระทำ สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในทฤษฎีของฟรอยด์ (Freud) เรียกว่าSuperego ที่ รับมาจากการเรียกร้อง และปทัสถานของสังคมที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่คำว่า “จิตสำนึก” ในวง วิชาการทางจิตวิทยาเรียกว่ามโนธรรม หรือ Conscience พัฒนาการของจิตสำนึกในมนุษย์ โดยเฉพะเด็กเล็กคือการปลูกฝังอบรมจากบิดามารดาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับการวัดการมี

^{๕๒}ประกา ศรีสีหอำไพ, พื้นฐานทางการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘.

จิตสำนึกว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดควรทำไม่ควรทำมี ๓ องค์ประกอบ คือ ทางด้านอารมณ์ ทางด้านการกระทำ และทางด้านความรู้คิด^{๕๓}

โกวิท ประวาลพุกษ์ และภณิดา กุสกูล กล่าวว่า การเกิดจริยธรรมมี ๔ ลำดับขั้น ดังนี้

๑. การเลียนแบบ การเลียนแบบเป็นกระบวนการได้จิตสำนึกซึ่งมีความสำคัญ ต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเด็กอาจจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่แวดล้อมตนการเลียนแบบทางจริยธรรมจึงเกิดได้ทั้งจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และชุมชน แต่มีบ่อยครั้งที่เด็กเลียนแบบในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจจะสอน ดังนั้นผู้ใหญ่ก็ควรมีจริยธรรมสูงเมื่อใกล้ชิดกับเด็ก

๒. การแนะนำสั่งสอน นอกจากผู้ใหญ่จะกระทำพฤติกรรมทางจริยธรรมที่เป็นต้นแบบให้แก่เด็กโดยการ “ไม่รู้ตัว” ของทั้ง ๒ ฝ่ายแล้ว บ่อยครั้งที่ผู้ใหญ่จะให้คำแนะนำสั่งสอนทั้งโดยตรงและโดยอ้อมแก่เด็ก การรับการแนะนำสั่งสอนจึงเป็นกระบวนการ ได้จิตสำนึกของเด็กเช่นเดียวกับการเลียนแบบ และมีความสำคัญต่อพัฒนาการจริยธรรมของเด็กเช่นกัน เพราะในขณะที่การเลียนแบบเป็นการดูดซึมการกระทำนั้น การแนะนำสั่งสอนก็เป็นการดูดซึมทางอารมณ์และเจตคติของบุคคลอื่นทำให้อารมณ์ของเด็กมิได้พัฒนาการมาโดยอิสระ แต่ไปอิงอยู่กับกลุ่มซึ่งเป็นสิ่งสำคัญตามอย่างหนึ่งของฝูงสัตว์ และเป็นรากฐานของชีวิตทางสังคม อย่างไรก็ตามการแนะนำสั่งสอนนี้เป็นวิธีการที่มีประโยชน์สำหรับบิดามารดา และครู ในการพัฒนาจริยธรรม และได้ผลมากกว่าสอนแบบให้เด็กรู้ตัว (Conscious)

๓. การลอกแบบ ในขั้นการเลียนแบบเด็กจะรับเอาพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ในขั้นการแนะนำสั่งสอนเด็กจะรับเจตคติอารมณ์ของผู้ใหญ่ และในขั้นการลอกแบบเด็กจะรับเอาบุคลิกภาพจริยธรรมของผู้ใหญ่ไว้เป็นของตนเอง โดยอาศัยความรักและความชื่นชม ในผู้ใหญ่คนนั้นหรือการชื่นชมวีรบุรุษเป็นต้น การลอกแบบทางจริยธรรมจึงอาจจะทำให้เด็กเกิดการลอกแบบจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ทั้งสองทาง

๔. การสร้างจริยธรรมของตนเอง เมื่อเด็กได้ผ่านขั้นตอนการลอกแบบมาแล้ว เด็กจะสร้างจริยธรรมของตนเองการปรับจริยธรรมนี้มักจะเกิดในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งจะได้พบกลุ่มเพื่อนใหม่ค่านิยมใหม่ที่อาจทำให้เขาละทิ้งจริยธรรมและค่านิยมเก่าที่รับไว้เมื่อตอนเป็นเด็ก วัยผู้ใหญ่จึงเป็นวัยของการปรับรูปแบบ จริยธรรมของมนุษย์จากการพัฒนาจริยธรรม ๔ ขั้นตอน ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าจริยธรรมของมนุษย์มิได้เป็นสิ่งที่ตายตัวในสภาวะสถิตนิ่ง แต่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม พัฒนาการทางจริยธรรมจะเกิดในช่วง ๑๐ ปีแรก และฝังรากลึกเป็นการซึมซับสิ่งที่

^{๕๓}ดูเดือน พันธุมนาวิน, การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ, รายงานทุนอุดหนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ องค์การมหาชน, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔๓.

เรียนรู้ให้ปลูกฝังอยู่ในจิตสำนึกให้พร้อมในการรับจริยธรรมทั้งนี้การปลูกฝังอบรมเด็กให้มีจิตสำนึกที่ดีด้านความถูกต้องดีงาม โดยเฉพาะเด็กเล็กพบว่าการออกคำสั่งการควบคุมและลงโทษทางกายจะเกิดผลเสียมากกว่าจึงควรหลีกเลี่ยง^{๕๔}

๒.๗.๘ แนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกทางด้านจริยธรรม

เด็กก่อนวัยเรียน เป็นวัยที่เหมาะสมต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นวัยที่ชอบการเล่นแบบ และพร้อมจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดังนั้นการปฏิบัติต่อเด็กวัยนี้เหมาะสม ทั้งการพัฒนาทางกาย และทางจิตใจ จะเป็นการป้องกันปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อเด็กเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่

ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้เสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กในช่วงวัย ๓-๖ปี ว่าจิตลักษณะของเด็กยังไม่มั่นคงเด็ก ยังไม่ทราบว่าจะสิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ หรือสิ่งใดสำคัญไม่สำคัญ ดังนั้นการพัฒนาควรพัฒนาจิตลักษณะ ๒๐% ควบคู่ไปกับการพัฒนาพฤติกรรม ๘๐% การพัฒนาพฤติกรรมอย่างเดียว โดยไม่พัฒนาจิตใจจะทำให้เด็กเป็น “หุ่นยนต์มากกว่าเป็นมนุษย์” คือพัฒนาให้ปฏิบัติได้จากการบังคับภายนอกโดยไม่พัฒนาจิต เมื่อโตขึ้นเด็กเหล่านี้จะไม่สามารถควบคุมตนเอง ให้ปฏิบัติพฤติกรรมที่น่าปรารถนาได้การปลูกฝังลักษณะทางจริยธรรมขั้นพื้นฐานควรพัฒนาจิตลักษณะ ๓ ประการ ควบคู่ไปกับการพัฒนาพฤติกรรมดังนี้

๑. การพัฒนาทัศนคติต่อคุณธรรมและค่านิยม โดยการสอนให้เด็กเห็นความสำคัญ เห็นประโยชน์ของการทำความดี โดยผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างด้วย

๒. การพัฒนาความเชื่อฟัง ช่วงอายุของเด็กก่อนวัยเรียนเป็นช่วงที่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเชื่อฟังในเด็ก เนื่องจากเด็กเรียนรู้สิ่งที่ถูกต้องโดยยึดผู้ใหญ่เป็นหลัก เนื่องจากเด็กไม่สามารถแยกแยะถูกผิดด้วยตนเอง ในช่วงนี้จึงต้องให้เด็กเชื่อฟังที่จะปฏิบัติพฤติกรรมที่น่าปรารถนา

๓. การเตรียมความพร้อมในการรับจริยธรรม เด็กก่อนวัยเรียนควรได้รับการเตรียมความพร้อมด้านจริยธรรมโดยพัฒนาคุณสมบัติเหล่านี้คือ

๓.๑ การฝึกให้เด็กรู้จักและยอมรับตนเอง มีความเข้าใจและยอมรับลักษณะของตน ในขณะที่เดียวกันก็พร้อมที่จะปรับปรุงลักษณะที่ไม่ดีต่างๆของตนด้วย

๓.๒ การฝึกให้เด็กยอมรับแบบอย่างจากคนอื่น ในช่วงนี้ผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็กจะต้องทำตัวให้เด็กรักซึ่งเด็กจะยอมรับผู้ใหญ่มาเป็นต้นแบบ โดยไม่รู้ตัว

^{๕๔}โกวิท ประวาลพฤษย์ และภิญญา กุศลกุล, เอกสารสอนชุดวิชาจริยศึกษาหน่วยที่๑-๘, พิมพ์ครั้งที่๘, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๘-๙.

๓.๓ การเปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จส่งเสริมให้เด็กทำสิ่งต่างๆด้วยตนเองตั้งแต่อายุ ๑-๒ ขวบ เช่นตักข้าวรับประทานเอง ใส่กางเกงเอง ฯลฯ เมื่อเด็กทำสำเร็จเด็กจะเกิดความพอใจในพฤติกรรมเหล่านี้ รับรู้ถึงความสำเร็จ เกิดความปรารถนาที่จะกระทำซ้ำ มีความสามารถมากขึ้น ผู้ใหญ่ควรส่งเสริมสนับสนุนต่อเนื่องจะทำให้เด็กมีความมานะ พยายาม ฝ่าฟันอุปสรรค ไม่ย่อท้อที่จะทำความดี หากเด็กทำสิ่งใดไม่สำเร็จผู้ใหญ่ควรช่วยเด็กหาข้อบกพร่องและปรับปรุงตนเองใหม่ ให้สามารถทำสิ่งนั้นได้ดีขึ้น ไม่ควรคิดว่าเด็กจนเกิดความท้อถอย^{๕๕}

ธีราพร กุลนันทน์ ได้กล่าวถึงการพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนว่าควรมุ่งเน้นการพัฒนา ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ได้แก่การเกิดความรู้ความเข้าใจว่าสิ่งใดดีสิ่งใดถูกต้องสิ่งใดควรทำสิ่งใดควรยกเว้น

๒) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ได้แก่การเกิดความรู้สึกโน้มน้าวเชิงทางอารมณ์ที่สะท้อนออกมาในลักษณะทางการชอบ – ไม่ชอบ ในบางสิ่งบางอย่างมีความพอใจในความสุขที่จะกระทำ

๓) ด้านทักษะพิสัย (Psycho-motor Domain) ได้แก่ความสามารถที่จะลงมือกระทำปฏิบัติ ด้วยกาย หรือวาจา ในลักษณะนิสัยทางจริยธรรมด้านต่างๆ^{๕๖}

ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อุวรรณโณ ได้เสนอวิธีปลูกฝังจริยธรรมเพื่อประกอบการนำไปใช้จริง ๔ วิธี ดังนี้

๑) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจำนียม การกระจำนียม คือ การทำค่านิยมให้กระจำน (Value Clarification Theory หรือ VC) เป็นกระบวนการ ทำให้เกิดความกระจำนแข็ง ในค่านิยมตนเอง ในทรรณะของนักทฤษฎี VC ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และจะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อ ทศนคติพฤติกรรมและความรู้สึกของแต่ละบุคคล

๒) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล ผู้เสนอทฤษฎีการให้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning Theory หรือ MR) คือโคลเบิร์ต (Kohlberg) วิธีปลูกฝังจริยธรรมตามทรรณะของ MR คือการพัฒนาเด็กที่มีกฎเกณฑ์การตัดสินใจถูกผิดด้วยเหตุผล ในระดับสูงและอย่างน้อยก็ให้อยู่ในระดับกฎเกณฑ์สังคม ตามทรรณะนี้การพัฒนาจริยธรรมไม่อาจกระทำโดยการ

^{๕๕}ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก, จริยธรรมของเยาวชนไทย, รายงานการวิจัยฉบับที่ ๒๑, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๗๗.

^{๕๖}ธีราพร กุลนันทน์, การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย, (นครสวรรค์: สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗๐.

สอนไม่อาจจะทำได้ด้วยการแสดงตัวอย่างให้เด็กดู และไม่อาจจะทำได้ด้วยวิธีการเรียนรู้ต่างๆ เพราะ จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยการนึกคิดของแต่ละคนตามลำดับขั้น และตามระดับการพัฒนาทาง ปัญญา

๓) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification Theory หรือ BM) เป็นการประยุกต์หลักการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลวิธี BM ใช้ได้ผลดีในการสร้าง และรักษาพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และในการลดพฤติกรรม ไม่น่าปรารถนาดังนั้นวิธี BM จึงเป็นวิธีปลูกฝังจริยธรรมวิธีหนึ่งวิธีปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดนี้ หากต้องการปลูกฝังพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่างๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นได้รับแรง เสริมและถ้าหากต้องการลดพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่างๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับแรงเสริม หรืออาจได้รับการลงโทษด้วยก็ได้ แต่นักทฤษฎี BM เสนอว่าควรใช้เงื่อนไขการ เสริมแรงมากกว่าเงื่อนไขการลงโทษเพราะการลงโทษอาจทำให้เกิดผลเสีย

๔) การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory หรือ SL) ถือว่าจริยธรรมเป็นความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการ ประเมินความถูกต้องผิดของพฤติกรรม กฎเกณฑ์เหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ หลักการสำคัญของการ ปลูกฝังจริยธรรมตามทฤษฎี SL คือการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมการจัดเงื่อนไข สิ่งแวดล้อมทางสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จริยธรรมนี้จะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้ง ประสบการณ์ตรงตัวอย่างและคำบอกและถ้าหากคำบอกมีลักษณะเป็นการชี้แนะให้ผู้เรียนมองเห็น ความสัมพันธ์ต่างๆ จากประสบการณ์ตรงและจากตัวอย่างที่ประสบด้วยแล้ว การเรียนรู้ก็จะเกิด ในลักษณะที่ตรงเป้า และมีประสิทธิผลมากขึ้น การปลูกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรมของเด็กก่อนวัย เรียนควรพัฒนาจิตควบคู่ไปกับการพัฒนาพฤติกรรมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและ เยาวชนตั้งแต่เยาว์วัยโดยเฉพาะพัฒนาการของ “จิตสำนึก” การปลูกฝังอบรมจากบิดามารดาเป็นสิ่ง สำคัญยิ่ง^{๕๗}

^{๕๗} ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อุวรรณโณ, แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๐-๒๖.

๒.๗.๕ บทบาทของพระสงฆ์ที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

การที่พระสงฆ์ต้องเข้ามาบทบาทต่อสังคมนั้น เป็นเพราะว่า พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและดำรงชีวิตอยู่ได้เพราะอาศัยคนในสังคมเป็นผู้อุปถัมภ์บำรุง ทำให้พระสงฆ์ต้องตอบแทนสังคมในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เป็นหน้าที่ที่เกิดจากคุณธรรม คือความกรุณา คิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ให้มีชีวิตที่ปลอดโปร่งเป็นสุข เห็นได้จากพระจริยวัตรของพระพุทธเจ้าที่ทรงทำให้เป็นแบบอย่างแก่พระสงฆ์สาวก ถือว่าเป็นการทำตามหน้าที่เพื่อสังคมตามอุดมการณ์ที่ได้รับมอบหมายจากพระพุทธเจ้าที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” พระราชวรมณี(ป.อ.ปยุตโต) ได้สรุปถึงหน้าที่และความผูกพันทางสังคมของพระสงฆ์ที่เกิดจากองค์ประกอบ ๓ ประการคือ

๑. การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ ต้องอาศัยปัจจัย ๔ ที่ชาวบ้านถวาย

๒. สภาวะและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณธรรมของพระสงฆ์ เช่น เมื่อเกิดทุกข์ภัย ชาวบ้านประสบกับความอดอยากก็ทำให้พระสงฆ์พลอยอดอยากไปด้วย

๓. โดยคุณธรรม คือ เมตตา กรุณา พระสงฆ์จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์

ด้วยหน้าที่และความผูกพันดังกล่าว ทำให้พระสงฆ์ต้องทำหน้าที่ส่วนตนและผู้อื่น ไปพร้อมกัน สาเหตุนี้เองที่ทำให้พระสงฆ์ได้รับการยอมรับจากประชาชนให้เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ เป็นผู้ควรให้ความเคารพนับถือ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในด้านต่างๆ นับว่ามีผลกระทบกับวัดและพระสงฆ์ โดยเฉพาะบทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่เคยมีมาในอดีตลดลงไป ในปัจจุบันเราจะเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ลดน้อยลงไปหลายด้าน มีประชาชนไม่น้อยที่เข้าใจว่า บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันอยู่ที่เป็นผู้กระทำพิธีกรรมบ้าง เป็นหมอดูบ้าง ประเด็นนี้ เป็นเรื่องที่สับสนในทางบทบาท บางคนเมื่อไม่เข้าใจบทบาทของพระสงฆ์อย่างแท้จริงก็พลอยเสื่อมศรัทธาในพระสงฆ์ไป จากปัญหาดังกล่าว ทำให้วัดและพระสงฆ์ต้องปรับตัวและเพิ่มบทบาทด้านต่างๆ เพื่อชดเชยบทบาทที่สูญเสียไป ซึ่งพอสรุปบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในปัจจุบันได้ดังนี้

๑. การเผยแพร่หลักคำสอนด้วยวิธีต่างๆ เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก การเผยแพร่ทางวิทยุและโทรทัศน์ วารสารและนิตยสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นต้น จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ของพระมหาประสิทธิ์ ภูมิพิมาย พบว่า “พระธรรมทูตเป็นทั้งบุคคลและสังคมในอุดมคติที่มีวิถีชีวิตอันประเสริฐ สงบ เรียบง่าย มีอิสรภาพทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือปราศจากการถูกรอรับจากกรอบความคิด ความเชื่อหรือกระบวนทัศน์ที่ผิดพลาดและระบบโครงสร้างสังคมที่สูญเสียคุณภาพ”

๒. การให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่างๆ หรือนักจิตวิทยา

๓. เป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

๔. การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่นๆ เช่น ทางวิชาการทั้งทางด้านพุทธศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ ที่สามารถทำได้ เช่น การเกษตร เป็นต้น

๕. เป็นผู้นำทางด้านการพัฒนาต่างๆ ในสังคมชนบท เช่น จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพให้แก่ประชาชน เป็นต้น

๖. เป็นผู้ให้การสงเคราะห์ทางด้านวัตถุ เช่น ให้ทุนการศึกษา อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น

๗. ทำหน้าที่เป็นครูสอนศีลธรรม จริยธรรมตามโรงเรียนต่างๆ หรือตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นภายในวัด

๘. ให้การอบรมแก่เยาวชนในโอกาสต่างๆ เช่น บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การนำเยาวชนเข้าค่ายพุทธบุตร เป็นต้น

๙. งานด้านการค้นคว้าและวิจัยเป็นผลงานทางด้านวิชาการที่ออกมาเป็นรูปเล่มหนังสือให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปศึกษา ซึ่งในปัจจุบันมีอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะผลงานของหลวงพ่อบุชชาสและพระธรรมปิฎก(ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เป็นต้น

๑๐. การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรมและประเพณีต่างๆ หลายวัดได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อรวบรวมศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ความเป็นมาของบรรพบุรุษของตน เป็นต้น

๑๑. ให้การรักษาโรคต่างๆ ด้วยยาแพทย์แผนโบราณหรือวิธีทางไสยศาสตร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ พระสงฆ์และวัด ยังเข้าไปมีบทบาทต่อคนในสังคมในหลายๆ ด้าน ซึ่งพอสรุปให้เห็นถึงการปรับตัวของวัดและพระสงฆ์ดังต่อไปนี้

๑. ยกระดับรายได้ของชาวบ้าน เช่น การตั้งธนาคารโค กระบือ ธนาคารข้าวของหลวงพ่อนาน วัดสามัคคี ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น

๒. การตั้งวัดเป็นศูนย์สงเคราะห์ เช่น วัดสระแก้ว อำเภอป่าโมกข์ จังหวัดอ่างทอง ที่รับอุปการะเด็กกำพร้าเป็นจำนวนมาก อันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาให้แก่สังคม เป็นต้น

๓. ปรับวัดให้เป็นโรงพยาบาล เช่น วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี ของพระองค์ทอง(พระอุดมประชานาถ) ที่เปิดรับผู้ป่วยโรคเอดส์ระยะสุดท้ายและยังมีอีกหลายวัดที่ทำในลักษณะนี้

๔. ศูนย์ฝึกอาชีพ เช่น วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี ของพระพิศาลธรรมวาทิ ที่รับคนตกงานคนเร่ร่อนให้ไปฝึกอาชีพ ทำให้มีรายได้ ไม่ไปสร้างปัญหาแก่สังคม เป็นต้น

๕. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เช่น วัดธรรมมงคล เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ที่เปิดเป็นศูนย์การศึกษาด้านอาชีพให้แก่ประชาชนทั่วไป ไม่จำกัดว่าเป็นศาสนาใด โดยร่วมมือกับทางหน่วยงานของรัฐบาล เป็นต้น

๖. ศูนย์เด็กเล็ก เช่น วัดพศุขาราม อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการอนุเคราะห์และแบ่งเบาภาระในการเลี้ยงดูบุตรหลานของประชาชนที่ไม่ค่อยมีเวลาว่าง เนื่องจากต้องทำงาน เพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว เป็นต้น

๗. ศูนย์กลางการศึกษาวิชาการสมัยใหม่ เช่น การเกษตรสมัยใหม่ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

จากบทบาทที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่า บทบาทของวัดและพระสงฆ์ได้ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือปัญหาของสังคมที่ชาวบ้านต้องการให้พระเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือ ดังนั้น ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของวิชาการใหม่ๆ ทางสังคม จริยธรรมและประเพณี ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์เหล่านี้ เมื่อก่อนโดยสรุปแล้ว มี ๒ ประการ คือ บทบาทที่สืบเนื่องมาจากสังคมแบบดั้งเดิม และบทบาทที่พระสงฆ์ได้ปรับตัวให้เป็นไปตามสภาพของสังคมและจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ส่งผลให้พระสงฆ์ต้องปรับตัวเข้ากับสภาพของสังคมจากเดิมที่ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ที่เคยเรียบง่ายก็เปลี่ยนไป พระสงฆ์ต้องปรับตัวเข้ากับสภาพของสังคมมากขึ้น จะเห็นว่า ตามวัดต่างๆ จะมีเครื่องอำนวยความสะดวกที่เป็นผลผลิตทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่มากขึ้น เช่น ไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์

โทรศัพท์ รถยนต์ เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น ในประเด็นนี้เอง ทำให้ประชาชนที่ไม่เข้าใจถึงความจำเป็นของพระสงฆ์ที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ก็พลอยเสื่อมศรัทธาไปก็มี ถ้ามองกันด้วยใจเป็นกลาง ก็จะพบว่า สิ่งเหล่านี้ ส่วนใหญ่ประชาชนผู้มีจิตศรัทธานำมาถวาย และอีกส่วนหนึ่งก็เป็นสิ่งที่พระสงฆ์จัดหาซื้อมา ซึ่งเงินที่นำไปซื้อสิ่งเหล่านี้ ก็ได้มาจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธานำมาถวาย เช่นกัน เราทราบกันดีว่า พระสงฆ์ก็มาจากลูกหลานชาวบ้าน การดำรงชีพของพระสงฆ์ก็เนื่องด้วยชาวบ้าน เมื่อมีผู้มีจิตศรัทธานำมาถวาย ก็จำเป็นต้องรับเพื่อรักษาน้ำใจ และสังคมไทยในยุคปัจจุบันเป็นยุคของการสื่อสารไร้พรมแดน เทคโนโลยี เช่น วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ล้วนแต่เป็นเครื่องมือสื่อสารทั้งสิ้น ถ้าพระสงฆ์นำเทคโนโลยีเหล่านี้ไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์เช่น ดูข่าว หรือรายการต่างๆ เพื่อหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงบทบาทด้านการสอนธรรมหรือการให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงหรือใช้โทรศัพท์เพื่อติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับงานคณะสงฆ์หรืออื่นๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ก็เป็นเรื่องที่ไม่ผิดแปลกแต่ประการใด

ประเด็นนี้ ถ้ามองในมุมกลับกันจะพบว่า ถ้าพระสงฆ์ไม่ปรับตัวเข้าหาสังคม ยังคงใช้ชีวิตแบบเดิม อาจไม่สามารถทำงานเพื่อสังคมตามอุดมการณ์ทางศาสนาได้ ในแง่หนึ่ง ในสายตาของคนบางคนก็คิดว่าพระสงฆ์มีหน้าที่ศึกษาและปฏิบัติธรรมไปตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นผู้สละแล้วทุกอย่าง ไม่ควรเข้ามาเกี่ยวข้องกับสังคม จะทำให้เกิดช่องว่างอย่างมาก ซึ่งปัญหานี้จะพบได้ในกรณี เช่น พระที่ท่านยังติดอยู่ในธรรมเนียมหรือรูปแบบดั้งเดิม เวลาเทศน์ก็จะใช้วิธีเทศน์ตามโบราณ ส่วนมากก็จะเป็นเรื่องชาดก และภาษาที่ใช้ก็เป็นสำนวนบาลี ชาวบ้านฟังแล้วไม่เข้าใจ ไม่มีการประยุกต์ให้เข้ากับปัญหาหรือสถานการณ์ในปัจจุบัน ก็ทำให้คนมองว่า พระสงฆ์ไม่ทันโลก ยิ่งไปเทศน์หรือบรรยายให้นักเรียน นักศึกษาหรือปัญญาชนฟัง จะทำให้เขาเหล่านั้นมองพระสงฆ์ว่าไม่มีการพัฒนา โดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์ในอดีตซึ่งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านในเมื่อเขามีปัญหาชีวิต ในกรณีนี้ ถ้าพระสงฆ์ไม่เข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมและปัญหาอันสลับซับซ้อนของสังคมแล้ว จะทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาของชาวบ้านได้และเป็นเหตุให้เขาหันไปพึ่งผู้อื่น เช่น จิตแพทย์ หมออดู หรือสิ่งอื่น เช่น สุรา ยาเสพติด สถานที่เร่ร่อนต่างๆ ที่เขาเห็นว่า จะช่วยจัดความทุกข์หรือปัญหาของเขาได้

การแก้กฏพระ โดยปฏิบัติต่อพระสงฆ์เสมือนเป็นทิศเบื้องบนดังนี้

๑. จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา
๒. จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา
๓. จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา
๔. ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
๕. อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ มี จีวร, อาหารบิณฑบาต, ที่อยู่เสนาสนะ, ยารักษาโรค

กระทำบุญ คือ การทำความดีด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เรียกว่า “บุญกิริยาวัตถุ”^{๕๘} มี ๑๐ อย่างคือ

๑. ทานมัย - ทำบุญด้วยการให้ทาน ให้ปันสิ่งของ
๒. ศีลมัย - ทำบุญด้วยการรักษาศีล
๓. ภาวนามัย - ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ฝึกอบรมจิตใจ
๔. อปจายนมัย - ทำบุญด้วยการอ่อนน้อมถ่อมตน
๕. เวชยาวัจจมัย - ทำบุญด้วยการชวนชวายบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น
๖. ปัตติทานมัย - ทำบุญด้วยการแผ่ส่วนบุญให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการทำบุญนั้น
๗. ปัตตานุโมทนา มัย - ทำบุญด้วยการอนุโมทนาบุญ ยินดีในการทำความดีของผู้อื่น
๘. ธรรมัสสวนมัย - ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้
๙. ธรรมเทศนามัย - ทำบุญด้วยการแสดงธรรม ให้ความรู้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
๑๐. ทิฏฐุชุกัมม - ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรงเป็นสัมมาทิฐิ

ค้ำพระศาสนา คือ เป็นผู้ใกล้ชิดพระศาสนาด้วยการปฏิบัติตามอุบาสกธรรม ๗^{๕๙} ประการ
คือ

๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพระภิกษุ
๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม
๓. ฝึกอบรมตนให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติรักษาศีลขั้นสูงขึ้นไป
๔. มีความเลื่อมใสในพระภิกษุทั้งหลาย ทั้งที่บวชใหม่และบวชเก่า

^{๕๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๕.

^{๕๙} อัง.สตุตถ. (ไทย) ๒๓/๒๘/๔๔.

๕. ฟังธรรมโดยมิใช่จะตั้งใจคอยจับผิดหาช่องที่จะติเตียน
๖. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา
๗. เอาใจใส่ในการทำนุบำรุงและช่วยกิจการพระพุทธศาสนา

เป็นอุบาสก อุบาสิกาชั้นนำ^{๖๐} โดยคุณสมบัติดังนี้

๑. มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย
๒. มีศีลบริสุทธิ์มั่นคงอย่างน้อยศีล ๕ และไม่ตกเป็นทาสอบายมุข
๓. ไม่ถ่อมมงคลตื่นข่าว ไม่เชื่อโชคลาง ของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์
๔. เชื่อกรรม การกระทำของตนเอง ทำดี – ดี ทำชั่ว – ชั่ว

หมั่นสำรวจความก้าวหน้า

๑. สำรวจศรัทธา มีความเชื่อถูกหลักพระพุทธศาสนาหรือไม่ ต้องไม่มกมาย ไม่ไขว้เขว
๒. มีการประพฤติดีมีศีล และเลี้ยงชีพสุจริต เว้นจากการค้าขายที่ไม่ชอบดังนี้^{๖๑}
 - ๒.๑ ขายเครื่องประหาร^{๖๒} การค้าขายศัสตราวุธ หมายถึง การให้สร้างอาวุธแล้วขายอาวุธนั้น
 - ๒.๒ ขายมนุษย์^{๖๓} ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายมนุษย์ทำให้มนุษย์หมดอิสรภาพ
 - ๒.๓ ขายสัตว์เป็นสำหรับฆ่าเพื่อเป็นอาหาร^{๖๔} หมายถึง การเลี้ยงสัตว์มีสุกรเป็นต้นไว้ขาย หรือการขายเนื้อสัตว์ ที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายเนื้อเป็นเหตุให้ต้องฆ่าสัตว์
 - ๒.๔ ขายน้ำเมา หมายถึงการให้ปรุงของมีนเมาชนิดใดชนิดหนึ่งแล้วขายที่ห้ามค้าขาย ก็เพราะการค้าขายของมีนเมาเป็นเหตุให้มีการดื่มแล้วเกิดความประมาท

^{๖๐} อ.ป.ญจก. (ไทย) ๒๒/๑๐๑/๑๗๕.

^{๖๑} อ.ป.ญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๕๕.

^{๖๒} อ.ป.ญจก.อ. ๓/๑๗๗/๖๘

^{๖๓} อ.ป.ญจก.ฎีกา ๓/๑๗๗-๘/๖๖

^{๖๔} อ.ป.ญจก.อ. ๓/๑๗๗/๖๘

๒.๕ ขยายพิชหมายถึงการให้ทำยาพิชแล้วคำขยายพิชนั้นการ
คำขยาย ๕ ประการนี้ อุบาสกไม่ควรทำทั้งด้วยตนเองและไม่ควร
ชักชวนบุคคลอื่นให้ทำด้วย

๒. สุตะ^{๖๕} พยายามตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าใจถูกต้องและเพียงพอแก่
สถานะของตน สามารถปฏิบัติและแนะนำผู้อื่นด้วย
๔. จาคะ^{๖๖} มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้ที่ควรช่วยเหลือ
๕. เจริญปัญญา ให้รู้เท่าทันโลกและชีวิต ทำจิตใจสงบเย็นเป็นอิสระได้

๒.๘ แนวคิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน

การปรับพฤติกรรม (behavior modification) เป็นขบวนการในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมของเด็ก จากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ตลอดจนการสร้าง
พฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ การปรับพฤติกรรมมีหลายวิธี ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

๒.๘.๑ การเสริมแรงเชิงบวก (Positive Reinforcement)

การเสริมแรงเชิงบวก หมายถึง ขบวนการที่ส่งเสริมพฤติกรรมของบุคคลเพื่อให้บุคคล
แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซ้ำอีก เมื่อได้รับคำชมเชยหรือรางวัล ตัวอย่างเช่น เมื่อเด็กทำสิ่งใดสิ่ง
หนึ่งสำเร็จ ครูพูดว่าเก่ง ดี วิเศษ ยอดเยี่ยม ดีมาก เป็นต้น อุปกรณ์เสริมแรงที่เป็นสิ่งของได้แก่ อาหาร
เช่น ลูกกวาด อมยิ้ม เป็นต้น ของเล่น เช่น ตุ๊กตา ลูกหิน ดินน้ำมัน เป็นต้น การให้แรงเสริม ควรให้
อย่างสม่ำเสมอในตอนแรกเมื่อพฤติกรรมเริ่มคงที่แล้ว ควรลดแรงเสริมลงและให้แรงเสริมเป็นครั้ง
คราวเท่านั้นเมื่อพฤติกรรมคงที่แล้ว

๒.๘.๒ แรงเสริมเชิงลบ (Negative Reinforcement)

แรงเสริมเชิงลบ หมายถึง ขบวนการที่ส่งเสริมพฤติกรรมของบุคคลเพื่อให้บุคคลแสดง
พฤติกรรมที่พึงประสงค์ซ้ำอีก เด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อต้องการหลีกเลี่ยงสภาวะที่เด็ก
ไม่พึงพอใจ ตัวอย่างเช่น ครูบอกกับนักเรียนว่า “แบบฝึกหัดคณิตศาสตร์มี ๒ ตอน หากใครทำตอน
แรกถูกหมด ก็ไม่ต้องทำแบบฝึกหัดตอนที่ ๒” นักเรียนจึงตั้งใจทำแบบฝึกหัดในชุดแรก และทำ
อย่างดีให้คำตอบถูกหมด เพื่อหลีกเลี่ยงการทำแบบฝึกหัดตอนที่ ๒ ดังนั้น แบบฝึกหัดตอนที่ ๒ เป็น

^{๖๕} อ.สุตต. (ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๔.

^{๖๖} คุรยละเอียดใน อ.สุตต. (ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๔ -๑๔๘.

แรงเสริมทางลบ เพราะเป็นสิ่งที่เด็กต้องการหลีกเลี่ยง แต่แบบฝึกหัดตอนที่ ๒ นี้ทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

๒.๘.๓ การหยุดยั้ง (Extinction)

เป็นการงดให้รางวัล งดให้ความสนใจต่อพฤติกรรมของเด็กซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ครูควรให้แรงเสริมแก่พฤติกรรมที่พึงประสงค์ควบคู่กันไปด้วย เช่น เมื่อเด็กถูกจากที่นั่ง ครูแสดงอาการไม่สนใจ แต่เมื่อเด็กนั่งเรียบร้อยครูจะชม เป็นต้น การเพิกเฉยของครูเหมาะสมสำหรับพฤติกรรมที่ไม่รุนแรงเท่านั้น วิธีนี้ไม่เหมาะสมสำหรับพฤติกรรมที่รุนแรง เช่น การชกต่อย ซึ่งครูควรหยุดพฤติกรรมนี้ทันที

๒.๘.๔ การเสริมแรงด้วยเบี้ยอรรถร (Token Economy)

เหรียญรางวัลเป็นการสะสมเหรียญหรือคะแนน เพื่อให้นักเรียนมีสิทธิได้รับรางวัลบางอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือกระทำกิจกรรมที่นักเรียนชอบ โดยครูกำหนดคะแนนหรือเหรียญเป็นระดับต่าง ๆ แต่ละระดับมีรางวัลแตกต่างกัน เช่น ครูจะให้คะแนน ๑ คะแนน แก่นักเรียนทุกครั้งที่ทำงานเสร็จภายในเวลาที่กำหนดให้ ถ้าใครสะสมคะแนนได้ ๑๐ คะแนน ครูจะมีรางวัลให้ เป็นต้น การให้รางวัลควรจัดตามระดับความสำคัญของรางวัล และการให้คะแนนควรให้สำหรับพฤติกรรมที่เด็กสามารถทำได้

๒.๘.๕ แก้ไขด้วยการทำซ้ำ (Overcorrection)

เป็นการแก้ไขผลการกระทำของเด็กและแก้ไขในปริมาณที่มากกว่าเดิม เช่น เด็กคนหนึ่งคว่ำโต๊ะเรียนในห้อง ครูจึงส่งให้เด็กตั้งโต๊ะตั้งเดิม จะเห็นได้ว่าการปรับพฤติกรรมนี้มี ๒ ขั้นตอน ขั้นตอนแรกคือ เด็กต้องแก้ไขผลการกระทำของตนเสียก่อน เช่น จัดโต๊ะให้เข้าที่ให้เรียบร้อย ส่วนที่ ๒ เป็นการให้เด็กทำในสิ่งที่ดี แต่เด็กอาจไม่ชอบ เช่น การทำความสะอาดโต๊ะเรียนทุกตัวในห้องเรียน เป็นต้น การให้เด็กกระทำเช่นนี้เป็นการลงโทษสถานเบา

๒.๘.๖ หลักการตัดสิทธิ์ (Timeout)

เป็นการงดให้รางวัลในช่วงเวลาจำกัด เช่น นักเรียนที่คุยกันจะถูกตัดสิทธิ์ไม่ให้เล่นเกมคอมพิวเตอร์ ในช่วงโมงเรียนคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เด็กที่ร้องไห้ไม่หยุดอาจถูกส่งเข้าไป “ขัง” ไว้ในห้องนอนเป็นเวลา ๕ นาที หรือจนกว่าจะหยุดร้องไห้ เป็นต้น การงดให้รางวัลควรกระทำให้เหมาะสม ควรงดในสิ่งที่เด็กชอบและไม่ควรงดนานจนเกินไป

๒.๘.๓ การทำสัญญากับเด็ก (Behavioral contract)

เป็นการทำสัญญาระหว่างครูกับนักเรียน ในลักษณะที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น นักเรียนสัญญากับครูว่าจะไม่ขโมยสิ่งของของเพื่อน ตลอดระยะเวลา ๒ เดือน เป็นสิ่งที่จะให้เด็กทำสัญญาควรเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถทำได้ ระยะเวลาในสัญญาไม่ควรนานเกินกว่าที่เด็กจะทำได้ มีการตรวจสอบเด็กตลอดเวลาว่าเด็กปฏิบัติตามสัญญาหรือไม่ หากผิดสัญญาควรมีการลงโทษ หากปฏิบัติตามสัญญาควรรีรางวัล

๒.๘.๔ การลงโทษ (Punishment)

เป็นขบวนการขจัดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เด็กแสดงออก และไม่让孩子แสดงพฤติกรรมเช่นนี้อีกในอนาคต การลงโทษอาจเป็นการลงโทษด้วยวาจา เช่น การตำหนิ หรือการลงโทษทางกาย เช่น การเขี่ยนติ ครูพึงระวังว่า การลงโทษเป็นการหยุดพฤติกรรม ไม่ใช่การเสริมพฤติกรรม หากลงโทษแล้ว เด็กยังแสดงพฤติกรรมดั้งเดิมอีก แสดงว่าการลงโทษเป็นวิธีปรับพฤติกรรมที่ไม่ประสิทธิภาพสำหรับเด็กคนนั้น

๒.๘.๕ การหล่อหลอมพฤติกรรม (Shaping)

เป็นการเลือกใช้แรงเสริมเฉพาะพฤติกรรมที่พึงประสงค์เท่านั้น เช่นในห้องเรียนครูชมนักเรียนที่ตั้งใจฟังครู ส่วนเด็กที่คุยกันครูไม่ตำหนิ แต่ครูจะแสดงอาการไม่สนใจ การเลือกชมเฉพาะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จะช่วยให้เด็กแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

๒.๘.๑๐ การเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling)

ครูควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก เด็กอาจยึดครูเป็นแบบอย่างในหลายด้านในการปรับพฤติกรรม หากครูไม่สามารถเป็นแบบอย่างได้ อาจใช้นักเรียนเป็นแบบอย่างก็ได้ เช่น ตัวอย่างของการพูดเพราะ การมีสัมมาคารวะแก่ครู การขยันหมั่นเพียร การรับผิดชอบในสิ่งที่ครูมอบหมายให้ เป็นต้น

๒.๕ บทบาทของครอบครัวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน ปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งคือสภาพแวดล้อม ลักษณะความเป็นอยู่ของครอบครัวการดำเนินชีวิตประจำวันตลอดจนการประกอบอาชีพอายุและสภาพเศรษฐกิจหรือเรียกโดยรวมว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ซึ่งมีนักวิชาการ ได้รวบรวมแนวคิดที่สำคัญไว้ดังนี้

พัชรี ผลโยธิน กล่าวถึงลักษณะครอบครัวมีผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจและสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนดังนี้

๑) ครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ เมืองเล็ก หรือชนบทจะมีความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของบุคคลในครอบครัวที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อสมาชิกของครอบครัวในเมืองใหญ่มักจะมีความเป็นอยู่ที่เร่งรัด มีการแข่งขันสูง ซึ่งมีผลทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความเครียดได้ การดูแลเด็กอาจบกพร่องย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการเด็กอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๒) ครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ มีความเป็นอยู่ที่ขาดแคลน อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการแตกแยกในครอบครัว และเด็กจะได้รับผลกระทบอย่างใหญ่หลวงจากการตัดสินใจและการกระทำของพ่อแม่ ส่งผลต่อการเลี้ยงดูทั้งร่างกายและจิตใจ

๓) ครอบครัวที่อาศัยอยู่ในบ้านที่มีลักษณะต่างกัน มีผลต่อคุณภาพของการอยู่ร่วมกันบางครอบครัวอยู่รวมกันทั้งครอบครัวในห้องเพียงห้องเดียวในขณะที่บางครอบครัวมีบริเวณที่อยู่เป็นสัดส่วนบางครั้งต้องการความเป็นส่วนตัวก็สามารถทำได้ดังนั้นความเป็นอยู่ในครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกและจิตใจของสมาชิกในบ้าน

๔) ครอบครัวที่มีสมาชิกมากย่อมแตกต่างกับครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกน้อย มีผลต่อเด็กทั้งในด้านอารมณ์จิตใจ และสังคมเช่นครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกมาก อาจมีผลดีต่อเด็กในแง่การรู้จักปรับตัวอยู่ในสังคม หรือเข้ากับบุคคลในวัยต่างๆ ได้ดีกว่าเด็กในครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกน้อย หรือในอีกมุมมองหนึ่งครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกน้อย คือมีเพียงพ่อแม่ลูกเด็กมักจะได้รับความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่อย่างใกล้ชิด ย่อมส่งผลต่อจิตใจความรู้สึกของเด็กในทางบวกมาก กว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกจำนวนมาก ซึ่งอาจได้รับการดูแลเอาใจใส่ไม่ทั่วถึง

๕) ครอบครัวที่ย้ายบ้านบ่อย อาจทำให้เกิดความเครียดกับเด็ก และก่อให้เกิดปัญหาพฤติกรรมต่างๆ เช่นก้าวร้าว เบื่ออาหาร หดหู่ หวาดกลัว เพราะเด็กต้องปรับตัวทุกครั้งที่มีการย้ายหรือต้องสร้างสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่

๖) ครอบครัวที่มีพ่อแม่มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน มีน้ำใจช่วยเหลือกัน หรือมีความสมานฉันท์ ย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อสมาชิกในครอบครัวทั้งยังเป็นพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับเด็กในการ

ออกไปสู่สังคมภายนอกบ้าน ส่วนครอบครัวที่มีพ่อแม่ขัดแย้งทะเลาะกันอยู่เสมอส่งผลให้เด็กเกิดความเครียดและรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตของตน จะเห็นได้ว่าลักษณะครอบครัวที่เด็กอาศัยอยู่จึงมีความสำคัญและมีผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อการพัฒนาอารมณ์จิตใจสังคมและพัฒนาการทางจริยธรรม^{๖๑}

ธีราพร กุลนันทน์ กล่าวว่าในชีวิตประจำวันของคนส่วนใหญ่จะใช้เวลาอยู่กับการประกอบอาชีพของตนชีวิตการทำงานจึงเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่มีส่วนในการหล่อหลอมบุคลิกภาพ ความเชื่อ แนวคิดทัศนคติ และค่านิยมของบุคคล บุคคลที่ประกอบอาชีพแตกต่างกัน มักมีบุคลิกภาพที่ต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะหน้าที่การทำงานและความรับผิดชอบที่บุคคลมีส่วนร่วมอยู่และเมื่อบุคคลมีความเชื่อแนวคิดทัศนคติ ค่านิยมและบุคลิกภาพเช่นไรก็จะถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพราะบิดามารดาเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยตรงและเด็กก็จะถือตนตามแบบอย่างความประพฤติที่เป็นแบบฉบับของบิดามารดา ดังนั้นผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีอาชีพหลักต่างกันจึงย่อมจะมีความแตกต่างกันในด้านบุคลิกภาพ ความเชื่อและแนวคิดต่างๆ และน่าจะนำไปสู่ความแตกต่างในด้านความรู้ ความเข้าใจทางจริยธรรม^{๖๒}

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ ได้ข้อคิดเห็นว่าครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา สิ่งแวดล้อมที่สำคัญๆ ของครอบครัวคือ

๑) ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ได้แก่ อาชีพและรายได้ของครอบครัวซึ่งส่งผลต่อขนาดของบ้าน จำนวนบุตร อาหาร การพักผ่อน การอบรมเลี้ยงดูบุตร เศรษฐกิจของครอบครัวจะเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีเกี่ยวกับการเรียนของเด็ก และผลสัมฤทธิ์โดยเฉพาะความพร้อมทางด้านภาษา เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจที่ดีและปานกลาง จะมีพัฒนาการด้านภาษาดี ทำให้เด็กมีความพร้อมในการพูดและฟัง ด้านบุคลิกภาพและสังคม เด็กจะมีบุคลิกภาพที่มีความมั่นใจ เข้าใจเกี่ยวกับระเบียบวินัย ซึ่งตรงกันข้ามกับเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ เด็กจะมีพัฒนาการด้อยไปทุกด้าน นอกจากนี้ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวยังส่งผลถึงเจตคติของบิดามารดาที่จะเสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญาแก่เด็กอีกด้วย

^{๖๑}พัชรี ผลโยธิน, แนวคิดในการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในประมวลสาระชุดวิชาการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๘), หน้า ๔๑.

^{๖๒}ธีราพร กุลนันทน์, การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย, (นครสวรรค์: สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๗.

๒) คุณภาพชีวิตของครอบครัว หมายถึง ความเป็นไปภายในครอบครัวของแต่ละครอบครัวซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อจิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพของเด็กมาก ครอบครัวทำหน้าที่วางรากฐานต่างๆไว้ให้เด็กทั้งสิ้น เช่น ทักษะคติ ค่านิยม วัฒนธรรม แบบแผน การดำเนินชีวิต ศาสนา ความเชื่อ โอกาสของชีวิต ลักษณะการดำเนินชีวิตของครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา บทบาทความรับผิดชอบของบิดามารดา ต่อครอบครัว เป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อความเจริญด้านบุคลิกภาพ จิตใจ อารมณ์ สังคม ตลอดจนการปรับตัวของเด็ก

๓) จำนวนลูกและจำนวนสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวที่มีจำนวนลูกและสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างกันก็จะมีแนวทาง หรือวิธีการเลี้ยงลูกที่แตกต่างกันครอบครัวที่มีลูก ๑ คน พ่อแม่จำเป็นต้องมีภาระที่จะจัดหากิจกรรม และจัดเวลาให้ลูก มากกว่าครอบครัวที่มีลูกหลายคน ครอบครัวที่มีลูก ๒ คน หรือ ๓ คน ก็จะพบปัญหาในการเลี้ยงดูลูกแต่ละคนที่แตกต่างกันไป สำหรับกรณีของครอบครัวที่มีลูกหลายคนมักจะประสบปัญหาภาระในการเลี้ยงดู และจัดกิจกรรมมากกว่าครอบครัวที่มีลูกน้อยกว่า ในกรณีที่ครอบครัวมีสมาชิกหลายคนในบ้านเดียวกันเด็กมักจะมี ความอบอุ่นไม่เหงา มีความต้องการกระตือรือร้น (Active) และพัฒนาการที่ค่อนข้างเร็วเพราะมี สมาชิกของครอบครัวหลายคนผลัดเปลี่ยนกันมาเลี้ยงดูหรือเล่นกับเด็กภาระงานพ่อแม่ในการเลี้ยงดู ลูกมักจะเบาบางลงตามจำนวนของสมาชิกในครอบครัว^{๖๕}

อารี พันธุ์ณี กล่าวว่า ปัจจัยทางครอบครัวมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและ พัฒนาการของเด็กดังนี้

๑) ขนาดของครอบครัว มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ครอบครัวขนาดใหญ่มี สมาชิกมากอาจทำให้ดูแลใส่ใจลูกไม่ทั่วถึงพ่อแม่ไม่มีเวลาใกล้ชิดกับลูก ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูก แบบใช้เหตุผลจึงมักปกครองอย่างเข้มงวด บังคับ ซึ่งเป็นการสกัดกั้นความคิดของลูก จาก การศึกษา ครอบครัวขนาดเล็กหรือมีลูกน้อยพ่อแม่จะรู้สึกรักและเห็นคุณค่าใส่ใจดูแลอย่างดี ให้ เวลาอย่างเพียงพอ และอบรมสั่งสอนโดยใช้เหตุผล ให้อิสระพอควร แต่ให้ความรักความใส่ใจ ใกล้ชิดจึงทำให้ลูกรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และกล้าแสดงออกมีพฤติกรรมที่ดี

๒) ฐานะทางเศรษฐกิจ เด็กที่มาจากสภาพครอบครัวทางเศรษฐกิจสูง มักมีความคิด สร้างสรรค์สูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เนื่องจากครอบครัวที่มีฐานะทาง

^{๖๕}ศิริมา ภิญโญนนตพงษ์, ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางบ้านและโรงเรียนตามวิถีไทยที่ส่งผลต่อความพร้อม ทางด้านการเรียนของเด็กปฐมวัยในชนบท, รายงานการวิจัย, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๓), หน้า ๓๗-๓๘.

เศรษฐกิจสูงมีรายได้พอเพียงในการใช้จ่ายจะสนับสนุนการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งยังทำให้เด็กรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย จิตใจสบายไม่เครียด ซึ่งต่างจากเด็กที่มาจากครอบครัวที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีความรู้สึกไม่แน่นอน ไม่มั่นใจ กังวล และรู้สึกไม่สบายใจ

๓) การศึกษาของพ่อแม่ พ่อแม่ที่ได้รับการศึกษาคดี จะมีความรู้ความเข้าใจ และให้ความสำคัญในการดูแลใส่ใจเด็ก ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่การเป็นพ่อแม่ที่ดี เปรียบเสมือนสถาปนิกหรือศิลปินที่สามารถสร้างผลงานที่ดี สวยงาม จึงใช้เวลาใกล้ชิดกับลูก ใช้เวลาอย่างมีคุณภาพทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยการเล่นการเล่านิทาน การสนทนากับลูก รับประทานอาหาร การดูโทรทัศน์ ตลอดจนการสังเกตพฤติกรรมลูกอย่างสม่ำเสมอ ไม่ปล่อยให้ลูกอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับพี่เลี้ยงหรือคนดูแลตลอดเวลา^{๓๐}

จากแนวคิดของนักวิชาการ และนักการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยประชากรศาสตร์ ด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ครอบครัว และจำนวนสมาชิกในครอบครัว มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของมารดาในการปลูกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรมแก่บุตรก่อนวัยเรียน

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทัศนีย์ ดวงดี (๒๕๔๔) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ กับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน ๗๑ คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ มีความฉลาดทางอารมณ์ปานกลาง และได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กันในทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดและความฉลาดทางอารมณ์ไม่มีความสัมพันธ์กัน^{๓๑}

ศิโรตน์ โสวัณณะ (๒๕๔๕) ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากพ่อแม่ผู้ปกครองกับพฤติกรรมของเยาวชนไทย : ศึกษากรณีของเยาวชนคนเก่งดีมีสุข

^{๓๐} อารี พันธุ์ฉวี, การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านความคิดสร้างสรรค์: ประมวลสาระวิชาชุดการวัดประสบการณ์สำหรับเด็กประถมวัย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

^{๓๑} ทัศนีย์ ดวงดี, ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔)

และเยาวชนที่ติดยาเสพติด” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากพ่อแม่ผู้ปกครองของเยาวชนคนเก่งดีมีสุข กับเยาวชนที่ติดยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ครูประจำชั้นและครูแนะแนวได้ร่วมกันคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าเป็นคนเก่งดีมีสุข จากโรงเรียนในจังหวัดเป้าหมาย ๔ จังหวัด และเยาวชนที่ติดยาเสพติดโดยเลือกจากสถานบำบัดยาเสพติดในจังหวัดเป้าหมาย ๓ จังหวัดจำนวน ๔๐ คน ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพครอบครัวโดยโครงสร้างครอบครัวของเยาวชนทั้งสองกลุ่มมีความเหมือนกัน คือพ่อแม่เป็นผู้เลี้ยงดูในวัยเด็ก ส่วนที่อยู่อาศัยในวัยเด็กของเยาวชนทั้งสองกลุ่มเหมือนกัน คือส่วนใหญ่บ้านมีลักษณะ ๒ ชั้นครึ่ง ตึกครึ่งไม้ อยู่ในเขตเทศบาล และวัยเด็กได้นอนรวมห้องเดียวกับพ่อแม่ ส่วนที่ต่างกันคือกลุ่มเยาวชนเก่งดีมีสุข จะไม่มีบ้านที่อยู่ในเขตชุมชน ระดับหมู่บ้าน ตำบล ขณะที่กลุ่มเยาวชนติดยาเสพติดมีประมาณ ๑ ใน ๓ ๒) วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้านพฤติกรรมครอบครัว และเครือญาติของเยาวชนทั้งสองกลุ่มมีความรักใคร่กลมเกลียวกันดี แต่ในการได้รับการบอกเล่าเรื่องความดีงามของบรรพบุรุษจากพ่อแม่ผู้ปกครองกลุ่มเยาวชนเก่งดีมีสุขจะมีโอกาสเรียนรู้รายละเอียดและร่วมกิจกรรมมากกว่า ๓) สภาพการใช้กิจกรรมครอบครัวเพื่อการเรียนรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครอง เยาวชนทั้งสองกลุ่มจะมีลักษณะเหมือนกัน แต่กลุ่มเยาวชนเก่งดีมีสุขจะมีความถี่ของการปฏิบัติมากกว่า ๔) ครอบครัวของเยาวชนทั้งสองกลุ่มมีวิธีการควบคุมพฤติกรรมของเด็กในความปกครองแตกต่างกัน โดยกลุ่มเยาวชนเก่งดีมีสุขจะมีพฤติกรรมที่เกิดจากการเลียนแบบพ่อแม่ผู้ปกครองหลายลักษณะ และไม่ถูกบังคับให้ยุติการกระทำ รวมทั้งพบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพ่อแม่ผู้ปกครองน้อย ในขณะที่กลุ่มเยาวชนติดยาเสพติดจะมีลักษณะตรงกันข้าม ๕) การเสริมแรงทางบวกครอบครัวของเยาวชนทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่จะให้การเสริมแรงทางสังคม พุดคุยของชมเชย หรือสวมกอดแต่กลุ่มเยาวชนเก่งดีมีสุขจะได้รับการมากกว่า ๖) การส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน โดยทั่วไปมีความแตกต่างกัน โดยกลุ่มเยาวชนเก่งดีมีสุขจะได้รับการสนับสนุนเรื่องการเรียนและอุปกรณ์การเรียนอย่างครบถ้วนรวมทั้งให้คำแนะนำเป็นที่ปรึกษาเรื่องการเรียน และเป้าหมายของชีวิตได้ และเข้มงวดเรื่องการเรียนความประพฤติส่วนกลุ่มเยาวชนติดยาเสพติดจะมีลักษณะตรงกันข้าม^{๑๒}

ดวงเดือน มุลกลาง (๒๕๔๖) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองโรงเรียนบ้านบวกอำเภอลี้จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

^{๑๒}ศิริโรจน์ โสวัณณะ, สภาพครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากพ่อแม่ผู้ปกครองกับพฤติกรรมของเยาวชนไทย : ศึกษากรณีของเยาวชนคนเก่งดีมีสุขและเยาวชนที่ติดยาเสพติด, รายงานการวิจัย, (พิษณุโลก: สำนักพัฒนาการศึกษาฯและวัฒนธรรมเขตการศึกษา๗, ๒๕๔๕)

ปฐมวัยของผู้ปกครองโรงเรียนบ้านบวก อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน ประชากร คือ ผู้ปกครองนักเรียน ระดับก่อนประถมศึกษา ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๔ โรงเรียนบ้านบวกจำนวน ๓๕ คน ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง ๑) ด้านร่างกายผู้ปกครองให้ความสำคัญและดูแลเกี่ยวกับเรื่องอาหาร และโภชนาการ เครื่องนุ่งห่ม และการพักผ่อน ฝึกให้เด็กใช้อุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร การรักษาความสะอาดร่างกาย เครื่องแต่งกาย และการขับถ่าย ๒) ด้านอารมณ์และจิตใจผู้ปกครอง และเด็กมีความรู้สึกใกล้ชิดผูกพันกันผู้ปกครองสอนเด็กในเรื่องการควบคุมตนเอง และให้โอกาสการตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการในการอบรมสั่งสอน ผู้ปกครองใช้การเสริมแรง ๓) ด้านสังคม และบุคลิกภาพผู้ปกครองปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในเรื่องมารยาทและค่านิยมทางสังคมเด็กปฏิบัติสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันที่อาศัยอยู่ใกล้กันผู้ปกครองให้การอบรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและบทบาทที่เหมาะสมตามเพศ ๔) ด้านสติปัญญาผู้ปกครองชี้แนะและส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ฝึกอ่านเขียนจากหนังสือและปฏิสัมพันธ์ทางภาษากับเด็กในรูปแบบต่างๆ ส่งเสริมให้เด็กเล่นกับเพื่อนในวัยเดียวกันเพื่อการเรียนรู้ฝึกให้เด็กทำงาน เช่นการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและการทำงานบ้าน^{๓๓}

รุ่งอรุณ ป็องกัน (๒๕๔๓) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความภาคภูมิใจในตน การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๓ จำนวน ๓๘๐ คน ผลการวิจัยพบว่า ๑) ความภาคภูมิใจในตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ๒) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังกับเด็กมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษมีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ๔) นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความภาคภูมิใจในตนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ๕) นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๖) นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบ

^{๓๓}ดวงเดือน มุลกลาง, การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองโรงเรียนบ้านบวก อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖)

ภาคหวังกับเด็กและแบบลงโทษแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ แต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักไม่แตกต่างกัน^{๓๔}

สุดา สงเดช (๒๕๔๖) การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูโครงสร้างครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ ของโรงเรียนในเขตจังหวัดพัทลุง จำนวน ๔๐๐ คน ผลการวิจัยพบว่า ๑) นักเรียนส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก และใช้เหตุผลมากมีโครงสร้างครอบครัวแบบครอบครัวเดี่ยวการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ๒) สัมพันธภาพในครอบครัวระหว่างพ่อแม่และระหว่างนักเรียนกับพี่น้อง การอบรมเลี้ยงดูโครงสร้างครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่สัมพันธภาพในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน และการเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) นักเรียนที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดี และนักเรียนที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๔) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๕) นักเรียนที่มีโครงสร้างครอบครัวแตกต่างกันระดับการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน^{๓๕}

สมเชาว์ ศรีศักดิ์ (๒๕๔๖) ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยจำแนกตามเพศและสถานภาพของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

^{๓๔}รุ่งอรุณ ป็องกัน, ความสัมพันธ์ระหว่างความภาคภูมิใจในตนการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการได้รับการอบรมเลี้ยงดูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔)

^{๓๕} สุดา สงเดช, การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูโครงสร้างครอบครัวการเห็นคุณค่าในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖)

ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๑๐๕ คนผลการวิจัยพบว่า ๑) นักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรม ด้านความใฝ่รู้ ความขยัน ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความกตัญญูกตเวที ความยุติธรรม และความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความประหยัด นักเรียนชายอยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนหญิงอยู่ในระดับน้อย ด้านความสามัคคีความเสียสละและความเมตตากรุณา ชายและหญิงอยู่ในระดับน้อย กรณีจำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัยส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางจริยธรรมในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านความสามัคคีความเสียสละและความเมตตากรุณาอยู่ในระดับน้อยและ ๒) นักเรียนชายและหญิงและนักเรียนที่มีสถานภาพทางครอบครัวแตกต่างกันมีพฤติกรรมทางจริยธรรมไม่แตกต่างกัน^{๑๖}

ประสิทธิ์ นवलศรี (๒๕๔๗) ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนหัวหินวิทยาคม” มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนหัวหินวิทยาคม และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียน โดยการเก็บข้อมูลของนักเรียนผู้ปกครองครูผู้สอน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมดีเด่น มาวิเคราะห์ และเปรียบเทียบประเด็นที่แตกต่างกัน กับผลการระดมสมองหาแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครูผู้สอนเพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยผลการวิจัยพบว่า ๑) ระดับคุณธรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนอยู่ในระดับปรับปรุง ๒) แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนคือผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนทุกคนต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรตินักเรียน ประชาสัมพันธ์ผลงานของนักเรียน และโรงเรียนมีคณะกรรมการกำกับติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรม สรุปผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จัดการอบรมให้ความรู้ด้านเทคนิคการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ครูผู้สอนสร้างความตระหนักให้แก่นักเรียนทราบถึงคุณค่าและประโยชน์ของคุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อตนเองและส่วนรวม^{๑๗}

^{๑๖}สมเชาว์ ศรีศักดิ์, พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่๖ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖)

^{๑๗}ประสิทธิ์ นवलศรี, แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนหัวหินวิทยาคม, สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗)

ศุจิตรา ปันดี (๒๕๔๗) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนธีรภานท์ บ้านโอง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน และปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนธีรภานท์บ้านโองจังหวัดลำพูน โดยกลุ่มตัวอย่างคือตัวแทนผู้ปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจงจำนวน ๑๕๕ คน ผลการวิจัยพบว่า ๑) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน พบว่าผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากโดยการคอยสอดส่องดูแลเรื่องยาเสพติด การฝึกให้เคารพบนอบต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ อบรมไม่ให้เป็นคนล็กเล้กขโมยน้อย และนำการใช้จ่ายตามความจำเป็นฝึกให้รู้จักดูแลรักษาสินทรัพย์ของตนเอง และส่งเสริมให้ประพฤติปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม ๒) ปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน พบว่าผู้ปกครองไม่ค่อยให้การส่งเสริมนักเรียนให้เคารพธงชาติในเวลา ๘ โมงเช้าและ ๖ โมงเย็น การฝึกให้รู้จักการรอคอยไม่แสดงอาการรีบร้อน การฝึกให้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และการส่งเสริมให้ประกอบกิจกรรมในเวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ส่วนแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนั้นผู้ปกครองเสนอแนะให้มีการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนคือการฝึกให้เป็นคนมีระเบียบในเรื่องการตรงต่อเวลาการเป็นคนสุภาพนอบน้อมถ่อมตน การรักษาคำพูดการรู้จักใช้จ่ายในสิ่งจำเป็นไม่ฟุ่มเฟือยและช่วยเหลือพ่อแม่ในการทำงานบ้าน^{๘๘}

ศุราลีณี ทองลิ้ม (๒๕๔๘) ศึกษาวิจัยเรื่อง “จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบบุตรในวัยเรียนของผู้ปกครอง” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงเหตุที่เกี่ยวกับพฤติกรรมรับผิดชอบบุตรในวัยเรียนของผู้ปกครองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ และ๓ จำนวน ๓๖๐ คนโดยมีกรอบแนวคิดด้านสาเหตุประเภทต่างๆ ของพฤติกรรมมนุษย์จากระบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือผู้ปกครองของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ ๒ และ๓ ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า ๑) ผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุตรหลานมากได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากคนในครอบครัวมากและมีการรับรู้ความสามารถในการติดต่อกับโรงเรียนมากเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมส่งเสริมการเรียนให้แก่บุตรหลานมากกว่า และมีพฤติกรรมผลักภาระการดูแลบุตรให้แก่ทางโรงเรียนน้อยกว่าผู้ปกครองประเภทตรงกันข้าม ๒) ผู้ปกครองที่มีสุขภาพจิตที่ดีมาก มีการปรับตัวทางจิตสังคมมาก และมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก ๓) ผู้ปกครองที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมรับผิดชอบบุตร ในวัยเรียนมากมี

^{๘๘} ศุจิตรา ปันดี, การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนธีรภานท์ บ้านโองจังหวัดลำพูน, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗)

ทัศนคติที่ดีต่อบุตรมาก และมีความเชื่ออำนาจในตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ให้แก่บุตรหลานมากกว่าและมีพฤติกรรมผลักระการดูแลบุตรให้แก่ทางโรงเรียนน้อยกว่าผู้ปกครองประเภทตรงข้าม ๔) ตัวแปรอิสระรวม ๑๑ ตัวสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และพฤติกรรมผลักระการดูแลบุตรให้แก่ทางโรงเรียนได้ ๕) กลุ่มผู้ปกครองที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก เพราะมีพฤติกรรมรับผิดชอบบุตรน้อย ได้แก่กลุ่มผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ปกครองที่มีการศึกษาน้อยโดยการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองกับบุตรหลาน ในขณะที่เดียวกันต้องพัฒนาผู้ปกครองให้เป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนให้มากยิ่งขึ้น^{๙๕}

เกื้อกูล เพ็ชรสันทัต (๒๕๔๕) ศึกษาปัจจัยสถานการณ์และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๑ ขอนแก่น ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๔ จำนวนทั้งสิ้น ๔๐๐ คน ผลการวิจัยพบว่า ๑) สถานการณ์ที่มีผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลสูงมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณในภาพรวมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลต่ำ ๒) จิตลักษณะที่มีผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณคือนักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ ๓) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์และจิตลักษณะ ที่มีผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลสูงและมีความเชื่ออำนาจในตนสูง มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ และนักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ แต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลสูงมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลต่ำ ๔) ในกลุ่มนักเรียนชายตัวแปรทำนายการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สำคัญได้แก่ความเชื่ออำนาจในตนและการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลสามารถทำนายได้ร้อยละ ๒๘.๓^{๙๖}

^{๙๕} สุราสินี ทองลุ่ม, จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบบุตรในวัยเรียนของผู้ปกครอง, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘)

^{๙๖} เกื้อกูล เพ็ชรสันทัต, ปัจจัยสถานการณ์และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕)

อำพร อัสวโรจนกุลชัย (๒๕๔๖) ศึกษาลักษณะทางจิตและสถานการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริหารงานอย่างมีจริยธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานครที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในปีการศึกษา ๒๕๔๕ จำนวน ๒๒๗ คน การวิจัยพบผลที่สำคัญดังนี้ ประการแรกผู้บริหารที่มีสุขภาพจิตดีมากและเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง จะมีพฤติกรรมการบริหารอย่างมีจริยธรรมสูงกว่าผู้บริหารที่มีสุขภาพจิตดีน้อย และเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ ประการที่สองผู้บริหารที่บริหารงานในโรงเรียนที่มีบรรยากาศทางสังคมที่ดีและมีอิสระในการบริหารงานสูงจะมีพฤติกรรมการบริหารงานอย่างมีจริยธรรมสูงกว่าผู้บริหารงานในโรงเรียนที่มีบรรยากาศทางสังคมที่ไม่ดี และมีอิสระในการบริหารงานต่ำประการที่สามผู้บริหารที่มีความพร้อมทางจิตมาก และบริหารงานในโรงเรียนที่มีสถานการณ์ทางสังคมโดยรวมดี จะมีพฤติกรรมการบริหารงานอย่างมีจริยธรรมสูงกว่าผู้บริหารที่มีความพร้อมทางจิตน้อยและบริหารงานในโรงเรียนที่มีสถานการณ์ทางสังคมโดยรวมไม่ดี นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารเพศหญิงและผู้บริหารวุฒิกศศึกษาสูงที่มีความพร้อมทางจิตมาก จะเป็นผู้บริหารที่มีพฤติกรรมการบริหารงานอย่างมีจริยธรรมสูงกว่าผู้อื่น^{๔๐}

รุ่งสวรรค์ วรรณสุทธิ (๒๕๔๐) ได้ศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาระดับชั้นปวช. และปวส. หรือเทียบเท่าของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตปทุมธานีจำนวน ๑๖๕ คน ผลการศึกษาพบว่าลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทักษะคิดต่ออาชีพ การเกษตรและการรับรู้การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับลักษณะทางจิตสังคม ได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตนแรงจูงใจใฝ่

^{๔๐} อำพร อัสวโรจนกุลชัย, ลักษณะทางจิตและสถานการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมบริหารงานอย่างมีจริยธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๖)

สัมฤทธิ์ทัศนคติต่ออาชีพการเกษตรและการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑^๒

วัฒนา อติโชติ (๒๕๔๐) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูการสนับสนุนทางสังคมการบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดีของวัยรุ่นศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จากจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๒๑๕ คนพบว่านักเรียนวัยรุ่นส่วนใหญ่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและแบบใช้เหตุผลอยู่ในระดับมาก ส่วนแบบควบคุมอยู่ในระดับปานกลาง ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากโรงเรียนในระดับปานกลางบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการในระดับมาก มีพฤติกรรมพลเมืองดีในระดับมากไม่พบระดับน้อย นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันจะบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการต่างกัน โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนสูงแบบใช้เหตุผลสูงและแบบสนับสนุน-ใช้เหตุผลสูงจะมีผลต่อการบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการ มากกว่าแบบรักสนับสนุนต่ำแบบใช้เหตุผลต่ำ และแบบสนับสนุนใช้เหตุผลต่ำการสนับสนุนทางสังคมสูงจะบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการมากกว่าการสนับสนุนทางสังคมต่ำ และนักเรียนที่บรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการสูงจะมีพฤติกรรมพลเมืองดีมากกว่านักเรียนที่บรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการต่ำ^๓

บุญญาภา แจงสี (๒๕๔๔) ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อความผูกพันใกล้ชิดการเห็นคุณค่าในตนเอง และการยอมรับตนเองของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพระนครใต้ ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและไม่เสี่ยงต่อการออกจากสถานศึกษากลางคันในกลุ่มตัวอย่างที่เสี่ยง ๑๓๘ คน และกลุ่มไม่เสี่ยง ๑๓๘ คน พบว่านักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการออกจากสถานศึกษากลางคันจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป และการอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธทอดทิ้งส่วนนักศึกษาที่ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการออกจากสถานศึกษากลางคัน จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใส่ใจดูแลโดยการอบรมเลี้ยงดูแบบใส่ใจดูแลมีผลต่อค่าเฉลี่ยคะแนนความผูกพันใกล้ชิด การเห็นคุณค่าในตนเองและการยอมรับตนเองสูงกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธทอดทิ้ง ทั้งนี้การอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันของนักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและ

^๒ รุ่งสวรรค์ วรรณสุทธิ, ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักเรียนสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตปทุมธานี, วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐)

^๓ วัฒนา อติโชติ, การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูการสนับสนุนทางสังคมการบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดีของวัยรุ่นในภาคกลาง, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐)

ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงมีผลต่อความผูกพันใกล้ชิดการเห็นคุณค่าในตนเองและการยอมรับตนเองแตกต่างกัน^{๘๔}

ยิ่งยศ นิภาวงษ์ (๒๕๔๖) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับความฉลาดทางจริยธรรมทางนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนวัดโนทัยพายัพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๕ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๐ คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่าปัจจัยที่สัมพันธ์กับความฉลาดทางจริยธรรม โดยรวมได้แก่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการศึกษาของบิดามารดาโดยที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์ทางลบกับความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการศึกษาของบิดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนส่วนปัจจัยทางด้านเพศของนักเรียนการศึกษาของมารดาอาชีพของบิดามารดาและสถานภาพครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียน^{๘๕}

อัญมณี สมตัว (๒๕๔๓) ศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมสั่งสอนลูกเรื่องทางเพศและการคบเพื่อนต่างเพศ : ศึกษาเฉพาะครอบครัวของนักเรียนหญิงในโรงเรียนบางละมุง อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหญิงและผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียนบางละมุงจังหวัดชลบุรี จำนวน ๒๕๕ คน ผลการศึกษาพบว่าผู้ปกครองทั้งสองกลุ่มมีสัมพันธภาพในครอบครัวค่อนข้างสูง คือต่างก็มีความเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อครอบครัวและมีการให้อภัยกันของสมาชิกในครอบครัว และการมีความสุขภายในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ๒) การอบรมสั่งสอนลูกหลานเรื่องทางเพศและการคบเพื่อนต่างเพศพบว่าผู้ปกครองทั้งสองกลุ่มมีการสั่งสอนลูกหลาน โดยเฉพาะเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเป็นสิ่งไม่ดีอยู่ในระดับสูงและมักจะเตือนลูกหลานให้ระวังอันตรายเมื่อออกนอกบ้านและการสอนให้ลูกหลานบอกผู้ใหญ่ให้รับรู้ว่าเมื่อจะไปไหนมาไหนอยู่ในระดับปานกลาง^{๘๖}

^{๘๔}บุญญาภา แจ็งสี, การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อความผูกพันใกล้ชิดการเห็นคุณค่าในตนเองและการยอมรับตนเองของนักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและไม่เสี่ยงของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพระนครใต้, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔)

^{๘๕}ยิ่งยศ นิภาวงษ์, ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖)

^{๘๖}อัญมณี สมตัว, การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมสั่งสอนลูกเรื่องทางเพศและการคบเพื่อนต่างเพศ : ศึกษาเฉพาะครอบครัวของนักเรียนหญิงในโรงเรียนบางละมุงจังหวัดชลบุรี,

อินทรา รุมาส (๒๕๔๕) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมเล่านิทานในการพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ ๒ และศึกษาผลการใช้กิจกรรมเล่านิทานในการพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ ๒ จำนวน ๑๔ คน ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๔๕ โรงเรียนบ้านหัวฝาย อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ๑) แผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมเล่านิทานในการพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรม มีความเหมาะสมนักเรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสามารถพัฒนานักเรียนให้มีพฤติกรรมการแสดงคุณลักษณะทางคุณธรรมและจริยธรรมได้ ๒) หลังจากจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมเล่านิทานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ ๒ แล้วนักเรียนมีพฤติกรรมการแสดงคุณลักษณะทางคุณธรรมและจริยธรรม มีน้ำใจด้านความมีวินัยด้านความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทยด้านรักและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๘๖}

พระชูชาติ คงสีดา (๒๕๔๔) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธภาพในครอบครัว ความใกล้ชิดทางศาสนา กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญศึกษาวิธีการเรียนทางไกลระดับมัธยมศึกษาตอนปลายภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๔๓ ในจังหวัดราชบุรีจำนวน ๑๕๑ คน ผลการศึกษาพบว่า ๑) เพศสถานภาพในการทำงานไม่มีผลทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาแตกต่างกัน มีเพียงอายุสถานภาพสมรสของบิดามารดาที่ทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับ ๒) การอบรมเลี้ยงดูสัมพันธภาพในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา มีเพียงความใกล้ชิดทางศาสนา คือความเชื่อทางพุทธการปฏิบัติแบบพุทธและวิถีชีวิตแบบพุทธที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และ .๐๕^{๘๗}

วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๔)

^{๘๖}อินทรา รุมาส, การใช้กิจกรรมเล่านิทานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ ๒, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕)

^{๘๗}พระชูชาติ คงสีดา, ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธภาพในครอบครัวความใกล้ชิดทางศาสนากับการใช้เหตุผลทางจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่วิธีการเรียนทางไกลในจังหวัดราชบุรี, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔)

เกสินี วงศ์พนัสศักดิ์ (๒๕๔๕) ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อระดับจริยธรรมของนักเรียนและพยากรณ์ ระดับจริยธรรมของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดลำพูน ปีการศึกษา ๒๕๔๔ จำนวน ๔๕๕ คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ต่ำ และสูง คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๓, ๑๕.๖ และ ๑๕.๒ ตามลำดับ ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับจริยธรรมของนักเรียน ด้วยการวิเคราะห์คานอนิคอลที่ระดับนัยสำคัญ.๐๕ ได้แก่โรงเรียน เพศ เกรดเฉลี่ยรวม ระดับการศึกษาของนักเรียน การศึกษาของมารดา อาชีพของมารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดา การพักอาศัยอยู่กับผู้ปกครองของนักเรียนหนี้สินรวมของครอบครัว อายุแผนการเรียน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว เมื่อใช้วิธีถดถอยแบบเรียงลำดับสามารถสร้างสมการพยากรณ์จริยธรรมจากตัวแปรอิสระโรงเรียนแผนการเรียน เพศเกรดเฉลี่ยรวม ระดับการศึกษาของนักเรียน การศึกษาของมารดา ความสัมพันธ์ของบิดามารดา การพักอาศัยอยู่กับผู้ปกครองของนักเรียน และหนี้สินรวมของครอบครัวโดยตัวแปรอิสระเหล่านี้สามารถจำแนกระดับจริยธรรมของนักเรียนได้ถูกต้องร้อยละ ๗๓.๑๓^{๔๕}

ถาวร งามโยธิน (๒๕๔๔) ได้ศึกษาแบบวัดจริยธรรมสำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือ ซึ่งแบบทดสอบจริยธรรมใน ๔ ด้านคือด้านความรู้เชิงจริยธรรม ทักษะคิดเชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรม กับเพศอายุ อาชีพของบิดาและอาชีพของมารดาโดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือ จำนวน ๑๔ จังหวัด จำนวน ๕,๕๕๓ คน เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับจริยธรรม โดยประยุกต์วิธีการของลิเกิร์ต และวิธีการของเซอร์สโตนและเซฟ ผลจากการศึกษาพบว่า แบบวัดจริยธรรมมีความเที่ยงตรงเชิงสภาพจริง และมีความน่าเชื่อถือได้ร้อยละ ๘๔.๒๕ และตัวแปรที่เป็นลักษณะส่วนบุคคลของนักเรียน ได้แก่ อายุ และเพศ มีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมของนักเรียนสูงส่วนอาชีพของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรม^{๔๖}

พรมนต์ โอบอ้อม (๒๕๔๘) ได้ศึกษาปัจจัยทางจิต สังคมที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังอย่างเหมาะสมจากบิดามารดาของนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๔๕๔ คนซึ่งการศึกษาพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของบิดามารดา พบว่าตัวทำนายที่สำคัญ

^{๔๕}เกสินี วงศ์พนัสศักดิ์, สถิติวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดลำพูน,วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕)

^{๔๖}ถาวร งามโยธิน, แบบวัดจริยธรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือ, (เชียงใหม่ : โรงพยาบาลสวนปรุงกรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๔) (อัคราเนา)

ของการรับรู้การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนของผู้ปกครอง คือทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา ทัศนคติต่อการปลูกฝังเกี่ยวกับการคบเพื่อน และความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง ทำนายได้ ๔๕.๕% ส่วนตัวทำนายที่สำคัญของการรับรู้การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลของผู้ปกครองคือความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครองและความเชื่ออำนาจในตนของนักเรียน (ค่าเบต้าตามลำดับคือ .๕๕ และ .๑๓) โดยทำนายได้ ๔๕.๗%^{๕๑}

รัตนา ทองล้วน (๒๕๔๑) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความซื่อสัตย์ เจตคติแบบเชื่ออำนาจในตน – นอกตนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม จำนวน ๓๒๕ คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะมีความซื่อสัตย์และเจตคติแบบเชื่ออำนาจในตนมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความซื่อสัตย์และเจตคติแบบเชื่ออำนาจในตนมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด และการอบรมแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญ และนักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรมีความซื่อสัตย์และเจตคติแบบเชื่ออำนาจในตนมากกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองอาชีพค้าขายอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจอาชีพรับจ้างและอาชีพอื่น^{๕๒}

ดวงจันทร์ อันอาจ (๒๕๔๑) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจภายในตน ลักษณะมุ่งอนาคตและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จำนวน ๓๗๗ คน ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่างกันมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเชื่ออำนาจในตนและลักษณะมุ่งอนาคต จากการประมวลวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ปัจจัยการ

^{๕๑}พรหมณ์ โอบอ้อม, ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการอบรมปลูกฝังอย่างเหมาะสมจากบิดามารดาของนักเรียนวัยรุ่น, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘)

^{๕๒}รัตนา ทองล้วน, ความซื่อสัตย์กับเจตคติแบบเชื่ออำนาจภายในตน – ภายนอกตนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑)

อบรมเลี้ยงดู ปัจจัยจิตลักษณะ และปัจจัยสัมพันธ์ภาพในครอบครัวเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมารดาในการปลูกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรมแก่บุตรก่อนวัยเรียน^{๕๓}

โสภาค ภู่ออก ได้เสนองานวิจัย เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖ สรุปผลการศึกษาว่า ๑. ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรมในศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖ อยู่ในระดับปานกลาง ๒.พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางแผนกธรรมต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือพระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษานักธรรมเอก มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนมากกว่านักธรรมตรีและนักธรรมโท ๓. พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางแผนกบาลีต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ๔. พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางโลกต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๕. พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ต่างกันมีบทบาทในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์มากกว่า ๑๐ ปี มีระดับบทบาทในการพัฒนาเยาวชน มากกว่า ประสบการณ์ต่ำกว่า ๕ ปี และพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ ๕-๑๐ ปี มีระดับบทบาทในการพัฒนาเยาวชน มากกว่าประสบการณ์ต่ำกว่า ๕ ปี ๖. ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรม ได้แก่ ขาดเอกสารในการศึกษาค้นคว้า ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ขาดงบประมาณในการดำเนินการ มีภารกิจอื่นมากทำให้ไม่มีเวลาในการดำเนินการและเนื้อหาสาระมากแต่มีเวลาสอนน้อย^{๕๔}

รัตนภรณ์ ชาญไวยวิทย์ ได้เสนองานวิจัย เรื่องการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพุทธศึกษา สรุปผลการศึกษาว่า ๑) ความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” ๑.๑) ด้านการได้มาของโครงการ พบว่า ทั้ง ๓

^{๕๓}ดวงจันทร์ อันอาจ, ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจภายในตนลักษณะมุ่งอนาคตและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่๓ ในอำเภอป่าพองจังหวัดขอนแก่น,วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑)

^{๕๔}โสภาค ภู่ออก, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน :ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑)

โครงการมีการคิดและเลือกหัวเรื่องโดยนักเรียนเอง มีการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจจากการสำรวจสภาพปัญหาและกำหนดวัตถุประสงค์มีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยหลักธรรมเรื่องสังคหวัตถุ ๔ ทัฎฐชัมมิกัตถประโยชน์ ๔ และสาราณียธรรม ๖ โดยบูรณาการกับพระบรมราโชวาทคุณธรรม ๔ ประการ ในทุกขั้นตอนของกิจกรรมนักเรียนที่ร่วมทำโครงการเคยได้มีการอบรมการทำโครงการคุณธรรมก่อนเริ่มดำเนินโครงการมีการแบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสม และได้รับคำแนะนำจากครูและพระที่ปรึกษาโครงการ (๑.๒) ด้านการดำเนินโครงการ พบว่า ทั้ง ๓ โครงการนักเรียนมีการจัดทำร่างโครงการด้วยตนเองตามคู่มือการทำโครงการ สร้างผังมโนทัศน์การปฏิบัติตามโครงการตามกิจกรรมตามได้กำหนด มีการนำเสนอโครงการสรุปผลการปฏิบัติโครงการทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณและการเขียนรายงานเพื่อสรุปการดำเนินโครงการคุณธรรมทั้งหมดเพื่อส่งให้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่รับผิดชอบ (๑.๓) ด้านผลที่เกิดจากโครงการ พบว่านักเรียนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมหลักตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการและคุณธรรมแฝงอื่นๆ การได้ทำความดีเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การตระหนักถึงปัญหาและพัฒนาสังคม การพัฒนาศักยภาพของตนเอง พัฒนาระบวนการคิด พัฒนาทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้กระบวนการทำโครงการคุณธรรม ค้นพบกัลยาณมิตร และเรียนรู้มิตรภาพระหว่างเพื่อนเกิดความสุข และความภูมิใจจากการทำโครงการคุณธรรมและฝึกทักษะในการประกอบอาชีพตลอดจนได้เรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากครู (๒) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง” ทั้ง ๓ โครงการ ประกอบด้วย (๑) ความทุ่มเทของครูที่ปรึกษาโครงการ (๒) ความมุ่งมั่นของนักเรียนที่ร่วมทำโครงการ (๓) ความเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดจากศึกษานิเทศก์ และ (๔) การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา^{๕๕}

สมณฑล เพ็ชรเมธี ได้เสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทของบ้าน วัดและโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา สรุปผลการศึกษาว่า ๑) บ้าน ๑.๑ ระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของบ้าน ด้านการสนับสนุนการศึกษามีการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการประพฤติเป็นแบบอย่าง ด้านการอบรมสั่งสอนและด้านการ

^{๕๕} รัตนาภรณ์ ชาญไวยวิทย์, “การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพหุกรณีศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐)

ให้กำลังใจ มีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ๑.๒ ผลการเปรียบเทียบระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของบ้าน พบว่าบ้านที่ผู้ปกครองนักเรียนมีอาชีพต่างกันมีระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในรายด้านและโดยรวมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒) วัด ๒.๑ ระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของวัด ด้านการสนับสนุนการศึกษาด้านการประพฤติเป็นแบบอย่าง ด้านการอบรมสั่งสอน และด้านการให้กำลังใจมีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ๒.๒ ผลการเปรียบเทียบระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของวัด พบว่าวัดที่มีที่ตั้งต่างกันมีระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในรายด้านและโดยรวมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยต่างกันในการประพฤติเป็นแบบอย่างด้านการอบรมสั่งสอน และด้านการให้กำลังใจ และไม่แตกต่างกันในการสนับสนุนการศึกษา ๓) โรงเรียน ๓.๑ระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของโรงเรียน ด้านการสนับสนุนการศึกษามีการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการประพฤติเป็นแบบอย่าง ด้านการอบรมสั่งสอนและด้านการให้กำลังใจ มีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ๓.๒ ผลการเปรียบเทียบระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนที่มีที่ตั้งต่างกันมีระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในรายด้านและโดยรวมไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๕๖}

นรา ตรีธัญญา ได้เสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่๖ โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการศึกษาว่า ๑. การนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนในระดับมาก มีจำนวนมากที่สุด ร้อยละ ๕๗.๘๐ รองลงมาคือการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันในระดับปานกลาง ร้อยละ ๔๒.๒๐ ๒. นักเรียนหญิงและนักเรียนชายนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยนักเรียนหญิงมีระดับการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้มากกว่านักเรียนชาย ๓. นักเรียนในโรงเรียนขนาดกลาง

^{๕๖}สมณฑล เพ็ชรณิ, “บทบาทของบ้าน วัดและโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๗)

ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน^{๕๖}

ระพีณ ชูชื่น ได้เสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปผลการศึกษาว่า ด้านการสอนอบรมทางด้านจริยธรรมของนักเรียนภายในสถานศึกษาการสอนอบรมทางด้านจริยธรรมในโรงเรียน พระสงฆ์ส่วนมากเคยเข้ามาสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน และพระสงฆ์ให้การสั่งสอนอบรมแก่นักเรียนมากกว่าสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง วิธีการสอนอบรมของพระสงฆ์ ส่วนมากเข้ามาเป็นครูสอนจริยศึกษาประจำในโรงเรียน รองลงมาคือ เป็นวิทยากรรับอาราธนามาแสดงธรรมเทศนา หรือแสดงปาฐกถาธรรมในโรงเรียนตามโอกาสพิเศษ เช่น วันไหว้ครู เนื้อหาทางจริยธรรมที่พระสงฆ์สั่งสอนอบรมในโรงเรียนที่ตรงกับคุณธรรม ๓๐ ประการ คือเรื่องความเมตตาคุณงามที่สุด รองลงมามีเนื้อหาเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อต่อแม่และเสียสละ การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนาพระสงฆ์ส่วนมากเคยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ร่วมกับโรงเรียนกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่พระสงฆ์เข้าร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมในวันวิสาขบูชา รองลงมาคือ วันอาสาฬหบูชา พระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ร่วมกับโรงเรียน โดย เป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่คณะครู-อาจารย์ และผู้จัดมากที่สุดการสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายในสถานศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากมีส่วนร่วมในกิจกรรม กิจกรรมที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการจัดมากที่สุดคือ รายการตอบปัญหาทางจริยธรรมในโอกาสพิเศษของโรงเรียน รองลงมาคือ โครงการอบรมศีลธรรมนักเรียนภาคฤดูร้อน บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดกิจกรรมพระสงฆ์ส่วนมากให้ความร่วมมือกับคณะครู-อาจารย์ผู้จัด และรองลงมาคือ ให้คำแนะนำแก่คณะครู-อาจารย์ผู้จัดการสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายนอกสถานศึกษาพระสงฆ์ส่วนมากเคยจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนนอกสถานศึกษากิจกรรมที่พระสงฆ์จัดขึ้นเป็นส่วนมากคือ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริม

^{๕๖}นรา ตรีชัยญา, “การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑)

จริยธรรม พระสงฆ์ส่วนมากจะให้คำแนะนำปรึกษาแก่คณะครู-อาจารย์ผู้จัดดำเนินการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาจริยศึกษาในโรงเรียนการให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านจริยศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากเคยให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางด้านจริยศึกษาแก่นักเรียน โดย พระสงฆ์จะให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนเกี่ยวกับปัญหาทางด้านจริยศึกษาที่ตรงกับคุณธรรม ๓๐ ประการ ในเรื่องความกตัญญูตเวทิมากที่สุด รองลงมาคือ ความเมตตา กรุณา อุเบกขาการให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาทั่วไป พระสงฆ์ได้ให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ คือ ปัญหาครอบครัวที่ให้คำแนะนำปรึกษามากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องสภาพแวดล้อมทาง บ้าน ไม้ดี เช่นมีแหล่งมั่วสุมการพนัน มีขโมย ปัญหาทางการเรียนที่ให้คำแนะนำปรึกษา มากที่สุดคือเรื่องนักเรียนไม่เข้าใจบทเรียน ปัญหาทางการเงิน ที่ให้คำปรึกษามากที่สุด คือเรื่องการขาดทุนทรัพย์ในการเรียน ปัญหาสุขภาพที่ให้คำแนะนำปรึกษามากที่สุด คือเรื่องนักเรียนมีความบกพร่องทางด้านร่างกาย เช่น สายตาวិธีการให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยส่วนมากวิธีที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุดคือ การให้คำแนะนำปรึกษาที่วัด เมื่อนักเรียนไปปฏิบัติกิจกรรมที่วัด รองลงมาคือ ให้คำแนะนำปรึกษาที่โรงเรียนเมื่อคณะครู-อาจารย์นิมนต์ไปดำเนินการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพระสงฆ์ส่วนมากเคยมีส่วนร่วมในการชักชวนสมาชิกในชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรมทางจริยธรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยมีพระสงฆ์ให้การชักชวนเป็นบางครั้งกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาที่พระสงฆ์ให้การชักชวนแก่สมาชิกในชุมชนมากที่สุดได้แก่ กิจกรรมวันวิสาขบูชา และรองลงมาคือ วันมาฆบูชา และวันอาสาฬหบูชากิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาพิธีของโรงเรียนที่พระสงฆ์ให้การชักชวนแก่สมาชิกมากที่สุดคือการตักบาตร รองลงมาคือ การฟังเทศน์ กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนที่พระสงฆ์ให้การชักชวนแก่สมาชิก ส่วนมากคือ พิธีพุทธมาฆะกะ รองลงมาคือ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วิธีที่พระสงฆ์ใช้ในการชักชวนสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือ การบอกกล่าวแก่สมาชิกในชุมชนที่วัด เมื่อสมาชิกในชุมชนมาประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่วัดความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของพระสงฆ์ ๑. ด้านการตั้งสอนอบรมเกี่ยวกับจริยธรรม พระสงฆ์ส่วนมากมีความคิดเห็นว่าการมีบทบาทในการสอนมากกว่าที่เป็นอยู่ และควรจัดให้เข้าสอนอย่างน้อยเดือนละครั้งหรือ ทุกๆ วันพระ ให้พระเป็นครูประจำที่โรงเรียนและอบรมธรรมะหน้าเสาธง และปรับปรุงวิธีสอนให้เข้าใจโดยการใช้สื่อการสอน ๒. ด้านการสนับสนุนกิจกรรมด้านจริยธรรมพระสงฆ์ส่วนมากมีความคิดเห็นว่าทาง โรงเรียนควรให้การสนับสนุนในด้าน

ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และโอกาสให้ พระได้เข้าร่วมกิจกรรมภาคปฏิบัติและจัดทำเป็นโครงการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน อย่างจริงจัง และให้พระจากวัดต่าง ๆ ร่วมกิจกรรมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ๓. ด้านการให้คำแนะนำด้านจริยธรรมพระสงฆ์ส่วนมากมีความคิดเห็นว่าควรให้คำแนะนำ ทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมให้เหมาะสมกับวัยวางพื้นฐานในด้านจริยธรรมให้กับเด็กอย่างเหมาะสมและกระทำอย่างต่อเนื่องจริงจังและต้องการให้ครู ผู้บริหารหรือนักเรียนผู้ใหญ่ให้ความสำคัญกับพระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในการให้คำแนะนำต่าง ๆ ๔. การเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพระสงฆ์ส่วนมากมีความคิดเห็นว่า ควร จัดกิจกรรมประจำปีหรือมีการประชาสัมพันธ์จัดประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ชักชวนบุคคลต่าง ๆ ให้ร่วมในกิจกรรม และควรเปิดโอกาสให้พระเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ให้มากขึ้น ๕. ต้องการได้รับการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ ทางราชการและจากพระผู้ใหญ่ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนี้พระสงฆ์อยากมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรด้วย^{๔๘}

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จะเห็นได้ว่าทั้งพระภิกษุและสามเณร ต่างมีบทบาทและหน้าที่ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ต้องเป็น แม่แบบที่ดี ปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อบรมให้ความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป และเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนถึงการจัดอบรมต่างๆ ตามที่คณะสงฆ์มอบหมาย หรือหน่วยงานนั้นๆ พระสงฆ์จะต้องสงเคราะห์ชุมชนด้วยการให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือชาวบ้านด้วยกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น เช่น การจัดตั้งศูนย์เด็กในวัด การอบรมเยาวชน ซึ่งการทำงานดังกล่าวนี้เกิดจากความคิดริเริ่มของพระสงฆ์เอง มิใช่เพราะการชักนำของหน่วยงานรัฐหรือเพื่อสนองนโยบายรัฐ พระสงฆ์จึงทำให้สังคมไทยได้ตระหนักว่าพระนั้นไม่ได้มีบทบาทเฉพาะพิธีกรรมแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ท่านยังมีบทบาทที่สำคัญในพัฒนาชุมชนและสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีอีกด้วย

^{๔๘}ระพีณ ชูชื่น, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑)

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๓.๑. ประชากร
- ๓.๒. กลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓. เครื่องมือในการวิจัย
- ๓.๔. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๕. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่เยาวชนที่ได้รับความรู้ และผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมอบรมต่างๆ ที่วัดในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ จัดขึ้น จำนวน ๓ ชุมชน และทำการสัมภาษณ์จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมและติดตาม กำกับดูแลปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล จำนวน ๖๐ รูป/คน ได้แก่

พระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล จังหวัดแพร่ จำนวน ๖๐ รูป/คน ดังนี้

- ชุมชนคอนมูล ประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล จังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป/คน

- ชุมชนคอนแท่น ประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล จังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป/คน

- ชุมชนร้องแหย่ง ประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล จังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐ รูป/คน

๓.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการจัดสรรจากกลุ่มจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive หรือ Judgmental Sampling) คือ กำหนดเป็นคุณลักษณะเฉพาะเจาะจงลงไป ได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่เคยผ่านการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ในแต่ละชุมชน ผู้ปกครองของเยาวชนที่ผ่านการอบรม ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชน ตำบลคอนมูล ทั้ง ๓ ชุมชน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยใช้วิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากหนังสือ สิ่งตีพิมพ์ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. พฤติกรรมของเยาวชน
๒. จิตวิทยาวัยรุ่น
๓. บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน
๔. สรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรมของวัดต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

นอกจากนี้ ยังใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการจัดสรรกลุ่มในเขตตำบลคอนมูล (Focus Group) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในชุมชนต่างๆ ในเขตตำบลคอนมูล จังหวัดแพร่ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบคำถามในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ เป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

๒.๑ ด้านปัญหาพฤติกรรมของและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์

๒.๒ ด้านกระบวนการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยใช้หลักคำสอนและแนวทางทางพระพุทธศาสนา

๒.๓ ด้านบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน

ส่วนที่ ๒ เป็นส่วนของข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

๓.๔ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

๑. ศึกษาเอกสารตำรา แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. สร้างแบบประเด็นคำถามให้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาด้านปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ ด้านกระบวนการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยใช้หลักคำสอนและแนวทางทางพระพุทธศาสนา ด้านบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน

๓. นำแบบคำถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อที่ปรึกษาโครงการ เพื่อขอรับคำแนะนำ

๔. ปรับปรุงแบบคำถาม ตามที่รับข้อเสนอแนะจากที่ปรึกษา และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยหาความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ หรือนิยามศัพท์ของการวิจัยกับรายการข้อคำถาม(Item – Objective Congruence Index : IOC) ซึ่งในการให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณานี้จะตัดสินใน ๓ กรณี คือ มีความเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่แน่ใจ ต่อรายการข้อคำถามนั้นๆ โดยการกำหนดค่าคะแนนดังนี้

- + ๑ แทน มีความเห็นว่ามี ความสอดคล้องสัมพันธ์
- ๐ แทน ไม่แน่ใจว่ามี ความสอดคล้องสัมพันธ์
- ๑ แทน มีความเห็นว่ามี ไม่สอดคล้องสัมพันธ์

หลังจากนั้น ใช้วิธีการคำนวณหาค่า IOC โดยใช้สูตร

$$\text{IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

IOC = คำนวณความสอดคล้องความตรงเชิงเนื้อหา

$\frac{\sum R}{N}$ = ผลรวมของคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

จากข้อคำถาม ๓ ข้อใหญ่ ๑๒ ข้อย่อย ที่ได้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๓ ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ หรือนิยามศัพท์ของการวิจัยกับรายการข้อคำถาม มาคำนวณ หาค่า IOC พบว่า ได้มีค่า ๑ จำนวน ๕ ข้อ และ ค่า ๐.๖ จำนวน ๓ ข้อ ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปใช้ในการจัดสนทนากลุ่มต่อไป

๓.๕ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. ทำหนังสือจากระงออธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ถึงเจ้าอาวาส เพื่อขออนุญาตเชิญผู้เข้าทำการสนทนากลุ่ม

๒. จัดกิจกรรม โดยการจัดสนทนากลุ่ม เป็นการประชุมย่อย (Focus Group) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มได้แก่ตัวแทนจากชุมชนวัดคอนมูล จำนวน ๒๐ รูป/คน ตัวแทนจากชุมชนวัดคอนแท่น จำนวน ๒๐ รูป/คน และตัวแทนจากชุมชนวัดร้องเหย่ง จำนวน ๒๐ รูป/คน

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยมีวิธีการดังนี้

๑. วิเคราะห์จากเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากหนังสือ ตำราสิ่งตีพิมพ์ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสาร ดังนี้

๑.๑ เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ และทฤษฎีทางจิตวิทยา ที่ได้รับการยอมรับในแวดวงวิชาการทั่วไป

๑.๒ เป็นรายงานพฤติกรรมของเยาวชน จิตวิทยาวัยรุ่น บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนสรุปรายงานผลการดำเนินกิจกรรมของวัดต่างๆ ในเขตตำบลดอนมูล จังหวัดแพร่

๒. นำผลจากการจัดกิจกรรม โดยการจัดสนทนากลุ่ม เป็นการประชุมย่อย (Focus Group) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ แล้วนำข้อมูลที่ได้ มาทำการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) ไปวิเคราะห์เปรียบเทียบแปลความหมายเพื่อหาปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยใช้หลักคำสอน และแนวทางทางพระพุทธศาสนา บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน ตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ข้างต้น

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน ๓ ชุมชน ในเขต ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ดังนี้

วันที่ ๑๘ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๔ ณ วัดดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

วันที่ ๒๖ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๕ ณ วัดร่องแห่ย์ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

วันที่ ๑๐ เดือนธันวาคม ๒๕๕๕ ณ วัดดอนแท่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

จากการสนทนากลุ่ม ในหัวข้อเรื่องการศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลดอนมูล อำเภอ สูงเม่น จังหวัดแพร่ มีประเด็นในการจัดเวทีสนทนาแต่ละด้าน ดังนี้

๔.๑) ด้านปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์

๔.๒) ด้านกระบวนการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยใช้

หลักคำสอนและแนวทางทางพระพุทธศาสนา

๔.๓) ด้านบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน ในเขต ตำบลดอนมูลอำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ผลจากการจัดสนทนากลุ่มของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน ครู เจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น เพื่อให้สามารถแสดงความคิดเห็นที่ได้ตรงประเด็นกับเนื้อหาของงานวิจัย เพื่อนำเสนอรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยพระสงฆ์ การเลือกใช้กิจกรรมทางศาสนา และการวิเคราะห์ผลการศึกษาใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่ออธิบายผลการศึกษา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกำหนดอักษรย่อ และสัญลักษณ์ทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n หมายถึง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

๔.๑ ด้านปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์

การศึกษาข้อมูลปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ ผลการศึกษามีได้ ดังนี้

๔.๑.๑ ประเภทและสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในชุมชนคอนมูล

ชุมชนคอนมูล	(n = ๒๐)						
	ปัญหาพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์	ตำรวจ/พระสงฆ์/ ผู้นำชุมชน		ผู้ปกครอง/เยาวชน		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. การมั่วสุมของเด็ก	๔	๔๐.๐๐	๔	๔๐.๐๐	๘	๔๐.๐๐	
๒. การเสพยาเสพติด	๓	๓๐.๐๐	๒	๒๐.๐๐	๕	๒๕.๐๐	
๓. การขกพวกตีกัน	๒	๒๐.๐๐	๒	๒๐.๐๐	๔	๒๐.๐๐	
๔. การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวันอันควร	๑	๑๐.๐๐	๒	๒๐.๐๐	๓	๑๕.๐๐	
รวม	๑๐	๑๐๐.๐๐	๑๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	

ตารางที่ ๓ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในชุมชนคอนแท่น

ชุมชนคอนแท่น	(n = ๒๐)						
	ปัญหาพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์	ตำรวจ/พระสงฆ์/ ผู้นำชุมชน		ผู้ปกครอง/เยาวชน		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. การมั่วสุมของเด็ก	๕	๕๐.๐๐	๔	๔๐.๐๐	๙	๔๕.๐๐	
๒. การเสพยาเสพติด	๓	๓๐.๐๐	๓	๓๐.๐๐	๖	๓๐.๐๐	
๓. การขกพวกตีกัน	๒	๒๐.๐๐	๒	๒๐.๐๐	๔	๒๐.๐๐	
๔. การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวันอันควร	๐	๐.๐๐	๑	๑๐.๐๐	๑	๕.๐๐	
รวม	๑๐	๑๐๐.๐๐	๑๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	

ตารางที่ ๔ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในชุมชนร้องแย้ง

ชุมชนร้องแย้ง	(n = ๒๐)						
	ปัญหาพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์	ตำรวจ/พระสงฆ์/ ผู้นำชุมชน		ผู้ปกครอง/เยาวชน		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. การมั่วสุมของเด็ก	๔	๔๐.๐๐	๔	๔๐.๐๐	๘	๔๐.๐๐	
๒. การเสพยาเสพติด	๓	๓๐.๐๐	๒	๒๐.๐๐	๕	๒๕.๐๐	
๓. การยกพวกตีกัน	๒	๒๐.๐๐	๓	๓๐.๐๐	๕	๒๕.๐๐	
๔. การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวันอันควร	๑	๑๐.๐๐	๑	๑๐.๐๐	๒	๑๐.๐๐	
รวม	๑๐	๑๐๐.๐๐	๑๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	

จากตารางที่ ๒ - ๔ ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษามีดังนี้

ภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในชุมชน คือ ปัญหาการมั่วสุมของเด็ก เยาวชน จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๓๓ รองลงมา คือ ปัญหาการเสพยาเสพติด จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ ปัญหายกพวกตีกัน จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๖๗ และสุดท้าย คือ ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวันอันควร จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๐ โดยกลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็น ๒ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มตัวอย่างประเภท ตำรวจ/พระสงฆ์ และกลุ่มที่ (๒) กลุ่มตัวอย่างประเภทเยาวชน/ผู้ปกครอง พบว่า มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน

ตารางที่ ๕ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนคอนมูล

ชุมชนคอนมูล	(n = ๒๐)						
	ปัญหาพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์	ตำรวจ/พระสงฆ์/ ผู้นำชุมชน		ผู้ปกครอง/เยาวชน		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. ทางกาย โรคระบบประสาท สารพิษ สารเคมี สิ่งแวดล้อม	๐	๐.๐๐	๐	๐.๐๐	๐	๐.๐๐	
๒. ทางจิตใจ บุคลิกภาพ ความคิด การมองโลก การปรับตัว	๑	๑๐.๐๐	๒	๒๐.๐๐	๓	๑๕.๐๐	
๓. ทางสังคมสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู ปัญหาของพ่อแม่	๕	๕๐.๐๐	๘	๘๐.๐๐	๑๓	๖๕.๐๐	
รวม	๑๐	๑๐๐.๐๐	๑๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	

ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนคอนแท่น

ชุมชนคอนแท่น	(n = ๒๐)						
	ปัญหาพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์	ตำรวจ/พระสงฆ์/ ผู้นำชุมชน		ผู้ปกครอง/เยาวชน		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. ทางกาย โรคระบบประสาท สารพิษ สารเคมี สิ่งแวดล้อม	๑	๑๐.๐๐	๑	๑๐.๐๐	๒	๑๐.๐๐	
๒. ทางจิตใจ บุคลิกภาพ ความคิด การมองโลก การปรับตัว	๑	๑๐.๐๐	๒	๒๐.๐๐	๓	๑๕.๐๐	
๓. ทางสังคมสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู ปัญหาของพ่อแม่	๘	๘๐.๐๐	๑๗	๘๕.๐๐	๒๕	๑๒๕.๐๐	
รวม	๑๐	๑๐๐.๐๐	๑๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	

ตารางที่ ๗ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
ที่เกิดขึ้นในชุมชนร้องแหย่ง

ชุมชนร้องแหย่ง	(n = ๒๐)						
	ปัญหาพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์	ตำรวจ/พระสงฆ์/ ผู้นำชุมชน		ผู้ปกครอง/เยาวชน		รวม	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. ทางกาย โรคระบบประสาท สารพิษ สารเคมี สิ่งแวดล้อม	๑	๑๐.๐๐	๑	๑๐.๐๐	๒	๑๐.๐๐	
๒. ทางจิตใจ บุคลิกภาพ ความคิด การมองโลก การปรับตัว	๒	๒๐.๐๐	๓	๓๐.๐๐	๕	๒๕.๐๐	
๓. ทางสังคมสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู ปัญหาของพ่อแม่	๗	๗๐.๐๐	๖	๖๐.๐๐	๑๓	๖๕.๐๐	
รวม	๑๐	๑๐๐.๐๐	๑๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	

จากตารางที่ ๕-๗ ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษามีดังนี้

ภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชน คือ ปัญหาทางสังคมสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู ปัญหาของพ่อแม่ จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๕๕ รองลงมา คือ ปัญหาทางจิตใจ บุคลิกภาพ ความคิด การมองโลก การปรับตัว จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕๗ สุดท้ายซึ่งมีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย คือ ปัญหาทางกาย อาทิ เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนมีโรคระบบประสาท ได้รับสารพิษ สารเคมี และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๕ โดยกลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็น ๒ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มตัวอย่างประเภท ตำรวจ/พระสงฆ์ และกลุ่มที่ (๒) กลุ่มตัวอย่างประเภทเยาวชน/ผู้ปกครอง พบว่ามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายชุมชนมีผลเช่นเดียวกับในภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน กล่าวคือ พบปัญหาทางสังคมสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู ปัญหาของพ่อแม่ มากที่สุด รองลงมา คือ ปัญหาทางจิตใจ บุคลิกภาพ ความคิด การมองโลก การปรับตัว สุดท้ายซึ่งมีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย คือ ปัญหาทางกาย อาทิ เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนมีโรคระบบประสาท ได้รับสารพิษ สารเคมี และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ตามลำดับ

๔.๑.๒ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว สังคมและสิ่งแวดล้อม และความต้องการของบุคคล สภาพแวดล้อมทางครอบครัว

ภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน พบว่าเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว เนื่องจากรายได้ของครอบครัวต่ำ แต่ค่าครองชีพสูง ผู้ปกครองต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการหารายได้ไม่มีเวลาในการดูแลบุตรหลานมากที่สุด รองลงมา คือ ปัญหาการแต่งงานเร็วของพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ทะเลาะวิวาทกันบ่อย และสุดท้ายคือปัญหาผู้ปกครองไม่เข้าใจเยาวชน ไม่มีความรู้เรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ ไม่มีกิจกรรมเชื่อมโยงเพื่อมีปฏิสัมพันธ์กับเยาวชน โดยกลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็น ๒ กลุ่ม คือ (๑) กลุ่มตัวอย่างประเภท ตำรวจ/พระสงฆ์ และกลุ่มที่ (๒) กลุ่มตัวอย่างประเภทเยาวชน/ผู้ปกครอง พบว่ามีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายชุมชนมีผลเช่นเดียวกับในภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน กล่าวคือ พบปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัว เนื่องจากรายได้ของครอบครัวต่ำ แต่ค่าครองชีพสูง ผู้ปกครองต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการหารายได้ไม่มีเวลาในการดูแลบุตรหลานมากที่สุด รองลงมา คือ ปัญหาการแต่งงานเร็วของพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ทะเลาะวิวาทกันบ่อย และสุดท้ายคือปัญหาผู้ปกครองไม่เข้าใจเยาวชน ไม่มีความรู้เรื่องเทคโนโลยีสมัยใหม่ ไม่มีกิจกรรมเชื่อมโยงเพื่อมีปฏิสัมพันธ์กับเยาวชนตามลำดับ

ทั้งนี้ปัญหาสภาพแวดล้อมทางด้านครอบครัวนั้นส่งผลต่อเนื่องให้เยาวชนไม่ได้รับการแนะนำ อบรมสั่งสอนที่ดี มักก่อให้เกิดการมั่วสุมภายในชุมชน ซึ่งหลังจากนั้นจะนำไปสู่การติดยาเสพติด และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งบางครั้งเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถตามบุตรได้ทัน เช่นการเล่นอินเทอร์เน็ต มี facebook โดยครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กมาก เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนอาจมอขของคนอื่น เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาหย่าร้างหรือแยกกันอยู่อาจจะขาดความอบอุ่น มีผลต่ออารมณ์และทำให้ผลการเรียนต่ำ การอบรมเลี้ยงดูก็มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กมากเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาตามใจ อาจทำอะไรไม่จำเป็นต้องฟังผู้อื่นเสมอเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอารมณ์ร้าย อาจมีพฤติกรรมไปในทำนองเดียวกันนอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นอีก เช่น การทะเลาะวิวาทกันของบิดามารดาการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันระหว่างพี่น้อง การรักลูกไม่เท่ากันบิดามารดาขาดการดูแลเอาใจใส่ลูก เป็นต้นเยาวชนจึงหาทางออกไปในทางอื่น ชุมชนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางด้านครอบครัวโดยการที่บิดามารดาได้มีกิจกรรมภายในครอบครัวมากขึ้น เช่นจัดเวลาว่างให้ตรงกับบุตร มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นรับประทานอาหารพักผ่อน ดูหนัง ร่วมกันมากขึ้น พร้อมทั้งชี้แนะ อบรมสั่งสอน ให้เยาวชนได้รู้สิ่งไหนดีไม่

สภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

ภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมพบว่าสภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กมากเป็นที่น่าสังเกตว่าสังคมในชุมชนส่วนใหญ่ที่มีสิ่งช่วยยุงมาก การดำรงชีพต้องอาศัยเงินเป็นสำคัญทุกคนก็ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด ทำให้เยาวชนประพฤติดิฉันได้ง่ายปัจจุบันเยาวชนจำนวนมาก เข้าไปเรียนและทำงานในเมืองอาจปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมใหม่ไม่ได้ทำให้เกิดปัญหาตามมาเด็กที่อาศัยในสภาพแวดล้อมไม่ดี เช่น ชุมชนแออัด เพื่อนบ้านเกร ค่าของผิดกฎหมาย อาจถูกชักจูงให้ทำผิดได้ง่ายซึ่งชุมชนมีบทบาทในการสอดส่องดูแล มีเจ้าหน้าที่ตำรวจบ้าน ช่วยกันแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

สภาพแวดล้อมทางความต้องการของบุคคลด้านปัจจัย ๔ และความต้องการทางเพศ

ภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางความต้องการของบุคคลด้านปัจจัย ๔ และความต้องการทางเพศ ภายในชุมชนนั้น มักเกิดช่องว่างระหว่างความเจริญทางด้านวัตถุความเจริญทางด้านจิตใจเป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่กระทบกระเทือนต่อชีวิตความเป็นอยู่ ของเยาวชน เช่น ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ปัญหาคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมซึ่งเห็นได้จากปัญหาความยากจน ปัญหาการขาดแคลนปัจจัยสี่ ความไม่สมดุลในการกระจายรายได้ เป็นต้นเมื่อพิจารณาปัญหาสังคมเหล่านี้แล้วจะพบว่าแต่ละปัญหามีความสัมพันธ์กับปัญหาหนึ่ง อาจเป็นสาเหตุของปัญหาหนึ่ง ขณะที่ปัญหาหนึ่งเป็นผลกระทบจากปัญหาหนึ่งเช่น การเบี่ยงเบนพฤติกรรมทางเพศ ส่งผลถึงปัญหาระดับสังคมได้คือ เอดส์ ก่อให้เกิดปัญหาภายในชุมชนตามมามากมาย นอกจากนั้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ ทำให้เยาวชนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการทำงาน โดยการรับอารยธรรมจากภายนอกเข้ามาสู่ชุมชนเกิดการเลียนแบบการพัฒนาอย่างตะวันตกซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมาคือกิจกรรมบันเทิงยามราตรี นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งชุมชนมีบทบาทในการ หากระบวนการ ยุทธวิธี วิธีการไม่ดีแล้ว กลับจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมจะต้องมาแสวงหากระบวนการใหม่ ที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวให้ลดน้อยบรรเทาเบาบางลงไป ในสภาพแวดล้อมทางความต้องการของบุคคลด้านปัจจัย ๔ และความต้องการทางเพศ

๔.๑.๓ บทบาทของ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน ครู และเจ้าหน้าที่ตำรวจในการร่วมกัน แก้ไขพฤติกรรมของเยาวชนที่เกิดขึ้นในชุมชน

พระสงฆ์ผู้นำชุมชนเยาวชนครู และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทุกคนต่างมีส่วนร่วมในการแก้ไข พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ที่เกิดขึ้นในชุมชนถ้าเด็กหรือเยาวชนในวันนี้ได้รับการอบรม สั่งสอน ให้ความรู้ ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและสติปัญญาในทางที่ถูกต้องชุมชนจะได้ผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต โดยครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่สำคัญที่สุดในการแต่งแต้มคุณธรรมความดีหรือสิ่งที่ เลวร้ายให้กับลูกหลานได้ดังนั้น การอบรมเยาวชนให้เป็นคนดี จะต้องเริ่มต้นที่สถาบันครอบครัว ซึ่งพ่อแม่สามารถปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้เยาวชนได้ โดยพ่อแม่ผู้อบรมเลี้ยงดูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับลูก เพื่อให้เขาเติบโตมาอย่างมีคุณภาพทั้งร่างกายและจิตใจพระสงฆ์ และครู เป็นส่วนหนึ่งของ สถาบันการศึกษา มีหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนในด้านความรู้ คิดเป็น ทำเป็น มีคุณธรรม จริยธรรม โดยครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ เพื่อสร้างเขาให้เป็นคนดีซึ่งการปลูกฝังทั้ง ๒ สถาบันนี้ นอกจากจะอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีแล้วควรปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักใช้สติปัญญาในการ แก้ไขปัญหาด้วยเหตุผลแห่งความถูกต้องเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติ ที่ว่าสิ่งที่ตนได้ปฏิบัติ นั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ยังต้องช่วยกันสอดส่องดูแล เผื่อระวังการมั่ว สุม การติดยาเสพติด การยกพวกตีกัน ภายในชุมชนของตนอีกทางหนึ่ง

๔.๒ ด้านกระบวนการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยใช้ หลักคำสอนและแนวทาง ปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา

๔.๒.๑ ความเข้าใจถึงพฤติกรรมและสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนใน พื้นที่

พระสงฆ์ ในชุมชนเข้าใจถึงพฤติกรรมการมั่วสุมของเยาวชน การยกพวกตีกันของเยาวชน การเสพยาเสพติดของเยาวชน การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของเยาวชนในพื้นที่ว่าสาเหตุของ พฤติกรรมที่เป็นปัญหา จะเห็นได้ชัดในเรื่องระดับสติปัญญาและอารมณ์ เด็กบางคนมีพฤติกรรมไป ในทางก้าวร้าวอาจจะเนื่องมาจากขาดการอบรมเลี้ยงดูที่ดี ก็มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กมาก เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาตามใจ อาจทำอะไร ไม่เป็นต้องฟังผู้อื่นเสมอเด็กที่มาจาก ครอบครัวที่บิดามารดาอารมณ์ร้าย อาจมีพฤติกรรมไปในทำนองเดียวกันนอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นอีก เช่น การทะเลาะวิวาทกันของบิดามารดาการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันระหว่างพี่น้อง การรักลูกไม่ เท่ากันบิดามารดาขาดการดูแลเอาใจใส่ลูก เป็นต้น

๔.๒.๒. การจัดกิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัดมีความสัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนที่เกิดขึ้น

การจัดกิจกรรม เข้าค่ายปฏิบัติธรรม ในวัดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเยาวชน และครอบครัว กับผู้เกี่ยวข้องในชุมชน เรื่องพื้นที่สร้างสรรค์และพื้นที่อันตรายในชุมชน โดยการจัดกิจกรรม เพื่อละลายพฤติกรรมของเยาวชน ทำให้ เยาวชนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นปกติ และไม่อึดอัด ในมุมมองของตนเอง โดยการนำเสนอ และช่วยกันคิดหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ทั้งในส่วนของเครือข่ายชุมชน เครือข่ายครอบครัว โรงเรียน และบุคคลทั่วไปสรุปเป็นผลการสำรวจพื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่อันตรายต่อครอบครัวในชุมชนเพื่อป้องกันการมั่วสุม อันก่อให้เกิดการติดสารเสพติด ยกพวกตีกัน และปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โดยส่งเสริมให้ครอบครัวได้รับการพัฒนาในทางที่เหมาะสม

๔.๒.๓ แนวคำสอนที่นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตพื้นที่

สำหรับแนวคำสอนเรื่อง เบญจศีล และเบญจธรรม ที่นำมาสอนในการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัด ในเขตตำบลดอนมูล นำมาแก้ไขปัญหามาตรึมของเยาวชน พอสรุปได้ดังนี้

ความเมตตา กรุณา คือความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น

เน้นการสอนให้เยาวชนได้รู้จักการให้และการช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทนการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ การไม่เบียดเบียนผู้อื่นความดีในเรื่องนี้เป็นความดีขั้นพื้นฐานของความ เป็นมนุษย์ โดยพ่อแม่สามารถสอนให้ลูกมีความเมตตา กรุณาอย่างง่ายๆ เช่นการให้ลูกรู้จักเห็นอกเห็นใจคนที่ด้อยโอกาส ให้เขาได้ช่วยเหลือผู้อื่นสอนให้เด็กได้รู้จักดูแลสัตว์และต้นไม้ รักษา สภาพแวดล้อมอีกทั้งสอนไม่ให้เด็กแก่งแย่งผู้อื่นหรือรังแกสัตว์

สัมมาอาชีพะ คือการประกอบสัมมาชีพ

เน้นการสอนให้เยาวชนในพื้นที่ได้รู้จัก การประพฤติที่ตรงไปตรงมา ไม่ทุจริต ไม่หลอกลวงไม่มีต่อหน้าอย่างลับหลังวิธีการที่จะสอนให้เด็กรู้จักประกอบสัมมาอาชีพที่ดีได้นั้น พ่อแม่ต้องเป็นแบบอย่างในเรื่องนี้โดยการแสดงความซื่อสัตย์ให้ลูกเห็นเป็นตัวอย่าง ทั้งในเรื่องของ คำพูดคือไม่พูดจาโกหกปลิ้นปล้อนให้ลูกได้ยินเมื่อสัญญาหรือรับปากว่าจะทำสิ่งใดก็ตามนั้นอีก ทั้งพ่อแม่ควรมีความรักที่ซื่อสัตย์ต่อกันและกันรวมทั้งพ่อแม่ควรเป็นคนมีความซื่อสัตย์ในเรื่องทรัพย์สินเงินทอง โดยไม่ประพฤติผิดในการคดโกงขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นหรืออยากได้ของผู้อื่น มาเป็นของตน

กามสังวร คือการสำรวมในกาม

เรามักพบว่าเด็กวัยรุ่นเป็นเหยื่อของกาม หลงทาง ไม่มีคนแนะนำ พลาดไปแล้ว อับอาย และถูกต่อว่ารุนแรง ต้องหนีไปทำแท้ง ต้องหาเงินทำแท้งจากการทำผิดกฎหมาย สิ่งเหล่านี้ ถูกละเอียดและมองว่า มันเลวเอง ต้องซ้ำเติมมันซึ่งเป็นความไร้เมตตาปราณีอย่างที่สุด ที่ผู้ใหญ่ปล่อยปละละเลยเยาวชน เมื่อเยาวชนผิดพลาดก็ซ้ำเติมว่าเป็นคนเลว แล้วบีบให้เยาวชนเข้าสู่ทางตันที่ไม่มีทางออก และหลายรายต้องจบชีวิตลงอย่างน่าอนาถเพราะพลาดเรื่องกาม เน้นสอนเยาวชนด้วยการปฏิบัติ และให้เป็นไปโดยธรรมชาติไปเอง ไม่มีการบังคับ ไม่มีการพูด ไม่สอนด้วยการท่องจำ แต่ได้ความพร้อมในเรื่องกามอย่างแท้จริง ดังนั้น เราจึงต้องเข้าใจ และแยกให้ออก ไม่เป็นคนปากว่าตาขยิบ ก็ในเมื่อทุกวันนี้เรายังมีคู่นอน ยังมีลูกเต้า ยังคิดมีครอบครัว ยังมีเพศสัมพันธ์กันอยู่ โฉนเลยจึงมาตีหน้าช่อมือบริสุทธิ์ ไม่ยอมรับความจริง ทำตัวเลียนแบบพระอรหันต์ต่างๆ ที่เราก็ทำไม่ได้ และไม่จำเป็นต้องทำ พระอรหันต์นั้นท่านละกามได้ พระอนาคามีละไม่ได้แบบถาวร ละได้แค่ชั่วคราว ก็นับว่าเป็นบุคคลที่สมควรแก่การบูชาแล้ว ไยเราต้องตั้งเกณฑ์สูงว่าคนดีต้องไม่มีเพศสัมพันธ์ ไยเราไม่ยอมรับว่า การปฏิบัติธรรมถึงขั้นอนาคามีนั้นเป็นไปได้ และยังสามรถมีเพศสัมพันธ์สืบเผ่าพันธุ์มนุษย์ได้ การสืบพันธุ์นั้นไม่มีความผิด เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมดา เป็นหน้าที่ของสัตว์ที่ยอมรับภาวะเป็นพ่อแม่คน ดังนั้น เราๆ ท่านๆ ที่มีเพศสัมพันธ์กันเรื่อยๆ นี้ โฉนเลยจะละเสียจากการปฏิบัติธรรมเพื่อหวังอนาคามีผลเล่า ในเมื่ออนาคามีผลก็คือผู้ไม่กลับมาอีกแล้ว ย่อมได้บรรลุมรรคผลนิพพานในภพสวรรค์เบื้องหน้าเป็นแน่แท้ เห็นอย่างนี้แล้ว เราขอมมีลูกเต้าดำรงเผ่าพันธุ์ได้ปกติ และยังได้นิพพานบนสวรรค์ในชาติภพหน้าอีกด้วย จึงไม่ไกลเกินเอื้อมเลยที่เราจะเร่งการปฏิบัติธรรมในเพศฆราวาส โดยไม่ต้องกลั่นใจบวชพระหรือละกามเลย

สังขจะคือการพูดความจริง สังขจะ

เน้นการสอนให้เยาวชนได้รู้ความหมายของความจริง ความสัตย์จริง ที่อาศัยเหตุผลเป็นหลัก พิสูจน์ให้คนอื่นรู้เห็นตามได้ การศึกษาเกี่ยวกับนิยามความหมายของเรื่อง นับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐาน ฉะนั้น ผู้วิจัยจะมุ่งนำเสนอความเข้าใจในส่วนแห่งสังขจะตามความหมายทาง พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกพระอภิธรรมปิฎก ตามทัศนะของปัจเจกบุคคล และความหมายทางพจนานุกรมตามทัศนะของนักปรัชญา ให้เยาวชนได้ มีความประพุดติเสมอกันและเป็นแนวเดียวกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขในหมู่คณะการสอนตรงไปตรงมา หรือ การกล้าพูดความจริงอย่างเปิดเผยนั่นเอง

สติสัมปชัญญะ คือความระลึกได้และความรู้ตัว

เน้นสอนให้เยาวชนรู้จักการมีสติกำกับตัวอยู่เสมอไม่ว่าจะคิด จะพูด จะทำสิ่งใดๆ ไม่ยอมถลาลงไปในทางที่เสื่อมและไม่ยอมพลาดโอกาสในการทำความดีตระหนักดีถึงสิ่งที่จะต้องทำถึงกรรมที่ต้องเว้นใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่ไม่ปล่อยปละละเลยกระทำอย่างจริงจังและดำเนินรุดหน้า

ตลอดเวลาความไม่ประมาทเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งกล่าวได้ว่าคำสอนในพุทธศาสนาทั้งหมดเมื่อสรุปแล้วก็คือสอนให้เราไม่ประมาท

๔.๒.๔. ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของเยาวชนในด้านต่างๆ

ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การมีว่สุ่มของเด็ก ภายในชุมชนภายหลังจาก การเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน เห็นได้จากเยาวชน พวกเขาเที่ยวร้าน เช่นเวลาเรียนไม่ตั้งใจเรียนแต่อยากสอบได้งานการไม่ทำไม่ทำประโยชน์แก่ใครเริ่มสนใจในการเรียนมากขึ้น หันมาเล่นกีฬาใน สนามกีฬาประจำหมู่บ้าน มากกว่าที่จะมาจับกลุ่มกันตามสถานที่ต่างๆ

ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การยกพวกตีกันภายหลังจากการเข้าร่วม กิจกรรมของเยาวชน ที่กล่าวอ้างมานั้นน่าจะเป็นมูลเหตุหนึ่งแห่งพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นแต่อย่างไรก็ตามในความมืดยังมีสิ่งที่เราองไม่เห็นอีกมากมายที่มองเห็นอยู่ก็ใช้ว่า ภาพที่สะท้อนชวน ให้คิดไปว่าสิ่งที่เด็กขาดหายไปความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัวพ่อแม่ผู้ปกครองขาดการอบรม สั่งสอน ห่างเหินลูกเกินไป

ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเสพยาเสพติด ภายหลังจากการเข้าร่วม กิจกรรมของเยาวชน ส่วนใหญ่สาเหตุมาจากความไม่สม่ำเสมอในการกวดขันพฤติกรรมและการ ลงโทษ การเข้มงวดมากเกินไป การลงโทษที่รุนแรงเกินไปและขาดการแจ้งเหตุผล ทำให้บุตรคิด ว่าบิดามารดาไม่รัก รู้สึกสับสน ความแตกแยกของครอบครัว บิดามารดาทะเลาะกัน หรือแยกกัน อยู่ หย่าร้าง บิดาหรือมารดา เสียชีวิต ทำให้เกิดความวุ่นวาย และหันไปเสพยาบ้าแทน การขาด สัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวการขาดความรักความอบอุ่น ขาดความเข้าใจกัน บิดามารดาเมาสุรา หรือเล่นการพนัน จะทำให้เกิดความเครียด ขาดผู้ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาในการแก้ปัญหา จึง หันไปเสพยาเสพติด

ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ภายในการชุมชน ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน ทำให้เยาวชนได้รู้จัก พรหมจรรย์ คดียิ่งขึ้น การครอง ตนเป็นโสดแล้วจัดการอารมณ์เพศด้วยตนเอง รู้จักการมีครอบครัวอย่างถูกต้องตามประเพณี

๔.๒.๕ ตัวชี้วัดถึงความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

สิ่งที่เป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จ ของหลักเบญจศีล หลักเบญจธรรม ในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัด ของท่าน ว่าสามารถใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนได้จริง

เยาวชนที่มีปัญหาการมั่วสุม เริ่มการงดจากอบายมุข การเว้นจากการคบคนชั่ว เป็นมิตร แล้วพยายามเลือกคบแต่เพื่อนที่ดี เพราะเพื่อนนั้นนับว่าเป็นสิ่งแวดล้อมใกล้ชิดตัวที่อิทธิพล และมีความสำคัญมาก คนที่ได้ดีมีความสำเร็จในชีวิตได้นั้นก็เพราะมีเพื่อนดี

เยาวชนที่มีปัญหาด้านยาเสพติด เห็นได้จากแหล่งจำหน่ายยาเสพติดภายในชุมชนลดน้อยลง ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัคร ช่วยกันสอดส่องดูแล เยาวชนรู้จักการนำเอาธรรมะไปเป็นหลักในการทำงาน เมื่อเห็นว่าสิ่งแวดล้อมใดที่ขัดกับหลักศีลธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงาม ก็จัดการให้เป็นไปในทางดีเสีย

เยาวชนที่มีปัญหาการยกพวกตีกันเยาวชนมีความรักความเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักอดทนในการเผชิญต่อความยุ่งยากอันจะพึงมีขึ้นไม่มีปัญหาในเรื่องสถานที่อยู่หรือบ้านพัก

เยาวชนที่มีปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร เริ่มรู้จักสภาพสังคมที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสื่อ ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ ทีวีโอ ละคร เพลง การโฆษณา มีการเผยแพร่ข้อมูลการระมัดระวังยิ่งขึ้น หากไม่รู้จักยับยั้งชั่งใจตน กามตัณหาก็กเพิ่มทวีคูณยิ่งขึ้นไปอีก

เยาวชนที่มีปัญหาด้านศีลธรรมเสื่อมเห็นได้จากการพยายามหัดการรังเกียจความชั่วช้าต่าง ๆ และประทับใจในความนิยมนิยมชอบในคุณงามความดีทั้งในที่ลับและที่แจ้ง อาจจะโดยวิธีพิจารณาให้เห็นว่า ความชั่วเป็นตัวสกปรกเป็นของเสียของ همینสาว ไม่มีใครชอบพิจารณาถึงเหตุผลในเรื่องเอาใจเขามาใส่ใจเรา เทียบเคียงกันและกัน คนที่จะเห็นออกเห็นใจผู้อื่นได้นั้น มักจะรู้เทียบเคียงออกเขาออกเราเสมอ นอกจากนั้นเยาวชนเริ่มให้ความสนใจในเรื่องของการรักษาศีล ๕ ซึ่งในศีล ๕ นั้น มีข้อที่ ๑ ที่ให้มีเจตนางดเว้นจากประพฤติดิฉันในทางกามข้อที่ว่าด้วยเบญจศีลเบญจธรรม เมื่องดเว้นจากการประพฤตินี้เป็นขั้นของศีล มีกิริยาที่ระมัดระวังไม่ประพฤติก้มมากในกาม

๔.๓ ด้านบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน

๔.๓.๑ บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนในเขตพื้นที่ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จัดอยู่ในรูปแบบ โดยจัดทำเป็นกิจกรรมในการ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว กิจกรรมอบรมให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร กิจกรรมอบรมความรู้ ในเรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง โทษทัณฑ์และความคุ้มครองทางกฎหมาย รวมทั้งสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่มีการไหว้พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การแผ่บารมี การแผ่เมตตา การวิเคราะห์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสรุปมอบหมายและติดตามภารกิจ มีการแบ่งกลุ่มนักเรียนประจำกิจกรรมแต่ละครั้ง มีระบบโครงการการบริหารกลุ่มให้ทำงานเป็นการฝึกทักษะการทำงานสร้างภาวะผู้นำ สร้างความสัมพันธ์และความรับผิดชอบแก่นักเรียนไปด้วย โดยแบ่งตามกลุ่ม มีการใช้สื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายตามเนื้อหาของกิจกรรม

๔.๓.๒ บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติในการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในเขตพื้นที่ ได้ทำการเผยแผ่หลักคำสอน การให้คำแนะนำทางด้าน การอบรมแก่เยาวชนในโอกาสต่างๆ เช่น บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การนำเยาวชนเข้าค่ายพุทธบุตรโดยจัดกิจกรรม มุ่งพัฒนาให้ผู้ที่เข้ารับการอบรม ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลกดังนี้ ๑.รักษาศาสนา กษัตริย์ ๒.ซื่อสัตย์สุจริต ๓.มีวินัย ๔. ใฝ่เรียนรู้ ๕. อยู่อย่างพอเพียง ๖.มุ่งมั่นในการทำงาน ๗.รักความเป็นไทย และ ๘.มีจิตสาธารณะ นอกจากนั้น ยังเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี อบรมสั่งสอนเยาวชน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย เสริมสร้างความรู้ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัว

๔.๓.๓ บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในเขตพื้นที่ โดยการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหา ระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน และกลุ่มเพื่อนวัยรุ่น ให้ผู้นำชุมชน ได้มีบทบาทในการช่วยกันประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ตำรวจ อาสาสมัคร ตำรวจบ้าน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และประชาชนในชุมชน ช่วยกันเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กวัยรุ่น ไม่ให้เกิดปัญหาภายในชุมชน

๔.๓.๔ ประชาชนในชุมชน มีส่วนในการสนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในเขตพื้นที่ โดยการให้ความร่วมมือกับวัดในการจัดกิจกรรมอบรมเยาวชน และให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชน อาสาสมัคร ตำรวจบ้าน ในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาในพื้นที่ พร้อมกันนั้นยังจัดเวทีระดับชุมชนเพื่อเสริมสร้างความรู้และสร้างเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัวมีครอบครัวต้นแบบไม่ใช้ความรุนแรง และเชิดชูเกียรติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี โดยมอบรางวัลให้ทุกวัน พ่อแห่งชาติ และวันแม่แห่งชาติ และยังเชิดชูเยาวชนภายในชุมชน ที่มีการแข่งขันกีฬาชนะเลิศ ยกย่องให้เยาวชนในชุมชนได้เป็นแบบอย่าง

๔.๓.๕ ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในเขตพื้นที่ ที่จัดขึ้นภายในวัดเขตตำบลดอนมูล เห็นได้จากชุมชนมีความตื่นตัวในการทำงานด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว แต่ละครอบครัวหันมาสนใจดูแลลูกมากขึ้น พร้อมยังนำบุตรหลาน เข้ามาบวชเฉลิมพระเกียรติเป็นประจำทุกปี เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบในเรื่องยาเสพติดหันมาเล่นกีฬา และเข้ามาทำงาน ช่วยเหลือกิจกรรมภายในวัดมากขึ้น เยาวชนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว คือ เกิดความรัก ความเข้าใจและความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูก มีการใช้หลักธรรม ในการดำเนินชีวิตมีภูมิคุ้มกันต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย และรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ

ผลจากการเปรียบเทียบข้อมูลการจัดสนทนากลุ่มทั้ง ๓ ชุมชน

ตารางที่ ๘ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ ชุมชน

ภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน (n = ๖๐)

ปัญหาพฤติกรรมของเด็กเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์	ชุมชน คอนมูล		ชุมชน คอนแท่น		ชุมชน ร้องแห่ย์ง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. การมีวุ่นของเด็ก	๘	๔๐.๐๐	๕	๔๕.๐๐	๘	๔๐.๐๐	๒๑	๔๑.๖๕
๒. การเสพยาเสพติด	๕	๒๕.๐๐	๖	๓๐.๐๐	๕	๒๕.๐๐	๑๖	๒๖.๖๕
๓. ขกพวกตีกัน	๔	๒๐.๐๐	๔	๒๐.๐๐	๕	๒๕.๐๐	๑๓	๒๑.๖๖
๔. การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวันอันควร	๓	๑๕.๐๐	๑	๕.๐๐	๒	๑๐.๐๐	๖	๑๐.๐๐
รวม	๒๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	๖๐	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๙ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ ชุมชน

ภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน (n = ๖๐)

สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชน	ชุมชน คอนมูล		ชุมชน คอนแท่น		ชุมชน ร้องแห่ย์ง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๑. ทางกาย	๐	๐.๐๐	๒	๑๐.๐๐	๒	๑๐.๐๐	๔	๖.๖๖
๒. ทางจิตใจ	๓	๑๕.๐๐	๓	๑๕.๐๐	๕	๒๕.๐๐	๑๑	๑๘.๓๓
๓. ทางสังคม	๑๗	๘๕.๐๐	๑๕	๗๕.๐๐	๑๓	๖๕.๐๐	๔๕	๗๕.๐๐
รวม	๒๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	๒๐	๑๐๐.๐๐	๖๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๘-๕ แสดงผลจากการเปรียบเทียบข้อมูลทั่วไปทั้ง ๓ ชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ ๔๑.๖๕ มีความคิดเห็นต่อปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในชุมชน คือ ปัญหาการมั่วสุมของเด็ก เยาวชน จำนวน ๒๕ คน รองลงมา คือ ปัญหาการเสพยาเสพติด จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖๕ ปัญหาขกพวกตีกัน จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๓๐ และสุดท้าย คือ ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวันอันควร จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๐ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชน คือ ปัญหาทางสังคมสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงดู ปัญหาของพ่อแม่ จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๕๕ รองลงมา คือ ปัญหาทางจิตใจ บุคลิกภาพ ความคิด การมองโลก การปรับตัว จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕๗ สุดท้ายซึ่งมีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย คือ ปัญหาทางกาย อาทิ เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนมีโรกระบบประสาท ได้รับสารพิษ สารเคมี และอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๖๗ โดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันทั้ง ๓ ชุมชน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยผู้วิจัยต้องการศึกษา รูปแบบและวิธีการที่พระสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมและได้จัดกิจกรรม โดยการจัดสนทนากลุ่ม เป็นการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนคอนมูล ประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ จำนวน ๒๐ รูป/คน ๒. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนคอนแท่น ประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ จำนวน ๒๐ รูป/คน ๓. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนร้องแห่ ประกอบด้วยพระสงฆ์ เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ จำนวน ๒๐ รูป/คน ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Deep Interview) เพื่อทำการรวบรวมข้อมูลจากเจ้าอาวาสวัดทุกวัดในเขตตำบลคอนมูล และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยใช้หลักคำสอนและแนวทางทางพระพุทธศาสนา และบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ นำมาสังเคราะห์ความคิดเห็นจากการจัดกลุ่มสนทนาเพื่อหารูปแบบและวิธีการ ที่พระสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

๑. จากการศึกษารoles บทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ในด้านปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ โดยภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน คือชุมชนคอนมูล ชุมชนร้องแห่ และชุมชนคอนแท่น พบว่าการมีส่วนร่วมของเด็ก ภายในชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่พฤติกรรมการเสพยาเสพติด การยกพวกตีกัน การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการขาดคุณธรรมจริยธรรม ตามลำดับ โดยสาเหตุหลักมาจากทางด้านสังคม การเลี้ยงดูของครอบครัว ปัญหาของบิดามารดา ซึ่งเป็นตัวอย่างของสังคม เกิดการลอกเลียนแบบ นำไปสู่

ความก้าวร้าว กิดตามเพื่อน และหลงไปในทางที่ไม่ดี คิดสิ่งเสพติดเป็นต้น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีประเด็นสำคัญสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ด้านสภาพแวดล้อมทางครอบครัว

ปัญหาสภาพแวดล้อมทางด้านครอบครัว ในภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชนนั้น พบว่า เยาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการแนะนำ อบรมสั่งสอนที่ดี มักก่อให้เกิดการมั่วสุมภายในชุมชน ซึ่งหลังจากนั้นจะนำไปสู่การติดยาเสพติด และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ซึ่งบางครั้งเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถตามบุตรได้ทัน เช่นการเล่นอินเทอร์เน็ต มี facebook ความก้าวร้าวส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอารมณ์ร้าย อาจมีพฤติกรรมไปในทำนองเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นอีก เช่น การทะเลาะวิวาทกันของบิดามารดา การแข่งขันชิงดีชิงเด่นกันระหว่างพี่น้อง การรักลูกไม่เท่ากัน บิดามารดาขาดการดูแลเอาใจใส่ลูก เป็นต้น เยาวชนจึงหาทางออกไปในทางอื่น ชุมชนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางด้านครอบครัว โดยการที่บิดามารดาได้มีกิจกรรมภายในครอบครัวมากขึ้น เช่นจัดเวลาว่างให้ตรงกับบุตร มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นรับประทานอาหารเช้า พักผ่อน ดูหนัง ร่วมกันมากขึ้น พร้อมทั้งชี้แนะ อบรมสั่งสอน ให้เยาวชนได้รู้สิ่งไหนดีไม่ดี

สภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดลอม

ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดลอม พบว่าสภาพทางสังคมและสิ่งแวดลอม ในภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชน พบว่า สภาพแวดล้อมในทุกๆชุมชน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กมาก เป็นที่น่าสังเกตว่า สังคมในชุมชนส่วนใหญ่ที่มีสิ่งยั่วยุ่มาก การดำรงชีพต้องอาศัยเงินเป็นสำคัญ ทุกคนก็ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด ทำให้เยาวชนประพฤติดิได้ง่าย ปัจจุบันเยาวชนจำนวนมาก เข้าไปเรียนและทำงานในเมือง อาจปรับตัวกับสิ่งแวดลอมใหม่ไม่ได้ทำให้เกิดปัญหาตามมา เด็กที่อาศัยในสภาพแวดล้อมไม่ดี เช่น ชุมชนแออัด เพื่อนบ้านเกร ค่าของผิดกฎหมาย อาจถูกชักจูงให้ทำผิดได้ง่าย ซึ่งชุมชนมีบทบาทในการสอดส่องดูแล มีเจ้าหน้าที่ตำรวจบ้าน ช่วยกันแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดลอมของชุมชน

สภาพแวดล้อมทางความต้องการของบุคคลด้านปัจจัย ๔ และความต้องการทางเพศ

ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางความต้องการของบุคคลด้านปัจจัย ๔ และความต้องการทางเพศ ในภาพรวมทั้ง ๓ ชุมชนนั้น มักเกิดช่องว่างระหว่างความเจริญทางด้านวัตถุ ความเจริญทางด้านจิตใจ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่กระทบกระเทือนต่อชีวิต ความ

เป็นอยู่ของเยาวชน เช่น ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ปัญหาคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งเห็นได้จากปัญหาความยากจน ปัญหาการขาดแคลนปัจจัยสี่ ความไม่สมดุลในการกระจายรายได้ เป็นต้น การเบี่ยงเบนพฤติกรรมทางเพศ ส่งผลถึงปัญหาระดับสังคมได้ คือ เอดส์ ก่อให้เกิดปัญหาภายในชุมชนตามมาอย่างมากมาย นอกจากนั้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ ทำให้เยาวชนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการทำงาน เกิดการเลียนแบบการพัฒนาอย่างตะวันตก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ กิจกรรมบันเทิงยามราตรี นำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

๒. กระบวนการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยใช้หลักคำสอนและแนวทางปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา พบว่า การจัดกิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัดคอนมูล และวัดร่องแห่่ง มีความสัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนที่เกิดขึ้น โดยการจัดกิจกรรม เพื่อละลายพฤติกรรมของเยาวชน ทำให้ เยาวชนในชุมชนรู้สึกว่าการปลอดภัย และไม่ปลอดภัย ในมุมมองของตนเอง ส่วนวัดคอนแห่่งยังไม่มีการจัดกิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรมภายในวัด เพียงแต่จัดอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในโรงเรียนประจำชุมชนเท่านั้น สำหรับแนวคำสอนที่นำมาสอนเยาวชน ในการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัด ในเขตตำบลคอนมูล นำมาแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของเยาวชน โดยภาพรวม ทั้ง ๓ ชุมชนคือนำ หลักความเมตตา กรุณา หลักสัมมาอาชีวะ หลักกามสังวร หลักสังขะ และหลักสติสัมปชัญญะ มาใช้ร่วมกับศีล ๕ ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนด้านต่างๆ พบว่า เยาวชนที่มีปัญหาการมั่วสุม เริ่มการงดจากอบายมุข การเว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตร แล้วพยายามเลือกคบแต่เพื่อนที่ดี เยาวชนที่มีปัญหาด้านยาเสพติด เห็นได้จากแหล่งจำหน่ายยาเสพติดภายในชุมชนลดน้อยลง ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัคร ช่วยกันสอดส่องดูแล เยาวชนรู้จักการนำเอาธรรมะไปเป็นหลักในการทำงาน เยาวชนที่มีปัญหาการยกพวกตีกัน เยาวชนมีความรักความเข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักอดทนในการเผชิญต่อความยุ่งยากอันจะพึงมีขึ้น ไม่มีปัญหาในเรื่องสถานที่อยู่หรือบ้านพัก เยาวชนที่มีปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร เริ่มรู้จักสภาพสังคมที่เป็นอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสื่อ ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ วีดีโอ ละคร เพลง การโฆษณา เยาวชนที่มีปัญหาด้านศีลธรรมเสื่อม เห็นได้จากการพยายามหักการรังเกียจความชั่วช้าต่างๆ และประทับใจในความนิยมชมชอบในคุณงามความดีทั้งในที่ลับและที่แจ้ง นอกจากนั้นเยาวชนเริ่มให้ความสนใจในเรื่องของการรักษาศีล ๕ ซึ่งในศีล

๕ นั้น มีข้อที่ ๓ ที่ให้มีเจตนางดเว้นจากประพฤติกิเลสในทางกาม ข้อที่ว่าด้วยเบญจศีลเบญจธรรม เมื่องดเว้นจากการประพฤติกิเลสในกามนี้เป็นขั้นของศีล มีกิริยาที่ระมัดระวังไม่ประพฤติกิเลสมากในกาม

๓. บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล ทั้ง ๓ ชุมชนนั้น โดยภาพรวม พบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมส่วนใหญ่ จัดอยู่ในรูปแบบ โดยจัดทำเป็นกิจกรรมในการ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว กิจกรรมอบรมให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีการสอนให้ พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การแผ่บารมี การแผ่เมตตา เป็นต้น นอกจากนี้ได้ทำการเผยแพร่หลักคำสอน การให้คำแนะนำทางด้าน การอบรมแก่เยาวชนใน โอกาสต่างๆ เช่น บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การนำ เยาวชนเข้าค่ายพุทธบุตรโดยจัดกิจกรรม มุ่งพัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรม ให้มีคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้บทบาทที่สำคัญของ พระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาคติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในเขตพื้นที่ทั้ง ๓ ชุมชน นั้นมีการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหา ระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน และกลุ่มเพื่อนวัยรุ่น ให้ ผู้นำชุมชน ได้มีบทบาทในการช่วยกันประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัคร ตำรวจบ้าน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และประชาชนในชุมชน ช่วยกันเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กวัยรุ่น ไม่ให้เกิดปัญหาภายในชุมชน ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ มีส่วนในการสนับสนุนการจัดกิจกรรม โดยให้ความร่วมมือกับวัดในการจัดกิจกรรมอบรมเยาวชน และให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชน อาสาสมัคร ตำรวจบ้าน ในการสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาใน และยังเชิญเยาวชนภายในชุมชน ที่มิ มีการแข่งขันกีฬาชนะเลิศ ยกย่องให้เยาวชนในชุมชนได้เป็นแบบอย่าง ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเข้า ค่ายปฏิบัติธรรม ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในเขตพื้นที่ ที่จัดขึ้นภายใน วัดเขตตำบลคอนมูล เห็นได้จากชุมชนมีความตื่นตัวในการทำงานด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของ ครอบครัว แต่ละครอบครัวหันมาสนใจดูแลลูกมากขึ้น พร้อมยังนำบุตรหลาน เข้ามาบวชเฉลิมพระ เกียรติเป็นประจำทุกปี เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบในเรื่องยาเสพติดหันมาเล่นกีฬา และเข้ามาทำงาน ช่วยเหลือกิจกรรมภายในวัดมากขึ้น เยาวชนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง สมาชิกในครอบครัว คือ เกิดความรัก ความเข้าใจและความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูก มีการใช้ หลักธรรมในการดำเนินชีวิต

๕.๒ อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ผลการศึกษา พบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนส่วนใหญ่ จัดทำเป็นกิจกรรมในการ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว กิจกรรมอบรมให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีการสอนให้ไว้พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การแผ่บารมี การแผ่เมตตา เป็นต้น นอกจากนี้ได้ทำการเผยแพร่หลักคำสอน การให้คำแนะนำทางคำ การอบรมแก่เยาวชนในโอกาสต่างๆ เช่น บรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน การนำเยาวชนเข้าค่ายพุทธบุตรโดยจัดกิจกรรม มุ่งพัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรม ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภาค ภู่ดอก^๑ ได้เสนองานวิจัย เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖ สรุปผลการศึกษาว่า...ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรมในศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖ อยู่ในระดับปานกลาง พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์มากกว่า ๑๐ ปี มีระดับบทบาทในการพัฒนาเยาวชน มากกว่า ประสบการณ์ต่ำกว่า ๕ ปี และพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ ๕-๑๐ ปี มีระดับบทบาทในการพัฒนาเยาวชน มากกว่า ประสบการณ์ต่ำกว่า ๕ ปี และสอดคล้องกับ ระพีณ ชูชื่น^๒ ได้เสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษามหาวิทยาลัย ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปผลการศึกษาว่า ด้านการสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมของนักเรียนภายในสถานศึกษา การสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรมในโรงเรียน พระสงฆ์ส่วนมากเคยเข้ามาสั่ง สอนอบรมทางด้านจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน และพระสงฆ์ให้การสั่งสอนอบรม แก่นักเรียนมากกว่าสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง วิธีการสั่งสอนอบรมของพระสงฆ์ ส่วนมากเข้ามา เป็นครูสอนจริยศึกษาประจำในโรงเรียน รองลงมาคือ เป็นวิทยากรรับอาราธนา มาแสดง ธรรมเทศนา หรือแสดงปาฐกถาธรรมในโรงเรียนตามโอกาสพิเศษ เช่น วันไหว้ครู เนื้อหาทางจริยธรรมที่พระสงฆ์ตั้ง

^๑ โสภาค ภู่ดอก, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖ ”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑)

^๒ ระพีณ ชูชื่น, “การศึกษามหาวิทยาลัยในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓)

สอนอบรมในโรงเรียนที่ตรงกับคุณธรรม ๓๐ ประการ คือ เรื่องความเมตตา กรุณา มากที่สุด รองลงมา มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ เสียสละ การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา พระสงฆ์ส่วนมากเคย มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ร่วมกับโรงเรียน กิจกรรมในวัน สำคัญทางศาสนาที่พระสงฆ์เข้าร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมในวันวิสาขบูชา รองลงมาคือ วันอาสาฬหบูชา พระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ร่วมกับโรงเรียน โดย เป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่คณะครู-อาจารย์ และผู้จัดมากที่สุด... วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม พระสงฆ์ส่วนมาก จะให้คำแนะนำปรึกษาแก่คณะ ครู-อาจารย์ผู้จัด ด้านการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาจริยศึกษาในโรงเรียน การให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านจริยศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากเคยให้คำแนะนำ ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางด้านจริยศึกษาแก่นักเรียน โดยพระสงฆ์จะให้คำแนะนำปรึกษา แก่นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาทางด้านจริยศึกษาที่ตรงกับคุณธรรม ๓๐ ประการ ในเรื่องความ กตัญญูกตเวทีมากที่สุด รองลงมาคือ ความเมตตา กรุณา อุเบกขา การให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาทั่วไป

พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนด้านต่างๆ ภายหลังจากเข้ารับการอบรม พบว่าเยาวชนที่มีปัญหาการมีว่สุม เริ่มการงดจากอบายมุข การเว้นจากการคบคนชั่วเป็นมิตร แล้ว พยายามเลิกคบแต่เพื่อนที่ดี เยาวชนที่มีปัญหาด้านยาเสพติด เห็นได้จากแหล่งจำหน่ายยาเสพติด ภายในชุมชนลดน้อยลง ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัคร ช่วยกันสอดส่องดูแล เยาวชนรู้จัก การนำเอาธรรมะไปเป็นหลักในการทำงาน เยาวชนที่มีปัญหาการยกพวกตีกัน เยาวชนมีความรักความ เข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักอดทนในการเผชิญต่อความยุ่งยากอันจะพึงมีขึ้น ไม่มีปัญหาในเรื่องสถานที่อยู่ หรือบ้านพัก เยาวชนที่มีปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร เริ่มรู้จักสภาพสังคมที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสื่อ ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ ทีวีโอ ละคร เพลง การโฆษณา เยาวชนที่มีปัญหา ด้านศีลธรรมเสื่อม เห็นได้จากการพยายามหักการรังเกียจความชั่วช้าต่าง ๆ และประทับใจในความ นิยมชมชอบในคุณงามความดีทั้งในที่ลับและที่แจ้ง นอกจากนั้นเยาวชนเริ่มให้ความสนใจในเรื่องของ การรักษาศีล ๕ ซึ่งในศีล ๕ นั้น มีข้อที่ ๓ ที่ให้มีเจตนางดเว้นจากประพฤติดิในทางกาม ข้อที่ว่า ด้วยเบญจศีลเบญจธรรม เมื่องดเว้นจากการประพฤดิในกามนี้เป็นขั้นของศีล มีกิริยาที่ระมัดระวังไม่ ประพฤติผิดมากในกาม สอดคล้องกับ รัตนากรณ์ ชาญไวยวิทย์^๓ ได้เสนองานวิจัย เรื่องการวิเคราะห์ ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพุทธนิศึกษา สรุปผลการศึกษาว่า พบว่า นักเรียนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมหลักตามวัตถุประสงค์ของแต่ละ โครงการงานและคุณธรรมแฝงอื่นๆ การได้ทำความดี

^๓ รัตนากรณ์ ชาญไวยวิทย์, “การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพุทธนิศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐)

เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การตระหนักถึงปัญหาและพัฒนาสังคม การพัฒนาศักยภาพของตนเอง พัฒนาระบวนการคิด พัฒนาทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เรียนรู้กระบวนการทำโครงการคุณธรรม ค้นพบกัลยาณมิตรและเรียนรู้มิตรภาพระหว่างเพื่อน เกิดความสุขและความภูมิใจจากการทำโครงการคุณธรรมและฝึกทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนได้เรียนรู้แบบอย่างที่ดีจากครู และสอดคล้องกับ นรา ตรีธัญญา^๔ ได้เสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ สรุปผลการศึกษาว่า ๑. การนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนในระดับมากมีจำนวนมากที่สุดร้อยละ ๕๗.๘๐ รองลงมาคือการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันในระดับปานกลางร้อยละ ๔๒.๒๐ ๒. นักเรียนหญิงและนักเรียนชายนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยนักเรียนหญิงมีระดับการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้มากกว่านักเรียนชาย ๓. นักเรียนในโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันไม่แตกต่างกัน

ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในเขตพื้นที่ ที่จัดขึ้นภายในวัดเขตตำบลดอนมูล เห็นได้จากชุมชนมีความตื่นตัวในการทำงานด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว แต่ละครอบครัวหันมาสนใจดูแลลูกมากขึ้น พร้อมยังนำบุตรหลาน เข้ามาบวชเฉลิมพระเกียรติเป็นประจำทุกปี เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบในเรื่องยาเสพติดหันมาเล่นกีฬา และเข้ามาทำงานช่วยเหลือกิจกรรมภายในวัดมากขึ้น เยาวชนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว คือ เกิดความรัก ความเข้าใจและความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูก มีการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ สมณฤมล เพ็ชรมณี^๕ ได้เสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทของบ้าน วัด และโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา สรุปผลการศึกษาว่า ระดับ

^๔ นรา ตรีธัญญา, “การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑)

^๕ สมณฤมล เพ็ชรมณี, “บทบาทของบ้าน วัด และโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑)

การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของบ้าน ด้านการสนับสนุนการศึกษา มีการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการประพฤติเป็นแบบอย่าง ด้านการอบรมสั่งสอน และด้านการให้กำลังใจ มีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ...ระดับการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาของวัด ด้านการสนับสนุนการศึกษา ด้านการประพฤติเป็นแบบอย่าง ด้านการอบรมสั่งสอน และด้านการให้กำลังใจ มีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ระพีณ ชูชื่น^๖ ได้เสนองานวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายใน สถานศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากมีส่วนร่วมในกิจกรรม กิจกรรมที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมใน การจัดมากที่สุดคือ รายการตอบปัญหาทางจริยธรรมในโอกาสพิเศษของโรงเรียน รองลงมาคือ โครงการอบรม ศิษย์ธรรมนักเรียนภาคฤดูร้อน บทบาทของพระสงฆ์ในการจัด กิจกรรมพระสงฆ์ส่วนมากให้ความร่วมมือกับคณะครู-อาจารย์ผู้จัด และรองลงมาคือ ให้ คำแนะนำแก่คณะครู-อาจารย์ผู้จัด การสนับสนุนกิจกรรมทางจริยธรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายนอก สถานศึกษา พระสงฆ์ส่วนมากเคยจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนนอกสถาน ศึกษา กิจกรรมที่พระสงฆ์จัดขึ้นเป็นส่วนมากคือ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

^๖ ระพีณ ชูชื่น, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓)

๕.๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผลจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบล
คอนมุด อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ชี้แนะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๑. สถาบันสงฆ์ ควรทำการศึกษาถึงคุณลักษณะของพระสงฆ์ที่เหมาะสมต่อการปรับเปลี่ยน
พฤติกรรมของเยาวชน

๒. ควรศึกษาการให้ความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และ โรงเรียน ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่
ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในเขตพื้นที่

เนื่องจากสภาพปัจจุบันสังคมมีปัญหาต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมมากมายเป็นเหตุให้สังคม
โดยทั่วไปต่างเรียกร้องให้สถาบันศาสนา คือ พระสงฆ์ กลับมาทำหน้าที่ในด้านการศึกษาด้านการให้
คำแนะนำด้านจริยธรรม การเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พระสงฆ์ส่วนมากมีความคิดเห็น
ว่า ควร จัดกิจกรรม ประจำปีหรือมีการประชาสัมพันธ์ จัดประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ชักชวนบุคคล ต่าง ๆ
ให้เข้าร่วมกิจกรรม และควรเปิดโอกาสให้พระเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ให้มากขึ้น
โดยเฉพาะในส่วนของการพัฒนาจริยธรรม ประกอบกับปัจจุบันพระสงฆ์ส่วนใหญ่มี ความต้องการ
กลับมาทำหน้าที่อย่างจริงจัง จึงสมควรที่สถาบันทางการศึกษา คือ โรงเรียน จะให้การสนับสนุนให้
พระสงฆ์ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน จริยศึกษาในโรงเรียนอย่างจริงจังและมี
ระบบระเบียบมากขึ้น โรงเรียนในส่วนของผู้บริหารควรให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนอย่างจริงจัง จึง มิใช่มองว่าเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว ควรจะเปิดโอกาสให้นักเรียน
ได้ ได้รับความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมอย่างกว้างขวางทั้งทางตรงและทาง อ้อม
พร้อมทั้งให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียน ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางจริยธรรมด้วย
ครูผู้สอนจริยศึกษาควรเปิดใจให้กว้าง ยอมรับในความสามารถของพระสงฆ์ใน ปัจจุบันว่ามีความรู้
ความสามารถเพียงพอที่จะให้การสั่งสอนอบรมและให้คำแนะนำต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมแก่คณะครู
และนักเรียนได้ พระสงฆ์ควรปรับปรุงบทบาทของตน ในเรื่องของการเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้าน
จริยธรรม ให้สมาชิกในสังคมเกิดการยอมรับและเลื่อมใส ซึ่งจะทำการสั่งสอนอบรม ของพระสงฆ์มี
ประสิทธิภาพและประสพผลสำเร็จยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕ .

ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

เฉลิมพล ดันสกุล, **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม**, กรุงเทพมหานคร : สามัญนิติบุคคลสหประชาพานิชย์, ๒๕๔๑.

ชัยพร วิชชาวุธ และธีระพร อูวรรณ โณ, **แนวคิดและพัฒนาการใหม่ในการปลูกฝังจริยธรรม**, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ชูดา จิตพิทักษ์, **พฤติกรรมศาสตร์เบื้องต้น**, กรุงเทพมหานคร : สารมวลชน, ๒๕๒๕.

คูจเดือน พันธุมนาวิน, **การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ**, รายงานทุนอุดหนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ องค์การมหาชน, ๒๕๕๐.

ธีราพร กุลนันทน์, **การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย**, นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๒.

โยธิน ศันสนยุทธ และคณะ, **จิตวิทยา**, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๓.

ประภาศรี สีหอำไพ, **พื้นฐานทางการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พัชรี ผลโยธิน, **แนวคิดในการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในประมวลสาระชุดวิชาการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย**, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๓.

พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์, **จิตวิทยาสำหรับครู**, แพร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
พวงเพชร วัชรอยู่และสุปราณี สนธิรัตน์, **จิตวิทยาทั่วไป**, กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์,
๒๕๓๗.

ผดุงพรรณราย ทรพะประภา, **จิตวิทยาอุตสาหกรรม**, กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์,
๒๕๒๕.

วสิน อินทสระ, **พุทธจริยศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ทองกาว, ๒๕๔๑.

วิรุทธ วิเชียรโชติ และนวลเพ็ญ วิเชียรโชติ, **ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร :
. กราฟฟิคอาร์ต, ๒๕๒๖.

ศรีเรือน แก้วกังวาน, **จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

สุชา จันทรเอม, **จิตวิทยาทั่วไป**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๖.

_____. **จิตวิทยาพัฒนาการ**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๒.

สุรางค์ โค้วตระกูล, **จิตวิทยาการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๔๑.

เสนาะ ดิยาวี, **หลักการบริหาร**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, **ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

(๒) วิทยานิพนธ์ / บทความ :

เกสินี วงศ์พนัสสัก, **สถิติวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา**
ตอนปลาย จังหวัดลำพูน, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

เกื้อกุล เพ็ชรสันทัต, **ปัจจัยสถานกามณ์และจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ**
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๕.

ดวงจันทร์ อันอาจ, ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจภายในตนลักษณะมุ่งอนาคตและ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในอำเภอน้ำพอง จังหวัด
ขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๔๓.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก, จริยธรรมของเยาวชนไทย, รายงานการวิจัย
ฉบับที่ ๒๑, สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร,
๒๕๒๐.

ดวงเดือน มุลกลาง, การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของผู้ปกครองโรงเรียนบ้าน บวกอำเภอฉะเชิงเทรา
ลำพูน, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๔๖.

ทัศนีย์ ดวงดี, ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน
โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

นราตรี รัชญา, “การศึกษาการนำหลักธรรมวิชาพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่
สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัด
ชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๔๓.

บุญญาภา แจ่มสี, การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อความผูกพันใกล้ชิด การเห็น
คุณค่าในตนเอง และการยอมรับตนเองของนักศึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและไม่เสี่ยงของ
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครใต้, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

ประสิทธิ์ นवलศรี, แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
ของนักเรียนโรงเรียนหัวหินวิทยาคม, สารนิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗.

- พระชัชชาติ คงสีดา, ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูสัมพันธ์สภาพในครอบครัวความใกล้ชิดทางศาสนากับการใช้เหตุผลทางจริยธรรมของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีการเรียนทางไกลในจังหวัดราชบุรี, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔.**
- พรมนต์ โอบอ้อม, ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการอบรม ปลูกฝังอย่างเหมาะสมจากบิดามารดาของนักเรียนวัยรุ่น, **รายงานการวิจัย, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘.**
- ยิ่งยศ นิภาวงษ์, ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความฉลาดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดเชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.**
- ระพีณ ชูชื่น, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.**
- รัตนา ทองล้วน, ความเชื่อสัจธรรมกับเจตคติแบบเชื่ออำนาจภายในตน – ภายนอกนอกตนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เขตเทศบาลเมืองมหาสารคาม, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.**
- รัตนภรณ์ ชาญไวยวิทย์, “การวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการคุณธรรม : การวิจัยพหุกรณีศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.**
- รุ่งอรุณ ป็องกัน, ความสัมพันธ์ระหว่างความภาคภูมิใจในตน การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการได้รับการอบรมเลี้ยงดูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดขอนแก่น, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔.**
- รุ่งสวรรค์ วรรณสุทธิ, ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางจิตสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักเรียนสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตปทุมธานี, **วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตร มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.**

วัฒนา อติโชติ, การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุนทางสังคมการบรรลุงานตามขั้นพัฒนาการ และพฤติกรรมพลเมืองดีของวัยรุ่นในภาคกลาง, **วิทยานิพนธ์**

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

วิธี แจ่มระทึก, ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารหยาสต์ฟู้ดของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร, **ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๑.**

วิริยาภรณ์ เจริญชีพ, “พฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ สังกัดสำนักงานประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๕.**

ศักดิ์ชัย มโนวงศ์, พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.**

ศิริรัตน์ โสวัณณะ, สภาพครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กได้รับจากพ่อแม่ผู้ปกครองกับพฤติกรรมของเยาวชนไทย : ศึกษากรณีของเยาวชนคนเก่ง ดี มีสุขและเยาวชนที่ติดยาเสพติด, **รายงานการวิจัย, พิษณุโลก : สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา ๗, ๒๕๔๕.**

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, ปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่บ้านและโรงเรียนตามวิถีไทยที่ส่งผลต่อความพร้อมทางการเรียนของเด็กปฐมวัยในชนบท, **รายงานการวิจัย, คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑.**

สุจิตรา ปันดี, การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนธีรกาณฑ์บ้านโอง จังหวัดลำพูน, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.**

สุดา สงเดช, การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู โครงสร้างครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.**

- สุราสินี ทองลิม, จิตลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับผิดชอบบุตรในวัยเรียนของผู้ปกครอง, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘.**
- สุนีย์ ชีรวีรุฬห์, การศึกษากรณีที่นักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวในเขตกรุงเทพมหานคร, **รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.**
- สมเชาว์ ศรีศักดิ์, พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.**
- สมนฤมล เพ็ชรมณี, “ บทบาทของบ้าน วัด และโรงเรียนในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๓.**
- โสภาค ภู่ดอก, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑.**
- อัญมณี สมตัว, การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมสั่งสอนลูกเรื่องทางเพศและการคบเพื่อนต่างเพศ : ศึกษาเฉพาะครอบครัวของนักเรียนหญิงในโรงเรียนบางละมุง จังหวัดชลบุรี, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๔.**
- อินทิรา รุมาศ, การใช้กิจกรรมเล่านิทานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ ๓, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕)**
- อำพร อัสวโรจนกุลชัย, ลักษณะทางจิตและสถานการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมบริหารงานอย่างมีจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๖.**

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

โกวิท ประวาลพุกษ์ และ ภัญฉิลา กุสกุณ, เอกสารสอนชุดวิชาจริยศึกษา หน่วยที่ ๑-๘,
พิมพ์ครั้งที่ ๘, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.

คุณยา จิตตะยโสธร, การบริหารตนเอง, เอกสารประกอบการสอน, คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัย
หอการค้าไทย, ม.ป.ป.

ถาวร रामโยธิน, แบบวัดจริยธรรมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือ,
เชียงใหม่ : โรงพยาบาลสวนปรุง กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๔,
(อัดสำเนา).

พัชรวิวัลย์ กำเนิดเพ็ชร์, เอกสารประกอบการสอนการปรับพฤติกรรม, กรุงเทพมหานคร : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕. (อัดสำเนา).

วินัย เพชรช่วย และคณะ, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สวนสุนันทา, ๒๕๔๓. (อัดสำเนา).

วุฒิพล สกตเกียรติ, การเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้เรียนผู้ใหญ่, เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชา
ER 644, คณะศึกษาศาสตร์, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.

พัชรี ผลโยธิน, แนวคิดในการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ในประมวลสาระชุดวิชาการ
จัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๘.

สุรพงษ์ ชูเดช, จิตวิทยาทั่วไป, เอกสารประกอบการสอน วิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, ๒๕๔๔.

อารี พันธุ์มณี, การจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยด้านความคิดสร้างสรรค์ : ประมวลสาระ
วิชาชุดการวัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย, นนทบุรี : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๕.

(๔) อินเทอร์เน็ต :

ครูบ้านนอก, ทฤษฎีจิตสังคมของอริคสัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.kroobannok.com/> 105,
[๒๕ ก.พ. ๕๕].

ครูบ้านนอก, พฤติกรรมมนุษย์ **Human Behavior**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.kroobannok.com/2172>, [๒๐ พ.ย. ๕๓].

นางลักษณ์ ไหว้พรหม, จิตวิทยาทั่วไป : **E-learning** , (คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลธัญบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://203.158.253.5/wbi/Education//unit1201.htm>
[๒๐ ก.พ. ๕๕].

Novabizz, พฤติกรรมมนุษย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior>,
[๑๐ ม.ค.๕๔].

NovaBizz, พฤติกรรมมนุษย์ กับการพัฒนาคน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http://www.novabizz.com /
NovaAce/Behavior/html](http://www.novabizz.com/NovaAce/Behavior/html), [๒๐ ก.พ. ๕๔].

ภาคผนวก

ประเด็นคำถามการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group)
ในหัวข้องานวิจัย เรื่องการศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
ของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

คำชี้แจง

ประเด็นคำถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่องการศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยใช้วิธีการจัดสนทนากลุ่มของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน ครู เจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น เพื่อให้สามารถแสดงความคิดเห็นที่ได้ตรงประเด็นกับเนื้อหาของงานวิจัย และเพื่อนำเสนอรูปแบบการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยพระสงฆ์และการเลือกใช้กิจกรรมทางศาสนา

ขอให้ท่านได้โปรดแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง ซึ่งข้อมูลทุกเรื่องที่ท่านนำเสนอจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเยาวชนของชาติ และพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ต้องการศึกษารูปแบบและวิธีการ ที่พระสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ นำมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน

ประเด็นคำถามแบ่งเป็น ๒ ส่วน

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเยาวชน กระบวนการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้หลักคำสอนและแนวทางทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล

๑ ด้านปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์

๒ ด้านกระบวนการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยใช้

หลักคำสอนและแนวทางทางพระพุทธศาสนา

๓ ด้านบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชน

ส่วนที่ ๒ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ด้านปัญหาพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์

๑. ประเภทและสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

๑.๑. ประเภทของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่

การมั่วสุมของเด็ก การยกพวกตีกัน การเสพยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ให้เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด และแสดงเหตุผล

๑.๒. สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่

- ทางกาย โรคระบบประสาท สารพิษ สารเคมี สิ่งเสพติด
- จิตใจ บุคลิกภาพ ความคิด การมองโลก การปรับตัว
- สังคม การเลี้ยงดู ปัญหาของพ่อแม่ ตัวอย่างของสังคม

ให้เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด และแสดงเหตุผล

๒. สภาพแวดล้อมของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

สภาพแวดล้อมทางครอบครัว

- ชุมชนมีความเข้าใจถึงปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางด้านครอบครัวอย่างไร
- ชุมชนมีความเข้าใจถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางด้านครอบครัวอย่างไร
- ชุมชนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางด้านครอบครัวอย่างไร
- อื่นๆ (โปรดระบุ)

สภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

- ชุมชนมีความเข้าใจถึงปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างไร
- ชุมชนมีความเข้าใจถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างไร
- ชุมชนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างไร

สภาพแวดล้อมทางความต้องการของบุคคลด้านปัจจัย ๔ และความต้องการทางเพศ

- ชุมชนมีความเข้าใจถึงปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางความต้องการของบุคคลด้านปัจจัย ๔ และความต้องการทางเพศอย่างไร
- ชุมชนมีความเข้าใจถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางความต้องการของบุคคลด้านปัจจัย ๔ และความต้องการทางเพศอย่างไร
- ชุมชนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในสภาพแวดล้อมทางความต้องการของบุคคลด้านปัจจัย ๔ และความต้องการทางเพศอย่างไร

๓. บทบาทของ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน ครู และเจ้าหน้าที่ตำรวจในการร่วมกันแก้ไขพฤติกรรมของเยาวชนที่เกิดขึ้นในชุมชน

- พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างไร
- ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ที่เกิดขึ้นในชุมชน

อย่างไร

- เยาวชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างไร
- ครูมีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างไร
- เจ้าหน้าที่ตำรวจมีส่วนร่วมในการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ที่เกิดขึ้นในชุมชน

อย่างไร

ด้านกระบวนการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนโดยใช้ หลักคำสอนและแนวทางปฏิบัติในทาง
พระพุทธศาสนา

๑. ความเข้าใจถึงพฤติกรรมและสาเหตุที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในพื้นที่

๑.๑. ความเข้าใจถึงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในพื้นที่

- พระสงฆ์ เข้าใจถึงพฤติกรรมการมั่วสุมของเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างไร
- พระสงฆ์ เข้าใจถึงพฤติกรรมการยกพวกตีกันของเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างไร
- พระสงฆ์ เข้าใจถึงพฤติกรรมการเสพยาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างไร
- พระสงฆ์ เข้าใจถึงพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างไร
- อื่นๆ (โปรดระบุ)

๑.๒. ความเข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในพื้นที่

- พระสงฆ์ เข้าใจถึงสาเหตุพฤติกรรมการมั่วสุมของเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างไร
- พระสงฆ์ เข้าใจถึงสาเหตุพฤติกรรมการยกพวกตีกันของเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างไร
- พระสงฆ์ เข้าใจถึงสาเหตุพฤติกรรมการเสพยาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างไร
- พระสงฆ์ เข้าใจถึงสาเหตุพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรของเยาวชนในพื้นที่เป็นอย่างไร
- อื่นๆ (โปรดระบุ)

๒. การจัดกิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัด ของท่าน มีความสัมพันธ์กับการแก้ไข
ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนที่เกิดขึ้นอย่างไร

๓. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

๓.๑. แนวคำสอนเรื่อง เบญจศีล ที่นำมาสอนในการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัด ของ
ท่าน สอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหาพฤติกรรมได้มากน้อยเพียงใด

๓.๒. แนวคำสอนเรื่อง เบญจธรรม ที่นำมาสอนในการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัด
ของท่าน สอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหาพฤติกรรมได้มากน้อยเพียงใด

๓.๓. แนวคำสอนเรื่อง อื่นๆ ได้แก่ (ระบุ)

๔. ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

๔.๑. ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การมีวามสุขของเด็ก ภายในชุมชนท่าน ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน เป็นอย่างไรบ้าง

๔.๒. ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การยกพวกตีกัน ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน เป็นอย่างไรบ้าง

๔.๓. ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเสพยาเสพติด ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน เป็นอย่างไรบ้าง

๔.๔. ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ภายในชุมชนท่าน ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน เป็นอย่างไรบ้าง

๔.๕. ผลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ด้านอื่นๆ ได้แก่

๕. ตัวชี้วัดถึงความสำเร็จของกิจกรรมที่นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

๕.๑. สิ่งใดเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จ ของหลักเบญจศีล ในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัด ของท่าน ว่าสามารถใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนได้จริง

๕.๒. สิ่งใดเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จ ของหลักเบญจธรรม ในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ที่จัดขึ้นภายในวัด ของท่าน ว่าสามารถใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนได้จริง

๕.๒. ตัวชี้วัดถึงความสำเร็จ ของกิจกรรม อื่นๆ ที่ท่านนำมาใช้ประกอบด้วยอะไรบ้าง

ด้านบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเยาวชนควรมีบทบาทอย่างไร

บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ได้แก่ การเผยแพร่หลักคำสอน การให้คำแนะนำทางด้านจิตใจ เป็นผู้ให้การสงเคราะห์ทางด้านวัตถุ เช่น ให้ความรู้ การศึกษา อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น ให้การอบรมแก่เยาวชนในโอกาสต่างๆ เช่น บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การนำเยาวชนเข้าค่ายพุทธบุตร เป็นต้น

๑. บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติในการจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนในเขตพื้นที่ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ควรอยู่ในรูปแบบ ลักษณะใดบ้าง

- กิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว
 - กิจกรรมอบรมให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
- กิจกรรมอบรมความรู้ ในเรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง โทษทัณฑ์และความคุ้มครองทางกฎหมาย รวมทั้งสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง
- อื่นๆ (โปรดระบุ)

๒. บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติในการป้องกันและแก้ไขปัญหามุขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในเขตพื้นที่เป็นอย่างไร

๒.๑. บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติในการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในเขตพื้นที่เป็นอย่างไร

- เพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี
- อบรมสั่งสอนเยาวชน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย
 - เสริมสร้างความรู้ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหามุขความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัว
 - อื่นๆ (โปรดระบุ)

๒.๒. บทบาทที่สำคัญของพระสงฆ์ที่พึงปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ในเขตพื้นที่เป็นอย่างไร

- สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหา ระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน และกลุ่มเพื่อนวัยรุ่น
- เฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กวัยรุ่น
- อื่นๆ (โปรดระบุ)

๓. ประชาชนในชุมชน ควรมีส่วนในการสนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อร่วมแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในเขตพื้นที่อย่างไรบ้าง

- สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาในพื้นที่
- จัดเวทีระดับชุมชนเพื่อเสริมสร้างความรู้และสร้างเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และบุคคลในครอบครัว
- หากครอบครัวต้นแบบ ไม่ใช้ความรุนแรง และเชิดชูเกียรติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสถาบันครอบครัวในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง
- อื่นๆ (โปรดระบุ)

๔. ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนในเขตพื้นที่ ที่จัดขึ้นภายในวัด ของท่าน ประกอบด้วยอะไรบ้าง

- ชุมชนมีความตื่นตัวในการทำงานด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว
- เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของผลกระทบในเรื่องยาเสพติด
- เยาวชนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว คือ เกิดความรัก ความเข้าใจและความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูก มีการใช้หลักธรรม ในการดำเนินชีวิต
- เยาวชนมีภูมิคุ้มกันต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย และรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ
- อื่นๆ (โปรดระบุ)

.....

ส่วนที่ ๒ ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ที่ควรปฏิบัติในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่)

ภาพการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus group)

ณ วัดดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

ภาพที่ ๒ การจัดสนทนากลุ่มบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนที่ไม่พึงประสงค์ในวัดดอนมูล

ภาพที่ ๓ แสดงการเข้าร่วมการสนทนากลุ่มในวัดดอนมูล

ภาพการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus group)
ณ วัดวุฒิมงคล (ชุมชนร้องเหย่ง) อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

ภาพที่ ๔ การจัดสนทนากลุ่มบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน
ที่ไม่พึงประสงค์ในวัดวุฒิมงคล (ชุมชนร้องเหย่ง)

ภาพที่ ๕ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม

ภาพการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus group)

ณ วัดดอนแท่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๔

ภาพที่ ๖ การจัดสนทนากลุ่มบทบาทของพระสงฆ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน
ที่ไม่พึงประสงค์ในวัดดอนแท่น

ภาพที่ ๗ พระสงฆ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มในวัดดอนแท่น

ตัวอย่าง
รูปแบบการจัดกิจกรรมของพระสงฆ์ในเขตตำบลคอนมุด

โครงการบรรพชาสามเณร เพื่อเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา

ณ วัดคอนมุล ตำบลคอนมุล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ตั้งแต่วันที่ ๒ - ๘ ธันวาคม ๒๕๕๔ (๗ วัน)

ชื่อโครงการ โครงการบรรพชาสามเณรเพื่อเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา

ลักษณะโครงการ โครงการต่อเนื่อง

หลักการและเหตุผล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๔ พรรษา ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์ พระองค์ปรากฏชัดในความทรงจำของพสกนิกรไทย ทรงนำความร่มเย็นสุขสวัสดิ์มาสู่ประเทศชาติและพสกนิกรไทย ทรงอุทิศพระองค์ในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อการบำบัดทุกข์บำรุงสุขและสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทย ทรงดำริโครงการอันก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่อาณาประชาราษฎร์และประเทศชาติ ทรงเป็นพระพ่อแห่งแผ่นดินที่ทรงเมตตาต่อราษฎรตลอดคามิเสื่อมคลาย ทรงเป็นมิ่งขวัญสูงล้ำของประชาชนชาวไทย เป็นบุญวาสนายิ่งของประชาชนชนทุกหมู่เหล่าที่ได้เกิดมาภายใต้ร่มพระบรม โภธิสมภาร พระองค์ทรงงานด้านการศึกษาและด้านพระพุทธศาสนาอันเป็นสมบัติล้ำค่าที่ บรรพบุรุษได้ช่วยกันทำนุบำรุงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นโอกาสอันดีสำหรับเยาวชนจะได้สนองพระเดชพระคุณพระองค์ท่านด้วยการ บรรพชาเป็นสามเณรภาคฤดูร้อนในช่วงปิดการศึกษาภาคฤดูร้อน เรียนรู้พระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและปฏิบัติธรรม ฝึกฝนอบรมตน เพื่อน้อมนำบุญกุศลคุณงามความดีที่เกิดจากการบรรพชาครั้งนี้ น้อมเทิดพระ เกียรติแด่พระองค์ท่าน

ดังนั้น คณะสงฆ์วัดคอนมุล ร่วมกับหน่วยงานราชการ วิทยาลัยสารพัดช่างจังหวัดแพร่ จึงได้จัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรขึ้น เพื่อน้อมนำบุญกุศลคุณงามความดีที่เกิดจากการบรรพชาครั้งนี้ น้อมถวายเป็นพระ ราชกุศลแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๓ พรรษา และเยาวชนที่ได้รับการบรรพชา จะได้รับการอบรมคุณความดีด้านคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

ได้อย่างมีความสุข และช่วยส่งเสริมให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนคำสอนทางพระพุทธศาสนาในระหว่างปิดภาคการศึกษา
๒. เพื่อปลูกฝังอุปนิสัยอันดีงามแก่เยาวชนของชาติ
๓. เพื่อให้เยาวชนห่างไกลจากสิ่งเสพติดให้โทษและอบายมุขทุกชนิด
๔. เพื่อฝึกฝนอบรมเยาวชนให้เป็นผู้มีสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง มีความอดทนและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนด้วยตนเอง
๕. เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้บุตรหลานของตนได้ศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีไทยอันดีงาม

เป้าหมาย

๑. เชิงคุณภาพ

เพื่อให้ผู้เข้ารับการบรรพชาได้ศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาในช่วงปิดภาคการศึกษา ได้ฝึกฝนอบรมกายใจให้เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นนักเรียนที่ดีของครูอาจารย์ และเป็นเยาวชนที่ดีของชาติสามารถน้อมนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน วันให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

๒. เชิงปริมาณ

อบรม สามเณรที่เข้ารับการบรรพชาซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยสารพัดช่างแพร่ และเยาวชนในเขตตำบลคอนมูล จำนวนประมาณ ๘๔ รูป

ระยะเวลาดำเนินการเริ่มโครงการ วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๔

สิ้นสุดโครงการ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๔

ผู้รับผิดชอบโครงการ

๑. คณะสงฆ์ในเขตตำบลคอนมูล
๒. คณะครู-อาจารย์ วิทยาลัยสารพัดช่างแพร่

วิทยากรผู้ให้การฝึกอบรม

๑. พระครูปลัดกิจเมธี ดิคุขวีโร เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๑๒
๒. พระสงฆ์ที่ได้รับอาราธนา

พื้นที่ดำเนินการ

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๑๒ วัดคอนมุล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

วิธีการดำเนินงาน

๑. จัดเตรียมข้อมูลและเขียนโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ประจำปี ๒๕๕๔
๒. ประชุมคณะกรรมการ พระพี่เลี้ยง และกำหนดวันบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
๓. จัดตารางการฝึกอบรม และ พระพี่เลี้ยง-สามเณรพี่เลี้ยงสามเณรภาคฤดูร้อน
๔. อาราธนาและเชิญวิทยากรพิเศษ
๕. ติดต่อสถานที่ฝึกอบรมนอกพื้นที่
๖. เตรียมความพร้อมด้านสถานที่และอุปกรณ์ฝึกอบรม
๗. ฝึกซ้อมพิธีกล่าวคำขอบรรพชา
๘. ประชุมพระพี่เลี้ยงและสามเณรพี่เลี้ยงสามเณรภาคฤดูร้อนประจำแต่ละกลุ่ม
๙. จัดพิธีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
๑๐. ดำเนินการจัดอบรม
๑๑. ประเมินผลและสรุปผลการจัดอบรม

ผู้เข้าร่วมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ประจำปี ๒๕๕๒

๑. นักเรียนวิทยาลัยสารพัดช่างแพร่ จำนวน ๕๓ คน
๒. เยาวชนในเขตตำบลคอนมุล จำนวน ๓๑ คน
๓. วิทยากร และพี่เลี้ยงสามเณร จำนวน ๑๐ รูป
๔. พระภิกษุสามเณรและอุบาสก-อุบาสิกา ปฏิบัติงานบริการ จำนวน ๑๐ รูป/คน

งบประมาณในการอบรมตลอดโครงการ (ประมาณการค่าใช้จ่าย)

๑. งบประมาณค่าภัตตาหารและน้ำปานะ	จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท
๒. งบประมาณดำเนินการ	จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
	รวมเป็นเงิน ๑๕๐,๐๐๐ บาท

เนื้อหาหลักสูตรอบรม

๑. สอนวิชาพุทธะ ชรามะ เบญจศีลเบญจธรรมและศาสนพิธีในช่วงเช้า
๒. กิจกรรม วิชาทัศน และการบรรยายในช่วงบ่าย
๓. ทำวัตรสวดมนต์ เติมนจกรมและเจริญจิตภาวนาเช้า-เย็น

การติดตามประเมินผล

ติดตามผลโดยการทดสอบความรู้ในระหว่างการอบรม และแบบสอบถามเพื่อประเมินผลโครงการ

ระยะเวลาดำเนินการอบรม

เริ่มตั้งแต่วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๔ ถึง วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๔ รวมเป็นเวลา ๗ วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น
๒. เยาวชนเกิดความรัก ความกตัญญูต่อผู้มีอุปการคุณ และพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น
๓. เยาวชนเห็นโทษของอบายมุขและสิ่งเสพติดให้โทษทุกชนิด
๔. เยาวชนมีสุขภาพจิตที่เข้มแข็ง มีความคิดสร้างสรรค์และเห็นประโยชน์ของความสามัคคี ความอดทนมากยิ่งขึ้น
๕. เยาวชนสามารถนำหลักธรรมประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๖. พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของพุทธศาสนาและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

**กำหนดการโครงการบรรพชาสามเณร เพื่อเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุ ๙๔ พรรษา
ณ วัดคอนมุล ตำบลคอนมุล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
ตั้งแต่วันที่ ๒ – ๘ ธันวาคม ๒๕๕๔ (๗ วัน)**

วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔

เวลา ๑๓.๐๐ น. ขึ้นโบสถ์ที่ วัดวิทยาลัยสารพัดช่างแพร่

เวลา ๑๓.๓๐ น. ฝึกซ้อมกล่าวคำขอบรรพชาและพิธีการต่างๆในพระอุโบสถฯ

วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๕๔

เวลา ๑๓.๐๐ น. รายงานตัวที่ศาลาปฏิบัติธรรมวัดคอนมุล จังหวัดแพร่

เวลา ๑๓.๓๐ น. ฝึกซ้อมกล่าวคำขอบรรพชาและพิธีการต่างๆในพระอุโบสถฯ

วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๔

เวลา ๐๘.๐๐ น. ผู้บรรพชาพร้อมกันที่ศาลาปฏิบัติธรรม วัดคอนมุล

เวลา ๑๕.๐๐ น. พิธีโกนผมนาค

เวลา ๑๐.๐๐ น. ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญนาค

เวลา ๑๑.๓๐ น. ร่วมรับประทานอาหารพร้อมกัน

เวลา ๑๓.๓๐ น. เดินประทักษิณรอบพระอุโบสถ

- กล่าวคำวันทาเสมาหน้าพระอุโบสถ

- สมาทานศีล ๕

เวลา ๑๔.๐๐ น. พิธีบรรพชา

วันที่ ๓-๗ ธันวาคม ๒๕๕๔

สามเณร ทุกรูปปฏิบัติตามกิจกรรมที่ทางสำนักปฏิบัติธรรมได้จัดไว้

วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๔

เวลา ๑๐.๐๐ น. พิธีฉลองสามเณรฯ

เวลา ๑๓.๐๐ น. พิธีลาสิกขา ที่ศาลาปฏิบัติธรรมวัดคอนมุล

คำแนะนำ

- ของใช้ส่วนตัวให้ใช้ของที่มีอยู่แล้วไม่ควรซื้อใหม่ เช่น แผลงสีฟัน ยาสีฟัน สบู่ ผ้าเช็ดตัว
- ห้ามนำสิ่งของที่มีค่า เช่น เงิน ทอง นาฬิกาเป็นต้นติดตัวในระหว่างการบรรพชา ควรฝากให้ผู้ปกครองเก็บไว้ ถ้าเกิดความสูญหายทางวัดจะไม่รับผิดชอบใดๆทั้งสิ้น
- ทางวัดได้จัดอาหารถวายทุกมื้อ(เว้นตอนเย็น) ตลอดโครงการการบรรพชา
- สิ่งของที่ไม่เหมาะสมแก่สมณะ ห้ามนำไป เช่น เครื่องประเทืองผิว เครื่องเสียงทุกชนิด
- เครื่องติดต่อดสื่อสารทุกชนิดห้ามนำติดตัวไป เช่น โทรศัพท์มือถือ เพจเจอร์

กิจวัตรประจำวัน

เวลา	กิจกรรม
๐๔.๓๐	ระฆังดังครั้งแรกปลุกตื่นนอน
๐๕.๐๐	ระฆังดังครั้งที่สองแสดงความพร้อมเพื่อทำวัตรเช้า
๐๕.๔๕	เดินจงกรม
๐๖.๓๐	เตรียมตัวฉันเช้า
๐๗.๐๐	ฉันภัตตาหารเช้า
๐๗.๔๕	ทำกิจส่วนตัว (เตรียมตัวเข้าห้องเรียน)
๐๘.๑๕	เข้าห้องเรียน-เดินจงกรม-นั่งกัมมัฏฐาน
๑๐.๔๕	เตรียมตัวฉันเพล
๑๑.๐๐	ฉันภัตตาหารเพล
๑๒.๐๐	พักผ่อนตามอัธยาศัย
๑๓.๐๐	ร่วมกิจกรรมภาคบ่าย
๑๖.๐๐	ทำความสะอาดบริเวณวัด
๑๗.๐๐	ฉันน้ำปานะ
๑๗.๓๐	สร่งน้ำ (เตรียมตัวทำวัตรเย็น)
๑๘.๐๐	ทำวัตรเย็น, เดินจงกรม
๒๐.๐๐	กิจกรรมภาคค่ำ
๒๑.๐๐	จำวัด

หมายเหตุ : กิจกรรมประจำวันอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

การจัดค่ายคุณธรรมเด็ก เยาวชนในเขตพื้นที่

๑. เป้าหมาย

๑. เด็ก เยาวชน และประชาชนผู้เข้ารับการอบรม ได้ปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนาในสถานการณ์จริง (ทักษะพิสัย)
๒. เด็ก เยาวชน และประชาชน มีจิตสำนึกในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี (จิตพิสัย)
๓. เสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีงาม ตามหลักมารยาทชาวพุทธ (ทักษะพิสัย)
๔. เด็ก เยาวชน ประชาชนผู้เข้ารับการอบรม สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน(พุทธพิสัย)
๕. เด็ก เยาวชน และประชาชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นลูกที่ดี ศิษย์ที่ดี เพื่อนที่ดี พลเมืองที่ดี เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี (จิตพิสัย)

๒. หลักการและเหตุผล

เด็กและเยาวชน เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติในอนาคต เยาวชนที่มีคุณภาพ นอกจากจะมีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และมีสติปัญญาที่ดีแล้ว ยังต้องมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินชีวิตอีกด้วย จึงจะเป็นบุคคลที่เรียกว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีภูมิคุ้มกัน ยืนหยัดอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พระพุทธศาสนา ถือเป็นแหล่งรวมสรรพคำสอน ต้นแบบ และระบบจริยธรรมของสังคมไทย เด็กและเยาวชนไทยควรได้รับการศึกษา เรียนรู้ คำสอนทางพระพุทธศาสนา และแนวปฏิบัติของชาวพุทธ เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติในสังคม ได้อย่างกลมกลืน ภายใต้อาณัติที่อาจจะดีและไม่ดีเกิดขึ้น โดยสามารถแยกแยะชั่วดี และเลือกปฏิบัติ ได้อย่างถูกต้อง

การอบรมคุณธรรม จริยธรรม และพัฒนาจิตแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปนั้น เป็นหน้าที่ของทุกองค์กร ที่จะต้องเล็งเห็นและให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ตลอดจนให้การสนับสนุนในการเสริมสร้างเด็ก เยาวชนให้เป็นคนดี เป็นที่ต้องการของสังคม และประชาชนทั่วไปให้สามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขได้ เด็กและเยาวชนที่ขาดคุณธรรมก็เหมือนกับต้นไม้ที่ขาดรากแก้ว ไม่สามารถเจริญเติบโตในสภาพแวดล้อมที่ขาดความสมดุลเช่นปัจจุบันได้ บ้าน วัด โรงเรียน ตลอดจนสถาบันต่างๆที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความร่วมมือในการจัดการอบรม ให้ความรู้ที่ถูกต้อง สร้างความเชื่อและ

ความเห็นให้ตรง ตลอดจนติดตาม เฝ้าระวังภัยสังคมต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนอยู่ทุกขณะ ด้วย ที่สำคัญคือ สถาบันครอบครัว พ่อแม่ ต้องเอาใจใส่ให้การสนใจต่อลูกให้มากเป็นพิเศษ สอนลูกให้มีความพัฒนาการไปตามวัย สร้างค่านิยมการบริโภคที่ถูกต้อง และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก

การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่รุดหน้า แต่ปัญหาทางสังคมก็มากขึ้นเป็นลำดับ เด็กและเยาวชนเจริญวัย ก็ต้องคลุกคลีอยู่กับปัญหาอบด้าน ดังนั้น แนวโน้มการพัฒนาจึงหันมาพัฒนาจิตใจ และพัฒนาคนให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๖ ได้กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบกับพระสงฆ์ในภาวะปัจจุบันที่เด็กและเยาวชนไทยห่างไกลจากธรรมะ บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ กลยุทธ์ที่จะนำธรรมะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ให้ได้ ด้วยวิธีการเชิงรุกให้มากขึ้น และเข้ากับสภาพปัจจุบัน เช่น การจัดโครงการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรมและพัฒนาจิตใจ โครงการบวชนกขัมมะบารมี ของเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป โครงการวัดวิฑูรทเฉลิมพระเกียรติ เข้าวัดวันอาทิตย์ เป็นต้น

โดยชุมชนบ้านดอนตุน ชุมชนคอนแท่น และชุมชนร้องแหง และเทศบาลตำบลดอนมูล จังหวัดแพร่ ให้ความสำคัญของคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนอย่างมากจึงได้จัดโครงการเข้าค่ายอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่

๓. วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา ศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง (จิตพิสัย)

๒. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามวิถีแบบพุทธในสถานการณ์ต่างๆ (ทักษะพิสัย)

๓. เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และเสริมสร้างให้ผู้เข้ารับการอบรมมีพฤติกรรมที่ดีงามตามหลักมารยาทของชาวพุทธ (ทักษะพิสัย)

๔. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดภูมิคุ้มกันที่ดีกับตนเอง สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้(พุทธพิสัย)

๕. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรม ได้ตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทของการเป็นคนดี เช่นเป็น ลูกที่ดี ศิษย์ที่ดี เพื่อที่ดี พลเมืองที่ดี พุทธศาสนิกชนที่ดีและรับรู้ความสามารถของตนในการเป็นคนดี ดังกล่าวด้วย

๔. รูปแบบการจัดกิจกรรม

กำหนดเข้าค่ายคุณธรรมใช้ระยะเวลา ๒ วัน ๑ คืน ผู้กระบวนกรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เป็นค่ายคุณธรรมพิเศษที่มีทั้งเด็กเยาวชนในเขตพื้นที่

กำหนดการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม

วันที่ ๑ ของการเข้าค่าย

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
๐๗.๐๐ – ๐๘.๐๐ น.	นักเรียนลงทะเบียนรายงานตัวแต่ละ โรงเรียน	คณะครู / เจ้าหน้าที่ อบต.
๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐ น.	เดินทางถึงค่าย / เก็บสัมภาระเข้าที่พัก / เข้าห้องประชุม	คณะครู / พระวิทยากรปกครอง
๐๙.๐๐ – ๐๙.๓๐ น.	<p>พิธีเปิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - เตรียมความพร้อมในห้องประชุม - ประธานชมราวาสจุฑารูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย - ประธานสงฆ์กล่าวนำบูชาพระรัตนตรัย - ประธานฝ่ายชมราวาสรับการกล่าวรายงาน - หัวหน้าโครงการกล่าวรายงานต่อประธาน - ประธานชมราวาสกล่าวเปิดและให้โอวาท <p>พิธีมอบตัวเป็นศิษย์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตัวแทนครูนำรายชื่อมอบถวายแด่พระวิทยากร - ตัวแทนออกมานำทำพิธีมอบตัว - อาราธนาศีล ๕ / สมาทานศีล ๕ - ประธานสงฆ์ให้โอวาทปฐมนิเทศ 	<p>พิธีกรหน้าเวที</p> <p>ตัวแทนนักเรียน ๕ คน</p>

วันที่ ๑ ของการเข้าค่าย (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
๐๕.๓๐ – ๑๐.๓๐ น.	พักท่ายละลายพฤติกรรม / แนะนำพระวิทยากร	พระวิทยากร
๑๐.๓๐ – ๑๑.๐๐ น.	ซ้อมมารยาทชาวพุทธ	พระวิทยากร
๑๑.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.	ลือคที่นั่ง / กติกาการอยู่ค่าย	ฝ่ายปกครอง / คณะครู
๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น.	รับประทานอาหาร / เปลี่ยนชุดล้างลอง	ฝ่ายปกครอง / คณะครู
๑๓.๐๐ – ๑๓.๓๐ น.	จัดระเบียบแถวในห้องประชุม / เจริญจิตตภาวนา	พิธีกรหน้าเวที / ฝ่ายปกครอง
๑๓.๓๐ – ๑๔.๐๐ น.	ธรรมนันทนาการ	พระวิทยากร
๑๔.๐๐ – ๑๖.๐๐ น.	ธรรมจากสื่อ เรื่อง “รักในวัยเรียน” และ “ยาเสพติด”	พระวิทยากร
๑๖.๐๐ – ๑๗.๐๐ น.	อาบน้ำทำภารกิจส่วนตัว	ฝ่ายปกครอง / คณะครู
๑๗.๐๐ – ๑๘.๐๐ น.	รับประทานอาหาร	ฝ่ายปกครอง / คณะครู
๑๘.๐๐ – ๑๙.๐๐ น.	สวดมนต์ทำวัตร / เจริญจิตตภาวนา	พระวิทยากร
๑๙.๐๐ – ๒๐.๐๐ น.	ธรรมนันทนาการ / พักเปลี่ยนอิริยาบถ	พระวิทยากร
๒๐.๐๐ – ๒๑.๓๐ น.	กิจกรรม “แสงเทียนเกิดพระคุณแม่”	พระวิทยากร
๒๑.๓๐ น. เป็นต้นไป	ทำภารกิจส่วนตัว / เข้าที่พักนอน	ฝ่ายปกครอง / คณะครู

วันที่ ๒ ของการเข้าค่ายกิจกรรม

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
๐๔.๓๐ – ๐๕.๐๐ น.	ตื่นทำภารกิจส่วนตัว	ฝ่ายปกครอง / คณะครู
๐๕.๐๐ – ๐๖.๐๐ น.	สวดมนต์ทำวัตรเช้า / เจริญจิตตภาวนา	พระวิทยากร
๐๖.๐๐ – ๐๖.๑๕ น.	ขยับกายสบายวิถีพุทธ	พระวิทยากร
๐๖.๑๕ – ๐๗.๐๐ น.	เดินจงกรมฝึกสติ	พระอาจารย์พี่เลี้ยง
๐๗.๐๐ – ๐๘.๐๐ น.	รับประทานอาหารเช้า	ฝ่ายปกครอง / คณะครู
๐๘.๐๐ – ๐๘.๓๐ น.	พักเปลี่ยนอิริยาบถ	ฝ่ายปกครอง / คณะครู
๐๘.๓๐ – ๐๙.๐๐ น.	ธรรมนันทนาการ	พระวิทยากร
๐๙.๐๐ – ๑๑.๓๐ น.	กิจกรรมธรรมเวียนฐาน	พระวิทยากร
๑๑.๓๐ – ๑๒.๓๐ น.	รับประทานอาหาร	ฝ่ายปกครอง / คณะครู
๑๒.๓๐ – ๑๓.๐๐ น.	ทำความสะอาดเคลียร์ที่พัก	ฝ่ายปกครอง / คณะครู
๑๓.๐๐ – ๑๔.๐๐ น.	กิจกรรมมาลาบูชาครู	พระวิทยากร
๑๔.๐๐ – ๑๔.๓๐ น.	อธิษฐานจิตผู้ชีวิตใหม่	พระวิทยากร

วันที่ ๒ ของการเข้าค่ายกิจกรรม (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
๑๔.๓๐ – ๑๕.๐๐ น.	<u>พิธีปิด</u> - ขอขมาพระวิทยากร - ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย - หัวหน้าโครงการกล่าวสรุปโครงการ - ประธานชมราวาสกล่าวปิด/ให้อโวาท - ประธานสงฆ์กล่าวให้อโวาท / นำกราบลาพระ รัตนตรัย - ร่วมร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี	พิธีกรหน้าเวที
๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป	ทำแบบประเมิน / เดินทางกลับภูมิลำเนา	คณะครู / เจ้าหน้าที่ อบต.

การจัดค่ายคุณธรรมเด็ก เยาวชนในเขตพื้นที่ สำหรับเด็กพิเศษ

กลุ่มเป้าหมาย เด็กและเยาวชน ๓ กลุ่ม ได้แก่

๑. กลุ่มป้องกัน คือ เด็กและเยาวชนในสถาบันศึกษาทั่วไปทุกระดับชั้น
๒. กลุ่มฟื้นฟูของศาล คือ เด็กและเยาวชนศาลเยาวชนและครอบครัว ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยง
๓. กลุ่มพิเศษ คือ กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง

รูปแบบการจัดกิจกรรม

๑. กำหนดเข้าค่ายคุณธรรมใช้ระยะเวลา ๔ วัน ๓ คืน ผู้ประกอบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นค่ายคุณธรรมพิเศษที่มีทั้งเด็กเยาวชนในเขตพื้นที่ สำหรับเด็ก และเยาวชนกลุ่มพิเศษ

กำหนดการเข้าค่ายคุณธรรม

วันที่ ๑ ของการเข้าค่าย

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐	ลงทะเบียนรับรายงานตัวที่จุดนัดพบ	คณะครู / เจ้าหน้าที่
๐๙.๐๐ – ๐๙.๓๐	จัดสัมภาระเข้าที่พัก	พระวิทยากร/ ศึกษารักษ์
๙.๓๐ – ๑๐.๓๐	แนะนำพระวิทยากร/ กิจกรรม “กลุ่มสัมพันธ์”	พระวิทยากร
๑๐.๓๐ – ๑๒.๐๐	วางผังที่นั่ง/ ดิคป้ายชื่อ / บอกกฎระเบียบในการอยู่ค่าย	พระวิทยากรฝ่ายปกครอง
	พิธีมอบตัวเป็นศิษย์ - ตัวแทนนักเรียนนำสักการะพระรัตนตรัย - อาราธนาศีล กล่าวคำสมาทานศีล - ประธานฝ่ายสงฆ์กล่าวสัมโมทนียกถา	
๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐	รับประทานอาหารเที่ยง / พักเปลี่ยนอิริยาบถ / เปลี่ยนเครื่องแต่งกาย เป็นชุดลาลองสุภาพหรือชุดขาว	พระวิทยากร
๑๓.๐๐ – ๑๓.๓๐	ธรรมะสบายๆ ผ่อนคลายด้วยเพลงธรรมะ	พระวิทยากร
๑๓.๓๐ – ๑๔.๐๐	พิธีเปิด	
๑๓.๓๐ – ๑๔.๓๐	ธรรมะจากสื่อ “กฎแห่งกรรม และ ธรรมกำลังใจ”	พระวิทยากร

เวลา	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
๑๔.๓๐ – ๑๖.๐๐	กิจกรรม “เส้นทางชีวิตและความหวัง” เข้าฐานธรรมะ ๓ ฐาน (ฐานละ ๓๐ นาที) ฐานที่ ๑ ฐานทบทวนอดีต ฐานที่ ๒ ฐานพลังจิตแห่งปัจจุบัน ฐานที่ ๓ ฐานเป้าหมายชีวิตแห่งอนาคต	พระวิฑายากร
๑๖.๐๐ – ๑๗.๐๐	อาบน้ำทำภารกิจส่วนตัว / พักเปลี่ยนอิริยาบถ	พระวิฑายากรฝ่ายปกครอง
๑๗.๐๐ – ๑๘.๐๐	รับประทานอาหาร	พระวิฑายากรฝ่ายปกครอง
๑๘.๐๐ – ๑๙.๐๐	สวดมนต์ทำวัตรเย็น / เจริญจิตภาวนา	พระวิฑายากร
๑๙.๐๐ – ๒๐.๐๐	ธรรมนันทนาการ / รับประทานอาหาร (ถ้ามี) / พัก	พระวิฑายากรฝ่ายปกครอง
๒๐.๐๐ – ๒๑.๓๐	กิจกรรม “ประทีปแห่งธรรมนำแสงสว่างทางปัญญา”	พระวิฑายากร
๒๑.๓๐ – ๒๒.๐๐	พักผ่อนตามหลักอแป้นกฎปฏิบัติ	พระวิฑายากรฝ่ายปกครอง

วันที่ ๒ ของการเข้าค่าย

เวลา	กิจกรรม*	ผู้รับผิดชอบ
๐๔.๓๐ – ๐๕.๐๐	สัจญญาณปลุกให้ตื่น / ทำภารกิจส่วนตัว	ฝ่ายปกครอง
๐๕.๐๐ – ๐๖.๐๐	สวดมนต์ทำวัตรเช้า / เจริญจิตภาวนา	พระวิฑายากร
๐๖.๐๐ – ๐๖.๔๕	เดินจงกรมฝึกสติ เจริญปัญญา	พระวิฑายากร
๐๖.๔๕ – ๐๗.๐๐	พักเปลี่ยนอิริยาบถ	ฝ่ายปกครอง
๐๗.๐๐ – ๐๘.๓๐	รับประทานอาหารเช้า / พัก	ฝ่ายปกครอง
๐๘.๓๐ – ๐๙.๐๐	ธรรมะสบายๆ ฟ้อนคลายด้วยเพลงธรรมะ	พระวิฑายากร
๐๙.๐๐ – ๑๐.๐๐	กิจกรรมทักษะชีวิต เรื่อง “มุมมอง”ชีวิตคิดให้คลิก	พระวิฑายากร
๑๐.๐๐ – ๑๑.๓๐	ธรรมะจากสื่อ เรื่อง “ซาเสพติดพิษร้ายในสังคม”	พระวิฑายากร
๑๑.๓๐ – ๑๒.๐๐	รับประทานอาหารเที่ยง / พักเปลี่ยนอิริยาบถ	พระวิฑายากร
๑๒.๐๐ – ๑๓.๓๐	ธรรมะสบายๆ ฟ้อนคลายด้วยเพลงธรรมะ	พระวิฑายากร
๑๓.๓๐ – ๑๔.๐๐	กิจกรรม “มหัศจรรย์แห่งชีวิต	พระวิฑายากร
๑๔.๐๐ – ๑๖.๐๐	กิจกรรม “เปลี่ยนความคิดชีวิตจึงเปลี่ยน”เข้าฐานธรรมะ ๓ ฐาน	

	ฐานที่ ๑ สร้างมุมมองด้านความคิดใหม่ ฐานที่ ๒ สร้างมุมมองใหม่ “เปลี่ยนปัญหาให้เป็นปัญญา” ฐานที่ ๒ สร้างนิสัยใหม่ “ลงมือทำทันที”	
๑๔.๐๐ – ๑๖.๐๐	อาบน้ำทำภารกิจส่วนตัว / พักเปลี่ยนอิริยาบถ	ฝ่ายปกครอง
๑๗.๐๐ – ๑๘.๐๐	รับประทานอาหาร	พระวิทยากร
๑๘.๐๐ – ๑๙.๐๐	สวดมนต์ทำวัตรเย็น / เจริญจิตตภาวนา	พระวิทยากร
๑๙.๐๐ – ๒๐.๐๐	ธรรมนันทนาการ / รับประทานอาหาร (ถ้ามี) / พัก	พระวิทยากรฝ่าย ปกครอง
๒๐.๐๐ – ๒๑.๓๐	กิจกรรม “การตีความ ค่าของความรัก”	พระวิทยากร
๒๑.๓๐ – ๒๒.๐๐	พักผ่อนตามหลักอภินิหารปฏิบัติ	ฝ่ายปกครอง

วันที่ ๓ ของการเข้าค่าย

เวลา	กิจกรรม*	ผู้รับผิดชอบ
๐๔.๓๐ – ๐๕.๐๐	สัณฐานปลุกให้ตื่น / ทำภารกิจส่วนตัว	ฝ่ายปกครอง
๐๕.๐๐ – ๐๗.๐๐	เวียนเทียน , ทอดผ้าป่ากสิศ	พระวิทยากร
๐๗.๐๐ – ๐๘.๐๐	รับประทานอาหารเช้า / พัก	ฝ่ายปกครอง
๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐	ทำความสะอาดที่พัก / เปลี่ยนชุดที่กำหนดไว้	ฝ่ายปกครอง
๐๙.๐๐ – ๑๐.๐๐	กิจกรรม “สลายมุมมองขงองค์กรกสิศนิคม”	พระวิทยากร
๑๐.๐๐ – ๑๑.๐๐	กิจกรรม “To Teacher With Cheerful ”	พระวิทยากร
๑๑.๐๐ – ๑๑.๓๐	ขอขมาพระอาจารย์ / อธิษฐานจิตเพื่อชีวิตใหม่	พระวิทยากร
๑๑.๓๐ – ๑๒.๐๐	พิธีปิด	
๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐	รับประทานอาหารเที่ยง / พักเปลี่ยนอิริยาบถ	พระวิทยากรฝ่าย ปกครอง
๑๓.๐๐ – ๑๓.๓๐	ทำแบบประเมิน / ถ่ายภาพรวม / เช็กชื่อ / เดินทางกลับบ้าน	เจ้าหน้าที่

ผลที่ต้องการให้เกิดหลังจากเยาวชนได้เข้าอบรม/ค่ายคุณธรรม

๑. เห็นคุณค่าตนเอง เกิดความรักตนเอง ไม่ทำร้ายตนเองด้วยยาเสพติดและอื่น ๆ
๒. สามารถตัดสินใจในทางที่ถูก ใ้มีหลักคิดแยกแยะ ผิดชอบชั่วดี และกล้าปฏิเสธสิ่งที่ไม่ถูกต้อง (รัก/ไม่รัก)
๓. รู้จักวิธีควบคุมอารมณ์ ตนเอง การจัดการความเครียดในตน แก้ไขปัญหาด้วยสติปัญญา มีเป้าหมายของชีวิต
๔. รู้จักวางแผนชีวิต มีเป้าหมายของชีวิต
๕. สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นในสังคมได้ โดยเคารพสิทธิผู้อื่น รู้วิธีสื่อสารกับผู้อื่นที่ถูกต้อง (ปิยวาจา) ยอมรับความแตกต่างและอยู่ในความแตกต่างได้
๖. รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ต่อผู้อื่น เช่น ครอบครัว เพื่อน ครู พระ เพื่อนบ้าน ฯลฯ
๗. มีจิตสาธารณะที่จะกระทำความดีเพื่อส่วนร่วม

กิจกรรมเสริมสร้างครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง

๑. หลักการและเหตุผล

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม เป็นรากฐานของการพัฒนาคนและสังคม โดยทำหน้าที่หล่อหลอมและขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกในครอบครัวด้วยการอบรมเลี้ยงดู พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกครอบครัว เพื่อให้สมาชิกครอบครัวมีพัฒนาการตามวัยและเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

สถาบันครอบครัวได้เริ่มอ่อนแอลงนับจากที่ประเทศไทยได้เผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ (เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๕๓) ทำให้ตลอดระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา สังคมไทยได้เผชิญกับสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่ความอ่อนแอของครอบครัว โดยได้ซึมซับวัฒนธรรมตะวันตกมาอย่างต่อเนื่องจนทำให้สังคมไทยและคนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ขณะที่โครงสร้างทางสังคมไทยยังไม่สามารถปรับตัวได้ทัน คนไทยจึงต้องเผชิญกับวิกฤตเรื่องค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่มีการเลียนแบบวัฒนธรรมการบริโภคนิยม วัตถุนิยม และการให้ความสำคัญกับเงินตราเป็นตัวตั้ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเริ่มต้นจากเมืองหลวงและกระจายตัวไปสู่เมืองใหญ่ และจากเมืองใหญ่ไปสู่ชนบท โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและสื่อทุกแขนงเป็นตัวเชื่อมร้อยให้ทุกพื้นที่ของประเทศไทย ได้รับผลกระทบจากวิกฤติทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง

ผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ดังกล่าวทำให้ครอบครัวไทยประสบปัญหาอย่างรุนแรง ปัญหาที่ครอบครัวได้รับผลกระทบ ได้แก่ การหย่าร้าง สัมพันธภาพในครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ฯลฯ ประกอบกับสถานะเศรษฐกิจที่แต่ละครอบครัวต้องดิ้นรนและแข่งขันกัน ทำมาหากิน ส่งผลให้สัมพันธภาพและความเกื้อกูลของคนในครอบครัวและชุมชนลดน้อยลง พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดีและมีการเจริญเติบโตตามวัย จึงทำให้เด็กไทยในปัจจุบันตกเป็นเหยื่อของค่านิยมผิด ๆ ในด้านวัตถุนิยม บริโภคนิยม ดิศอบายมุข ดิศยาเสพติด มีนิสัยก้าวร้าว ชอบใช้ความรุนแรง ขาดความอดทนอดกลั้น มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ไม่สนใจเรียน และออกจากโรงเรียนกลางคัน

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องร่วมกันหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาครอบครัวในทุกพื้นที่ที่มีความอบอุ่นเข้มแข็ง

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการ

๒.๑ เพื่อสร้างความรักความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว

๒.๒ เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว

๒.๓ เพื่อเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว (บทบาทของสามี ภรรยา

บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของลูก) และปลูกฝังวิถีการดำเนินชีวิตที่ดี

๒.๔ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อจะได้ไม่สร้างปัญหาให้กับตนเอง

ครอบครัว สังคม และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

๓. เป้าหมายโครงการ

สมาชิกครอบครัว ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก

๔. ผลสัมฤทธิ์ของงานที่คาดหวัง

๔.๑ ผลผลิต : สมาชิกครอบครัว (พ่อ แม่ ลูก) ได้รับความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ความรู้ในเรื่องความสำคัญของครอบครัว และได้ทำกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน

๔.๒ ผลลัพธ์ : สมาชิกครอบครัว (พ่อ แม่ ลูก) เห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัว มีการแสดงบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกครอบครัวที่ดี มีการสื่อสารและใช้เวลาาร่วมกันมากขึ้น กลายเป็นครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง

๕. ลักษณะและวิธีการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ ๑ จัดกิจกรรมสร้างฐานความรู้ให้กับสมาชิกในครอบครัว ประกอบด้วย

ฐานที่ ๑ สำหรับพ่อแม่ เนื้อหาประกอบด้วย การสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในครอบครัว การสร้างความสัมพันธ์/ความรัก/ความเข้าใจและความผูกพันระหว่างพ่อ แม่ ลูก สร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ สร้างการสื่อสารที่ดีระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว และ การใช้หลักธรรม (คุณธรรม/จริยธรรม ฯลฯ) ในการดำเนินชีวิตครอบครัว การป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับครอบครัว เช่น การมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ก่อนวันอันควรของลูกวัยรุ่น โรคเอดส์และโรคทางเพศสัมพันธ์ ยาเสพติด แก๊งเด็กซิ่ง การยกพวกตีกัน และการติดเกมส์ เป็นต้น

ฐานที่ ๒ สำหรับลูกวัยรุ่น เนื้อหาประกอบด้วย การสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย การสอนเรื่องคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การสอนให้รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ ของลูกต่อพ่อ

และแม่ ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน การมีพฤติกรรมที่ดีงามและการมีพัฒนาการตามวัยอันสมควร การสอนให้เด็กวัยรุ่นผู้หญิงรักนวลสงวนตัว สอนเด็กผู้ชายให้รู้จักความอดทนอดกลั้นเห็นคุณค่าของผู้หญิง การให้รู้ถึงปัญหา/พฤติกรรมเสี่ยง/ผลกระทบต่าง ๆ การอบรมหลักธรรมะและหลักคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

ฐานที่ ๓ สำหรับเด็กอายุ ๕ – ๑๒ ปี เนื้อหาประกอบด้วย ลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์ของคนดี ความซื่อสัตย์สุจริต การเชื่อฟังพ่อแม่และครูบาอาจารย์ การรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบของลูกต่อพ่อแม่ ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน การมีพฤติกรรมที่ดีงามและการมีพัฒนาการตามวัยอันสมควร การขยันหมั่นเพียร การเป็นคนกตัญญูรู้คุณ การใช้คำพูดที่สุภาพเหมาะสม การสอนเรื่องคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

กิจกรรมที่ ๒ การจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ครอบครัวในพื้นที่ชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้สมาชิกในครอบครัวได้ใช้เวลาาร่วมกัน สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกัน กิจกรรมประกอบด้วย การจัดเวทีพูดคุยแบบเปิดใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว การนมัสการพระสงฆ์มาแสดงธรรม การทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น วาดรูป ทำอาหาร ทำความสะอาดชุมชน/วัด และการรับประทานอาหารร่วมกัน เป็นต้น

๖. พื้นที่ดำเนินการตามโครงการ

ศาลาปฏิบัติธรรม วัดดอนมูล ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

๗. ระยะเวลาดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรม

ตามความเหมาะสม

๘. ค่าใช้จ่าย

ตามความเหมาะสม

๙. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๙.๑ ครอบครัวตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว เข้าใจหลักการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมรู้เท่าทันและเฝ้าระวังปัญหาของครอบครัวที่อาจเกิดขึ้น

๙.๒ สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว คือ ความรัก ความเข้าใจ และความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูก มีการสื่อสารที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว และการใช้หลักธรรม (คุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ ในการดำเนินชีวิตครอบครัว)

๕.๓ ทุกคนในครอบครัวได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี ตระหนักและเห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อบุคคลในครอบครัว

๕.๔ เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันในการป้องกันปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ และปัญหาพฤติกรรมทางเพศ ฯลฯ สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน

๕.๕ ครอบครัวที่ผ่านการฝึกอบรมสามารถนำไปเป็นต้นแบบทางสังคมและขยายผลต่อไป

โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

๑. หลักการและเหตุผล

สองทศวรรษที่ประเทศไทยได้เผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ (พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๕๓) ส่งผลให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งวิถีการดำเนินชีวิตและวิถีวัฒนธรรม ขณะที่โครงสร้างของสังคมไทย ยังไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ส่งผลให้คนไทยซึมซับวัฒนธรรมตะวันตกโดยไม่รู้จักเลือก จึงทำให้ตลอดระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา สังคมไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเรื่อง ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรม มีการเลียนแบบวัฒนธรรมการบริโภคนิยม วัตถุนิยม และการให้ความสำคัญกับเงินตราเป็นตัวตั้ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีจุดเริ่มต้นจากเมืองหลวงและกระจายตัวไปสู่เมืองใหญ่ และจากเมืองใหญ่ไปสู่ชนบท โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยและสื่อทุกแขนงเป็นตัวเชื่อมร้อยให้ทุกพื้นที่ของประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤติทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง

ผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาทางสังคมมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ปัจจุบันพบว่า เด็กวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์กันตั้งแต่อายุยังน้อย คือ ประมาณ ๑๒ ปี ซึ่งเด็กในวัยนี้ยังขาดวุฒิภาวะและขาดความรับผิดชอบตัวเอง ดังนั้น จึงมีความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ เช่น เสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม การทำแท้ง การคลอดบุตรแล้วนำไปทิ้ง และยังมีผลต่อการออกจากโรงเรียนกลางคัน รวมทั้งมีความไม่พร้อมในการเลี้ยงดูลูก กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว กลายเป็นแรงงานราคาถูก ครอบครัวแตกแยก และยังอาจจะเกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมามากมาย

ปัจจุบันปัญหาเด็กวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและนำไปสู่การตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม ได้เป็นปัญหาที่ปรากฏอยู่ทุกภาคของประเทศไทย และมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลการแจ้งเกิดของกรมการปกครอง พบว่า สถิติเด็กวัยรุ่นอายุต่ำกว่า ๒๐ ปีบริบูรณ์ และต่ำกว่า ๑๕ ปีบริบูรณ์ ในปี ๒๕๕๑ มีจำนวนเกือบหนึ่งแสนคน (๘๘,๗๕๐ คน) ทั่วประเทศ

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการ

๒.๑ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็กวัยรุ่นได้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ

๒.๒ เพื่อให้ครอบครัว (ทั้งพ่อและแม่) ได้แสดงบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูลูก ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ มีเศรษฐกิจพอเพียง และให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ลูก เพื่อให้มีการเจริญเติบโตตามวัยและมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

๒.๓ เพื่อสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน และกลุ่มเพื่อน
วัยรุ่น

๓. กลุ่มเป้าหมาย

- ๓.๑ เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา
- ๓.๒ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง
- ๓.๓ ผู้บริหารการศึกษา ครู
- ๓.๔ ผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

๔. ผลสัมฤทธิ์ของงานที่คาดหวัง

๔.๑ ผลผลิต

(๑) จัดกิจกรรมอบรมเด็กวัยรุ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบ
ที่เกิดขึ้นจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และรู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ รวมทั้งมีพัฒนาการตามวัย

(๒) จัดกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจแก่ครอบครัว (ทั้งพ่อและแม่) ได้แสดงบทบาท
หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ และให้ความ
รัก ความอบอุ่นแก่ลูก เพื่อให้มีการเจริญเติบโตตามวัย

(๓) จัดกิจกรรมสร้างความตระหนักและเฝ้าระวังปัญหาระหว่างบ้าน โรงเรียน
ชุมชน กลุ่มเพื่อนวัยรุ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

๔.๒ ผลลัพธ์

(๑) เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและการ
ตั้งครรภ์

ที่ไม่พร้อม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย และรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ

(๒) ครอบครัว (พ่อและแม่) ให้ความรัก ความอบอุ่น และทำหน้าที่อบรมสั่งสอน
บุตรให้เป็น

คนดี มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย

(๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บ้าน โรงเรียน ชุมชน และกลุ่มเพื่อนวัยรุ่น มีความ
ตระหนักต่อ

ปัญหาและเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กวัยรุ่น

๕. แผนการดำเนินงานตามโครงการ

๕.๑ ลักษณะและวิธีการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ ๑ จัดเวทีเสวนาระหว่างผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบ ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความตระหนักและหาแนวทางป้องกันและ แก้ไขปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมในวัยรุ่น และ สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังในโรงเรียนและในชุมชน

กิจกรรมที่ ๒ จัดอบรมความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน โดยจัดฐานการเรียนรู้ ๗ ฐาน ได้แก่ (๑) ฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ ปัญหา และผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและ การตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมในวันรุ่น (๒) เพศศึกษา (๓) ทักษะชีวิต (๔) การวางแผนครอบครัว (๕) การป้องกันโรคเอดส์และโรคทางเพศสัมพันธ์ (๖) การป้องกันตัวเองในภาวะคับขันและวิธีการปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ (๗) ความรู้ E-learning ในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย สิทธิในเนื้อตัวร่างกาย การเคารพสิทธิของผู้อื่น และหน้าที่และความรับผิดชอบตามวัยและในครอบครัว

กิจกรรมที่ ๓ จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างพ่อ แม่ ลูก

กิจกรรมที่ ๔ การจัดกิจกรรมขอวาที่ระหว่างนักเรียนหญิงและนักเรียนชายในโรงเรียน เรื่อง “เพศสัมพันธ์วัยรุ่นุ่นุ่นอย่างไร” และ “การตั้งครรภ์แม่วัยรุ่นุ่นุ่นเพราะใคร”

กิจกรรมที่ ๕ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายผู้นำรุ่นใหม่ในโรงเรียน และสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเพื่อนเพื่อเป็นเครือข่ายในการให้คำปรึกษาและป้องกันปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมในวัยรุ่น

กิจกรรมที่ ๖ สนับสนุนงบประมาณให้เด็กที่ผ่านการอบรมไปดำเนินการขยายผลในโรงเรียน

กิจกรรมที่ ๗ จัดมหกรรมนำผลการดำเนินงานตั้งแต่กิจกรรมที่ ๑ – ๕ มาอภิปรายและเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่

กิจกรรมที่ ๘ การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาการดำเนินกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่อง

๖. แผนการดำเนินงานในปีงบประมาณ ๒๕๕๔ (สามารถปรับลดกิจกรรมตามงบประมาณที่มี)

๗. ค่าใช้จ่าย

ตามความเหมาะสม

๘. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๘.๑ เด็กและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงผลที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม

๘.๒ ครอบครัวมีความอบอุ่น พ่อ แม่ ผู้ปกครองทำหน้าที่อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี มี
คุณธรรม

จริยธรรม รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบและมีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัย

๘.๓ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บ้าน โรงเรียน ชุมชน และกลุ่มเพื่อนวัยรุ่น มีต้นตอต่อปัญหาและเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเด็กวัยรุ่น

ภาพที่ ๘ การจัดบรรพชาสามเณรหมู่ในเขตตำบลคอนมูล

ภาพที่ ๙ การจัดกิจกรรมบรรพชาเพื่อเฉลิมพระเกียรติ ๕ ธันวาคม ให้แก่เยาวชนในเขตตำบลคอนมูล

ภาพที่ ๑๐ เยาวชนที่เข้าร่วมทำการบรรพชาสามเณรเพื่อเฉลิมพระเกียรติ ๕ ธันวาคม

ภาพที่ ๑๑ การฝึกปฏิบัติเดินจงกรม ของเยาวชนที่เข้าร่วมอบรมคุณธรรม จริยธรรม
ในเขตตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ภาพที่ ๑๒ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของเยาวชนที่เข้าอบรมค่ายพุทธบุตร

ภาพที่ ๑๓ เยาวชนที่เข้าร่วมอบรมค่ายคุณธรรมจริยธรรม ฝึกปฏิบัติเดินจงกรม

ภาพที่ ๑๔ ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่เป็นประธานในการเปิดโครงการปฏิบัติธรรม คุณธรรม

ภาพที่ ๑๕ เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรม คุณธรรม

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ – นามสกุล : พระครูปลัดกิจเมธี ดิग्ขวิโร (เพื่อนฝูง)
- เกิดเมื่อ : วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๑๓
- สถานที่เกิด : ๑๖ หมู่ ๔ ตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
- อุปสมบทเมื่อ : วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔
- ที่อยู่ปัจจุบัน / สังกัด : วัดคอนมูล เลขที่ ๕๕ ตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น
จังหวัดแพร่
- ตำแหน่ง : เจ้าอาวาสวัดคอนมูล
- โทรศัพท์ : ๐๘๑-๓๘๓๑๔๕๓
- ประวัติการศึกษา : - ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จากโรงเรียนคอนมูลวิทยาการ
อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๖
- ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนจังหวัดแพร่ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๒
- พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาบริหารการศึกษา
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๑
